

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΣΤ' 1882

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
1882

Ἄριθ. πρωτ. 651.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς κ. Γυμνασιάρχας.

Ὁ ἐνταῦθα «Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός» πρὸς ἄλλαις κοινωφελέσιν ἐργασίαις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς παιδείσεως καὶ τῆς τῶν γραμμάτων προαγωγῆς καὶ διαδόσεως, ἤρξατο ἀπὸ ἐνὸς ἤδη ἔτους ἐκδίδων καὶ ἄξιον λόγου μηνιαῖον περιοδικὸν φιλολογικὸν καὶ ἐν γένει ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τὸ ὄνομα **Παρνασσός**. Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκδοθέντων τευχῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων καταδεικνύεται ἡ χρησιμότης του. Ἐπιθυμοῦντες νὰ παράσχωμεν τὴν δυνατὴν ἡμῖν ὑποστήριξιν εἰς τὸ προκείμενον κοινωφελὲς ἔργον, συνιστῶμεν ὑμῖν τε καὶ τοῖς παρ' ὑμῖν κ. κ. καθηγηταῖς αὐτὸ, ἵνα γένωνται ὅσοι ἂν προαιρῶνται συνδρομηταὶ αὐτοῦ, ὅπως διὰ τούτου ἐνισχυθῇ ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1877.

Ὁ ὑπουργὸς
Θ. Π. ΔΗΛΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 5133.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς κ. Γυμνασιάρχας καὶ Σχολάρχας.

Καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 651 ἐγκυκλίου τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπουργείου, τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1877 ἐκδοθείσης, γνωρίζετε ὅτι ὁ ἐνταῦθα φιλολογικὸς σύλλογος «Παρνασσός» ἐκδίδει χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας, συμφώνως δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ περιοδικὸν σύγγραμμα φερώνυμον τοῦ Συλλόγου. Ἐν τούτῳ καταχωρίζονται λόγου ἄξια διατριβὰ καὶ ποιικίλων γνώσεων πἀροχοι σημειώσεις, ἔργα λογίων. Ἐπιθυμοῦντες χάριν τῆς ἐκ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ὠφελείας νὰ ἐνισχυθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτὸ, ἐθεωρήσαμεν ὅτι συμβάλλεται ἱκανῶς εἰς τοῦτο ἡ ἐν αὐτῷ καταχώρισις διατριβῶν καὶ σημειώσεων ἀρχαιολογικῶν ἀνεκάλυψεων, περὶ λειψάνων ἀρχαίων ἡθῶν καὶ ἐθίμων σωζομένων αὐτουσίως ἢ καὶ κατὰ τύπον καὶ παραλλαγὰς ἐν ταῖς νῦν συνηθείαις τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, περὶ λέξεων καὶ ὄρων ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ κοινοῦ λαοῦ διατηρουμένων ἐν τύπῳ παροιμιῶν ἢ ἀξιωματῶν. Ἡ διὰ περιοδικοῦ διακοίνωσις τοιούτων ἀντικειμένων, παρέχει ἀφορμὴν ἄλλως καὶ τοῖς λογίοις εἰς περαιτέρω ἐρεῦνας καὶ ἐξιχνιάσεις τῶν φυλετικῶν σχέσεων τῶν διαφόρων κοινοτήτων καὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου, σώζει δὲ ταῦτα καὶ τοῦ ἐξαφηνισμοῦ εἰς ὃν ὁ χρόνος καὶ ἡ ὁσημέρῃ ἐπισημβαινούσα μετατροπὴ τῆς βιώσεως τὰ καταδικάζει.

Οἱ προαιρούμενοι ἵνα καὶ οὕτω χρήσιμον τὴν φιλομουσίαν καὶ ἱκανότητα αὐτῶν καταστήσωσι θέλουσι στέλλει τὰ ἐκάστοτε εἰς γνώσιν αὐτῶν περιερχόμενα ὅπως δῆποτε τοιαῦτα εὐρήματα κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν ἐπιστάσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ οὕτως ἰσχυρομένου περιοδικοῦ ὁ «Παρνασσός».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Ἰουνίου 1880.

Ὁ ὑπουργὸς
Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Η ΓΥΝΗ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ¹

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστατεῖ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Εἰρηναίου Ἀσωπίου, Ἐμμανουὴλ Δ. Ροῦδου, Παναγιώτου Ι. Φέρμπου Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

Ἡ γυνὴ καὶ ὁ χριστιανισμὸς, τοῦτο εἶναι τὸ θέμα, ὅπερ προτίθεμαι ν' ἀναπτύξω τὴν ἐσπέραν τρυτὴν ἐνώπιον ὑμῶν. Δὲν θὰ θίξω τὰ πολλὰ ἐκεῖνα καὶ ποικίλα περὶ γυναικὸς ζητήματα, ἅτινα στενότατα συνδέονται μετὰ τῶν λοιπῶν κοινωνικῶν ζητημάτων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Δὲν θὰ εἰσέλθω εἰς καθαρῶς παιδαγωγικὰ ζητήματα περὶ τοῦ εἴδους, τῆς μεθόδου καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς γυναικείας ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Σκοπὸς τῆς ὁμιλίας μου εἶναι νὰ παραστήσω ὡς οἶόν τε συντόμως καὶ περιεκτικῶς τὴν θέσιν τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κλασικῇ ἀρχαιότητι, ἥτοι παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις, καὶ νὰ ὑποδείξω ἔπειτα τὴν μεταβολὴν τὴν ἐπενεχθεῖσαν εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ταύτῃ, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν κατεῖχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν καὶ ὅτι ἀνυψώθη καὶ ἐξηυγενίσθη πράγματι διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τίς ἀγνοεῖ τὴν ἔξοχον ἐν τῇ κοινωνίᾳ δύναμιν καὶ σημασίαν τοῦ ὄντος ἐκεῖνου, ὅπερ καλεῖται γυνή; Εἰς τῆς γυναικὸς τὰς χεῖρας εἶναι ἐναποθευμένη ἢ μεγίστη ἐν τῷ κόσμῳ δύναμις εἴτε ἐπ' ἀγαθῶ εἴτε ἐπὶ κακῶ. Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ περὶ τούτου, εἰ καὶ ὁ ἱστορικὸς δὲν τὸ λέγει πάντοτε, εἴτε παραγνωρίζων τὸν κεκρυμμένον τοῦτον παράγοντα, εἴτε ἀποσιωπῶν αὐτὸν, φειδόμενος τῆς φιλοτιμίας καὶ τοῦ ἐγωῦσμοῦ τοῦ ἑτέρου τῶν φύλων. Ἀναδράμετε εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν παρελθόντων αἰῶνων καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι ἡ κατάστασις τῆς γυναικὸς εἶναι ἢ διακρίνουσα τὴν βαρβαρότητα ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἀνατολὴν ἀπὸ τῆς δύσεως, τὸν ἐθνισμὸν ἀπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος, τὸν μέσον αἰῶνα ἀπὸ τῶν νεωτέρων χρόνων. Τίς ἀγνοεῖ λ. χ. ὁποῖαν ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς τύχης τῶν λαῶν ἐπιρροὴν ἢ μόνη λέξις τῆς πολυγαμίας ἢ τῆς μονογαμίας; Ἐγκλήματα, μίση, ἀντεκδικήσεις, δολοφονίαι, πόλεμοι καὶ τὰ παρόμοια, ἐκ τῆς γυναικὸς ἔχουσι τὴν πηγὴν ἰδέαι καὶ ἔργα ἐκπολιτι-

¹ Ἀπηγγέλθη ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῶ» τῇ 22 Δεκεμβρίου 1884.

στικά, αίσθημα τραφερά, θυσίαι γενναϊκή, άφοσιώσεις υπεράνθρωποι, έμπνεύσεις ιερή, πᾶν ὅ, τι ευγενές και έξοχον, εκ τῆς γυναικός άπορρέουσιν. Ίδου διατί ἡ τέχνη και ἡ ποίησις έπροσωποποίησαν έν πάση έποχῆ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις δια γυναικῶν. Ίδου διατί ὁ χριστιανισμός, ἡ θρησκεία αὕτη τοῦ πολιτισμοῦ και τῆς έλευθερίας, άνύψωσε κατ' έξοχὴν τὴν γυναικα και συνάνυψωσε μετ' αὐτῆς και άνέπλασε τὴν άνθρωπότητα.

Ἡ γυνὴ άνυψώθη δια τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν έμπρέπουσαν αὐτῆ θέσιν τοῦτο κεῖται εκτός πάσης άμφιβολίας. Ἄλλ' άνυπόστατος εἶναι ὁ Ισχυρισμός, ὅτι άπασα ἡ άρχαιότης δέν εἶχεν ιδέαν τοῦ γυναικείου προορισμοῦ και τῆς αξίας. Ὁ χριστιανισμός δέν εἶχει άνάγκην τοιούτων υπερβολῶν, οὐδὲ προσγίνεται τις έντεῦθεν εἰς αὐτὸν ὠφέλεια. Ἄν ἡ άνθρωπίνη φύσις εἶναι οὐσιωδῶς ἡ αὐτὴ πανταχοῦ και πάντοτε, εὐνόητον εἶναι ὅτι οὔτε πρὸ Χριστοῦ έλλείπουνσι παραδείγματα γυναικείου ἠρωϊσμοῦ και άρετῆς, οὔτε μετὰ Χριστὸν σπανίζουσι δείγματα γυναικείας πτώσεως και διαφθορᾶς. Τὸ ὕψιστον τῆς ἠθικῆς ιδεῶδες, ἡ τελειότης έν ανθρώποις εἶναι τι γινόμενον και οὐχί γεγονός.

Καθὼς τὴν ιδέαν, ὅτι άνέκαθεν ἡ γυνὴ κατεδικάσθη έν τῇ Ἄνατολῇ εἰς ὑποταγὴν οὐ μακρὰν άπέχουσαν τῆς δουλείας, άναιρεῖ ἡ άρχῆθεν συχνὴ έν τῇ ποιήσει εκτίμησις και τὰ εἰκῶν τῆς γυναικός, οὕτω πρόληψις άβάσιμος εἶναι, ὅτι παρὰ τοῖς Ἑλλῆσι και Ῥωμαίοις αἱ γυναῖκες εἶχον πάντοτε έν περιφρονήσει και ταπεινώσει. Δέν εἶναι ἡ Ὀδύσεια τοῦ Ὁμήρου κατὰ μέγα μέρος οἶονεἰ ὕμνος τῆς Πηνελόπης και βραβεῖον γυναικείας πίστεως; Ἰνα μετ' αὐτῆς άπολαύση και πάλιν τῆς οικιακῆς εὐημερίας, δέν ὑποβάλλεται άσμένως ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς περιπετείας και κινδύνους προφανεῖς; και ὅτε έν τέλει έπαναβλέπονται, δέν δομοιάζουσι πρὸς ναυαγούς, οἵτινες νῦν εὐτυχεῖς έπάτησαν έπιστεροῦ έδάφους; Πόσον ὠραίους χαρακτῆρας γυναικείας ευγενείας περιέχει έν τῷ αὐτῷ ποιήματι ἡ εἰκὼν τῆς Ναυσικάας, έν τῇ Ἰλιάδι ἡ εἰκὼν τῆς συζύγου τοῦ Ἐκτορος Ἄνδρομάχης, ἵνα ταύτην μόνον ὀνομάσωμεν! Και πόθεν εἶλαθεν ἡ δημιουργική τῶν άρχαιοτάτων Ἑλλήνων φαντασία τὰς εἰκόνας τῶν μουσῶν και άλλων γυναικείων τοῦ μύθου μορφῶν, έν αἷς τὸ έξωτερικὸν κάλλος εἶναι άπλῶς ἡ άποτύπωσις, τὸ άπαύγασμα βαθυτέρου περιεχομένου ιδεῶν;

Ἐλέχθη, ὅτι τοῦτο άνήκει εἰς τοὺς άρχαιοτάτους χρόνους, και ὅτι τὸ πρῶτον βραδύτερον μετεβλήθη. Ἄλλ' έν τῷ μεταγενεστέρῳ τούτῳ χρόνῳ δέν έδημιούργησεν ὁ Σοφοκλῆς τὴν Ἄντιγόνην, τὴν ευγενεστάτην γυναικείαν μορφήν τῆς έλληνικῆς άρχιότητος, δέν έδοξάσθησαν δὲ έν τῇ δραματικῇ ποιήσει ἡ Ἰφιγένεια, ἡ Ἄλκηστις, ἡ Πολυξένη; Και εἶναι πιθανόν, ὅτι εἰς ποιητῆς ἠδύνατο νὰ ὑποδείξῃ τοιαύτας μορφὰς, ὁ δὲ λαὸς νὰ εὐαρεστῆται εἰς αὐτάς, ἂν τὸ παρὸν δέν προσέφερε τι άνάλογον και άπην τὸ γυναικεῖον φύλον τῆς αὐτῆς έποχῆς περιφρονεῖτο και έξουθε-

νεῖτο; Δύναται τις μεταξὺ τῶν ποιήσεων τούτων και τῆς προγματικότητος νὰ φαντασθῆ διαφορὰν μείζονα ἢ έν τοῖς προῖοσι τῆς πλαστικῆς τέχνης, έν οἷς λ. χ. έν τῷ ναῦ τῆς πολιοῦχου προστάτιδος τῶν Ἀθηνῶν πκρίστανται αἱ Ἀθηναῖκι έν τῆς ὠραίας θρησκευτικῆς πομπᾶς; Εἶναι γεγονός, ὅτι μέχρι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων έν τοῖς μαντείοις και τοῖς ναοῖς, αἱ νεάνιδες ἦσαν ένδεδυμέναι ιεραικὴν στολήν και εκεῖ έτηροῦντο ὡς μεσάζουσαι μεταξὺ θεῶν και ανθρώπων. Και ὁ αριθμὸς δὲ τῶν ποιητριῶν, αἵτινες, ὡς ἡ Σαπφῶ, ἦν τὴν δεκάτην άποκαλοῦσι μουσαν, εκλείσθησαν έν τῇ έλληνικῇ φιλολογίᾳ, δέν εἶναι άσήμικτος και άνήκει εἰς τὰς διαφορωτάτας έποχὰς. Ὅτι δὲ και τῆς φιλοσοφίας δέν ἦσαν άμέτοχοι αἱ γυναῖκες, δεικνύει ἡ πληθὺς τῶν γυναικῶν τῶν δπαδῶν τοῦ Πυθαγόρου άπὸ τῆς Θεανοῦς, παρ' αἷς ἡ άρχαιότης πλην τῆς οικιακῆς άρετῆς και τὴν σοφίαν και τὴν παιδείαν έθαύμαζε. Και ὁ Σωκράτης ὠμολόγησεν ὅτι έγένετο μαθητῆς τῆς περιφήμου Διοτίμης. Ἄλλὰ και έν τῷ ιστορικῷ βίῳ τοῦ λαοῦ δέν έλλείπουνσι παρὰ ταῖς γυναῖξι χαρακτῆρας ευγενῶν ἠθῶν και φρονημάτων, ἅτινα εἰς τὰς σπαρτιάτικὰς μητέρας εἴθλων μέχρι τοῦ χαρακτῆρος ἠρωϊκῆς άρετῆς. Ἡ πολυγαμία δέν ἦτο έν χρήσει οὔτε έν Ἑλλάδι οὔτε έν Ῥώμῃ ἡ διγαμία άναφάνεται σπανιώτατα. Ὁ γάμος συνωδεύετο ὑπὸ ιερῶν τελετῶν ποία δὲ αξία άπεδίδοτο εἰς τὸν οικογενειακὸν δεσμόν, τοῦτο τεκμαιρόμεθα εκ τῆς λατρείας τῆς Ἑστίας. Ἐκάστη μεγαλόπολις εἶχεν έν τῷ κέντρῳ αὐτῆς ναὸν τῆς Ἑστίας ὡς ἄδύτον τῆς οικογενειακῆς άρετῆς.

Και παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις εκδηλοῦται ἡ συνείδησις γυναικείων άρετῶν. Ἡ Ιστορία τοῦ Κοριοιάνου και ἡ άνατροφή τῶν δύο Γράκων ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Κορνηλίας δύναται νὰ καταδείξῃ πόσον ἡ γυνὴ έπέδρα επί τὸν οικογενειακὸν βίον. Τὴν λέξιν εὐσέβεια (pietas) ὀφείλομεν τοῖς Ῥωμαίοις, δια τῆς λέξεως δὲ ταύτης δηλοῦται ἔτι και νῦν τὸ σπουδαιότατον μέσον πάσης αληθοῦς άντροφῆς· ποῦ δὲ άλλαχοῦ διδάσκεται ἡ εὐσέβεια αὕτη ἢ έν τῇ οικογενείᾳ, έν ἣ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μᾶλλον ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλῆσι καταφάνεται ἡ μητρικὴ έπιτροπὴ; Ἐν τῷ οἴκῳ και τῷ δημοσίῳ βίῳ αἱ γυναῖκες απήλκυον μεγάλου σεβασμοῦ αξιοπρέπεια και καθρότης ἠθῶν συνδέονται άνκποσπᾶστως μετὰ τῆς ρωμαίας οικοδοσποίνης (Matrona), ὀνόματος τιμητικοῦ πάσης έγγάμου γυναικός. Ὁ Τάκιτος έν τῷ πρώτῳ αἰῶνι τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας θρηνεῖ επί τῇ άπωλείᾳ τῆς άρχαίας αστηρότητος τῶν ἠθῶν τῶν ρωμαίων γυναικῶν και τῆς μητρικῆς ὑπερ τῶν υἱῶν μερίμνης, ἣν έθεώρουν ὡς καθῆκον και προνόμιον νὰ παρέχουν αὐτοῖς· και ὅμως ὡς δείγμα άρχαίας ρωμαϊκῆς γυναικείας άρετῆς ἠδύνατο ὁ Τάκιτος νὰ προβάλλῃ τὴν μητέρα τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Ἀγρικόλζ, τὴν Ἰουλίαν Προκίλλαν. Εἰς τὴν αὐτὴν δ' έποχὴν άνήκει ὁ γυναικεῖος ἠρωϊσμός μιζς Ἀρρίκας. Ἡ εἰς Ἑλλάδος προελ-

θοῦσα λατρεία τῆς Ἑστίας οὕτω κατίσχυσεν ἐν Ρώμῃ, ὥστε ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ταύτης διὰ τῶν ἐστιάδων παρθένων δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς κατ' ἐξοχὴν ρωμαϊκὸν ἔθος.

Ἐν τούτοις ταῦτα πάντα δὲν ἀρκοῦσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι τὸ γυναικεῖον φύλον ἀπῆλαυεν ἐν τῇ ἀρχαίῳ τῆς δεούσης ἐκτιμήσεως καὶ σημασίας· ἀλλὰ παρατηρήσεις, ἐξ ἐποχῶν διαφόρων εἰλημμένοι, περιορίζουσι πολὺ τὴν γενικὴν ἐντύπωσιν. Ἡ ἐντύπωσις δ' αὕτη εἶναι ὅτι ἡ γυνὴ ἔπασχε καὶ ἐπιέζετο. Ἀνεφαίνοντο πολλάκις τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα τοῦ γυναικείου φύλου καὶ ὡς τοιαῦτα ἀνεγνωρίζοντο καὶ ἐξετιμῶντο· δὲν ὑπῆρχε παντελὴς ἔλλειψις οἰκιακῆς ἀρετῆς, φυσικῆς ἀγαθότητος τῆς καρδίας, συζυγικῆς καὶ οἰκτικῆς πίστεως. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ὑπῆρχε, τοῦτο εἶναι ἡ στερεὰ καὶ μόνιμος ἠθικὴ ἀρχή, ἣτις δὲν προέρχεται ἐξ ἀνθρωπίνης αὐθαιρεσίας, ἀλλ' ἐκ πηγῆς ἀνωτέρας. Τούτου δ' ἕνεκα τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου ἐξεδηλοῦτο ἐν τῇ σχέσει τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα. Ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο εὐκολώτατα ν' ἀποπέμψῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ νὰ ἐκλέξῃ νεωτέραν καὶ ὠραιότεραν. Ἰσχυεν ὡς ἀξίωμα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ὁ ἀνὴρ μόνον ἠδύνατο νὰ μετέχῃ τῶν δημοσίων ἔργων καὶ νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ ἀρχῇ τοῦ οἴκου, ἡ γυνὴ δὲ ὑπεχρεοῦτο νὰ περιθάλλῃ τὸν ἀνδρα καὶ τὰ τέκνα, νὰ ἔχῃ ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς δούλας, μεθ' ὧν κυρίως συνανεστρέφετο, πρὸς δὲ νὰ νήθῃ καὶ ὑπαίνη. Ἐν τούτοις ἔγκειται προφανῶς ὑποταγὴ πλήρης τῆς γυναικὸς καὶ μειονεξία, ἣτις παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐγένετο διὰ τοῦ ἔθους καὶ τοῦ νόμου εἰδός τι ἀποκλεισμοῦ τῶν γυναικῶν καὶ παραμέλησις τῆς ἀγωγῆς αὐτῶν, ἧς ἕνεκα τὸ πλεῖστον αὐτῶν διεφθάρη ὡσεὶ διὰ δουλείας. Αἱ γυναῖκες δὲν εἶχον ἀστικὰ δικαιώματα ἐν Ἀθῆναις καὶ ἐν Ρώμῃ, ἐθεωροῦντο δὲ ὡς μὴδὲν ἀπέναντι τοῦ νόμου. Ἐν τῷ γάμῳ δὲ ἐνσχέσει πρὸς τὰ τέκνα αἱ γυναῖκες ἦσαν ὅλως ἀνίσχυροι ἀπέναντι τῆς πατρικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνδρὸς. Σπανιώτατα αἱ μητέρες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὰ τέκνα. Οὕτω ἐπόμενον ἦτο, ἵνα ὅσῳ μᾶλλον ἐν Ἑλλάδι τὸ εὐγενὲς ἱπποτικὸν φρόνημα ἠλαττοῦτο μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, κοινὰ δὲ δημοκρατικὰ φρονήματα διεδίδοντο, τόσῳ οἰκτρότερος ἀπέβαιεν ὁ κληρὸς τῶν γυναικῶν, τόσῳ συχνοτέρα ἡ πρὸς αὐτάς περιφρόνησις καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις.

Ἐν Ἀθῆναις ἡ πτώσις αὕτη ἤρξατο ἰδίως ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθ' ὃν ὁ Περικλῆς αὐτὸς ἔδωκε πρῶτος τὸ κοινὸν παράδειγμα. Μετὰ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς ἀπώλετο καὶ ἡ καθαρότης τῶν συζυγικῶν ἡθῶν. Καὶ πόθεν ἠδύνατο τὰ ἦθη νὰ ἐνισχυθῶσιν. Ἐκ τῆς θρησκείας; Ἄλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ κητορθῶσιν τοῦτο ἡ θρησκεία διὰ τῆς μηχανικῆς αὐτῆς ἐξωτερικῆς λατρείας καὶ διὰ τῶν ἀνηθικῶν αὐτῆς μύθων; Ἐν τοῖς θεοῖς τῆς Ἑλλάδος ἀπεικονίζεται ὁ ἀνθρώπος· οἱ Ἕλληνες θεοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀνώτεροι ἐκείνων, ὧν ἡ φαντασίαι εἶχε πλάσει αὐτούς· ἡ

λατρεία δὲ τῆς φύσεως ἀγεί πάντοτε εἰς τὴν διαφθοράν. Καὶ ἡ φιλοσοφία δὲν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν· ἔμεινε τὸ κτῆμα ὀλιγίστων ἀνευ ἐπιρροῆς τινος ἐπὶ τὸν λαόν. Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι δὲν ἔφθασαν εἰς βεβαίαν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος γνώμην, οὐδὲ παρεῖχον ἐν τούτῳ διὰ τοῦ βίου αὐτῶν παράδειγμα μιμήσεως ἀξίον. Πῶς ἔζη λ.χ. ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ ὁ βαθυνοῦστατος τῶν φιλοσόφων, ὁ Σωκράτης; Ὅτε ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἤθελε νὰ πῆ τὸ κῶνειον, ἔρχονται οἱ φίλοι αὐτοῦ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσωσιν. Εὐρίσκουσιν ἐκεῖ τὴν σύζυγόν του μετὰ τοῦ τέκνου αὐτῆς, τὴν γνωστὴν ἐπὶ εὐγενείᾳ πρὸς τὸν ἀνδρα αὐτῆς συμπεριφορᾷ καταστάσαν Ξανθίππην. Ἡ Ξανθίππη ἰδοῦσα τοὺς φίλους τοῦ Σωκράτους εἰσελθόντας, ἤρξατο θρηνοῦσα καὶ λέγουσα· «ὦ Σώκρατες, ὑστάτον δὴ σε προσερούσι νῦν οἱ ἐπιτήδειοι καὶ σὺ τούτους». Ὁ δὲ Σωκράτης, ἵνα ἀπαλλαγῇ αὐτῆς λέγει· «Ἀπαγαγέτω τις αὐτὴν οἴκαδε». Καὶ αὐτὴν μὲν ἀπῆγον δοῦλοὶ τινες τοῦ Κρίτωνος, ὁ δὲ Σωκράτης μετὰ τῆς γνωστῆς ψυχικῆς αὐτοῦ γαλήνης βαίνει πρὸς τὸν θάνατον, χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ! Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἀνθρωποὶ τῆς οἰκογενείας, τοῦτο δὲ εἶναι εὐνόητον, ἂν τις ἀναλογισθῇ τὰς περὶ πολιτείας ἀρχὰς τῆς ἀρχαίῳ τῆτος. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης οὐχὶ ἀπαξ ὑποδεικνύουσι τὴν ἰσχυρὰν μειονεξίαν τῆς γυναικείας φύσεως, ἐξακρώμενοι ἐν τούτῳ ἐκ τῶν πλανῶν καὶ τῶν κοινῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς αὐτῶν. Καὶ χαρακτηρίζει μὲν ὁ Ἀριστοτέλης ὡς βάρβαρον ἔθος νὰ ἐξισῶνται αἱ γυναῖκες πρὸς τὰς δούλας, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑποδεικνύει αὐταῖς θέσιν ἀνωτέραν ἢ μεταξὺ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ δούλου. Μένουσι παρ' αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ αὐτῇ μειονεξίᾳ καὶ παρὰ τῷ Σωκράτει, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι ὁ μὲν ἀνὴρ πρέπει νὰ ρυθμίζῃ ἑαυτὸν κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, ἡ δὲ γυνὴ κατὰ τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνδρὸς. Μένουσι παρ' αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ αὐτῇ μειονεξίᾳ καὶ παρὰ Πλάτωνι, ὅστις συνιστῶν τὴν κοινογαμίαν λέγει· «Τὰς γυναῖκας ταύτας τῶν ἀνδρῶν τούτων πάντων πάσας εἶναι κοινὰς, ἰδίαι δὲ μὴδενὶ μηδεμίαν συνοικεῖν· καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν κοινούς, καὶ μήτε γονεὶς ἕκγονον εἰδέναι τοῦ αὐτοῦ μήτε παῖδα γονεὶς» (Πλάτ. Πολ. ε. σ. 347. Δ).

Αἱ ἀρχαῖαι κωμῳδία εἶναι πλήρεις περιφρονησεως πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον, οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι ἡ κωμῳδία ἴσταται τῇ πραγματικότητι τοῦ βίου ἐγγύτερον ἢ ἡ δραματικὴ ποίησις. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ δραματικῇ ποιήσει ἡ ἐξιδανικευθεῖσα γυναικεία φύσις ἐκφάνεται πολλάκις σκληρὰ, δυσαρμονικῆ καὶ ἀνώμαλος. Ὁ θέλων νὰ πεισθῇ περὶ τούτου, ἀς παραβάλλῃ λ.χ. τὴν Ἰφιγένειαν τοῦ Εὐριπίδου πρὸς τὴν τοῦ Goethe καὶ θὰ ἴδῃ ὅτι τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον καὶ κάλλος τῆς Ἰφιγενείας τοῦ Goethe, μόνον ἐν χριστιανικῷ δρίζοντι ἠδύνατο νὰ παρασταθῇ. Ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους καταδικασθεῖσα νὰ ἀποθάνῃ, διότι παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ

Κρέοντος ἐνέταχίσατο τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, λέγει· «ὅτι ἦτο τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός ἢ τοῦ τέκνου μου, δὲν θὰ ἐπραττον ὅ,τι ἐπραξά· διότι ἄλλον ἀνδρα καὶ ἄλλα τέκνα ἠδυνάμην νὰ ἀποκτήσω!» Φρικτὸν τὸ ἀξίωμα, ἀλλ' οὐδόλως παράδοξον, ἀφοῦ ὁ γάμος, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔννοιαν, γινόμενος μόνον χάριν τῆς πολιτείας, δὲν ἦτο προῖον αἰσθήματος, ἐκλογῆς ἐλευθερίας. Συνέβαιεν ἄρα, ὥστε ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀδελφούς, ἐπειδὴ ἡ φύσις αὐτὴ ἐφάνετο ἐξαναγκάζουσα πρὸς τοῦτο, νὰ ἦναι ἰσχυροτέρη καὶ ἰερωτέρη ἢ ἡ πίστις ἢ συζυγικὴ καὶ ἡ ἀγάπη.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ γάμος ἐθεωρεῖτο ὡς καθήκον ὑπὲρ τῆς πολιτείας, διὰ τοῦτο καὶ τὰ τέκνα ἀνήκουσι τῇ πολιτείᾳ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς ρυθμίζεται ἡ ἀνατροφή αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀγωγή τῶν νεανίδων ἢ ἐπρεπε νὰ ἐλλείπῃ ὀλοσχερῶς ὡς ἐν Ἀθήναις, ἔνθα αἱ νεάνιδες κατεδικάζοντο νὰ μένωσιν ἀμαθεῖς, ἢ ἂν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἐγίνετο καθ' ὅσον τράπον καὶ ἡ τῶν νέων, ἴνα καὶ αἱ γυναῖκες μετέχωσιν οὐ μόνον ἀνδρικών ἀγώνων, ἀλλὰ καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς καὶ δόξης, τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ἐμφύτου τῇ γυναικί τρυφερότητος. Ὁ ἠρωϊσμὸς τῶν Σπαρτιατῶν ὑπερέβαινε τὰ ὅρια γυναικείας κλήσεως καὶ ἀρετῆς, ὥστε καταστρέφετο οὕτω πᾶν ὅ,τι συνιστᾷ τὸ ἐξαιρετικὸν γνώρισμα, τὴν οὐσιώδη δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ γυναικείου φύλου. Ἐν Ῥώμῃ φαίνεται ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ἀπέφυγον ἀμφοτέρως τὰς ἀποπλανήσεις ταύτας· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῦτα τὴν ἠθικὴν τῶν ἀνδρῶν συνείδησιν ἐρρῦθμιζε μόνον τὸ πολιτικὸν καὶ φυσικὸν συμφέρον καὶ οὐδὲν πλέον.

Συγκεραλαιοῦντες τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα, συμπεραίνομεν ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἦσαν θύματα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας τῶν ἀνδρῶν, μὴ λαμβανόμενων ὑπ' ὄψει τῶν ἐξαιρέσεων, ἀς τὰ ἦθη ἐποχῆς ἀρχαίας καὶ ἀδικηθῆσαν, ἔξοχοι μεταξὺ τῶν γυναικῶν δυνάμεις ἢ εὐγενέστερον παρὰ τοῖς ἀνδράσι φρόνημα παρήγαγον. Μόνος ὁ ἀνὴρ ἐφάνετο καθόλου ἐλεύθερος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς δούλους καὶ πρὸς τὸ πιεζόμενον καὶ καταθλιβόμενον γυναικεῖον φύλον. Καὶ ὅμως ἡ διεξαγωγή πρὸς τὰς γυναῖκας ὑπῆρξε πάντοτε διὰ μὲν τοὺς ἀνδρας τὸ σχολεῖον καὶ ἡ λυθία λίθος τῆς ἠθικότητος, διὰ δὲ τὸν λαὸν ἐν γένει τὸ μέτρον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνοικουμένης ζωτικῆς δυνάμεως. Διάσημος τῆς ἀρχαιοτάτης γνώστης εἶπεν, ὅτι ἡ εὐτελής ἰδέα, ἣν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον περὶ τῶν γυναικῶν, ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν πτώσεως. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶναι καὶ αἰτία· ὅσα μᾶλλον ὁ λαὸς διεφθέρετο, τόσα αἱ γυναῖκες ἐταπεινοῦντο καὶ περιεφρονοῦντο. Περιφρόνησις καὶ δυσπιστία πρὸς αὐτὰς κατέστησαν βαλμηδὸν κοινὸν πάντων κτήμα, ἰδίως ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τῆς οἰκτρᾶς τῶν γυναικῶν καταστάσεως καὶ τῆς ἐκθηλύνσεως αὐτῶν ἢ εἰκῶν τῆς βαθμιαίας ἠθικῆς κα-

ταπτώσεως τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν περιβάλλεται χρώματα ζοφερώτατα, καὶ ἀπειλεῖ ναυάγιον ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν ἀφρευκτῶν.

Τότε ἐπεφάνη ἡ νέα τοῦ Ἰησοῦ θρησκεία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἱερά οἰκογένεια. Ἐν τῇ φάτῃ βλέπομεν τὴν Πανακίαν γαλουχοῦσαν καὶ ἐκτρέφουσαν τὸ θεῖον αὐτῆς βρέφος. Γυναῖκες παρίστανται εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Ἰησοῦ, γυναῖκες εἰς τὸν σταυρὸν, γυναῖκες εἰς τὴν ἀνάστασιν. Ἀγαπᾷ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἀδελφὰς τοῦ Λαζάρου· διαλέγεται πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιδα· κινεῖ εἰς μετάνοιαν τὴν Μαγδαληνὴν. «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς» αὕτη εἶναι ἡ καινὴ ἐντολή, ἣν ὁ Χριστὸς συνέστησεν εἰς τοὺς ἀπαχθῶν αὐτοῦ. Τὴν ἐντολὴν δὲ ταύτην τῆς ἀγάπης, τάχιον παντὸς ἄλλου ἐνόησαν καὶ ἐνεστερνίσθησαν αἱ γυναῖκες, βαθύτερον παντὸς ἄλλου ἠσθάνθησαν αἱ γυναῖκες, ὧν ὁ βίος ὀλόκληρος εἶναι συνεχῆς ἱστορία ἀγάπης. Ἐπὶ τοσοῦτον ἐστερνίσθησαν αἱ γυναῖκες τῆς ἀγάπης, τῆς ἀτμοσφαιρᾶς ταύτης τῆς ζωῆς, ἣς ἂνευ ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται τῷ ὄντι νὰ ζῆσθαι, ὥστε ἡ χριστιανικὴ ἐντολή τῆς ἀγάπης ἦτο ἀληθῆς ἀπελευθερώσις ἀπὸ ζυγοῦ σκληροῦ καὶ ἀρχαιοτάτου, ἐν τῷ αἰσθηματικῷ δὲ τούτῳ τῆς ἐλευθερίας, τὸ γυναικεῖον φύλον ἀνεσκήρτησε καὶ εἰς νέαν ἀνυψώθη ζωὴν. Οὐδεὶς ὑπέμεινε τοσοῦτον, ὅσον αἱ γυναῖκες· ἀλλὰ καὶ εἰς οὐδένα ἐπεφυλάσσετο κληρὸς τοσοῦτον λαμπρὸς, ὅσον εἰς τὰς γυναῖκας. Ἐφ' ὅσον τὸ ἐξωτερικὸν πολιτικὸν συμφέρον ἐκάνονίζε καὶ τὴν ἠθικὴν ἐνεργεῖαν καὶ τὴν προσωπικὴν ἀξίαν, τὸ γυναικεῖον φύλον ἔπρεπε νὰ μειονεκτῇ, ἔμελλε νὰ καταθλιβῆται. Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐκηρύχθη ἡ ὑψηλὴ ἀλήθεια, ὅτι ἐν τοῖς ἀνθρώποις δὲν ὑπάρχει Ἰουδαῖος ἢ Ἕλλην, δούλος ἢ ἐλεύθερος, ἄρσεν ἢ θῆλυ, ἀλλ' ὅτι πάντες εἶναι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, πάντες ἐν εἰσιν ἐν Χριστῷ. Οὕτως αἱ γυναῖκες ἀνεκτήσαντο τὴν ἐλευθερίαν προσωπικότητά καὶ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἄλλων. Ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία, τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικότητος ἦσαν ἀγνωστα τῇ ἀρχαιοτάτῃ. Ὁ χριστιανισμὸς πρῶτος ἐκήρυξεν αὐτὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ εἰς τοὺς δούλους καὶ εἰς τὰ τέκνα. Ἡ γυνὴ ἐχειραφετήθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Δὲν ἐξετοπίσθη μὲν ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, ἐκ τοῦ οἴκου· ἀλλὰ καὶ δὲν ἐμπαρίετο πλέον ὑπὸ τὴν σκιά τῆς οἰκίας, ὡς ἔλεγέ τις τῶν ἀρχαίων. Ἐπετράπη εἰς τὴν γυναῖκα νὰ βαδίζῃ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὅστις διὰ τοῦ Χριστοῦ ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ, καὶ ὅστις ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς καὶ τῇ καρδίᾳ ἐξήγησε πληθὺν δυνάμεων μέχρι τοῦδε πιεζόμενων καὶ καθευδουσῶν. Καθὼς ὁ κόσμος, οὕτω καὶ τὸ ἄτομον ἀνεκαινίσθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ὄψεις. Οὕτως ἀνεκαινίσθη καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ ἠγιασθη. Διὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς αυτοκρατορίας αἱ διάφοροι ἐθνικότητες εἶχον διασπασθῆ καὶ εἶχε παύσει ἡ αὐθυπόστατος πολιτικὴ αὐτῶν ζωὴ μετὰ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἐπιρροῆς ἐπὶ τὰ ἄτομα. Τότε ὁ χριστιανικὸς οἰκογενειακὸς βίος ἀνήγειρε προπύργιον ἀσφαλὲς κατὰ τῆς

τελείας ἀποδυνθέσεως καὶ τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ κενόν. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πίπτοντος πολιτικοῦ κόσμου ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια ἀπέβη ἰσχυρὰ καὶ σωτήριος ἠθικὴ δύναμις, ἥτις περιεῖχε τὸν σπόρον πάσης ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας ἀρετῆς. Αἱ βάσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ἡ σχέσις τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους καὶ ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων ἀναπτύσσονται διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ πλήρει αὐτῶν ἐννοίᾳ.

Ἐν τῷ γάμῳ δὲν ἐπαυσεν ἡ γυνὴ ν' ἀναγνωρίζῃ τὸν ἄνδρα ὡς κεφαλὴν τοῦ οἴκου. «Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε· ὅτι ὁ ἄνθρωπος κεφαλὴ ἐστὶ τῆς γυναίκος» (Ἐφ. ε'. 22, 23). Ἄλλ' ἡ ὑποταγὴ αὕτη ἀγιάζεται διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης τῶν συζύγων, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀμοιβαίας προσωπικότητος. «Ὁφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα» (Ἐφ. ε'. 28). «Ἐκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν» (αὐτ. ε'. 32). «Οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες ταῖς ἰδίαις γυναίξιν κατὰ γνώσιν ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν» (Α. Πέτρ. γ'. 7). «Τῇ γυναικὶ ὁ ἄνθρωπος τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν ἀποδιδότω» (Α. Κορ. ζ' 3). Ἡ μεταβολὴ δὲ ἡ ἐπενεχθεῖσα διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὸν γάμον παρατηρεῖται μάλιστα ἐν τῇ μητρικῇ ἀγάπῃ. Οὐδεμίαν ἄλλην ὑπάρχει ἐν τῇ ἀνατροφῇ δύναμις μείζων τῆς τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος. Ὁ παῖς διὰ τῆς ἀμέσου ἐποπτείας, διὰ τῆς συνηθείας μορφοῦται· τὸ δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς συνηθείας προσκτηθὲν ἀποβαίνει ἐν τῷ βίῳ δύναμις ἰσχυρὰ καὶ δυσκαταγώνιστος. Ἡ λεπτοτέρα τῆς γυναίκος φύσις εἶναι ὁμολογουμένως ἀρμολιωτέρα εἰς τὴν ἀνατροφήν. Αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς συγκεντροῦνται εὐχερέστερον καὶ ἀρμονικώτερον περὶ κοινόν τι κέντρον, αἱ σκέψεις προέρχονται ἐκ τῆς καρδίας. Ὁ προορισμὸς οὗτος ὀρίσθη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν γυναῖκα, ἥτις οὕτω ἀνεδείχθη μήτηρ ἀληθῆς ἐν τῇ ἐξόχῳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ. Τοιαῦτα χριστιανῶν γυναικῶν πρότυπα ἐν νῷ ἔχων ὁ Λιβάνιος εἶπεν· «Οἶμαι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς γυναικῆς εἶσιν»! Εἰς τὸν Λιβάνιον, τὸν μέγαν τοῦτον τῆς ρητορείας διδάσκαλον, καίπερ ἔθνικόν ὄντα, παρέδωκεν ἡ Ἀνθοῦσα ἡ μήτηρ τοῦ Χρυσόστομου τὸν υἱὸν αὐτῆς, πεποιθὺς ὅτι διὰ τῆς μητρικῆς αὐτῆς δυνάμεως θὰ ἐματαιῶν τὰς προσπάθειάς τοῦ Λιβανίου, τοῦ νὰ ἐκλύσῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰς τὸν ἐθνισμόν· καὶ πράγματι ἐματαιώσεν αὐτάς. Ἡ εἰκὼν, ἣν αὐτὸς ὁ Λιβάνιος προβάλλει περὶ τῆς ἐθνικῆς νεολαίας τῶν χρόνων αὐτοῦ, καθ' οὓς πᾶν κύρος καὶ ἐπιρροὴ τῶν γονέων ἐπὶ τοὺς υἱοὺς εἶχεν ἐκλίπει, περιέχει σαφῆ ὁμολογίαν τῆς ἐκλύσεως πάσης ἠθικῆς δυνάμεως τῆς ἀρχαιότητος, καὶ οὐδεμίαν δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἀντίθεσιν ἰσχυροτέρων ἢ ἐν οἷς ὁ μαθητὴς τοῦ Λιβανίου Χρυσόστομος λέγει ἐν ταῖς ὁμιλίαις αὐτοῦ περὶ τῶν γυναικῶν τῶν χριστιανῶν· «Ἄλλοτε, λέγει, αἱ γυναῖκες ἦσαν κατώτεραι τῶν ἀνδρῶν, νῦν δὲ πᾶν τούναντιον. Ἴδετε τί ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς

γῆς παρήγαγεν. Αἱ γυναῖκες ὑπερβάλλουσιν ἡμᾶς κατὰ τὰ εὐγενῆ ἦθη, κατὰ τὸν χριστιανικὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν, κατὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστὸν, ὅστις ἀνύψωσε τὴν γυναῖκα». Καὶ εἶχε δίκαιον νὰ λαλήσῃ οὕτω περὶ τῆς χριστιανῆς γυναίκος ὁ Χρυσόστομος, διότι ἐξ ἰδίας πείρας ἐγίνωσκε, τί δύναται νὰ κατορθώσῃ μήτηρ πράγματι χριστιανῆ. Εἶχε δίκαιον νὰ λέγῃ ταῦτα περὶ τῆς χριστιανῆς γυναίκος ὁ Χρυσόστομος, διότι εἰς τί ἄλλο ἢ εἰς τὴν μητρικὴν ἀνατροφήν ὀφείλουσι τὸ πᾶν σχεδὸν οἱ μεγάλοι τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι, αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Βασίλειος ὁ μέγας, ὁ Θεοδώρητος, ὁ Αὐγουστίνος καὶ πλείστοι ἄλλοι;

Εἶναι τῷ ὄντι ἕξοχος ἡ εἰκὼν τῆς γυναίκος ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀρχαιότητι. Κατ' αὐτὴν ἡ γυνὴ διεδραμάτιζε πρόσωπον σπουδαιότατον. Ἐγίνετο ἱεραπόστολος ἐν τῷ ἐθνικῷ οἴκῳ καὶ ὡς δούλη ἐπέστρεφεν εἰς Χριστὸν λαοὺς ὅλους. Αἱ διακόνισσαι λεγόμεναι παρεῖχον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς καὶ ἐγίνοντο τὸ ζῶν παράδειγμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης τῆς δι' ἔργων ἐκδηλουμένης. Ὑπῆρχον ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀρχαιότητι γυναῖκες, αἵτινες ἢ ἀπληροῦντο τὸν κόσμον ἐν πλήρει αὐταπαρνήσει, φεύγουσαι τὴν τότε ἐπικρατούσαν διαφθορὰν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἢ ὑφίσταντο διωγμοὺς, βασάνους καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ἀναπτύσσουσαι τόλμην καὶ καρτερίαν ἀπαρδειγματίστον. Ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τὸν διάσημον Τροπλῶν, παρέσχε διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ λατρίας αὐτοῦ τῇ γυναικὶ σπουδαιότατην θέσιν. Ἀπὸ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, αἱ γυναῖκες κατέλαβον ἐν τῇ ἐνεργητικῇ ζωῇ θέσιν, ἧς πάντως ἔστεροῦντο ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας, καὶ τῆς τῶν πρώτων Καισάρων βασιλείας. Γνωστὸν ἐστὶ τί ὑπέστη ἡ Ἀγριππίνα, θελήσασα νὰ δώσῃ τὸ πρῶτον παράδειγμα τῇ αὐτοκρατορικῇ ἐπεμβάσεως γυναικὸς εἰς τὴν διέθυνσιν τῶν τῆς πατρίδος αὐτῆς ὑποθέσεων. Ἀλλὰ τῷ χριστιανισμῷ ἀπέκειτο ἀναγκαστικῶς νὰ μετριάσῃ τὰς ἀποκλειστικὰς ταύτας ἰδέας, καὶ ἐξαγάγῃ τὰς γυναῖκας τῆς ἀδρανούς καταστάσεως, ἐν ἣ ἔθνικαὶ προλήψεις κατεδίκαζον αὐτάς. Ἄπασαι δὲ αἱ μαρτυρίαι φιλικαὶ καὶ ἐχθρικαὶ δεικνύουσιν ἡμῖν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία χρῆσιν ἐποίησατο τῆς τῶν γυναικῶν δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, ἵνα εἰσδύσῃ εἰς τὸν ἐθνικὸν κόσμον καὶ φθάσῃ παρὰ τῇ ἐστίᾳ καὶ τῷ ἐσωτερικῷ τῆς οἰκογενείας. Ἐντεῦθεν μὲν αἱ διαζεύξεις τῶν γυναικῶν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν συζύγων ἔνεκα τῆς πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν προσελύσεως αὐτῶν, ἐκεῖ δὲ τὰ μαρτύρια· συχνάκις δὲ οἱ εἰς τὸν χριστιανισμόν· προσηλυτισμοὶ ἐθνικῶν τινων ὀφείλονται εἰς τὸν ζῆλον αὐτῶν. Πανταχόθεν δεικνύεται παρρησία καὶ ἀφοσίωσις ὑπὸ τῶν γυναικῶν¹. Ἀνοίξατε, λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς,² ἀνοίξατε τὰ

¹ Πραγματεῖα περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀστικῶν τῶν ῥωμαίων δικαίου ὑπὸ Τροπλῶνος προέδρου τοῦ ἀνωτάτου τῆς Γαλλίας δικαστηρίου κτλ. ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Β. Κ. Νικολοπούλου, ἐφέτου, σ. 241.—² Αὐτόθι, σελ. 245.

βιβλία τῶν κατηγορῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀνάγνωτε τὰς σατύρας τῶν συγχρόνων περὶ τῶν προόδων αὐτοῦ. Τίς ἐστὶν ἡ πρωτίστη κατηγορία ἢ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενη; Τὸ ὅτι εὐρίσκεται κυρίως ἐπὶ τῶν γυναικῶν. Μετὰ ταῦτα διέλθετε τὰς βίβλους τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ διαδόντων αὐτὸν πρὸς τίνες ἀποτείνονται αἱ πλειῆται εὐγλωττοὶ σελίδες; πρὸς τὰς γυναῖκας. Τὰ συγγράμματα τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἀποδεικνύουσι τοῦτο. Μεταξὺ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ θεοῦ Ἰερωνύμου εἰσὶ τινες περιέχουσαι ἀποκρίσεις πρὸς γυναῖκας συμβουλευομένης αὐτὸν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἁγίων Γραφῶν.

Καὶ ἀληθῶς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ γυνὴ ἔχει καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσῃ, ὀφείλουσα, ὡς ὁ ἀνὴρ, νὰ ὑπηρετῇ τὸν Κύριον· ἔχει τὴν αὐτὴν ἠθικὴν ἀξίαν, ὡς καὶ ὁ ἀνὴρ· εἰ καὶ εἶναι κατωτέρα αὐτοῦ τὴν δύναμιν, ὑπερβαίνει ὅμως αὐτὸν κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀπραξίας, ἐν ἧ ἡ ἀρχαία Ρώμη ὑπέβαλλεν αὐτὴν, περιωρισμένην ἐν βίῳ μονοτόνῳ καὶ ἀλλοτρίῳ τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας. Ἡ νέα δὲ διδασκαλία ἐπέβαλλεν αὐτῇ καθήκον νὰ ἐνεργῇ, νὰ προτρέπῃ καὶ μεταχειρίζεται τὴν κοινωνικὴν αὐτῆς δύναμιν, νὰ μετέχῃ τῶν ἀγῶνων τῶν μαρτύρων, νὰ ἀναβαίνει ἀτρόμητος, ὡς ἐκεῖνοι, ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Νῦν μὲν ἀνατρέπει τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Πραιτώριον, ἄχρι τοῦδε ἀπηγορευμένη εἰς τὸ φῶλον αὐτῆς, διότι ἦν ἀνάγκη νὰ δημηγορῇ ἐκεῖ, νὰ ὑπερασπίζεται, νὰ ὀλιγορῇ τὸ ξίφος τῆς τῶν ἐθνικῶν δικαιοσύνης. Ριφθεῖσα εἰς τὴν ἐνεργητικὴν ζωὴν, ὀφείλει νὰ ἐμμένῃ ἐν αὐτῇ μὲ γενναϊότητα ἡρώων, μὲ ζῆλον τῶν Ἀποστόλων. Ἡ πρόφῃν αἰχμάλωτος, φαίνεται νῦν γενναία κατὰ τοῦ δεσπότη, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐξουδενώσῃ αὐτήν. Ἡ σύζυγος δ' ἔσεται διερμηνεὺς τῆς πίστεως παρὰ τῷ ἰδίῳ συζύγῳ, ἐπιτυχέουσα τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ, ἢ ἀνθισταμένη εἰς τὴν ὁργὴν. Παρθένος, μήτηρ, χήρα, ἐν ὅλαις ταῖς περιστάσεσιν ἔχει νέα καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσῃ. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη ἐστὶν ὁ κλῆρος αὐτῆς, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς περιελεύσεται κλάδος τις διοικήσεως τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινωνίας. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔχει ἀξιώματα, ἀναλαμβάνουσα ὡς διάκονος (πρᾶγμα ἀνήκουστον ἕως τότε) μέρος τι διδασκαλίας. Μετέχουσα δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, διδάσκει τὰς γυναῖκας καὶ περιβάλλεται χαρακτηρὰ ἐπίσημον. Ἴδου, ἂν μὴ ἀπατώμαι, πλήρες σύστημα χειραφεσίας καὶ ἐθνικῆς ἰσότητος. Ἴδου κατάστασις ὅπως νέα, ἀναφανείσα οὐχὶ διὰ τινῶν σπανίων συμβεβηκότων, ἀλλὰ διὰ σταθερᾶς καὶ καθημερινῆς πρακτικῆς.

Ναὶ, σύστημα πλήρες χειραφεσίας τῆς γυναικὸς, σύστημα πλήρες τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἰσότητος εἶναι ὁ χριστιανισμός. Κατάστασις ὅπως νέα ἐν τῇ τάξει τῶν γυναικῶν ἀνεφάνη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπιβεβαιουμένη οὐχὶ διὰ τινῶν σπανίων συμβεβηκότων, ἀλλὰ διὰ σταθερᾶς καὶ καθημερινῆς πρακτικῆς. Ἀνοίξατε τὰ βιβλία τῆς καθημερινῆς πείρας πάσης ἐποχῆς.

Ἀνάγνωτε τὴν ἱστορίαν τῆς γυναικὸς ἐν τῷ χριστιανισμῷ· δεισδύσατε, εἰ δυνατόν, εἰς τὰ ἀδύτα τῆς χριστιανικῆς οἰκογενείας, παραβάλετε αὐτὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν οἰκογένειαν, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναφωνήσητε μετὰ τοῦ Λιβανίου· «Οἶαι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς γυναῖκες εἰσι»! Ναὶ, ἂν πᾶς χριστιανὸς ὀφείλει μετὰ καρδίας εὐγνώμονος νὰ δοξολογῇ τὴν Θεὸν Πρόνοιαν, ὅτι ἐδώρησεν ἡμῖν τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ γυνὴ κατὰ λόγον πολλῶ μείζονα ὀφείλει νὰ πράττῃ τοῦτο· διότι ἡ γυνὴ κατ' ἐξοχὴν ἠσθάνθη τὴν σωτηρίαν τοῦ Εὐαγγελίου ἐπιρροὴν, ἡ γυνὴ κατ' ἐξοχὴν ἀπήλασε τῶν εὐεργετημάτων τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄν ἡ γυνὴ ἔχει νῦν προσωπικὴν ὑπαρξίν καὶ ἐλευθερίαν, εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὀφείλει τοῦτο. Ἄν ἡ γυνὴ ἔχει νῦν συνείδησιν τῆς μητρικῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ ἐλευθέρως δύναται νὰ ἀνατρέφῃ τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα, εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὀφείλει τοῦτο. Ἄν ἡ γυνὴ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ γυναικωνίτου, ἂν ἔπαυσε νὰ θεωρῆται ἀναξία μορφώσεως, σχολεῖα δὲ καὶ παρθεναγωγεῖα ἰδρῦθησαν δι' αὐτήν, καὶ ὀρθῆς καὶ ἐπιμεμελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδείας τυγχάνει, εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὀφείλει τοῦτο. Ἴδου διατί ἡ γυνὴ διεκρίθη πάντοτε καὶ διακρίνεται ἐπὶ θερμότητι πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ δικαίως· διότι ἂν τὸ αἶσθημα τῆς εὐσεβείας εἶναι ἔμφυτον εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἡ χριστιανὴ γυνὴ ὀφείλει μάλιστα νὰ ἦναι εὐσεβής, ἀναλογιζομένη, οἷα καὶ ὅποσα ὀφείλει εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῆς. Ἄν ἡ ἀσεβής, εἰνά τι ἀποτρόπαιον· γυνὴ ἀσεβής, εἶναι τοῦτ' αὐτὸ τέρας· εἶπέ τις τῶν ἐξοχωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων, ὁ Bossuet. Ὁ Ἰησοῦς, εἶπέ που αὐτὸς ὁ Ρενάν, θὰ ἦναι πάντοτε κύριος τῆς γυναικείας καρδίας. Τὴν εὐσεβείαν δὲ ταύτην ὀφείλει ἡ γυνὴ ὡς μήτηρ νὰ μεταδίδῃ εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα. «Οἱ γονεῖς ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου», παρρηγγέλλει τὸ Εὐαγγέλιον (Ἐφεσ. σ'. 4). Ἄν ἡ εὐσεβεία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἀρετῆς, ὁ οἶκος δὲ εἶναι ἡ πρώτη καὶ θεμελιώδης πηγὴ τῆς εὐσεβείας, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ γυνὴ κατ' ἐξοχὴν ὀφείλει νὰ ἐμπνέῃ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς τὴν εὐσεβείαν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα, τὸν πόθον πρὸς πᾶν ὅ,τι μέγα, εὐγενές, ἐξοχὸν καὶ γενναῖον.

Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς συνανηψώθημεν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ συνεξηγενησθημεν· καὶ ἡμεῖς ἀπολαύομεν τῶν εὐεργετημάτων, ἅτινα ὁ χριστιανισμὸς ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτήν. Ἀπολαύομεν ὡς τέκνα τῶν εὐεργετημάτων τούτων, διότι ἐν τῷ χριστιανικῷ οἴκῳ ἐδιδάχθημεν, τί ἐστὶ μητρικὴ ἀγάπη, πόσον γλυκὴ καὶ σεμνὴν εἶναι τὸ τῆς μητρὸς ὄνομα. Ἀπολαύομεν ὡς σύζυγοι τῶν εὐεργετημάτων τούτων, διότι ἐν τῷ χριστιανικῷ οἴκῳ ἐδιδάχθημεν, πῶσαι πικραὶ λησμονοῦνται παρὰ τῷ πλευρῷ τῆς συζύγου, ποίαν ἀνακούφισιν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τοῦ βίου τούτου δεινῶν εὕρισκει ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ συζυγικῇ ἀφοσιώσει καὶ ἀγάπῃ. Ἀπολαύομεν ὡς πα-

τέρες τῶν εὐεργετημάτων τούτων, διότι ἐν τῷ χριστιανικῷ οἴκῳ ἐδιδάχθημεν, ὅποια πηγὴ ἀγαθῶν καὶ εὐδαιμονίας εἶναι εἰς ἡμᾶς ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ὅταν κατέχωμεν ἐν αὐτῷ θέσιν πατρὸς καὶ συζύγου ἐν τῇ χριστιανικῇ τῆς λέξεως ἐνοίᾳ. Ἀπολαύομεν ὡς μέλη τῆς κοινωνίας τῶν εὐεργετημάτων τούτων, διότι ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ οἴκου, ἐκ τῶν κόλπων τῆς μητρὸς μάλιστα ἀπορρέει πᾶν ὅ,τι εὐγενές καὶ ἔξοχον κοσμεῖ τὴν κοινωνίαν, καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀδιάσειστον βᾶσιν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐνομίας.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ δὲν ἀναφαίνονται ἐν πάσῃ ἐποχῇ συχνὰ παραδείγματα ἐκλύσεως τῶν ἡθῶν τοῦ γυναικείου φύλου; Μὴ καὶ ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ δὲν παραγωνρίζεται πολλάκις ὁ ὑψηλὸς τῆς γυναικὸς προορισμὸς, δὲν βεβηλοῦται ἡ ἱερότης τοῦ γάμου, δὲν παραβιάζεται ἡ συζυγικὴ πίστις, δὲν καταπνίγεται τὸ μητρικὸν φίλτρον, δὲν διαστρέφεται ἡ γυναικεῖα σεμνότης, δὲν μετατίθεται τὸ κέντρον τοῦ γυναικείου προορισμοῦ ἐκτὸς καὶ μακρὰν τοῦ οἴκου, δὲν τυρβάζει ἡ γυνὴ περὶ πᾶν ἄλλο ἢ περὶ ὅ,τι ἔχει πολῦτιμον, περὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν τέκνων, περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἰδίου οἴκου; Ἀληθὲς τοῦτο· ἀλλὰ μὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δύναται ποτε ν' ἀποβάλλῃ τὰς ἀτελείας αὐτῆς; Ὅσον ὅμως μεγάλη ἂν ὑποτεθῇ ἡ πτωσις τοῦ γυναικείου φύλου ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ, τί εἶναι ἡ πτωσις αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὴν φρικώδη καὶ ἀκατανόμαστον τῆς γυναικὸς διαφθορὰν ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ; Πόσον δὲ ἀδίκως ἠδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι τὰ ἦθη καθόλου τῶν νεωτέρων χρόνων, ἄρα καὶ τὰ ἦθη τῶν γυναικῶν, μεθ' ὅλας τὰς συμφύτους τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀτελείας, δὲν ἐγένοντο διὰ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἡμερῶτερα καὶ εὐγενέστερα. Πόσαι καὶ σήμερον ὡς καὶ ἐν πάσῃ χριστιανικῇ ἐποχῇ ὑπάρχουσι γυναῖκες, εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν ὁποίων τὰ ἄτομα ὀφείλουσι τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, ἡ κοινωνία τὴν σωτηρίαν αὐτῆς, ἡ ἀνθρωπότης τὴν ἐξημέρωσιν αὐτῆς καὶ τὴν πρόοδον! Πόσαι καὶ σήμερον ὑπάρχουσι γυναῖκες μαρτυροῦσαι καθ' ἑκάστην ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ εἰς παντοίας ὑποβαλλόμεναι θυσίας ὑπὲρ τοῦ πλησίον! Πόσα τραύματα θεραπεύονται καὶ νῦν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ ὑπὸ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἐν πλήρει αὐταπαρνήσει ὡς ἄγγελοι εἰρήνης καὶ ὑπομονῆς καταπραΰνουσι τὰς θλίψεις τοῦ πλησίον! Ἡ ἀρχαία ἱστορία παριστᾷ ἡρώϊδας, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστος ἐν τῇ ἀρχαιότητι τοιαύτη αὐταπάρνησις, τοιαύτη ὑπαρξίς οὐρακίων δυνάμεων ἐν σκευῇ οὕτω ἀσθενεῖ. Τὸ ἀσθενές τοῦτο σκευὸς ἐγένετο διὰ τοῦ Εὐαγγελίου σκευὸς ἐκλογῆς· ἡ γυνὴ ἀνυψώθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἐξηυγενίσθη.

I. Μοσχάκης.

ΡΑΒΕΛΛΙ

ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΤΟΥ Α΄.*

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΠΟΧΗ

Ἐβασίλευε τῆς Γαλλίας Φραγκίσκος ὁ Α΄, καθ' ἣν ἐποχὴν δύο μεγάλα γεγονότα κατελάμβανον ὡς ἐξ ἐφόδου τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀφύπνιζον ἐκ τοῦ ληθάργου τοὺς λαούς. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἦσαν ἡ θρησκευτικὴ ἀναμόρφωσις τοῦ Λουθήρου καὶ ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ. Μὴ νομίση τις ὅτι συνηντήθησαν ὡς ἐκ τύχης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου συναγωνισταὶ οἱ πρόμαχοι τῆς μιᾶς καὶ οἱ μάρτυρες τῆς ἄλλης. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ ἱστορία ἀνακαλύπτει ὑπολανθάνοντά τινα δεσμὸν, ἡ ἱστορία ἡ ἀναζητούσα τὰ αἷτια τῆς μεγάλης ταύτης κοινωνικῆς ἀναστατώσεως καὶ εἶναι ἤδη πλέον ἢ βέβαιον ὅτι ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀναμορφωτάς, οἵτινες εἶχον ἀναπετάσει τὴν φοινικίδα κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀκόμη ἀντήχουν βκρεῖς οἱ κεραυνοὶ τοῦ Πάππα. Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιδιώκοντες σκοπὸν, τὴν χειραφέτησιν τῶν λαῶν, ἔτεινον ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ πεδίου τὰς χεῖρας οἱ ἀναμορφωταὶ τῆς θρησκείας πρὸς τοὺς ἀναμορφωτάς τῶν γραμμάτων καὶ συνησπίσθησαν διὰ τὰ ἀνατρέψωσιν δλόκληρον παρελθόν, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου, ὡς ὑπὸ ἀσφαλῆ προμαχῶνα, ἐκρύπτοντο ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ δεισιδαιμονία. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ μεσαιὼν ἐξαφανίζεται καὶ ἄρχεται ἡ νέα ἱστορία.

I

Ἰσταμένου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνήλιον σκότος ἐδέσμευσεν ἀκόμη τὴν διανοίαν καὶ τὴν καρδίαν. Οἱ λαοὶ δὲν εἶχον ἓνα μόνον τύραννον, καθ' οὗ νὰ παλαίσωσιν ἐγειρόμενοι. Δὲν εἶχον μόνους τοὺς ἡγεμόνας, οἵτινες ἀπῆτουν παρ' αὐτῶν, διὰ τὰ ἰκανοποιήσωσι τὴν φιλοδοξίαν των καὶ τὴν ἀπληστίαν, χρήματα καὶ βραχίονας, εἶχον μυρίους ἄλλους τυραννίσκους, οἵτινες ἐζήτουν οὐχὶ ἐλάσσονας θυσίας. Εἶπον λαός· καὶ λαὸς τότε δὲν ὑπῆρχε. Ἦσαν ἄρχοντες καὶ ὑπήκοοι, ἔξαρχοι τοῦ Πάππα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, οἵτινες ἐκυβέρνηον ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ ἢ ἐν ὀνόματι τοῦ ἡγεμόνος. Ἐπὶ πλέον διεῖπον τὴν ἀνθρωπότητα ἐρριζωμέναι προλήψεις μακροῦ παρελθόντος, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ὁποίων, ὡς ὑπὸ ἀτμόσφαιραν πνιγηρὰν, ἡ διάνοια ἀπε-

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῶ» κατὰ Δεκέμβριον 1881.

ναρκούτο και έφθινε. Η χαλάρωσις αύτη ή φαινομένη ώμοιάζε την άφω-
νον γαλήνην του ώκεανού κατά την παραμονήν μεγάλης τινός τρικυμίας.
Μακράν ήρχισαν ήδη να έγείρωνται τινα νεφύδια· όλίγον έτι και το πα-
νακινεύεται την νεχέλειαν διαδέχεται ο πόθος της έρζύνης, την άτονίαν
ή ζωή.

Τήν περίοδον καύτην εξαγνίζουσιν άπέναντι της ιστορίας τρία μεγάλα
συμβάντα, τα όποια άν δεν άνέτρεψαν έξ άπίνης το σεσαθρωμένον οικο-
δόμημα του παρελθόντος επενήργησαν όμως επί του μέλλοντος των λαών
και προσεχάραξαν την όδον εις τας μετερχομένας γενεάς. Άληθώς υπήρξαν
άνώτεροι του αιώνος των ο Γενουήνσιος Κολόμβος και ο Γούτεμπεργ, καθ-
ήν εποχήν ο μόν πρώτος άνεκάλυπτε την άγνωστον Άμερικην, ο δε έτε-
ρος, ο πρώην εκείνος στυλπωτής των πολυτίμων λίθων, επενοεί την τυ-
πογραφίαν και συνεταιρίζετο μετά του Ιωάννου Φύστου, δια να εκτυπώση
την πρώτην λατινικήν γραφήν. Άλλ' αυτών άκόμη προηγήθη ή εισβολή
των έλληνικών γραμμάτων και έντεϋθεν ή άνακάλυψις του αρχαίου κό-
σμου, την όποιαν ή Δύσις οφείλει εις την άτυχή δια την άνθρωπότητα
έκβασι, της τελευταίας του, Βυζαντίου πολιορκίας. Ένώ ο Μωάμεθ Β'
άνεστήλου πρό των επάλξεων της βασιλευούσης την ήμισέληνον, οι φυ-
γάδες του Έλλησπόντου, φέροντες μεθ' έαυτών τας τέχνας και τα γράμ-
ματα, κατήρχοντο προς την Δύσιν, ίνα άφυπνίσωσι τους λαούς και προπα-
ρασκευάσωσι την αναγέννησιν. Πόθεν άρχεται αύτη δεν είναι μαθηματι-
κώς ώρισμένον, ούτε δύναται ακριβώς ή ιστορία να προσδιορίση την όρο-
θετικήν γραμμην μεταξύ του αρχαίου και νέου πολιτισμού.

Η Ιταλία, ήτις αιώνιας όλους υπήρξε το πεδίο της μάχης, εν ω συν-
ηντώντο οι ισχυροί της γής, δια να διεκδικήσωσι την παντοκρατορίαν,
ένεκολώθη τους φυγάδας καλλιτέχνας και έπειτα τους σοφούς και ένε-
πνεύσθη πρώτη εκ της έλληνικής φιλολογίας. Εκείθεν έγένητο το πρώτον
σημείον. Και ή Ιταλία, ήτις άνέθρεψε τον Δάντην και ένεκυμόνει τον Μι-
χαήλ Άγγελον και τον Ραφαήλ, ή Ιταλία, ή κατατετμημένη εις το-
σαύτας πολιτείας και δουκάτα, ή έχουσα τους πλειοτέρους τυραννίσκους
και την όποιαν εκάστοτε άφύπνιζεν ο επιάτης της ξενικής εισβολής, κα-
τώρθωσεν, εν μέσω της γενικής άποναρκώσεως, να σημάνη πρώτη το έγερ-
τήριο. Τα άλλα έθνη ήλθον έπειτα, ότε πλέον ή τέχνη ειχεν άνδρωθ-
η παρά τον Άρνον και τον Τίβεριν.

Έπί της καθέδρας του αγίου Πέτρου άνήλθον επί τέλους άνδρες, των
όποιων ή φιλοδοξία υπήρξε σωτήριο δια τας τέχνας και τα γράμματα.
Μέχρι τινός μία μόνον επιστήμη υπήρχεν, ή θεολογία και αύτη εις ώρι-
σμένον τινά κύκλον. Αί άλλοι επιστήμαι ήσαν άπόσπονοι. Εκείνος όστις
εφωράτο αναγινώσκων, ένινδύνευε να νομισθ-η αίρετικός, όποτε παραδόξως
ή άγία έδρα ήλλαξε πολιτείαν και οι Πάππαι από δικωτών έγέγοντο προς-

τάται των γραμμάτων, έστω και άν άκόμη κατεδίωκον την επιστήμην,
την όποιαν έφοβούντο. Ένόμιζον ότι έβλεπον εις την σκιάν της σειομένην
την ούραν του διαβόλου. Ο Γαλιλαίος, ο Γούτεμπεργ, ο Φαύστος, ήσαν
τόσαι ένσαρκώσεις του Σατανά. Μόνος ο Άριστοτέλης δεν ειχεν άκόμη
άφορισθ-η, έθεωρείτο μάχιστα ως διαφωτίζων την θρησκείαν. Τότε δεν ειχε
δημοσιεύσει άκόμη το κατ' αυτου κατηγορητήριο ο Πέτρος Ραμυ,
όστις έως μάλλον δια τουτο, έδολοφονήθη την νύκτα του αγίου Βαρθο-
λομαίου ή διότι ήτο Ούγενόττος.

Τα γράμματα έφοβούντο ολιγώτερον. Είναι άληθές ότι πικρεπέσαν οι
φωτοσβέσται, όποιοι ήσαν ο Παύλος ο Β', ο σπάταλος και έπιδεικτικός
άρχιερέυς της Ρώμης, όστις κατεδίωκε τους ακαδημαϊκούς της Ιταλίας,
επί τω λόγω ότι μεταχειριζόμενοι αρχαία κλασικά όνόματα ήσαν πλειό-
τερον ειδωλολάτραι ή χριστιανοί και ο διαβόητος φαρμακεύς Άλέξανδρος
Γ', ο Νέρων εκείνος μεταξύ των παπών, ο Άλέξανδρος Γ', ο πατήρ της
Λουκρητικής και του Καίσαρος Βοργία. Άλλ' άν αποχωρήσωμεν εκ του
καταλόγου δύο ή τρία όνόματα οι έιαπομόνοντες μεταξύ των αρχιερέων
της Ρώμης κατά την ΙΕ' εκατονταετηρίδα υπήρξαν άληθείς ύποφήται των
Μουσών. Τινες έξ αυτών ήθελον να φάνωνται σοφοί· άλλοι ήσαν τρώντι
τοιούτοι και ο Νικόλαος Ε', πριν ή άκόμη περιβληθ-η την τιάρην του πον-
τίφηκος κεκλεισμένος εν τη βιβλιοθήκη του αγίου Μάρκου εν Φλωρεντία,
την ταξινόμησιν της όποιας ειχεν άναθέσει εις αυτον ο από Μεδίκων Κο-
σμάς, κατεγίνετο εις το ν' αντιγράφη έλληνικά και λατινικά χειρόγραφα.
Τότε άκόμη ώνομάζετο Θωμάς ο εκ Σαρζάνης και Θωμάς Καλανδρίνος. Και
ο Πίος Β' ειχεν, άνδειχθ-η πρότερον μεταξύ των λογίων, ότε άκόμη εκα-
λείτο Αίνείας Σίλβιος. Μη λησμονώμεν ότι μετά τον Άλέξανδρον Γ', και
την ολιγοήμερον ίεραρχίαν του Πίου Γ' άνήλθεν επί του θρόνου ο Ιούλιος
Β', ο προστάτης του Μιχαήλ Άγγέλου και του Ραφαήλ. Ο Λέων Ι',
όστις ήλθεν έπειτα, άνήκει εις την έπομένην εκατονταετηρίδα.

Άλλ' ή χώρα, όπου ή φιλολογία και αι τέχναι έφθασαν ταχύτερον το
άπόγειον σημείον της δόξης των ήτο ή Φλωρεντία, εφ' όσον ήγεμόνευε
ο Κοσμάς, ο εκ του οικου των Μεδίκων και είτα ο Λαυρέντιος. Άπό του
ΙΔ' αιώνος ο Βοκκάκιος και ο Πετράρχης ειχον επιχειρήσει το μέγα έργον
της άναστηλώσεως των γραμμάτων. Εισήλθον εις τας μονάς, άνεδίφησαν
μεταξύ των κεκονιαμένων χειρογράφων, τα όποια ή άμάθεια των καλο-
γήρων ειχεν εγκαταλείψει εις τους μύς και τους σήτας, άνευρον τους θη-
σαυρούς της αρχαίας φιλολογίας, άνέγνωσαν και επεχείρησαν να έρμηνεύ-
σωσι. Συγχρόνως δε έμπνεόμενοι εκ της αναγνώσεως εκείνων, ως οι καλ-
λιτέχνας εκ της θεάς μόνης των συντριμμάτων της αρχαιότητας, επεχεί-
ρησαν να μορφώσωσι και γλώσσαν και ποιήσιν. Και ήξέυρομεν πάντες πό-
σον ο πεζός λόγος του Βοκκακίου είναι άντάξιος των στίχων του Πετράρ-

χου. Ἄλλ' ἀφοῦ οἱ δύο ἐκεῖνοι δραπεταγωγοὶ τῶν Μουσῶν ἀπεχώρησαν τῆς σκηνῆς, παρενέπεσε μικρὸν τι διάλειμμα, ἕως οὗ ἐπαφάνησαν ὁ Πόγγιος καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Πούλλιοι, ὁ Πολιτιανὸς καὶ ὁ ἀπὸ Μεδίκων Λαυρέντιος ἢ ὁ Πέκος ὁ ἐκ Μιρανδόλης καὶ ὅλη ἐκείνη ἢ πλειὰς, ἦτις ἐκόσμηι τὸν οἶκον τοῦ ποιητοῦ ἡγεμόνος.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Φλωρεντία δύναται τῶντι νὰ καυχηθῆ ὅτι ἦτο τὸ πρυτανεῖον τῆς ποιήσεως καὶ τῶν σοφῶν. Ἐκεῖ ἐζήτησεν ἄστυλον ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ὁ διδάσκαλος τοῦ Πολιτιανοῦ, φεύγων τὴν δουλωθεῖσαν πατρίδα, ἐκεῖ ἐδίδασκεν ὁ Δημήτριος Χαλκοκονδύλης τὴν Ἑλληνικὴν, ἐνῶ πρὸ αὐτῶν εἶχε διαπεραιωθῆ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσωλαράς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ μελέτη τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἤρχισε νὰ γενικεύηται καὶ μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας ἐξέδιδεν ὁ Λανδίνος τὰς ψῆδὰς τοῦ Ὁρατίου καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης μετὰ τοῦ Κρητῶς τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Τότε ἐπλουτίσθη ἡ φερώνυμος τοῦ Λαυρεντίου βιβλιοθήκη, τῆς ὁποίας εἶχεν ἤδη καταθέσει τὸν θεμέλιον ὁ Κοσμᾶς. Ὁ Λαυρέντιος ἀπέστειλε πανταχοῦ τῆς γῆς πρὸς συλλογὴν τῶν χειρογράφων· εἶχεν ἀνοίξει τοὺς θησαυροὺς του καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Πολιτιανὸς, ἐάν ποτε ἡ περιουσία του ἤθελεν ἐξαντληθῆ, θὰ ἦτο ἕτοιμος νὰ πωλήσῃ καὶ τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκίας του εἰς ἀγορὰν τοιούτων. Τότε δὲ ἀπεστάλη ὁ Λάσκαρης εἰς τὸν Ἄθωνα καὶ ἄλλας μονὰς, ὁπόθεν ἐπανῆλθε φέρων μετ' αὐτοῦ περὶ τὰ δις ἑκατὸν χειρόγραφα.

Ἄφειλον νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τοῦ Κοσμᾶ, ὅστις προηγῆθη τοῦ Λαυρεντίου εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Φλωρεντίας, διότι ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ κατέλαβε τοὺς Ἰταλοὺς ἡ βιβλιομανία καὶ ἤρχισαν νὰ διατρέχωσι ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ κατὰ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος εἰς ἀνακάλυψιν ἀρχαίου τινὸς χειρογράφου, ὅπως οἱ θαλασσοπόροι τοῦ ὠκεανοῦ εἰς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων χωρῶν. Ἀποτελοῦσιν ὀλόκληρον μυθιστορίαν αἱ περιπλανήσεις τοῦ Πογγίου, ὅστις διέτρεξεν ἐκτὸς τῆς ἰδίας πατρίδος του τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν καὶ ἔπειτα διεπεραιώθη ἐκεῖθεν τῆς Μάγχης, ἀνακαλύπτων ἐδῶ μὲν χειρόγραφον τοῦ Κοϊντιλιανοῦ ἢ τῶν Ἀργοναυτικῶν τοῦ Βαλερίου Φλάκκου, ἐκεῖ δὲ τὰ ἔπη τοῦ Λουκρητίου ἢ τοῦ Στατίου.

Τρεῖς ἕτεροι εἶχον ἐκδράμει μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὁ Ἰωάννης Ἀουρίσπας, ὁ Γκουαρίνης καὶ ὁ Φραγκίσκος Φίλελφος. Ὁ πρῶτος ἐπανήρχετο μετ' ὀλίγον εἰς Βενετίαν ἀποκομίζων πλουσιωτάτην λείαν τριάκοντα καὶ δύο χειρογράφων. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν τὰ ἔπη τοῦ Πινδάρου, τὰ ἔργα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Λουκιανοῦ, οἱ δικάλογοι τοῦ Πλάτωνος. Εἰς ἀγορὰν τῶν χειρογράφων τούτων ὁ Ἀουρίσπας, εἶχε θάπανῆσαι ὅλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν καὶ ἐπανήρχετο πένης. Ὁ Φίλελφος εὗρεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ κάλλιστον χειρόγραφον, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Χρυσωλαρά, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ἄλλὰ

μετὰ ἑπτὰ ἔτων ἀπουσίαν ἐπανερχόμενος δὲν ἔφερεν ἢ πτωχὴν τινὰ συλλογὴν χειρογράφων καὶ τὴν ἀλαζονίαν καὶ τὸ θράσος του, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ φίλερις ἐκεῖνος συγγραφεὺς, ὅστις ἐδίδασκε τὴν πρῶτα ἐν Βολωνίᾳ καὶ τὸ ἐσπέρως τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐν Παδούῃ, ἠγαπήθη ὀλιγώτερον ἢ ὅσον ὠφέλεν. Ὁ μᾶλλον ἀτυχὴς ἐκ τῶν τριῶν ὑπῆρξεν ὁ Γκουαρίνης, ὅστις ἐπιτρέψων ἐνευχάγησεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπώλεσεν ὅ,τι πολῦτιμον φορτίον συνεκόμιζε. Οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἐνεθυμήθησαν τὸ ναυάγιον τοῦ Αἴκντος τοῦ Ὀυλέως παρὰ τὴν Γηρκίαν πέτρην καὶ ἀνέφερον εἰς αὐτὸν τοὺς στίχους τῆς Ὀδυσσεύς. Αὐτοῦ δὲ ἡ θλίψις, καθ' ἣν στιγμὴν ἐβλεπε βυθιζόμενόν εἰς τὰ ἄδυτα τῆς θαλάσσης τὸν θησαυρὸν, ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἐξαιφνης κί τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἐγένοντο λευκότεραι τοῦ ἀφροῦ, ὅστις ἀντὶ ἐπιταφίου λίθου ἐκάλυπτε τὴν στιγμὴν ἐκείνην τίς οἶδε πόσα ἄγνωστα σήμερον κειμήλια.

II

Ἐνῶ οὕτω ἔξαλλος καὶ ὅλη ἐμπνευσις καὶ ζωὴ ἡ Ἰταλία ἐξήρχετο τῶν προμαχῶνων εἰς ἀνοικτὸν πεδῖον, θηρεύουσα εὐρύτερον ὀρίζοντα καὶ ἔδρεπε τὰ πρωτόλια κρείττους ἐποχῆς, ἡ Γαλλία ἀνῆκεν ἀκόμη εἰς τὸν μέσον αἰῶνα. Ἐτέρπετο εἰς τὰ θεάματα τῶν μυστηρίων, τὰ μεγάλια Διονύσια τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅτε ἄγγελοι καὶ δαίμονες ἐνεφανίζοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς διαμφορητοῦντες τὴν ψυχὴν ἢ τὸ δέρμα ἀγίου τινὸς τῆς ἡμέρας, ὅστις συνήθως ὑφίστατο ἀληθὲς μαρτύριον. Ὁ Κάρολος Γ', ὅστις πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἠσθάνετο πληξίν, παραδόξως δὲν ἠσθάνθη τοιαύτην, ὅτε κατὰ πρῶτον παρέστη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοιούτου τινὸς δράματος καὶ ἐπέτρεψε διὰ διατάγματος εἰς τὴν ἀδελφότητα ἐκείνην νὰ διδάσκη ἐλευθέρως ἐντὸς τῶν Παρισίων. Ἐκτοτε τὰ θεάματα ἐδιπλασιάσθησαν καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦτο ἡ παρακμὴ τῆς τραγωδίας· αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ἰησοῦ ἠδύναντο νὰ ἐμπνεύσωσιν ὑψηλὸν καὶ μέγα δράμα, νὰ γεννήσωσι τοῦλάχιστον ἓνα Γρηγόριον Ναζιανζηνόν. Οὐδὲν ἐξ αὐτῶν· οἱ δεῦτεροι διεσκεύαζον τοὺς πρώτους ἢ ἦσαν ἀπλοῖ μιμηταί, ποιηταὶ λόγων, ἄνευ ἐμπνεύσεως, ἄνευ δυνάμεως. Οἱ ἱεροκήρυκες εἶχον πολυμήσει τὸ δράμα ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος, τὰ παρλακμένα εἶχον ἐκδώσει ἀποφάσεις ἐναντίον αὐτοῦ. Τότε ἐνεθυμήθησαν τὴν ἱστορίαν, τὰς ἱπποτικὰς διηγήσεις, τὸν Βοκκάκιον καὶ ἡ τραγωδία, ἐάν ποτε ὑπῆρξε τοιαύτη μετεβλήθη εἰς κωμωδίαν, ἀλλὰ κωμωδίαν ἀγοῦνον, ἄνευ τοῦ ἀπτικοῦ ἐκείνου ἁλατος, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μετέπειτα Γάλλους συγγραφεῖς. Τὸ μόνον ἄξιον λόγου μνημεῖον τῶν χρόνων ἐκείνων εἶναι ὁ περιλάλητος μῦθος τοῦ Πατελέν, ἔργον ἀγνώστου ποιητοῦ, ὑπόθεσιν ἔχον τὰ στρατηγήματα πονηροῦ τινὸς δικηγόρου—ὁ Πατελέν ἦτο δικηγόρος—ὅπως προμηθευθῆ

ἀνεξόδως τὰ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζετο, ὅστις ἐπληρώθη ἔπειτα διὰ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος ὑπὸ τοῦ πελάτου του. Ἐκ τῆς κωμωδίας ταύτης παρέμεινεν ἀντὶ παροιμίας ἡ φράσις ἐκείνη, *revenons à nos moutons*, δι' ἧς ὁ δικαστὴς ἀνεκάλει εἰς τὴν τάξιν ἐξ ὑπαμοιβῆς τὸν δικηγόρον ἢ τὸν ἔμπορον, ὁσάκις ἐξήρχοντο τοῦ θέματος.

Φοβοῦμαι μὴ τις ἐξ ὑμῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μοὶ ἐπικυλάβῃ τὴν φράσιν τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὰ μυστήρια, τὰ ὁποῖα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν, ὡς ποιητικὰ ἔργα, ἀλλ' ἐκ τῶν ὁποίων, ὅπως ἐκ τῆς διονυσιακῆς πομπῆς, ἐγεννήθη ἡ κωμωδία καὶ ἡ σάτυρα καὶ μετέπειτα τὸ δράμα. Ἡ σάτυρα τὸ κατ' ἀρχὰς ἦτο ἀπροκάλυπτος, φορτικὴ καὶ ἐνίοτε τολμηρὰ. ἀφοῦ δὲν ἐφείσθη οὔτε τοῦ Λουδοβίκου IB', τοῦ ὁποίου ἀπὸ σκηνῆς διέσυρε τὴν φιλαργυρίαν. Ὁ Λουδοβίκος φαίνεται ὅτι δὲν δυσανησχέτει διὰ τοῦτο. Προτιμῶ, ἔλεγε, νὰ τοῖς προξενῇ γέλωτα ἢ φιλαργυρίαν μου ἢ δάκρυα ἢ σπατάλη μου.—Βραδύτερον ἡ κωμωδία ἠναγκάσθη νὰ κατέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν φέρουσα προσωπίδα. Οἱ καιροὶ εἶχον ἀλλάξει. Ἡ ψαλὶς τοῦ λογοκριτοῦ περιέκοπτε τὰς πτέρυγας τῆς φαντασίας, ὁσάκις αὕτη ἀνήρχετο μέχρι τοῦ θρόνου ἢ ἐσατύριζε τὸν κληρὸν. Τότε ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀλληγορίαν, ἀλλ' οὐχὶ πλέον τοῦ Δε-Λορρὶ ἢ τοῦ Μέγκ, ἀλλὰ τὴν ἀλληγορίαν τῆς σατύρας, ὁσάκις αὕτη δὲν δύναται ἀπονεῖ νὰ εἴπῃ γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ μόνος λυρικός ποιητὴς μετὰ τὸν Κάρολον τῆς Αὐρηλικῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦτο ὁ Βιλλὼν, ὁ βυλκλαντιοτόμος, ὅστις ἔκλεπε τῆδε κακεῖσε ὀλίγα σκουδὰ διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ ἐξοδα τοῦ καπηλείου, ὅστις ἐγνώρισε τὰς φυλακὰς πάσας, μετῆλθε πάντα τὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἔφθασε δις μέχρι τοῦ τόπου τῆς ἀγχόνης του, ὁ Βιλλὼν, ὅστις ἐδοκίμασε τὴν πείναν καὶ συννητήθη πλέον ἢ ἄπαξ μετὰ τῆς δυστυχίας καὶ ὅστις πολὺ λάκις μετανοῶν ἐλάμβανε τὴν γραφίδα καὶ ἐμπνεόμενος ἐξ αὐτῆς τῆς δυστυχίας ἔγραφε τοὺς καλλίστους στίχους, ὅσοι ἠδύναντο νὰ γραφῶσι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἡ τυπογραφία εἰσήχθη ἐν Γαλλίᾳ τὸ 1470 ὑπὸ Γερμανῶν τεχνιτῶν καὶ ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ ἀνὰ μίαν τὰς ἱστορικὰς μυθιστορίας, ὅσαι τότε διέτρεχον τὴν Εὐρώπην. Τὸ μόνον σπουδαῖον ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ κατακλείς τῶν ὅσα παρήγαγεν ὁ IE' αἰὼν, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Comines, τοῦ πρώτου ἱστορικοῦ τῆς Γαλλίας, μετὰ τὸν χρονολόγον Froissart. Ὁ Comines ὑπῆρξεν ὁ ἐγκωμιστὴς τοῦ IA' Λουδοβίκου, τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ὅστις προσεχείριζε τοὺς κουρεῖς τοῦ ὑπουργοῦ καὶ τοὺς δύο δημίους εἰς ὑπασπιστάς του καὶ ὅστις ἐνῶ διὰ τοῦ εὐγενεστέρου τρόπου ἐδηλητηρίαζε τὸν ἀδελφόν του, παρεκάλει ἔπειτα τὴν Παναγίαν, τὴν καλὴν του κυρίαν, νὰ τῷ συγχωρήσῃ. Τὸ μέγα λάθος τοῦ Κομίνη ἦτο ὅτι ὑπῆρξεν αὐλικὸς πρὶν ἢ γείνη ἱστοριογράφος καὶ ὅτι πολὺ ἀργὰ ἐνθυμεῖται τὰ καθήκοντα τοῦ ἱστο-

ρικοῦ καὶ τότε ἀκόμη μετὰ δειλίας ἐκφέρει τοὺς ἀφορισμούς του.

Ὅπως ἄλλοιᾳ ἦτο ἡ ἀνστάτωση τῶν γερμανικῶν λαῶν. Ἐκεῖ προηγήθη ἡ θρησκευτικὴ ἀναμόρφωσις. Ἡ ποίησις των ἔφερεν ἀκόμη τὴν κωνοπλίαν τῶν ἱπποτῶν καὶ ἐκεῖνοι πλείοτερον ἢ οἱ Γάλλοι, ἀνῆκον εἰς τὴν μέσον αἰῶνα. Οἱ Γερμανοὶ ἦσαν ἀκόμη Γότθοι. Ἡ ἀναγέννησις ἐπῆλθεν ἀργὰ πολὺ. Μόλις περὶ τὰ τέλη τῆς IZ' ἑκατονταετηρίδος, ἤρχισε νὰ ὑποφώσκη τὸ λυκαυγὲς ἐκεῖθεν τοῦ Ῥήνου. Τότε ἡ Γαλλία διήρχετο τὴν ἐποχὴν τοῦ Λουδοβίκου IA', τὸν χρυσοῦν τῆς ποιητικῆς αἰῶνα. Οἱ Γερμανοὶ ἠθέλησαν νὰ μιμηθῶσι τοὺς γείτονάς των, ἐντεῦθεν τοὺς Γάλλους, ἐκεῖθεν τοὺς Ἀγγλοσάξωνας, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦσαν μᾶλλον συγγενεῖς. Δύο σχολαὶ ἀντεμετωπίσθησαν τότε ἐν Γερμανίᾳ, ἀντίπαλοι. Τῆς μιᾶς ἐπρυτάνευεν ὁ Γέλλερτ καὶ ὁ Βάις· ἡγέται τῆς ἄλλης ἦσαν ὁ Χάλερ καὶ ὁ Βῶδμερ. Ἄλλ' οὐδετέρα αὐτῶν ἀνέδειξεν ἀμέσως τότε ἓνα καὶ ἀντάξιον μιμητὴν, ἕως οὗ βραδύτερον ἐτάχθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δευτέρας ὁ Κλόπστοκ, ὁ Μίλτων οὗτος τῆς Γερμανίας, ὁ Κλόπστοκ, ὁ ποιητὴς τῆς Μεσσιάδος. Οἱ θαυμαστά τῆς γαλλικῆς τέχνης, εὖρον καὶ ἐκεῖνοι ἔπειτα τὸν ἀρχηγόν των, ὅτε ἔγραφε τὸν Ὑπερίωνα καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Πάριδος ὁ σοφὸς Βειλανδ, ὅστις ἐστράφη πρὸς τὴν Γαλλίαν τοῦ IH' αἰῶνος καὶ ἐμελέτησε τὸν Βολταῖρον, οὗτινος ἐζήλωσε τὴν δόξαν.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν ἡ Ἰταλία πρωταγωνιστοῦσα, διήρχετο τὸν Ῥουβίκωνα, οἱ Γερμανοὶ εἶχον συμπληρώσει μόνις τὴν μεγάλην ἐθνικὴν των ἐποποιίαν, τοὺς Niebelungen. Εἶχον ἐπαναλάβει καὶ αὐτοὶ τὰς ἱποτικὰς μυθιστορίας τῆς Δύσεως. Ὁ Λάμπρεχτ, διὰ τοῦ ποιήματός του, κατέστησεν ἤδη κοινὰς καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τοῦ βορρᾶ, ὅσας ἡ Ἀνατολὴ καὶ Δύσις εἶχον σωρεύσει παραδόξους διηγήσεις περὶ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ τοῦ Ψευδοκαλλιस्थένους μέχρι τοῦ Ἀλβερίχου τῆς Βεσσανῶνος. Οἱ Minnesinger τοῦ IB' καὶ II' αἰῶνος εἶχον ψάλει τὴν Ἄνοιξιν καὶ τὸν Ἐρωτα καὶ ἦσαν ἔτι ἔναυλα τὰ ἄσμητα τοῦ Βάλτερ von der Vogelweide, ὅστις ἐκοιμᾶτο ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἱτέας, παρὰ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Βυρτσβούργης. Ἄλλ' ἤδη ἡ ποίησις τῆς ἡμέρας ἦτο ἡ σάτυρα, ὑπὸ τὸν τύπον τῆς διδασκαλικῆς ποιήσεως. Οἱ καλόγηροι καὶ ὁ Πάππας, ἦσαν τὸ προχειρότατον θέμα. Ὁ Πάππας ἐκήρυττε τὴν σταυροφορίαν κατὰ τῶν ἀπίστων, καὶ ὁ Βάλτχερ, ὁ δρέψας τὴν πρώτην δάφνην εἰς τὸν ποιητικὸν ἀγῶνα τῆς Βυρτσβούργης, κατηγορεῖ αὐτοῦ ὅτι ἐσκέπετο νὰ σφετερισθῇ τὸ συναζόμενον χρῆμα ὑπὲρ τοῦ πολέμου, καὶ νὰ υποκινήσῃ δι' αὐτοῦ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς λαοὺς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ποίησις προσέλαβε τὸν Λούθηρον, ὅτι διεμαρτυρήθη ἐκείνη πρὸ αὐτοῦ, ἀφοῦ ὁ Freidank, εἶχεν ἤδη ἐγείρει φωνὴν κατὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν συγχωροχαρτίων. — Εἶναι ἄλογον, ἔλεγε, ὅπως ἄλογον νὰ πιστεῖται εἰς τὴν ἄφρον, τὴν ὁποῖαν ἀμκρωτῶδες χορη-

γεῖ εἰς ἕτερον ἀμαρτωλόν. Ἐὰν ὁ Πάππας, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ συγχωρῇ τὰς ἀμαρτίας, χωρὶς νὰ προηγηθῇ κἀν μετάνοια, ἔπρεπε νὰ λιθοβοληθῇ, ἐὰν καὶ μία μόνον χριστιανικὴ ψυχὴ ἄφνε νὰ καταβῇ εἰς τὸν Ἄδην. — Ὁ Ἰππηλάτης τοῦ Οὐγού von Trimberg δὲν εἶναι ὀλιγώτερον δριμεῖα σάτυρα κατὰ τοῦ κλήρου ἢ ὁ ἐφημέριος Amis τοῦ Στρίκκερ. Ἡ ποίησις, ἰονεὶ προμκντεύουσα τὴν ἐμπάνισιν τοῦ Λουθήρου, εἶχεν οὕτω μυσήσει τοὺς μέλλοντας στρατιώτας τῆς ἀναμορφώσεως. Καὶ ἡ ἀναμορφώσις ἀνεπτέρωσεν ἔπειτα τὴν σάτυρην, διότι ἐνῶ ἠγωνίζοντο ἀκόμη οἱ ὀπκδοὶ τοῦ Λουθήρου κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, ἐδημοσιεύοντο συγχρόνως αἱ περιώνυμοι λατινικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ulric von Hutten, ὁ Ἐξορκισμὸς τῶν τρελλῶν τοῦ Μούρνερ.

Ἡδὴ ἀνέτελλεν ὁ αἰὼν τοῦ Λέοντος Ι', ὁ ΙΓ' αἰὼν, καθ' ὃν ἡ μὲν Ἰταλία ἐπεδείκνυε θριαμβευτικῶς τὰς πύλας τοῦ Γυβέρτη, τὸν Δεῖπνον τοῦ Leonardo da Vinci, τὰ ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Ραφαήλ, τὴν Δευτέραν παρουσίαν καὶ τὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὰ δὲ ἄλλα ἔθνη παρηκολούθουν τὸ ἄρμα τοῦ θριάμβου τῆς, καὶ προσεπάθουν νὰ μιμηθῶσι τοὺς ἀριστοτέχνους τῆς. Ἡ Φλωρεντία καὶ ἡ Ῥώμη, καὶ ἐκ τῶν δύο μᾶλλον ἡ πρώτη, ἦσαν αἱ νέαι Ἀθηναὶ τῆς τότε ἐποχῆς, αἱ Ἀθηναὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους. Καὶ κκτηρόχοντο ἀπὸ τοῦ βορρᾶ νὰ μιμηθῶσι τὰ μυστήρια τῆς τέχνης, ἐνῶ ἡ ἰταλικὴ φιλολογικὴ διέτρεχε τὸν κόσμον. Ἦτο πκνταχοῦ εὐπρόσδεκτος, εἶχε τοὺς θιασῶτας καὶ μέχρι αὐτῶν τῶν ἐλαττωμάτων τῆς.

Καὶ ὅμως ἡ Γερμανία δὲν συνεταράχθη ἀμέσως τότε. Εἶχεν εἰσέλθει εἰς ἄλλον ἀγῶνα, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὁποίου ἐμελλε ν' ἀποφρασιθῇ ἡ τύχη καὶ τὰ ὄρια τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς. Τὸ ἔργον τοῦ Λουθήρου δὲν ἦτο ἐντελῶς νέον ἔργον. Ἀπὸ τοῦ 1415 ὁ Ἰωάννης Οὐσσοσ εἶχεν ἀσπασθῇ τὰς ιδέας τοῦ Γουίκλιφ. Ὁπρῶν ἐξομολογητῆς τῆς βασιλείσεως τῆς Βοεμίας, ἀρχηγὸς ἰδίως αἱρέσεως ἀπέκρουε τοὺς ἀγίους καὶ διεμαρτύρετο κατὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάππα, διακηρύττων ἕνα καὶ μόνον θεὸν ἄξιον λατρείας. Ὁ Ἀλέξανδρος Ε' ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου ἐσφενδόνισε τότε κατ' αὐτοῦ τὸν κεραινὸν καὶ προσεκάλει τὸν ἀντάρτην ν' ἀπολογηθῇ. Ὁ Οὐσσοσ παρέστη ἐνώπιον τοῦ ἐν Κωνσταντία δικαστηρίου· ἀλλὰ δὲν ἀπηρνήθη τὰς ἀρχάς του καὶ προετοίμησε ν' ἀνέλθῃ τὴν πυρᾶν. Ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Ἰερώνυμος ὁ ἐκ Πράγας ἐφοβήθη κατ' ἀρχάς καὶ ἦτο ἔτοιμος ὥσως νὰ ἐγκλίπῃ τὸν παραστάτην· ἀλλ' ἔπειτα ἐπανάθη ζητῶν μόνος τὸν στέφανον, ὡς ἔλεγε, τοῦ μάρτυρος καὶ ἀντίκρισε τὴν πυρᾶν χωρὶς νὰ ὠχριάσῃ. Ἡ τέφρα τοῦ κέντος ἀποστάτου ἐρρίφθη εἰς τὸν Ῥήνον· ἀλλ' οἱ Οὐσσῖται ἀνεστάτουν ἀκόμη ἐπὶ τινα χρόνον τὴν Βοημίαν καὶ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας. Μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὅτι γαλήνη διαδέχεται τὴν τρικυμίαν, ἕως οὗ ἕτερος

πυρσευτῆς ἦναψε τὰς φρυκτωρίας καὶ προσεκάλει τοὺς λαοὺς εἰς ἐπανάστασιν.

Ἦτο τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Φραγκίσκου τοῦ Α', ὅτε ὁ Μαρτίνος Λούθηρος ἐδημοσίευσεν τὰς 95 προτάσεις του κατὰ τῶν συγχωροχρεῶν τοῦ Πάππα. Ὁ Αὐγουστίνος μοναχὸς προσέβκαλε τὴν ἀγαμίαν τοῦ κλήρου, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν, τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάππα καὶ ἐπὶ πλέον αὐτὰ τὰ δόγματα καὶ πλήρης θάρρους ἐκ τῆς θυέλλης, τὴν ὀποίαν ἐξήγειρεν, ἐζήτηε νὰ ἀνιδρύσῃ νέαν ἐκκλησίαν. Ὁ ἱεροεξεταστῆς παραδίδει εἰς τὰς φλόγας τὰς προτάσεις του, ἀλλ' οἱ ἠγεμόνες τοῦ βορρᾶ εἶχον ἀποδεχθῇ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς ἀλαζόνος ῥωμαϊκῆς αὐλῆς. Ἐπροστάτευσεν αὐτὸν ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας, τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βυτεμβέργης καὶ συνήρατο ἔπειτα ἡ πρώτη δίκαια ἐν Σπίρξ τὸ 1525, ἥτις ἐνομιμοπόει τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Λουθήρου. Ὁ Λέων Ι' παρῆδιε ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὸν διάβολον τὸν ἐπανάστατήν. Ὁ Λούθηρος, ἐφεισβάλλων ματαίως τὴν ἀπόφασιν τοῦ κκκῶς πληροφορημένου ἀρχιερέως πρὸς τὸν κάλλιον πληροφορημένον, ἔκκινεν εἰς ἀπάντησιν ἐν Βυτεμβέργῃ πανηγυρικῶς ἐπὶ τῆς δημοσίας πλατείαις τὴν βοῦλλαν τοῦ ἀφορισμοῦ του. Ἡ δίκαια του Βόρμς προσεκάλει αὐτὸν ν' ἀπολογηθῇ. Ὁ Λούθηρος ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς διαίτης καὶ νὰ ἀποκηρύξῃ τὰ δόγματα του καὶ ἀπὸ τοῦ πύργου τοῦ Βαρτθούργου, ὅπου ἔκρυψεν αὐτὸν ὁ Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας διέσπειρεν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὰς σατύρας του κατὰ τοῦ Πάππα. Οἱ μαθηταὶ του ἐν τῷ μεταξῷ εἶχον δημιουργήσει ἕκαστος ἰδίαν αἴρεσιν. Ὁ Θωμᾶς Μύντσερ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀναρχπιστῶν ἀνεκλήρυττε τὴν κοινοκτημοσίνην καὶ οἱ χωρικοὶ ἔτρεχον ἀθρόοι ὑπὸ τὰς σημαίας του σπεύροντες τὸν τρόπον καὶ τὸν θάνατον. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν εἶχε μεταβληθῇ εἰς μανίαν. Ἐξάνεστη ὁ Λούθηρος κατὰ τοῦ νέου ἐχθροῦ, ἐξάνεστη δὲ καὶ ἡ Γερμανία ὅλη· ἀλλὰ δὲν ἐπρόκειτο πλέον μόνον περὶ δογμάτων θρησκευτικῶν. Ὁπαδοὶ τοῦ Μύντσερ ἦσαν οἱ χωρικοὶ, οἱ καταπιεζόμενοι χωρικοὶ, οἵτινες ἠγείροντο ἕνα διεκδικήσωσι δικαίωματα καὶ ἐλευθερίας, ὅσας τοῖς εἶχον ἀφαρπάσει οἱ φεουδάρχαι καὶ ὁ κλῆρος. Ἦλθεν ἔπειτα ὁ ἐφημέριος τῆς Ζυρίχης, ὁ Ἐλβετὸς Σβίγγλιος, ὅστις ἀπέκρουε τὴν ιδέαν τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, τὰς νηστείας, τὰς εὐχάς, τοὺς ἀγίους καὶ προσηλύτιζεν ἀνά ἐν τὰ καντόνια τῆς Ἐλβετικῆς ὀμοσπονδίας.

Ἰρία ἔτη μετ' αὐτὸν ὁ προφήτης τῆς Λαίδης ἀνεκλήρυστο ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς τῆς νέας Ἰερουσαλήμ καὶ ἐφαρμόζων τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐνομοθέτει τὸ διαζύγιον καὶ τὴν πολυγαμίαν. Εἶχε τ: τοῦ ἀσιατικοῦ μεγαλείου ὁ εἰκοσιπενταετῆς ἐκεῖνος νεανίας, ὅτε ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ χρυσοῦν στέμμα καὶ ἐπὶ τῶν νώτων τὴν χρυσοῦφαντον πορφύραν, ὅτε τριάκοντα ἵπποι μετὰ πολυτελῶν ἐφιππίων καὶ χρυσῶν ἀναβολῶν ἀκολούθουν τὸν ἵππον του παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου δύο θεράποντες ἐκρά-

των δὲ μὲν γυμνὸν ξίφος, δὲ δὲ τὴν βίβλον καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸ στέμμα του, δεκαπέντε δὲ γυναῖκες, φέρουσαι ὀλοσυρικὰ ἐνδύματα διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποικιλμένα συνώδευον τὸν Προφήτην βασιλέα ἐξερχόμενον τῶν ἀνακτόρων του. Ἡ θεατρικὴ αὕτη πολυτέλεια διήρκεσεν ἐφ' ὅσον μόνον ὑπῆρχον τροφαὶ εἰς τὰς δημοσίας ἀποθήκας, ἀλλ' ἄμικ δ' ἄρτος ἐξέλιπε καὶ τὸ θάρος ἐξέλιπε μετ' αὐτοῦ. Οἱ πολιορκηταὶ τῆς νέας Ἰερουσαλήμ ἐποίησαντο τὴν τελευταίαν ἔφοδον. Ὁ Ἰωάννης, αἰχμάλωτος τοῦ ἐπισκόπου τῆς Μυστήρης, παρεδίδοτο μετ' ὀλίγον εἰς τὰς βυσάνους, καὶ τὸ πτώμα του ἀνηρᾶτο ἐπὶ τοῦ ὑψίστου πύργου τῆς πόλεως. Τοὺς αἵματηροὺς τούτους ἀγῶνας ὑπεκρίνει πλείοτερον ἢ αὐτὴ τῆς Ρώμης. Ἀνερίπιζεν ἐκεῖνη τὸ πῦρ, βίπτουσα ἔλαιον ἀντὶ ὕδατος, καὶ ἐζήτει νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐνότητα διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς βίας. Τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐνεκρίνισεν ὁ Ἰνοκέντιος Γ', ὁ κηρύξας τὴν σταυροφορίαν κατὰ τῶν Ἀλβινῶν, καὶ παραδούς εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν σφαγὴν τοὺς εὐκρίθιμους ἐκείνους αἰρετικούς, ὁ Ἰνοκέντιος, ὅστις καθιέρωσε τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἐξὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ δικάσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τοὺς δημίους τόσα μετέπειτα θύματα. Ἐφεξῆς οἱ διάδοχοι τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπέσειον ἐκάστοτε ὡς φόβητρον τὸν κεραυνὸν, ὅσῳ δὲν εἶχον νὰ παραδώσωσι τινα εἰς τὸ πῦρ. Ὁ Κάρολος Ε' ὁ αὐτοκράτωρ ἐφάνη πολιτικώτερος τῶν παππῶν καὶ συνεθηκολόγησεν ἐνωρὶς μετὰ τῶν διαμαρτυρομένων.

Ἡ μεγάλη αὕτη θύελλα, ἣτις διεδόκει ὀλόκληρον τὴν Γερμανίαν, ἔμελλεν ἐπίσης νὰ συνταράξῃ καὶ τὴν γείτονα χώραν, εἰς ἣν, πρόδρομος τῆς ἀναμορφώσεως εἶχε μεταδοθῆ ἡ τυπογραφία. Ἡ φωνὴ τοῦ Λουθήρου ἀντήχει καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου. Ὄφειλον νὰ εἶπω ἡ φωνὴ τοῦ Καλβίνου, διότι μόνον δι' αὐτοῦ ἡ Γαλλία συνεχρωτίσθη μετὰ τῶν ἀναμορφωτῶν. Ὁ Καλβίνος ἦτο Γάλλος, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ καταδικάσῃ ἑαυτὸν εἰς ἐξορίαν διὰ τὴν ἀποφυγὴν τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον δὲν ἀπέφυγον ἔπειτα οἱ μαθηταὶ του.

Ὁ ἀναχωρητὴς τῆς Γενεύης, ἐγείρεται ἀμείλικτος κατὰ τῶν ἁγίων λειψάνων, ἅτινα εἶχον σωρεύσει εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια οἱ κλόγγηροι, ἐξακοντίζει φιλιππικούς κατὰ τῆς Ρώμης καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἀναμορφωτικῶν ἰδεῶν τοῦ Λουθήρου ἀνελίσσει ἴδιον θεολογικὸν σύστημα. Τὸ πεδῖον τῆς μάχης μετατίθεται ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου, καὶ οἱ Λουθηρανοὶ ἀναβαπτίζονται Καλβινισταί. Μεταξὺ τῶν δύο αἱρέσεων ὑπῆρχον οὐχὶ ὀλίγα διαφορὰ. Ὁ Καλβίνος ἀπέκρουε τὴν ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων, τὸ καθαρτήριο, τὸν Πάππαν, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἱερεῖς, τὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν, καὶ ἐπὶ πλέον τὴν αὐτοῦσιον παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ, ὅπερ παρεδέχετο ὁ Λούθηρος. Ὁ Καλβίνος εἶχε τι τὸ δεσποτικὸν καὶ τραχὺ, ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῆ καὶ μισάνθρωπος ἔτι. Ἡ Γενεὴ ἠσθάνθη πίεσιν φιλοξενούσα τὸν Καλβί-

νον, ὅστις ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως καὶ τοὺς νόμους εἰς ὄργανα τῶν ἰδεῶν του. Ἀποδιώκεται ἐκεῖθεν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνακαλεῖται καὶ ἐπανέρχεται θρασύτερος, καταδιώκων τοὺς ἀντιπάλους του ἐν ὀνόματι τῶν νόμων καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ ὄπαδοί αὐτοῦ καταδιωκόμενοι ἐν Γαλλίᾳ, εὐρίσκουσιν ὑπὸ τὴν στέγην αὐτοῦ ἄσυλον καὶ φιλοξενίαν, ἀνευρίσκουσι τὸν μέγαν διδάσκαλον, ὅστις ἀκάματος ἐργάζεται νυχθημερὸν, ἀναδιφῶν καὶ ἐρμηνεύων τὰς Γραφάς. Ὁ Καλβίνος ἦτο τέκνον καὶ οὗτος τῆς ἀναγεννήσεως, ἐβαπτίσθη εἰς τὰ νάματα τῆς, ἐμελέτησε τοὺς ἀνακαλυφθέντας θησαυροὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὴν ἐπιστήμην, τὸν κόσμον, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἄλλο μετεχειρίσθη καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰ γράμματα ἢ εἰς ὑποστήριξιν τῶν θρησκευτικῶν του καινοτομιῶν. Μόνη ἀλήθεια δι' αὐτὸν ἦσαν αἱ Γραφαί, καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐζήτει νὰ καταστήσῃ προσιτὴν εἰς τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ὑψωθῶσι μέχρις αὐτῆς καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἠρνοῦντο νὰ ἀποδεχθῶσι τὰς ἀρχάς του.

Ὁ Φραγκίσκος εὐρέθη ἀντιμέτωπος τῆς μεγάλης ταύτης τῶν πνευμάτων ἀναστατώσεως. Τὸ κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχεν ἐνοήσει τὸν κίνδυνον ἢ δὲν ἤθελε νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἀντάρτας, ἀλλ' ἔπειτα εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ Concordatum, τὸ ὁποῖον συνυπέγραψε μετὰ τῆς παπικῆς αὐλῆς, ἦψεν ἐν μέσσις πλατείας τὴν πυρὰν, καὶ παρεῖχεν εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς Ρώμης ὑπηκόους συχνὸν θέαμα, τὸ μαρτύριον τῶν καιομένων αἰρετικῶν. — Συλλάβετε τοὺς ὑπόπτους ἐπὶ λουθηρισμῶ—ἀνεφάνει ὅλος ὄργη—δὲν θέλω νὰ μείνῃ οὔτε εἷς.—Ἐὰν καὶ μεταξὺ τῶν τέκνων μου, προσέθετεν, ὑπῆρχέ τις συνενοχός των, ἤθελον ἐγὼ αὐτὸς τὸ προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν θεόν. — Ὁ Φραγκίσκος ἔλεγε ταῦτα μετὰ τοὺς λιβέλλους, οἵτινες εὐρέθησαν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Λούβρου καὶ ἐντὸς τοῦ ἰδίου θαλάμου. Ἀλλ' ἦτο νεώτερος ἀκόμη, ὅτε πειθόμενος εἰς τὰς παρακλήσεις τῆς ἀδελφῆς του Μαργαρίτας τοῦ Βαλουᾶ, συνεχώρει τὸν Lefévre d' Etaples, ἐναντίον τῶν διαμαρτυρήσεων τῆς Σοβώνης καὶ τοῦ κλήρου. Ὁ Λεφέβρ δὲν ἦτο μαθητὴς τοῦ Καλβίνου ἢ τοῦ Λουθήρου. Προηγῆθη ἀμφοτέρων. Ἦτο ἀπλοῦς ἐρμηνευτὴς, δὲν ὑπέβαλλεν ἴδια δόγματα· ἀλλ' εἶχε διαπραξίει τὸ μέγα ἔγκλημα νὰ μεταφράσῃ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, διὰ τὸν λαόν. Ἡ ἐρμηνεία ἦτο ἀποκλειστικὸν προνόμιον τοῦ Κλήρου. Ὁ Λεφέβρ παρεβιάζετο τὰ κεκτημένα δικαιώματά του, τὸ μονοπωλεῖον καὶ διὰ τοῦτο κατεδιώχθη καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὄπαδοί του, καὶ αὐτὸς μὲν ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς, ἄλλοι διὰ τῆς μετανοίας, ἐνῶ ὁ Berquin ἀνεδιβάζετο ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ὁ Λεφέβρ καταδιωκόμενος, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μαργαρίτας ἐν Νερὰκ καὶ ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου του, λυπούμενος, διότι εἶχε παραμείνει εἰς τὸ ἄσυλον ἐκεῖνο, ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὸ μαρτύριον ἀγωνιζόμενος μετὰ τῶν ἄλλων,

ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Καλβίνον, νεανίαν τότε — Ὁ θεὸς, εἶπε πρὸς αὐτὸν, διὰ σοῦ θὰ ἐγκαθιδρύσῃ ποτὲ τὴν βασιλείαν του ἐν Γαλλίᾳ. — Εἶχε τῶντι μαντεύσει τὸν ἔπειτα ἀναμορφωτὴν, ὅστις ἔμελλε νὰ συνταράξῃ τὴν Γαλλίαν, ὅπως ὁ Λούθηρος καὶ οἱ ἀναβαπτισταὶ εἶχον ἀναστατώσει τὴν Γερμανίαν.

III

Λουδοβίκος ὁ IB', ὁ πατὴρ τοῦ λαοῦ, ὡς ὠνόμαζον αὐτὸν οἱ ἱστορικοὶ, ἐξέπνεεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Tournelles, τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1515 καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ὁ τέως κόμης τῆς Ἀγκουλέμης καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Βαλουᾶ Φραγκίσκος ὁ Α'. Τὸν πατέρα τοῦ λαοῦ διεδέχετο ὁ πατὴρ τῶν γραμμάτων, ἐπανελάβον οἱ ἱστορικοὶ, ἐνῶ ὁ Λουδοβίκος ἐκπνέων ἀνεφώνει ὅτι εἰς μάτην εἰργάσθη: Cegros garçon gâtera tout. — Ὁ Λουδοβίκος ἐγνώριζε καλῶς τὸν διάδοχόν του. Ἀποθνήσκων ἐνόμιζεν ὅτι ἄφινεν ἀντὶ κληρονομίᾳς τὴν εἰρήνην εἰς τοὺς Γάλλους, διότι εἶχε συμφιλιωθῆ μετὰ τῆς ἀγίας ἑδρας καὶ τοῦ Φερδινάνδου τῆς Ἰσπανίας, ὅστις ἕως τότε συνεμάχει μετὰ τῶν Ἀγγλων, διότι ἐπὶ τέλους οἱ Ἑλβετοὶ, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος, εἶχον ἀποσυρθῆ ἐντὸς τῶν παλαιῶν τῶν ὀρίων. Ἄλλ' ὁ Φραγκίσκος, ἀπληστος δόξης πολεμικῆς καὶ στρατιωτικῶν ἀνδραγαθημάτων, ὁ Φραγκίσκος, ὅστις ἠγάπα τὴν τύρῃν καὶ τὰς ἐπιδείξεις, ἔσχισε τὴν εἰρήνην, προβάλλων τὰς ἀξιώσεις τῶν προκατόχων του ἐπὶ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἰδίως τοῦ Μεδιολάνου. Ἐνῶ δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐζήτηε τὴν ἐπισφράγισιν τῆς εἰρήνης μετὰ τῶν ἐθνῶν, μεθ' ὧν συνεθηκολόγησεν ὁ Λουδοβίκος, τὰ ἔθνη ταῦτα ἠρνήθησαν νὰ ἐπικαλάβωσι τὰ ὄρκια. Οἱ δὲ Ἑλβετοὶ οὔτε τοὺς πρέσβεις καὶ ἐδέχθησαν εἰς ἀκρόασιν. Καὶ ὁ Φραγκίσκος, ὅστις δὲν δυσηρεστήθη διὰ τοῦτο, ἐρρίφθη εἰς τοὺς ἀγῶνας, ὁπόθεν δὲν ἐξῆλθε πάντοτε νικητής.

Ἐστράφη κατὰ τῶν Ἑλβετῶν πρῶτον ὁ Φραγκίσκος καὶ ἐνίκησε τὴν περίφημον μάχην ἐν Μαρινιάν, ἔνθα ἐπολέμησεν ὡς ἀληθῆς ἥρωας μετὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ ὅπου θαυμαστῆς τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Bayard, ὁπλίζεται ὑπ' αὐτοῦ ἰππότης ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἡ Γερουσία τῆς Ἑνετίας ἀνακηρύσσει αὐτὸν εὐγενῆ, καὶ ἡ ἱστορία ἀναγράφει τὴν μάχην ταύτην μετὰ τῶν λαμπροτάτων, ὅσαι ἐδόξασαν τὰ Γαλλικὰ ὄπλα. Ἄλλ' ἐνῶ συνεθηκολογεῖ μετὰ τῶν Ἑλβετῶν τὴν συνθήκην τοῦ Φριβούργου, τὴν αἰωνίαν συνθήκην, περιπλέκεται εἰς νέους ἀγῶνας πρὸς τὸν Κάρολον Ε', εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρξεν ἐπίσης εὐτυχίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς εἶχε ἀποθάνει καὶ τρεῖς παρουσιάζονται μνηστῆρες τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Ἑρρίκος Η', ὁ Κάρολος Ε' καὶ ὁ Φραγκίσκος. Ἐκ τῶν τριῶν, οἱ ἐκλεκτοὶ ἠγεμόνες ἐξελέξαντο τὸν Κάρολον.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀντιζηλία καὶ ἡ ἔρις τῶν δύο βασιλέων, οἵτινες μετεβαλον τὴν Ἰταλίαν εἰς πεδίου τῆς μάχης. Ἐκεῖ συνήφθη ἡ περιλάλητος μάχη τῆς Παβίας τὸ 1525, ἐκεῖ ἐνίκηθη ὁ Φραγκίσκος καὶ ἐγένετο αἰχμάλωτος τοῦ Καρόλου. Καὶ ὅμως ἐπολέμησεν ἡρωϊκῶς, τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του εἶχε τραπῆ εἰς φυγὴν, οἱ σωματοφύλακές του εἶχοι φονευθῆ, αὐτὸς δὲ δύο πληγὰς φέρων, ἀφιππεύσας ἐμάχετο, ὅπως διασώσῃ καὶ τὴν τιμὴν του. Ἴσως ἤθελεν ἀποθάνει ἐκεῖ ἐνδόξως, ἐὰν μὴ ὁ ἐκ Βισκαύας στρατιώτης Οὐρβιέτας διασχίζων τοὺς μαχομένους, ἐστήριξε τὴν αἰχμὴν τοῦ ξίφους του ἐπὶ τοῦ στήθους, προσκαλῶν αὐτὸν νὰ παραδοθῆ. Ἄλλοι στρατιῶται συγχρόνως ἀφώπλιζον αὐτὸν τῆς σιδηρᾶς του χειρίδος, ἄλλος ἀφῆρει τὸ περιδέραιον τοῦ ἀγίου Μιχαήλ, ἕτερος τὸ ξίφος, καὶ αἰχμάλωτος οὕτω τοῦ Καρόλου ἄγεται εἰς Μαδρίτην, ἐνῶ ἡ Γαλλία ἐθρῆνει δέκα χιλιάδας στρατιωτῶν, οἵτινες ἐκάλυψαν τὸ πεδίου.

Μετὰ ἐν ἔτος ὁ Φραγκίσκος ἐλευθεροῦται, συνθηκολογήσας πρότερον μετὰ τοῦ Καρόλου. Εἰς αὐτὸν παρεχώρει τὸ δουκάτον τῆς Βουργουνδίας καὶ ἐλάμβανε τὴν χεῖρα τῆς ἀδελφῆς του Ἑλεονώρας. Ἔτος ἐν καὶ εἴκοσι δύο ἡμέραι συνεπληροῦντο ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας, καθ' ἣν συνεκροτεῖτο ἡ ἐν Παβίᾳ μάχη, ὅτε ἐπέστρεφεν εἰς Παρισίους. Ἐλεύθερος ἤδη ἠρνεῖτο νὰ ἐπισφραγίσῃ ὅσα δεσμώτης ὑπέγραψεν. Ἡτοιμάζετο εἰς νέους νὰ κατέλθῃ ἀγῶνας, ἀλλ' ἡ συνθήκη τοῦ Καμβραὶ, ἡ συνθήκη τῶν Ἀνριῶν, ἔνθα τὴν πρωτοβουλίαν ἔσχον ἡ Μαργαρίτα ἡ αὐστριακὴ καὶ Λουίζα ἡ τῆς Σαβαδίας, ἔθετο τέρμα εἰς τοὺς πολέμους τῶν δύο ἠγεμόνων καὶ ἀπέδιδε τὴν Βουργουνδίαν εἰς τὸν Φραγκίσκον. Ἠναγκάσθη τότε νὰ νυμφευθῆ τὴν Ἑλεονώραν, τὴν ὁποίαν πολὺ ὀλίγον ἠγάπα, ἐκεῖνος, ὅστις τόσον ἠγάπα τὰς γυναῖκας.

Σύγχρονός τις διίσχυριζεται ὅτι ἦτο πληγωμένος τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔβλεπε τὰς γυναῖκας, ὅταν δὲν εἶχε τι ἄλλο τι νὰ πράξῃ ὁ Φραγκίσκος ἐνεθυμεῖτο τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ὅταν δὲν εἶχε πλέον νὰ σκεφθῆ περὶ γυναικῶν.

Κατόπιν ὁ πόλεμος τῶν δύο ἐπικρατίζει. Ἐπολέμει δὲ συγχρόνως ὁ Φραγκίσκος καὶ πρὸς τὸν Ἑρρίκον Η', καὶ ἐξαπέστειλεν ἐκ τῆς Ἀβρῆς 200 πλοῖα καὶ γαλέρας γενουηνσίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀγγλίας· ἀλλ' ὁ στόλος οὗτος μὴ δυνήθει νὰ ἀναγκάσῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς μάχην ἢ καὶ ν' ἀποβιβάσῃ στρατὸν, ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον ἀπρακτος. Δύο ἔτη, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Ἀβρῆς ἔβλεπε τὸν ἐκπλέοντα στόλον, ὁ Φραγκίσκος ἐξέπνεεν, ἀφοῦ πρῶτον συνεθηκολόγησε μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Η' καὶ ἀνέλαβε τὴν Βουλώνην.

Ὁ Φραγκίσκος εἶχεν ἀντλήσει πάσας αὐτοῦ τὰς γνώσεις ἐκ τῶν ἱπποτικῶν μυθιστοριῶν. Ἐμορφώθη κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν ἱπποτῶν τῆς Στρογγύλης Τραπέζης καὶ τῶν αὐλικῶν τοῦ Καρλομάγνου. Δὲν εἶχε πρό-

τυπον τῆς ἱστορίας τοὺς ἥρωας. Ἦθελε νὰ διαλάμπη ὡς Ἄμαδις μᾶλλον ἢ ὡς ἡγεμῶν. Εἶχεν ἀναγνώσει ἐπὶ πλέον τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, καὶ ἡ φιλολογικὴ δόξα τῆς Ἰταλίας δὲν ἄφινεν αὐτὸν νὰ κοιμᾶται. Ἐνεθουσίκα καὶ ὁμοῦ ἐφοβεῖτο τὴν ἀναγεννησιν ἐνδομύχως. Εἶχε πνεῦμα ὅσον ἀπρητεῖτο νὰ ἔχη καλὸς συμπότης καὶ καλὸς στρατιώτης — εἶπεν ἱστορικὸς τις ὁ Mullié — καὶ πρόβλεψιν, ὅσην ἀπῆτουν αἱ προτομασθαίαι τῶν διασκευάσεων του. Ὑπῆρξε διὰ τοῦτο ἀτυχῆς εἰς τὰς διπλωματικὰς του ἐνεργείας· ἀπόδειξις ἡ παρὰ τὸ Καλαὶ συνέντευξις μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Η' ἐπὶ τοῦ χρυσοῦφάντου πεδίου, ὡς ἐλέχθη, διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν μεγαλοπρέπειαν ἐκ μέρους τῶν δύο αὐλῶν. Ἀλλὰ μῶλον ὅτι τὰ ζητήματα ἐτέθησαν ἐπὶ χρυσοῦ ἀντὶ ἐπὶ πρασίνου τάπητος, ὁ Φραγκίσκος, ἀντὶ νὰ προσελκύσῃ τὸν ἀντίπαλον, ἀφύπνισε μᾶλλον τὴν φιλοδοξίαν του καὶ ἐν ἔτος μετὰ τὴν συνέντευξιν, ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος συνεθηκολόγει μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

Εἶτε ἐκ πεποιθήσεως καὶ ἀληθοῦς θρησκευτικοῦ ζήλου, εἶτε, ὅπερ ἀληθέστερον, διότι ἤθελε νὰ χαρισθῇ εἰς τὸν Πάππαν καὶ νὰ κερδίῃ τὸν κληρὸν, παρέδιδεν εἰς τὸν πῦρ καὶ τὸν θάνατον ὁ Φραγκίσκος τοὺς Οὐγενόττους, ὡς ὠνομάσθησαν ἐν Γαλλίᾳ οἱ ἀναμορφωτικοί, τοὺς ὁποίους ἀνέμενε βραδύτερον ἢ νύξ τοῦ ἀγίου Βαρθολομαίου. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον φρικώδεις αἱ σφαγαὶ τῆς Προβηγκίας, ἣτις ἐπροστάτευε τοὺς Ἀλβινοὺς αἱρετικούς. Τὸ Παρλαμέντον κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς ἔξορίαν, τὰς οἰκίας καὶ τὰ δάση των εἰς τὸ πῦρ. Ὁ βασιλεὺς ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν καὶ αἱ Καθριέραι καὶ τὸ Μερνδόλον μετὰ εἰκοσιν ἄλλων χωρίων παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας. Τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες ἐθνατώθησαν τότε καὶ ὁ Φραγκίσκος δὲν ἠσθάνθη τύψιν τινὰ συνειδότης. Παρίστατο συχνάκις μεθ' ἀπάσης τῆς αὐλῆς του εἰς τὸ μαρτύριον τῶν λουθηρανῶν καὶ πρηηολούθει μετὰ τῶν τέκνων του γυμνόπους καὶ ἀσκεπῆς τὴν λιτνασίαν, ἣτις ἐγένετο πρὸς ἐξιλίωσιν τῆς ὑβρισθείσης εὐχαριστίας διὰ τῶν λιβέλλων καὶ παρώτρυνε τὸν λαὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τῆς ἀρχαίας του θρησκείας πάσῃ δυνάμει ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐκάθησαν ζῶντες ὁ Berquin καὶ ὁ Dolet, ἐδιώχθη ὁ Καλθίνος καὶ ὁ Marot καὶ ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πατέρος τῶν γραμμάτων τὸ διάταγμα τῆς 13 Ἰανουαρίου 1535, δι' οὗ ἐκλείοντο τὰ τυπογραφεῖα καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν. Ἐπειτα ἀφοῦ ἡ φοβερὰ ἐκείνη διάταξις ἦρθη, ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἡ ἐκδοσις οἰουδήποτε βιβλίου ἀνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἡγεμόνος. Οὕτω διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἀνελάμβανεν ὅ,τι ἐχάρριζε διὰ τῆς ἄλλης.

Ὁ ἀναγινώσκων τὰς σελίδας ταύτας τῆς ἱστορίας δὲν ἀναγνωρίζει πλέον τὸν προστάτην καὶ φίλον τοῦ Leonardo de Vinci, δὲν ἀναγνωρίζει τὸν Φραγκίσκον, τὸν ὁποῖον οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ, ἔταξαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ εἰς Φραγκίσκος ἀναγρῆ

τὸν ἔτερον. Ἐπὶ τέλους, ὁ Φραγκίσκος εἰσήγαγε πρῶτος τὰς ἐταίρας εἰς τὴν αὐλὴν, πρὶν ἢ ἀκόμη ἡ Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων δημιουργήσῃ τὸ πτερωτὸν ἀγῆμα, escadron volant, καὶ ὁ Ἑρρίκος Δ' στρατολογήσῃ τὴν Gabrielle d' Estrées τὴν Claudine de Beauvillers, τὴν Jacqueline du Breuil. Ἀπὸ τῆς αὐλῆς τοῦ Φραγκίσκου, τὴν ὁποῖαν ἐκόσμουν οἱ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχνηαι ἔλειπεν ὁ κόσμος τῶν κυριῶν καὶ ὁ Φραγκίσκος περιφέρων τὴν αὐλὴν του ἀπὸ τοῦ Λούβρου εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φοντανεβλῶ ἢ τοῦ Chambord εἶχε παρ' ἑαυτῶ τὸ ἄνθος τῶν εὐγενῶν καὶ τὸ ἄνθος τῶν κυριῶν. Ὁ Φραγκίσκος ἐφοβόει ὅτι ὁ κάλλιστος κόσμος τῆς αὐλῆς ἦσαν αἱ κυραὶ καὶ τῶ ὄντι ἐπιλέγει ὁ ἱστορικὸς Brantome αὐτὴν ἀνευ κυριῶν εἶναι κῆπος ἀνευ ἀνθῶν καὶ ὁμοιάζει σατράπου μᾶλλον τούρκου τὴν αὐλὴν ἢ χριστιανοῦ ἡγεμόνος. Μοι φαίνεται ὅτι ὁ Brantome εἶχε δίκαιον. Τὸ κάλλιστον ἄνθος ἦτο ἡ Ἄρτεμις τοῦ Poitiers, ἡ πρῶν ἐρωμένη τοῦ θλακμηπόλου ποιητοῦ ἢ ἐρωμένη τοῦ Marot. Μόνη ἀντίπαλος αὐτῆς θὰ ἦτο ἴσως ἡ χωρικὴ τῆς Μανόσκης, ἡ Madeleine Voitier, τὴν ὁποῖαν ἔστειλιν νὰ προσφέρῃ τὰς κλεῖδας τοῦ χωρίου εἰς τὸν εἰσερχόμενον μονάρχην, ἐὰν μαθοῦσα πόσον τῇ ἦτο ἐπιζήμιος ἢ καλλονή, δὲν κατέστρεψε τὰ ῥόδα τοῦ προσώπου της διὰ τῶν ἀτμῶν τοῦ θείου. Προεξάρχοντες τῆς αὐλῆς τοῦ Φραγκίσκου ἦσαν τότε ὁ du Prat, ὁ Chabot καὶ ὁ πολὺς Bonivet, ἀλλ' ἐκυβέρνην ἡ Ἄρτεμις, ἣτις ἐπὶ δύο βασιλείων διετήρησε τὸ χρυσοφυλάκιον.

Στρέψωμεν ἤδη τὴν σελίδα διὰ νὰ εὐρωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἑτέρου Φραγκίσκου, ὅστις ἐκάλεσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας τοὺς καλλιτέχνους καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Εὐρώπης τοὺς σοφοὺς, ἐκεῖνον, ὅστις ἴδρυσεν τὸ Κολλέγιον καὶ τὰ τυπογραφεῖα, τὸν ποιητὴν τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὴν Λαύραν, ἐπὶ τέλους τὸν Φραγκίσκον τῆς ἀναγεννήσεως.

Οἱ βασιλεῖς ἀρέσκονται νὰ μετακινῶσι τὰς λίθους καὶ τῶν γραμμάτων προτιμῶσι τὰς τέχνας—εἶπεν ὁ Laurent Pichat καὶ ὁ ἀφορισμὸς του οὗτος δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας. Ὑπάρχουσι ἡγεμόνες, οἵτινες φοβοῦνται μὴ ἡ ἱστορία αὐριον λησμονήσῃ τὸ ὄνομα των καὶ ἐγείρουσιν ὀβελίσκους ἢ ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ τὴν ὑπάρχουσαν των. Καὶ οὗτοι εἶναι οἱ ὀλιγώτερον ἀδικήσαντες, διότι, ἐὰν δὲν εὐηργέτησαν τὰ ἔθνη, δὲν ἦσαν ὁμοῦ καὶ Νέρωνες ἢ Καλλιγούλαι, ὥστε νὰ μὴ λησμονηθῶσιν. Ἀλλ' ὁ νικητὴς τοῦ Μαρινιᾶν καὶ ἠττημένος ἐν Παβίᾳ ἐδικαιούτο φοβούμενος ὀλιγώτερον τὴν λήθην. Ἀφοῦ ἤγειρε τὴν ἔπαυλιν τοῦ Chambord προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸν Primaticci καὶ τὸν Cellini καὶ ὅλην φάλαγγα γλυπτῶν καὶ ζωγράφων εἰς διακόσμησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Φοντανεβλῶ καὶ τοῦ Λούβρου. Τὸ Λούβρον, ἀπλοῦν ὀχύρωμα ἐπὶ Φιλίππου Αὐγούστου, ἤρχισε νὰ μεταβάλληται εἰς ἀνάκτορον περικαλλές ἐπὶ Φραγκίσκου Α', ὅστις ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τὸν Πέτρον Lescot, μεθ' οὗ συνεργάζετο καὶ ὁ Goujon. Τὸ ἔργον ἐξηκολούθησεν ἡ Αἰκατερίνη

τῶν Μεδίκων, ὁ Ἑρρίκος Δ', ὁ Λουδοβίκος ΙΑ' καὶ συνεπληρώθη μάλιστα ἐπὶ Ναπολέοντος Γ', ὅτε συνηνώθη μετὰ τοῦ Κερκαμεικοῦ.

Ἡ τέχνη τότε ἐν Ἰταλίᾳ εἶχε φθάσει τὸ κατακρόρυφον σημεῖον· δὲν ἦτο πλέον τέχνη, ἦτο λατρεία. Ὁ Περουγῖνος, ὁ Βίγκιος, ὁ Κορρήγιος, ὁ Ραφαήλ, ὁ Μιχαήλ Ἀγγελος ἦσαν ἀκόμη οἱ ἥρωες τῆς ἡμέρας. Δὲν ἀνῆκον πλέον εἰς μόνην τὴν Ἰταλίαν. Ἦσαν κοσμοπολίται· ἀνῆκον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ μαθηταὶ αὐτῶν ἦσαν ἐπίσης ὀνομαστοὶ, εἶχον ἐπίσης θαυμαστάς, προσηλύτους. Ὁ Φραγκῖσκος ἐνουσιῶν προσεκάλεσε τὸν Ῥόσσον καὶ τὸν Primaticc μετ' ὅλην τὴν συνωρίδα τῶν μαθητῶν των, ἀπένειμεν εἰς αὐτοὺς τιμὰς, χρήματα, λατρείαν. Ὁ Richat διατείνεται ὅτι ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἰταλῶν ἐπήνεγκε καίριον τραῦμα εἰς τὴν τέχνην τῆς πατρίδος του. Ὁ Ῥόσσος ἐφοβεῖτο ἀνερχόμενος εἰς Παρισίους ὅτι δὲν ἤθελεν εὑρεῖ τινα ἰκανὸν νὰ πλῦνῃ τὸν χρωστῆρά του. Ὁ πρῶτος ἠδίκησε τοὺς Ἰταλοὺς, ὁ δεύτερος τοὺς Γάλλους. Οἱ Ἰταλοὶ οἵτινες ἦλθον μετὰπεμπτοὶ ὑπὸ Φραγκῖσκου, δὲν ἦταν οὔτε πρωτόπειροὶ μαθηταὶ, οὔτε ἄσημοὶ καλλιτέχναι. Ἐὰν εἶχον ἐλαττώματα, ἔπταισαν οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ μιμηταὶ, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ διακρίνωσιν ἀπὸ τούτων τὰς ἀρετάς. Ἀφ' ἐτέρου ἡ Γαλλία δὲν ἦτο χώρα βάρβαρος ὡς ἐνόμιζεν ὁ Ῥόσσος. Ὁ Poussin καὶ ὁ le Sueur δὲν εἶχον ἀκόμη ἀνατρίλει, ἀλλ' οὔτε ὁ Περουγῖνος καὶ ὁ Βίγκιος, ὅτε ὁ Γάλλος Φουκέ ἔγραψεν ἐν Ῥώμῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐγενίου Δ' καὶ ὁ Μιχαήλ Κολόμβος ἐπέξευργάζετο ἐν Νάντη τὸ μωσαϊκὸν τοῦ δουκὸς τῆς Βρετανίας.

Ἐν ἔτος μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ὁ Φραγκῖσκος προσεκάλεσε τὸν Βίγιον ἐκ Ῥώμης, τὸν ποιητὴν τοῦ ἐπίππου ἀνδριάντος τοῦ Σφόρτσα καὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου, ὃν ἐκάστη τῶν ἐννέα Μουσῶν εἶχε προικοδοτήσει παιδίον ἔτι. Ὁ Βίγκιος ἦτο ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτῃς, ζωγράφος καὶ μουσικὸς, ποιητὴς καὶ σοφός, ὁ Βίγκιος ἦτο πανεπιστήμων. Ὁ Φραγκῖσκος εἰς τὸν γέροντα ἐκεῖνον ἀριστοτέχνην εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν σημαίαν τῆς ἀναγεννήσεως, ἀλλ' ὁ Βίγκιος τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ἐξέπνεεν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός ἐποδεικνύει πόσον ὁ Φραγκῖσκος ἐλάτρευε τὴν τέχνην καὶ ἀνυψοῦ αὐτὸν ὑπεράνω τῶν συνήθων ἡγεμόνων.

Δὲν ἦτο ὀλιγώτερον φίλος τῶν γραμμάτων καὶ ἐθήρευε τὸν τίτλον τὸν ὅποιον ἀπένειμαν εἰς αὐτὸν οἱ μετέπειτα ἱστοριογράφοι, ἀλλὰ φίλος, ἐφ' ὅσον μόνον δὲν ἐφοβεῖτο ν' ἀπολέσῃ τι ὡς βασιλεύς. Τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας ὁφείλει ἡ Γαλλία εἰς τὸν Φραγκῖσκον. Ἐκεῖνος ἔθετο τὸν θεμέλιον λίθον τῷ 1529 καὶ πρῶτος ἐνομοθέτησε τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν τῆς ἐβραϊκῆς· ὁ Φραγκῖσκος καθιέρωσεν ἰδίας ἐδρας τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας. Οἱ θεολόγοι ἠγανάκτησαν· ἐὰν ἦσαν ὀλιγώτερον φιλάργυροι ἤθελον διαρρήξαι τὰ ἱμάτιά των, διὰ νὰ πληρωθῇ ἡ ῥῆσις

τῆς Γραφῆς. Ἡ Σορβόνα καὶ τὰ Παρλαμέντα ἐξάνεστησαν. Καὶ τί χρησιμεύει ἡ ἐβραϊκὴ γλῶσσα εἰς τοὺς χριστιανούς!—ἀνεφώνησαν. Ἡ ἐλληνικὴ δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν σχισματικῶν; Ὁ Φραγκῖσκος εἶχε τὴν γενναίότητα νὰ καταφρονήσῃ τὰς ἀπειλὰς τῆς Σορβόνης καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν διακυρτωρῶν τῶν Παρλαμέντων νὰ καθιερώσῃ καὶ ἄλλας ἐδρας ἀκόμη. Τότε ἐκάλεσεν ἐκ τῆς Εὐρώπης ὄλους τοὺς σοφοὺς· ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς καὶ χρήματα καὶ δόξαν. Ἀλλ' ὅσοι ἔζων εἰς χώραν ὅπωςδήποτε ἐλευθέρους θεσμοὺς ἔχουσιν δὲν ἐνεπιστεύθησαν ἐαυτοὺς εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ ἡγεμόνος, ἐφοβοῦντο, ὡς ὁ Ἑρασμὸς, τὸν ἀετὸν, τὸ σκακοδόρον τοῦτο ὄρνεον, τὸ ὅποιον οἱ σοφοὶ ἐξελέξαντο ὡς σύμβολον τῆς βρασιλείας.

Μεταξὺ τῶν σοφῶν, οἵτινες συνηντῶντο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων, ἦτο καὶ ὁ Budé, ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐλληνιστὴς τῆς ἐποχῆς, ὁ ἀκάματος Budé, ὅστις ἔμεινε δέκα ὄλα ἔτη οἰκουρῶν καὶ ὅστις καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῶν γάμων του ἐκλείσθη ἐπὶ ὄρας ὀλοκλήρους εἰς τὸ σπουδαστήριόν του μελετῶν. Λέγουσιν ἀκόμη περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὅτε ἡμέραν τινα ἐπυροπολεῖτο ἡ οἰκία του καὶ τις τῶν ὑπηρετῶν ἀσθμακίων ἦλθε νὰ τῷ ἀναγγεῖλῃ τὸ γεγονός·—Ἀναγγεῖλατέ το εἰς τὴν σύζυγόν μου—εἶπεν ὁ Budé—ἤξεύρετε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν ἀναμιγνύομαι εἰς τὰ τῆς οἰκίας.—Δὲν ἤξεύρω κατὰ πόσον εἶναι ἀληθές τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, ἀλλ' ἀποδεικνύει πόσον ἦτο ἀφιερωμένος τότε εἰς τὴν μελέτην τῶν Πανδεκτῶν καὶ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων. Ὁ Budé ἦτο ἀκάματος, ἦτο ὁ μᾶλλον ἐμβριθὴς μεταξὺ τῶν συγχρόνων του ἐρμηνευτῆς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Οἱ τῆς Σορβόνης ἐπετέθησαν ἐνκντίον αὐτοῦ λάβροι· ὁ Budé ἀπαντῶν ἔγραψε τὸ περὶ μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἐλληνισμοῦ εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἐνῶ ἀπεδείκνυε τὴν ἐπιστήμην ἀρωγὸν τῆς πίστεως καὶ οὐχὶ ἐμπόδιον ἢ ἐχθρῶν. Ὁ Budé ἦτο σοφός καὶ οἱ καλόγηροι ἐφοβοῦντο τὴν σοφίαν. Σύγχρονοι αὐτοῦ ἦσαν οἱ δύο Στέφανοι, πατὴρ καὶ υἱός, ὁ Ῥοβέρτος Στέφανος ὁ τελειοποιήσας τὴν τυπογραφίαν καὶ ὁ πρῶτος ἐν Γαλλίᾳ ἐκδότης τῶν Γραφῶν, ὅστις διὰ τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἀπέθνηεν ἐξόριστος ἐν Γενεύῃ, ὁ Ἑρρίκος Στέφανος, ὁ ἐρανιστὴς τοῦ θησαυροῦ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Ἠδύνατο νὰ περιορισθῇ μέχρις αὐτοῦ ὁ τελευταῖος οὗτος, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν τριῶν αἰώνων τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, ἀλλ' ὁ Καλβινισμὸς τῷ ἐθέρουκε τὴν κεφαλήν καὶ ὁ τιμώμενος συγγραφεὺς μετεβλήθη εἰς λιβελλογράφον καὶ συκοφάντην. Πάντες ἀνομολογοῦσιν, ὡς νομίζει ὁ Ἀββᾶς Savatier de Castres, ὅτι τὸ φέρον τὸν τίτλον «Ἡροδότου ἀπολογία» ἔργον του, εἶναι σύρραμμα ἀνεκδότων ἐκλελυμένης ἠθικῆς καὶ σκανδαλωδῶν διηγήσεων ἐναντίον τῶν μοναχῶν, ὃν τὰ τρία τέταρτα εἰσι ψεῦδη. Ἀλλ' ἂν ὁ Ἀββᾶς παρεδέχθη τὸ ἐν τέταρτον ὡς ἀληθές, ἡμεῖς οἱ κοσμικοὶ θὰ ἤμεθα ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας, ἐὰν διπλασιάζωμεν τὸ τέταρτον. Ὁ Ἑρρίκος Στέφανος συγκρουσθεὶς μετὰ τῆς αὐλῆς, συγκρουσθεὶς μετὰ τῶν κληρονομῶν καὶ ἐξ ὑπ' ἀ-

μοιβής φυγὰς εἰς Γενεύην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γαλλίαν ἀπέθνησκεν ἐγκαταλειμμένος εἰς πενιχρὸν τι δωμάτιον τοῦ νοσοκομείου τῆς Λυών.

Ἀνώτερος τοῦ Budé, ἐπίσης προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου ἦτο ὁ ἑλληνιστὴς Amyot, ὁ μεταγλωττίσας τοὺς πρᾶλλήλους τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ προστασία τοῦ Φραγκίσκου χρονολογεῖται ἀφ' ἧς ἡμέρας μετέφρασε τὴν ἑλληνικὴν μυθιστορίαν τὰ κατὰ Θεαγέννην καὶ Χαρίκλειαν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν τὰ ποιμενικὰ τοῦ Λόγκου. Ἀλλὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ ἔργον ἦτο ἡ μετάφρασις τοῦ Πλουτάρχου, ἣτις ἐξεδόθη κατόπιν τῷ 1559 καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Amyot ἀφιέρου εἰς τὸν ἐστεμμένον μαθητὴν του, ὅστις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας γνωρίζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος Θ', ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ δολοφόνος τῆς νυκτὸς τοῦ ἀγίου Βαρθολομαίου. Ὁ Amyot ἦτο πένης, τόσοσ πένης, ὥστε μαθητεύων ἐν τῷ λυκείῳ ὑπηρετεῖ τοὺς πλουσίους ἐκ τῶν συμμαθητῶν του καὶ ἡ μήτηρ του ἀπὸ τὸ Melun διὰ τῶν λεμβούχων, οἵτινες ἀνέπλεον τὸν Σηκουάναν διευθυνόμενοι εἰς Παρισίους τῷ ἔπεμπε καθ' ἑβδομάδα ἕνα ἄρτον διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης.

Ἦθελον ἀφήσει ἀτελεῖ τὴν εἰκόνα τῆς αὐλῆς τοῦ Φραγκίσκου, ἐὰν ἐλησμόνουν τὸν Marot. Ὁ Clement Marot ἦτο θαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως, ὅπως ὁ πατήρ του, τὸν ὁποῖον διεδέχθη εἰς τὸ ἀξίωμα. Ἦτο ὁ ποιητὴς τῆς αὐλῆς, ὁ εὐνοούμενος τοῦ Φραγκίσκου, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπληρώθη παρὰ τὸ πλευρόν του ἐν τῇ μάχῃ τῆς Παβίας καὶ συναιχμάλωτος ὠδηγήθη μετ' αὐτοῦ εἰς Μαδρίτην. Τὸ ἰδανικόν του, ὅλος ὁ ποιητικὸς του κόσμος, ἡ Ἑδέμ, ἦτο ἡ αὐλή· ἐκτὸς αὐτῆς ἠσθάνετο βράεα τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας του· ἔψαλε τοὺς γάμους καὶ τὰς ἐορτάς, τὰς κυρίας τῆς αὐλῆς, τὰ ἐπεισόδια τῆς ἡμέρας. Τοὺς στίχους του ἐφέλλιζον τὰ ῥόδινα χεῖλη τῶν ἡγεμονίδων, αἵτινες τῷ ἀπηθύβουν ἀπαντήσεις καὶ ἐπεδείκνυε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς δανειτὰς του, δσάκις εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων. Ἡ χάραξ ἦτο ἡ σύντροφος τῆς νεότητός του ἡ μουσα τῶν πρώτων του ἐτῶν. Ἦμην τρελλὸς — ἔλεγεν αὐτὸς ἔπειτα ὅτε ἐμαστίζετο ὑπὸ τῆς συμφορᾶς — ἦμην τρελλὸς εἰς τῆς νεότητός μου τὴν ἀνοιξιν· ἐπέτων ὡς ἡ χελιδὼν, πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ· δὲν εἶχον οὔτε φόβους, οὔτε φροντίδας καὶ ἡ νεότης μὲ ὠδήγει ὅπου ἤθελεν ἡ καρδία.

Sur le printemps de ma jeunesse folle
Je ressemblois l' hirondelle qui vole
Puis ça, puis là; l' age me conduisait,
Saus peur ni soin, ou le coeur me disait.

Ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ προστασία ἐταπεινώθη μετ' ὀλίγον, μέχρις ἀδιαφορίας καὶ ἐγκαταλείψεως. Τρεῖς ἰσχυροὶ ἐκήρυξαν τότε τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ ἐλευθεριάζοντος ποιητοῦ, ἡ εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως, ὁ στιχουργὸς Sagon, ὁ ἱερεξεταστὴς τῆς Σορβόννης. Ἐκ τῶν τριῶν οἱ μᾶλλον ἐπικί-
ν

δυνοὶ ἦσαν ὁ ἱερεξεταστὴς καὶ ἡ Ἄρτεμις τοῦ Πουατιέ. Ἐναντίον τοῦ πρώτου ὁ Marot ἀντέταξε τὴν εὐνοίαν τοῦ Φραγκίσκου, ἐναντίον τῆς δευτέρας τὴν προστασίαν τῆς Μαργαρίτας τοῦ Βαλουᾶ. Ὁ Μαρώ μεταφράσας τοὺς ψαλμοὺς, ἐκηρύχθη συνένοχος τῶν Λουθηρανῶν, χάριν τῶν ὁποίων εἶχεν ἀναλάβει τὴν μετάφρασιν. Ὄδηγήθη εἰς τὴν εἰρκτὴν μετὰ τοῦ Berquin. Ὁ Μαρώ μετ' ὀλίγον ἠλευθεροῦτο καὶ ὁ Berquin ἤγετο εἰς τὴν πυράν. Τότε ἀκόμη ὁ Φραγκίσκος ἐγέλα ἐπὶ μόνῃ τῇ ιδέᾳ ὅτι ὁ Μαρώ ἐθεολόγει. Ἀλλ' ἔπειτα οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ὑπερίσχυσαν, ἠναγκάσθη ὁ δεύτερος νὰ ἐγκαταλίπη τοὺς Παρισίους, νὰ κκταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μαργαρίτας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Φερράρην. Ἐνόμισε πρὸς στιγμὴν ὅτι ἠδύνατο νὰ τῷ παράσῃ ἡ Γενεύη ξενίαν καὶ ἄσυλον. Ἀλλ' ἠπατήθη· οἱ ὀπκδοὶ τοῦ Καλβίνου ἦσαν δύστροποι σχολαστικοί, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἠδύνατο νὰ συμβιβασθῇ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπκνέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οὕτως ἐξόριστος, ὁ πρῶην εὐνοούμενος, μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τῆς Γαλλίας του, ἀπέθνησκεν ἐν Ταυρίνῳ ὁ Μαρώ, πρὶν ἢ ἀκόμη ἐορτάσῃ τὴν πεντηκονταετηρίδα ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του.

Δὲν ἦτο μεγαλοφυΐα, ἀλλ' οὔτε ἔλειπεν ἀπ' αὐτοῦ ἔμπνευσις καὶ ιδέα καὶ πρὸ πάντων ἡ χάρις, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ μεταγενέστεροι εἶπον ὅτι καὶ ὁ Μαρώ ἦτο ὁ ποιητὴς τῶν ἡγεμόνων καὶ ὁ ἡγεμὼν τῶν ποιητῶν, ὡς εἶπον διὰ τὸν Ronsard, ὅστις ἦλθε μετ' αὐτόν. Ἐφήρμοσε νέα μέτρα, ἔγραψε νέας ᾠδὰς καὶ μιμηθεὶς τοὺς Λατίνους, εἰσήγαγε τὴν ἐλεγείαν καὶ τὰ ἐπιγράμματα, τὰ εἰδύλλια καὶ τὰς ἐμμέτρους ἐπιστολάς. Ἐνῶ δὲ ἐστιχοῦργεῖ τὰ πρακτικὰ τῆς αὐλῆς καὶ ἐκάττης ἡμέρας τοῦ βίου του τὰ ἐπεισόδια, ἐσατύριζε συγχρόνως τοὺς ἐχθροὺς του, εἴτε καλόγηροι, εἴτε ποιηταί, εἴτε αὐλικοί. Καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς χάριτος ἀπέστειλε τὸν ποιητὴν, ὅστις ὑπέγραφε τὴν κκτ' αὐτοῦ κκταγγελίαν μὲ τὸ ὄνομα ἀγροτικὸς εἰς τοὺς ἀγροὺς νὰ βοσκῆσῃ, καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς εὐστροφίας τῶν στίχων κκρήγγελε νὰ ῥίψωσιν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Bèda, ὅστις ἤθελε νὰ τον ῥίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς.

Qu'on mène aux champs ce coquardeau,
Lequel gâte quand il compose
Raison, mesures, texte et glose:

ἐφώνει προκειμένου περὶ τοῦ ἀγροτικοῦ ποιητοῦ, ἐνῶ διὰ τὸν ἀτίθασσον Bèda κκρεπονεῖτο ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφάνετο τοσοῦτον ἐπιεικὴς πρὸς αὐτόν.

Ὁ Μαρώ δὲν διεκρίνετο ἐπὶ οἰκονομίᾳ. Ἦτο σπάταλος, δσάκις εἶχεν, δσάκις ἐστερεῖτο κατέφουγεν εἰς τοὺς προστάτας. Εἶχε τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ μὴ ἐπαιτήσῃ καὶ ὅταν ἀκόμη ἐζήτει παρὰ τοῦ Φραγκίσκου, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνοικτὸν λογαριασμὸν, προσεποιεῖτο ὅτι ἐζήτει δάνειον, ἀλλ' ἄνευ τόκου. Μεταξὺ τῶν ἐμμέτρων ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν βασιλέα διακρίνεται ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν διηγεῖται τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Γασκόλου

θαλαμηπόλου του, ὅστις ἐνοήσας ὅτι ὁ κύριός του ἔλαβε χρήματα καὶ τὸ βελάντιόν του ἦτο ἐπικισθητῶς ἐξωγκωμένον, ἠγέρθη παρὰ τὸ σύνθη-
 θες λίαν πρῶτ', προέβη εἰς τὴν ἐγγείρισιν, καὶ μὴ ἀκρούμενος τῷ ἀφῆρσε
 καὶ τὰ ἐνδύματα ἀπὸ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς μέχρι τῶν ὑποδημά-
 των. Ὁ λωποδύτης ἐγένετο ἄφροντος τὴν ἐπιούσαν, ἀλλ' ὁ Μακρὸς εἶχεν
 ἀνοικτὴν πίστωσιν ἀκόμη παρὰ τῷ Φραγκίσκῳ. Χρήματα καὶ δανεισταὶ
 δὲν ἦσαν τὸ μόνον θέμα τοῦ ποιητοῦ· ἐπὶ πλέον εἶχε νὰ σατυρίσῃ τοὺς
 δικαστὰς τοῦ Châtelet, τοῦ ὁποίου ἐγνώρισε τὰς φυλακὰς καὶ ἔγραψε τὸν
 Ἄδην. Ἀπὸ τῆς κοινῆς εἰρωνείας καὶ τοῦ σαρκασμοῦ ἐν τῷ ποιήματι
 ἐκεῖνῳ, ὁ Μακρὸς ὑφοῦται μέχρις ἀποτροπιάσεως καὶ φρίκης ἀπέναντι τῶν
 ἐπιβαλλομένων βρασάνων. Καὶ ὁ φιλόγελος ἐκεῖνος ἀοιδὸς, καλύπτει τὸ
 πρόσωπον ἐπὶ τῇ θῆξ τοῦ μοχουρίου καὶ τὸ σαρκαστικὸν μαιδίωμα ἀπο-
 σβέννυται τῶν χειλέων του, διὰ νὰ ἀντιβλήσῃ εὐλευθέρως τὰ δάκρυα
 ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ὁ Μακρὸς εἶχεν ἄλλοτε δηλώσει ὅτι ἐνῶ ἠδύνατο
 πολλὰ νὰ εἴπῃ καὶ ἐναντίον τῶν ἱερέων καὶ ἐναντίον τῶν καταχρήσεων
 καὶ πλυνῶν τοῦ Κλήρου, ὅμως ἐσιώπη, φοβούμενος τὴν πυρὰν καὶ τὰς
 βρασάνους. Ἐπειτα ἐγκατέλιπε τὸ δειλὸν τοῦτο πρόγραμμα, μετήλλαξε
 γνώμην, πρὸς ἐβλασε καὶ τὸ στέμμα τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὴν τιὰρην τοῦ
 Πάπα, καὶ ὁ αὐλικὸς ἐγένετο μάρτυς. Ἡ Γαλλίᾳ ἐλησμονήσῃ τὸν μάρ-
 τυρα, ἀλλὰ δὲν ἐλησμονήσῃ τὸν ποιητὴν, τὸν ὁποῖον ἀνεγίνωσκεν ὁ Ακ-
 φονταῖν καὶ ἐμιμῆτο ὁ Ρουσσὸ καὶ ὁ Βολταῖρος.

Ὁ Μακρὸς ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν καταδικωμένος, ἐφιλοξενεῖτο εἰς τὸν οἶκον
 τῆς βασιλείσεως τῆς Ναβάρρας. Ἡ αὐλή τῆς Μαργαρίτας ἦτο ἐκ διαμέ-
 τρου ἀντίθετος πρὸς τὴν αὐλήν τοῦ Φραγκίσκου. Οἱ δύο ἀδελφοὶ εἶχον
 ἐνκνίτις θρησκευτικὰς δοξασίας. Ἡ Μαργαρίτα ἐπισήμως δὲν εἶχε διακώ-
 ψει τὰς σχέσεις πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, κρυφίως ὅμως ὑπέθαλπε
 τὴν ἐπανάστασιν, καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λουθέρου εὕρισκον ἐκεῖ ἄσυλον καὶ
 προστασίαν. Ἡ αὐλή τοῦ Νεράκ ἦτο τὸ συνεντευκτῆριον τῶν ἀναμορφω-
 τικῶν, ἡ παρυσυναγωγὴ. Ἐκεῖ ὁ Μακρὸς ἀπήγγελλε τοὺς στίχους του καὶ ὁ
 Bonaventure des Périers διηγεῖτο ἱστορίας, ἐνῶ ἡ βασιλίσις τῆς Ναβάρρας
 συνέγραφε τὸ Ἑπταήμερον. Τὴν πρῶτην περίστασιν εἰς τὴν λειτουργίαν
 τῶν καθολικῶν, τοὺς ὁποίους ἐμίσην καὶ ἐσατύριζον. Ἐπειτα ἤρχιζεν ἡ
 συνεδρίασις τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου. Ἐκεῖ ἀνεγινώσκετο ὁ Ῥαβελαὶ καὶ
 τὸ Cymbalum mundi, ἐσατυρίζοντο οἱ καλόγηροι καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Ῥώ-
 μης καὶ ὁ Ρουσσὸ ἐδημιγύρει ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος παρωδῶν τοὺς καθολι-
 κούς ἱεροκήρυκας. Ἄλλοτε ἐκλείοντο εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν ἀνακτόρων καὶ
 ἐώρταζον ἐκεῖ τὸν μυστικὸν δεῖπνον. Ἡ βασιλίσις τῆς Ναβάρρας δὲν ἦτο
 μόνον μυθολόγος τῆς σχολῆς τοῦ Βοκκακίου ἦτο ἐπίσης καὶ στιχοῦργος,
 ἀλλ' οἱ στίχοι αὐτῆς δὲν ἦσαν ἀντάξιοι τοῦ κάλλους τῆς, διὰ τὸ ὁποῖον
 ὠνομάσθη τετάρτη τῶν χαρίτων. Οἱ ἀναγνώσαντες τὰ διηγήματα τῆς βρα-

σιλίσεως τῆς Ναβάρρας, κατέγνωσαν αὐτῆς ἐλευθεριότητά τινα τῶν ἠθῶν
 τὴν ὁποῖαν ὅμως διαφεύδουσι τὰ γεγονότα.

Ὁ σύλλογος ἐκεῖνος μετ' ὀλίγον διελύθη. Πάντες ὅσοι συνήρχοντο ἐκεῖ
 ἦσαν ἐρασταὶ τῆς ἀναμορφώσεως, οὐχὶ μάρτυρες. Μόνος ὁ Μακρὸς ἀπέθανεν
 ἐξόριστος. Ὁ Brignonnet ἀπηνήθη τὰς ἀρχάς του, ὁ Ρουσσὸ ἐπροχειρίσθη
 εἰς ἐπίσκοπον, ἡ βασιλίσις Μαργαρίτα ἐγένετο πάλιν καθολικὴ καὶ ὁ
 des Périers ἀπέθανεν αὐτόχειρ. Ἄλλ' ἐνῶ οὗτοι δειλοὶ ἐγκατέλιπον τὸν
 παρυστάτην ἢ ἀνέκρουον πρὺμναν ὁ Λεφέβρ ἀποθνήσκων μετενοεῖ ὅτι ἐνε-
 κλείσθη εἰς τὴν αὐλήν ἐκεῖνην, ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὸ μακρύτερον διατυμπα-
 νίζων τὰς ἀρχάς του.

Ἄλλὰ παρὰ τὴν κλίνην τοῦ θνήσκοντος, εἶδομεν εἰκοσιπενταετῆ τινὰ
 νεανίαν, ὅστις σύννους ἦκουε τὸ παράπαν τοῦ ψυχορραγοῦντος καὶ ὅστις
 ὠρκίζετο ἐκεῖ νὰ μαρτυρήσῃ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.

Ὁ νεανίας ἐκεῖνος ἐνθυμείσθη ὅτι ἦτο ὁ Καλβίνος. Ἀνέφερον τὸν Καλ-
 βίνον, διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Ῥαβελαί. Οἱ δύο πρῶτην σύμμαχοι καὶ
 ἔπειτα ἀντίπαλοι μέχρις ἐξοντώσεως, συναντῶνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμ-
 μάτων ὡς οἱ δύο κύριοι μοχλοὶ, δι' ὧν ἐσεῖσθη πρῶτον, ἔπειτα ἀνετράπη
 τὸ μεσαιωνικὸν οἰκοδόμημα. Καὶ ὅμως οἱ χαρκατῆρες αὐτῶν ἦσαν τοσοῦ-
 τον διαφέροντες καὶ ὁ Καλβίνος κατεδίκαζε τὴν ἐλευθεριάζουσαν ἠθικὴν
 τοῦ Ῥαβελαί καὶ ὁ τελευταῖος πάλιν ἀπεκάλει τὸν πρῶτον δαιμονισμένον
 τῆς Γενεύης. Ὁ Καλβίνος ἦτο μελαγχολικὸς μέχρις ἡμιανθρωπίας, χαρκα-
 κτῆρ σταθερὸς ῥιψοκίνδυνος, ὁ Ῥαβελαὶ ἐγέλα πάντοτε, καὶ ἠδυνήθη
 κρυπτόμενος ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς Θεαλείας νὰ ἐπισηρῇ ἀκινδύνως τὸ
 μαστίγιόν του, καὶ ἀκινδύνως νὰ σατυρίξῃ καὶ ἡγεμόνας καὶ μοναχοὺς
 καὶ σοφοὺς, καὶ ὅμως καὶ βασιλεῖς καὶ σοφοὶ καὶ καρδιάλεις ἐχειροκρότη-
 σαν πρῶτοι τὴν ἐποποιίαν του, τὴν ὁποῖαν ἀκόμη οἱ πολλοὶ δὲν εἶχον ἐν-
 νοήσει, διότι δὲν ἠκολούθησαν τὴν συμβουλήν του καὶ δὲν ἔθραυσαν τὸ
 ὄστυν διὰ νὰ ἀνεύρωσι τὸν μυελόν. Μοὶ φαίνεται ὅτι καὶ οἱ πρῶτοι θαυ-
 μασταὶ του δὲν εἶχον ἐνοήσει καλῶς τὸ ὑποκινθάνον πνεῦμα τοῦ συγγρα-
 φέως τοῦ Γαργαντούα καὶ Πανταγρουέλ, ἄλλως πρὸ πολλοῦ ἦθελον ἀναβι-
 βάσει αὐτὸν εἰς τὴν πυρὰν. Ὁ ἐφημέριος τοῦ Μευδονίου ἐξελέξατο τὴν ἀ-
 τραπὸν, διὰ νὰ μὴ συναντηθῇ ἐν τῇ ἀναπεπταμένῃ δὲ μετὰ τῶν ἀντι-
 πάλων καὶ ἐγέλα τὴν ἀνθρωπότητα παραπαίουσαν, ἐνῶ ὁ Καλβίνος ἐθρή-
 νει τὴν πτώσιν τῆς. Ὁ Καλβίνος ἦτο ὁ Ἡράκλειτος τῆς Γαλλίας καὶ ὁ
 Ῥαβελαὶ ἦτο ὁ Δημόκριτος.

Ὁ Ῥαβελαὶ ὀχυροῦται ὀπισθεν τοῦ γελοίου τῶν παρὰδόξων διηγήσεών
 του, περιάγει τοὺς ἥρωάς του εἰς χώρας νέας ἀγνώστους, ἀλλ' ὑπὸ τὴν
 φανταστικὴν οὐτοπίαν του περιγράφει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα.

Ὁποῦδήποτε καὶ ἀν διατείνεται ὅτι ἀποδημεῖ μετὰ τοῦ Πανούργου,
 εὕρισκεται πάντοτε ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς Τουρραίνης. Δημιουργεῖ τέρατα

και παρωδίας ανθρώπων, διὰ τὴν σατυρίαν τὴν ἀπιστίαν τῆς αὐτῆς, τὴν ἀμάθειαν τῶν δικαστῶν, τὴν ἀμάθειαν τῆς ἐποχῆς του και πρρουσιάζει τὸν Bridoye δικάζοντα τὰς ὑποθέσεις διὰ τῆς ἀναρρίψεως τῶν κύβων ἢ φέρει τὸν Ἰανότον δημηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν κωδῶνων τῆς Παναγίας—τοὺς ὁποίους ἤρπασεν ὁ Γαργαντούας, ὅπως τοὺς ἀναρτήσῃ εἰς τὰ ὄψα τοῦ ἡμιόνου του—διὰ τὴν σατυρίαν τοὺς λατινίζοντας τότε σχολαστικούς.

Ὁ Βολταῖρος εἶπε τὸν Ραβελκι φιλόσοφον ἐν καταστάσει μέρης, και ὁ Βολταῖρος ἠναγκάσθη ἔπειτα νὰ ἀναίρεσῃ ἐαυτόν. Ὁ Ραβελκι δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὸν μεσαιῶνα, ἀνήκει εἰς τοὺς ἀνδρας τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀνήκει δὲ πρὸ πάντων εἰς ἐαυτόν. Τῷ ἀρμόζει ἰδία θέσις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Γραμμάτων. Διὰ τοῦτο ἐγκλείω μόνον τὸνομά του εἰς τὸ πλαίσιον τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, και τὸ ἔργον και τὸν ἀρχιτέκτονα θέλω ἐξετάσει κατ' ἰδίαν εἰς ἄλλην τινὰ ἐσπερίδα, ἐὰν ἀξιωθῶ και τότε ὡς σήμερον τῆς ὑμετέρας ἀνοχῆς.

Ἄλλ' ἤδη ἔχετε τὴν σκιαγραφίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξ ἧς ὠρμήθη ἡ ἀναγέννησις τῶν τεχνῶν και τῶν γραμμάτων και ἐπομένως ἡ ἀναγέννησις τῶν λαῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅτε ἀνεφάνησαν οἱ ἀναμορφωταὶ τῶν γραμμάτων και τῆς θρησκείας, οἱ λαοὶ ἤρχισαν νὰ ἀφυπνίζωνται ἀνὰ εἰς, νὰ ἀναζητῶσι τὰ ἀρπυγένητα δικαίωματα. Μέχρις ἐκείνης, λαὸς δὲν ὑπῆρχεν ἀλλὰ ἄρχοιτες και δοῦλοι· ἀπ' ἐκείνης ἀρχεται ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ. Και δύναται τις νὰ εἶπῃ ἀφόβως ὅτι ἔκτοτε ἐρρίφθη ὁ σπόρος, ἐξ οὗ ἔμελλε ποτε νὰ βλαστήσῃ ἡ ἐλευθερία, ὅτι ἔκτοτε ἐδόθη τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅσοιδήποτε και ἂν ἀντεπεξῆλθον κατὰ τοῦ χειμάρρου ἐκείνου ἐκώλυσαν πρὸς στιγμὴν μόνον τὸν ῥοῦν του, ἀλλ' ἔπειτα ὁ χειμάρρος τοὺς παρέσυρεν εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐκεῖ ὅπου εἶχε ταφῆ ἡδὴ ὁ μεσαιῶν. Τὸ ἐγερτήριον εἶχε σημάνει· οἱ λαοὶ εἶχον ἐγερθῆ και ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ παρελθόντος ἀνέτειλεν ἡ νέα κοινωνία.

Κ. Γ. Σένος.

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΝ *

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α΄.

Εἶνε ἀληθές ὅτι πάντα ἐν τῷ κόσμῳ ἀκολουθοῦσι κοινόν τινὰ ῥοῦν, ἀκμάζουσι και παρέρχονται. Οὕτως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πᾶσα ἡ μελέτη και τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ περιστρέφονται περὶ πᾶν νέον και σύγχρονον ἐν τοῖς γράμμασι, τῇ ἐπιστῆμῃ και ταῖς τέχναις. Εἶνε ἡ ἀκάθεκτος τῆς κοινωνίας ῥοπή, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ γράφων δὲν δύναται ν' ἀντιταχθῆ, πρὸς αὐτὴν ὀφείλει νὰ συμβιδάτῃ τὰς πνευματικὰς ἐνασχολήσεις και τὰς κλίσεις του. Καί τοι ὀλοψύχως, τὸ ἐπ' ἐμοί, συμμερίζομαι τὴν τοιαύτην τῆς ἐποχῆς τάσιν, οὐχ ἤττον δὲν δύναμαι ν' ἀρνηθῶ ὅτι, ἐνθουσιώδεις ὡς εἴμεθα οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες ἀνευ πολλῆς περισκέψεως τὰ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἐπιτελούμενα, περιπέσαμεν πάλιν εἰς τὰ ἄκρα. Ἐν ταῖς λοιπαῖς κοινωνίαις οἱ λόγοι πυρετωδῶς ἐργαζόμενοι και πκράγοντες, τὸ κοινόν, ἀπλήστως παρκαλοῦντο τοὺς πνευματικούς τῆς χώρας του ἀγῶνας, κατενόησαν ἐντελῶς, κατέμαθον και τέλεον ἐξήντησαν τὸ παρελθόν. Ἡμεῖς εἶχομέν ποτε εἰς παρελθόντα ἔτη πνευματικὸν τινὰ βίον, ἀλλ' αἰφνιδίως και πρὶν ἔτι ὑποστῆ ἡ καθ' ἡμᾶς κοινωνία τὴν εὐεργητικὴν ἐπίδρασιν τῶν γραμμάτων, ὁ βίος οὗτος παρέλυσεν και σχεδὸν ἐξέλιπεν. Ἐντελῶς ἀγευστοὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀθανάτου ἐλληνικῆς μεγαλοφυΐας, ἐλάχιστα ἐπιστάμενοι ἐκ τῶν ἔργων τῶν μεγάλων κλασικῶν και ῥωμαντικῶν τῆς Εὐρώπης, ἀνακρούομεν αἴφνης πρῦμαν, ἀνευ τῶν ἀναγκαίων πρὸς νέαν σταδιοδρομίαν ἐφοδίων, και τοῦτο διότι τοιοῦτος ἐκ τῆς Ἑσπερίας προσέπνευσεν ἄνεμος.

Β΄.

Εἶπον, ὡς ἐν προοιμίῳ, τὰ ἐλάχιστα ταῦτα, διότι θέλω νὰ ἐξηγήσω τὸν λόγον, ὅστις με παρώρμησε νὰ ἀνατρέξω εἰς τὸ παρελθόν, ν' ἀποτινάξω τὴν κόνιν τεσσάρων ὄλων αἰῶνων και νὰ ἐκτυλίξω ἐνώπιον ὑμῶν θέμα, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἐνδιαφέρει, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἐλληνικὸν κοινόν. Ἄνάγομαι εἰς τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους και κρισίμους διὰ τὴν καθόλου ἀνθρωπότητα χρόνους, καθ' οὓς, καταλυθείσης τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἤρξατο ἐπιφαινόμενος ἐν τῇ ἀλληλοσπικρατομένη Εὐρώπῃ σθενα-

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ Παρνασσῶ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1882.

ρὸς πνευματικὸς ὄργανος, ἐπιτελουμένη ἰσχυρὰ ἀντίδροσις καὶ πάλῃ κατὰ τοῦ περελθόντος. Ἐλλὰς τότε δὲν ὑπῆρχε. Πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ ὑστάτου τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορος εἶχε καταπέσει ἐντελῶς τὸ ληνικὸν κράτος. Ἡ Ῥώμη εἶχε ταφῆ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς, ἐφ' ὧν ἐφύετο χλόη καὶ ἔβροσκον αἶγες· ἡ Ἐλλὰς ἦτο δούλη τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν κατεπνίγη ἐν τῇ δυσώδει ἐκείνῃ τῆς δουλείας ἀτμοσφαιρᾶς, ἠθελήθη ἀπρυξίαν, ἐπεζήτησεν ἐλευθερώτερον δρίζοντα, ἀγνότερον ἀέρα καὶ, καταλιπὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔπνευσε πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ἦτο δὲ σπινθὴρ, ὅστις ἤναψε τὴν πυρκαϊάν, πυρκαϊὰν ἣτις ἀπετέφρωσεν ὅλον σύστημα κατερειπωμένον, ἀλλὰ συγκρατούμενον ἔτι ἐπὶ τῶν βαθύτατα ἐρριζωμένων θεμελιῶν του. Ὁ σπινθὴρ οὗτος εἶμαρτο βαθμηδὸν καὶ ἡρέμα νὰ φωτίσῃ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ διαλύσῃ τὸ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς πικρῆς σκότος, καὶ νὰ καθοδηγήσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Πάντες γινώσκετε τὸν μεσαιῶνα. Ἐὰν ἀφαιρέσητε ἐξ αὐτοῦ ὀλίγας ἱστορικὰς σκηνάς, ποιητικὰ τινὰ ἄνθη καὶ μῦθον, διὰ τῶν ὀπίων ἀποπλανᾶται ἡ αἰσθηματικὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡλικία, μεσαιῶνα δηλοῖ κοινωνικὴν ἐξαχρείωσιν, πνευματικὴν σκότος καὶ πολιτικὴν δουλείαν. Προεγράφησεν τῆς ἐθνικῆς Ἑλλάδος τὰ ἀριστουργήματα, ὁ Θεοδόσιος κατέστρεψε τὴν ἐπιφανῆ τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκην,¹ οἱ καλόγηροι ἔξενον τὰ χειρόγραφα, διότι ἡ μεμβράνη τοῖς προσεπύριζε τινὰ σκοῦδα· τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου κατεστρέφοντο ὑπὸ τῶν φανατικωτέρων τοῦ Χριστιανικοῦ ὄχλου, διότι ἦσαν εἰδῶλα, κατοικούμενα ὑπὸ ἐξωτικῶν καὶ δαιμόνων. Ἡ τέχνη, ἀπολέτασα τὰ πρότυπα καὶ ἐπομένως τὴν ἔμπνευσιν, μετέπεσεν εἰς ἀχαρὶν ἀγιογραφίαν. Ἐτέσκρα ἐδίκτα βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐπέβαλον τὴν καταστροφὴν τῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς συλλήψεως· οἱ ἐθνικοὶ μετεβλήθησαν εἰς χριστιανικοὺς καὶ ἀπηγορεύθη τέλος ἡ μίμησις τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης· ὁ καλλιτέχνης ἐγένετο σκαίδος ἀγιογράφος, ἔχων προδιγεγραμμένην ὑπὸ τῶν καλογέρων τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔκφρασιν, διότι τὸ ἰδεῶδες κάλλος, ἐφ' οὗ στηρίζεται τῆς μεγάλῃς Ἑλλάδος ἡ ζωὴ, εἶνε πάλῃς ἦν ἔστησεν ὁ διάβολος, ἵνα ἀποπλανήσῃ τὸν ἀνθρώπον ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας! Ὁ Χριστὸς—ἄν τὸ πιστεύσητε!—εἰκονίζετο δυσειδής· μάτην ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος ἔλεγεν: «Ἦτο ὠραῖος ἐν τῷ πνεύματι τῆς μητρὸς του, ὠραῖος ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῶν συγγενῶν του, ὠραῖος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὠραῖος ἐν τῷ τάφῳ».²

Οὐχ ἦτον μεθ' ὅλον τὸ σκότος τοῦτο καὶ τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἀποπλάνησιν, ἐγκαίρως ἤρξατο ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ὑπόκωφός

1 Κατὰ τὴν μάλλον διαδεδομένην παράδοσιν τὴν ἐπιφανῆ ταύτην βιβλιοθήκην ἀπετέφρωσεν ὁ καλῆφης Ὁμάρ.

2 Louis et René Ménard. Tableau historique des Beaux Arts etc. σελ. 11.

τις ἀναβρασμός. Ἀπὸ τοῦ Ἰ' αἰῶνος ἡ Ἰταλία, ἀπατωμένη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, πιεζομένη ὑπὸ τοῦ κλήρου, κατασπαραττομένη ὑπὸ τῶν δεσποτῶν τῆς, ἀποφασίζει τὴν σύστασιν κοινοτήτων, ἐλευθέρων πόλεων, καὶ ὀνειροπολεῖ μίαν τινὰ ἐλευθερίαν. Δύο βραδύτερον αἰῶνας ἐπιφαίνεται ὁ μοναχὸς Πέτρος Ἀβελάρδος, ὅστις ρίπτει τὴν πρώτην ἀμυδρὰν τοῦ φωτὸς τῆς ἀναγεννήσεως ἀκτῖνα. Καταλιπὼν τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ἔδρουσε περὶ τοὺς Παρισίους τὸν πρῶτον κλῆρον τῶν Ἁγίων Πνεύματι, καὶ συγκαλῶν τὰ πλήθη ἀποπειρᾶται νὰ διδάξῃ κριτικὴν καὶ καλλιθεσίαν. «Τὸ Εὐαγγέλιον, ἔλεγε, δὲν ἀνήκει εἰς τόπον ἢ χρόνον, ἀλλ' εἰς πάντα χρόνον καὶ χώραν, εἶνε αἰώνιον Εὐαγγέλιον.—Ὅπου τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ καὶ ἡ Ἐλευθερία. Ὁ πατὴρ ἐπέβαλε τὸν Νόμον, ὅστις εἶνε φόβος καὶ δουλεία· ὁ υἱὸς τὸν Λόγον, ὅστις ἔστι Σοφία· τὸ ἅγιον Πνεῦμα προσφέρει τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις εἶνε ἀγάπη».¹ Ἦτος πρῶτον τότε ἐλάλει τὴν ζείδωρον καὶ γλυκυτάτην ταύτην γλῶσσαν ὁ χριστιανισμὸς, οἱ δὲ λόγοι οὗτοι καταλαμβάνουσιν ἀμέσως καὶ βαθύτατα τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν ἸΑ' αἰῶνι ἔρχεται ὁ Δάντης, περιλαμβάνων ἐν τῇ θείᾳ του κωμωδίᾳ τοὺς τρεῖς κόσμους, τελειοποιῶν καὶ μεταμορφῶν τὸ φανταστικόν του κράτος, ἐπιζητῶν νὰ ἐκἀνθρωπίσῃ τὸν μεσαιῶνα. Ὁ ἐρατεινὸς Πετρούρχης, ἀποπειρᾶται νὰ ἐκθάρσῃ τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, προσκαλεῖ Ἕλληνας διδασκάλους, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκει μαθητὰς, καὶ δακρύων κατασπάσσεται τὸν Ὀμηρον, χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὸν ἀναγινώσκῃ.² Τέκνον γνήσιον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, υἱὸς οἰνωπώλου καὶ φίλος τοῦ Πετρούρχου ὁ Ριέντζης, φαντάζεται ἐν τῇ φλογερᾷ διανοίᾳ του τὴν ἀνασύστασιν μιᾶς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας. Ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀπουσίας τοῦ Πάπα Κλήμεντος Γ', κηρύσσει κατὰ τῶν τιμαριούχων ἀπηνῆ πόλεμον, ὁ δὲ λαὸς ἀναγνωρίζει ἐν μιᾷ στιγμή τὸν ἐλευθερωτὴν του καὶ τὸν προχειρίζει δῆμαρχον. Ἀδιάφορον ἀν Ριέντζης ἦτο, ὡς ὁ ἡμέτερος Δημοσθένης, μάλλον λόγιος καὶ ρήτωρ ἢ πολιτικός. Ἀπώλετο ἐν μιᾷ ὀχλαγωγίᾳ, ἀλλ' ἔρριψε τὰ σπέρματα τῆς ἐλευθερίας, ἅτινα δὲν ἔπεσαν εἰς πετρώδη γῆν. Ἡ Ἰωάννα δ' Ἄρχ ἀναβραβεῖ τὴν 30 Μαΐου 1431 τὴν πυρὰν, ὑπερμαχομένη τῶν ἐλευθεριῶν τῆς ἐαυτῆς πατρίδος.

Ἄλλο τέκνον τοῦ λαοῦ, ὁ Φλωρεντῖνος μοναχὸς Ἰερώνυμος Σαβοναρόλης, ἀπελπισθεὶς ἐκ πάντων ἐπεκαλεῖτο τοὺς Γάλλους εἰς ἀπελευθέρωσιν τοῦ λαοῦ του. Καὶ πόσον ἀγίως εἶχεν ἀγκλήσει τὸν λαὸν ἐκεῖνον! «Ἦ »Φλωρεντία, ἔλεγε, διὰ σὲ ἐγενόμην παράφρων... Οἴμοι Θεέ μου! Εἶμι πρελὸς δι' αὐτὸν τὸν λαόν». Ὡς μόνον ἔχων ὄπλον τὴν εὐγλωττίαν του, ἤλπισε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐργαζόμενος πρὸς τοῦτο πάση δυνάμει ἀνήλθε τὸν Μάιον τοῦ 1493 τὴν πυρὰν. Ὁ Σαβοναρόλης ἦτο διά-

1 Michelet. Histoire de France au XVI siècle. Renaissance. Paris 1855 σελ. LXIII.

2 Ἀυτῶν σελ. LXVII.

πυρος και εμπνευσμένος πατριώτης, αληθής υπηρέτης του Χριστού· άλλ' οὐδ' αὐτὸν πολὺ κατενόησεν, οὐδὲ τῆς ἐποχῆς του τὰς τάσεις και τὸ πνεῦμα. Καταρρίπτων πρὸ τοῦ φανατικοῦ και ἔσχα εμπνευσμένου ὄχλου τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνικῶν, καταδικάζων τοὺς μεγάλους τῆς δικαιοῦς ἐργάτας, τῶν ὁποίων ἀκριβῶς τότε τὸ ζωογόνο πνεῦμα ἤρξατο ἠλεκτρίζον τὸ ἐκνευρισμένον κοινωνικὸν σῶμα, ἐπέφερον ἀσυνείδητον τραῦμα και ἐχαλάρου τὴν πρὸδον τῆς ἀναγεννήσεως. Διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ γλυκυτάτου Ἰησοῦ, διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἐκταφείσης ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος ἠδύνατο ὁ Σαβοναρόλης νὰ ἐνθουσιασῆ τὸν συνταρξοσόμενον Ἰταλικὸν λαὸν, νὰ διαλύσῃ τὰ σκότη, και ν' ἀνέλθῃ ἕως πάλιν τὴν πυρὰν, ἀλλὰ συνεχῶν ὀλιγωτέρων πικρίων και ἐλπίδων πλειότερα.

Γ'.

Εἶχε τότε καταλυθῆ τὸ βυζαντινὸν κράτος. Μεθ' ὅλην τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ἡ βυζαντινὴ κοινωνία οὐδὲ γραμμάτων, οὐδὲ τέχνης ἦτο ἀγευστος. Γνωρίζετε τοὺς ἀτυχεῖς ἀγῶνας τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου και Ἰουστινιανοῦ, οἵτινες ἐφαντάσθησαν και ἐπίστευσαν εἰς τὴν ἀνακαίνισιν μιᾶς καλλιτεχνικῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας. Ἦσαν ἀτελεσφόρητοι οἱ ἀγῶνες οὗτοι, διότι τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐδέσμευσεν και ἐχαλιναγώγουν αἱ προλήψεις και ὁ χριστιανικὸς φανατισμὸς. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ βυζαντινὸς κληρὸς ἐγένετο ὁ θεματοφύλαξ τῆς δούλης Ἑλλάδος, παρ' αὐτῷ διεσώθη ἀλώβητος ἡ ἱερὰ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων κληρονομία, αὐτὸς ἦτο ὁ εὐγενὴς ἀπόστολος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἀναγεννήσεως. Ἐν τῇ βυζαντινῇ ποιήσει δὲν ἀπαντῶσι μεγάλα ἔργα, ἡ δὲ φαντασία τῶν ποιητῶν τοῦ Βυζαντίου δὲν ὑπεκαίετο ὑπὸ μεγάλων ἀγῶνων και ἐλπίδων ἐθνικῶν. Ἐπτερύγιζεν ὁμοῦς ἡ ἐλληνικὴ τότε διάνοια περὶ ἄλλον τινα ἰδεώδη κόσμον, ὁ ὁποῖος τῇ ἐνέπνεε τρυφερὰ ἐλεγεία και ἐπιγράμματα, ἀβροὺς ἐρωτικὸς στίχους. Οἱ στίχοι οὗτοι ἀπετέλεσαν τὴν Ἀρθολογίαν και τὰ Ἀνακρεόντεια, ἅτινα ἀληθῶς ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας ἀπέδιδον οἱ σοφοὶ εἰς τὸν θελατικὸν γέροντα ποιητὴν τῆς Τέω, και ἀνεμίμνησκον τοὺς Ἡτολεμαϊκοὺς χρόνους.

Τὴν ὑπὸ τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας πνευματικὴν κίνησιν ἀντιπροσωπεύουσιν ἔν τε τοῖς γράμμασι και ταῖς ἐπιστήμασι πλεῖστοι ἄνδρες, τῶν ὁποίων και σήμερον ἔτι τὰ ὀνόματα ἀναγράφει μετ' ἐνδιαφέροντος ἡ ἱστορία. Ὁ Εὐστάθιος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ὑπεμνημάτιζεν ἐν ΙΑ' αἰῶνι τὸν Ὀμηρον, ἐνῶ πολὺ πρότερον κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὁ αὐτοκράτωρ Φλαύιος Κλαύδιος Ἰουλιανὸς, ὁ ἀποστάτης ἀνεψιὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, φιλόσοφος ἄμα και ποιητῆς, ἔγραφεν ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς πολιτάς τῶν Ἀθηῶν, πολιτικὰς σατύρας και ἐπιγράμματα. Ὁ Ἐφέσιος ἐπί-

σκοπὸς Τρίκκης Ἡλιόδωρος συνέτασεν ἐπὶ Μεγάλου Θεοδοσίου τοὺς ἐρωτας τοῦ Θεαγένους και τῆς Χαρικλείας, μυθιστορίαν, τὴν ὁποίαν διέκρινεν ἡ ἀκριβὴς τῶν χαρακτῆρων διατύπωσις και ὁ ἠθικὸς σκοπὸς. Ὁ χρονογράφος μοναχὸς Ἰωάννης Ζωναρᾶς ἐν ΙΒ' αἰῶνι συνηρηολόγει λεξικόν· ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος ἐσχολίαζε τρεῖς πρότερον αἰῶνας τοὺς Ἑλλήνας συγγραφεῖς. Ὁ Νικήτας Ἀκομινάτος Χωνιάτης και οἱ αὐτοκράτορες Ἰωάννης Καντακουζηνὸς και Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος ἔγραφον ἱστορίαν· τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τὸν πολιτικὸν βίον περιελάμβανεν ἐν τῇ Ἀλεξιάδι τῆς ἡ ποιητικῆς του θυγάτηρ Ἄννα, ἡ σύζυγος τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου. Δύο ἄλλαι βασίλισσαι, ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία Μακρεβολίτισσα, θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου και σύζυγος τοῦ Δούκα, συνέταττε τὴν Ἰωρίαν, ἱστορικο-μυθολογικὸν λεξικόν, ἡ ἄλλη Εὐδοκία, ἡ ὠρκαία και δυστυχὴς κόρη τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Λεοντίου, ἀπεπεράτου ἐμμέτρως τὴν παρὰ τοῦ Πελαγίου Πατρικίου ἡμιτελῆ βιογραφίαν τοῦ Ἰησοῦ, και μετέφερον εἰς στίχους τὰ ὀκτὼ πρῶτα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ φιλοσοφία, καίτοι ἐστερεῖτο αὐθυποστάτου παραγωγικοῦ βίου, εἶχε τὰς ἑαυτῆς σχολὰς και τοὺς ἀντιπροσώπους. Ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς και ὁ Εὐστράτιος ὑπεμνημάτιζον τὰ φυσικὰ και τὰ ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς ἔγραφε περὶ ὀρθοδόξου πίστεως.¹

Βαθέως εἶχον συγκινήσει τὴν ὀργῶσαν τότε Εὐρώπην αἱ περιπέτειαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πανταχοῦ προσεδέχοντο φιλικῶς τοὺς δυστυχεῖς Ἑλλήνας μετανάστας, προσέβλεπον αὐτοὺς μετὰ τινος σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν ἡ δυστυχία και ἡ ἱερὰ ἦν ἐπηγγέλλοντο ἀποστολή. Εἰς τὰς χεῖρας ἔφερον βιβλία, εἶχον πειθῶ και μέλι εἰς τὸν λόγον, τὸ πνεῦμα ἐγκρατῆς γνώσεων, ὧν τινων ἡ Εὐρώπη ἀνήσυχος ἐπεζήτει τὰ μυστήρια, ἐκκαίσιμένη ὑπὸ μεγαλοφυῶν τοῦ πνεύματος ἐργατῶν, ὡς ὁ ἀβρὸς Πετράρχης. Καὶ ἡ ὀλιγάριθμος ἐκείνη χορεία τῶν πτωχῶν ἐξορίστων κατίσχυεν ὅπως ὠθήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὴν πρὸδον και εἰς νέαν πνευματικὴν ἐργασίαν.

Ἡ δυστυχία συνετίζει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐλησμόνησαν τὰς παροιμιώδεις μικροφιλοτιμίας των, τὰς ἀνεξαντλήτους και ἀγόνους θεωρητικὰς συζητήσεις, ἐλησμόνησαν ὅτι ἐν Εὐρώπῃ συνανεστρέφοντο σχισματικούς, ἐθύμηθησαν μόνον ὅτι εἶνε ἐν χριστῷ ἀδελφοὶ των, και ἕως ἕως ἐγένοντο μᾶλλον Ἑλλήνες, ἀφ' ἧς ἐγκατέλιπον τὸ βυζαντινὸν κράτος. Ἀπειρῶς με συνεκίνησε, και μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀπεστήθισα μίαν σελίδα τοῦ σοφοῦ Ἐκζέρου,² ἐν ἣ ἀναγράφει ἐν ἀληθῶς φιλελληνικῷ πνεύματι τὰς ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς Ἑσπερίας περιπλανήσεις τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου, ὅτε ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς πτώσεως αὐτῆς ἐκινδύ-

1 Α. Πολυζαΐδου τὰ Νεοελληνικά κτλ. Τόμ. Α' σελ. 258—279.

2 E. Egger. L' hellénisme en France κτλ. Tom. Ier Leçon V.

νευεν ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Βαγιαζήτ. Ὁραῖος τὴν μορφήν, ἐφ' ἧς ἦτο ἐπικεχυμένη εὐγενῆς μελαγχολία, σοφὸς τὸ πνεῦμα, Ἕλληνα τὴν καρδίαν ὁ δυστυχῆς βασιλεὺς, διάφυρος λάτρης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πεφωτισμένος χριστιανὸς, περιπαθῆστατος ἐπιστολογράφος, περιέρχεται τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν θαμβῶν διὰ τοῦ θελατικοῦ, ἀβροῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς ἅμα λόγου του τὴν αὐλὴν Καρόλου τοῦ Γ'. Εἶνε ἐπαίτης ὁ Ἕλληνα βασιλεὺς, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν συνδρομὴν τῶν Εὐρωπαικῶν ἔθνων ὑπὲρ τῆς διασώσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ. Περὶ τοῦτο ἐπτερύγιζε τὸ ἀπατηλὸν ὄνειρον ἡ ἐνθουσιώδης ζωὴ τοῦ πλάνητος Παλασιολόγου, πρὸς τὴν χιμαίρικὴν ταύτην ἐλπίδα προσηλώθησαν πάντες οἱ πόθοι, οἱ εὐγενεῖς παλμοὶ τῆς ἑλληνικωπάτης νεότητός του. Καὶ δὲν ἦτο ὁ μόνος ἐλπίσας ἐπὶ τῶν συμπαθειῶν τοῦ Εὐρωπαικοῦ κόσμου. Ὁ ἐκ Πελοποννήσου Ἰσιδώρος ἔγραφεν ἐν Ἰταλίᾳ λατινιστὶ περιπαθῆ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως ἐπικλήσιν, ὅπως ὀπλισθῶσι κατὰ Μεχμέτ τοῦ Β'. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βησσαρίων, ὁ παραστὰς εἰς τὰς συνόδους τῆς Φερράρας καὶ Φλωρεντίας, πρὶν ἔτι μάλιστα ἐκλατινισθῆ γενόμενος τῷ 1499 ἐπίσκοπος Τουσκούλου, δὲν ἐπαύσατο ἀγωνιζόμενος ὅπως ἐπιτύχῃ γενικὴν τῆς Εὐρώπης συμμαχίαν ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς.¹

Πρὸ τῆς ἀλώσεως ἔτι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Βαρλαάμ, ὁ Λεόντιος Πιλάτος καὶ ὁ Δημήτριος Θεσσαλονικεὺς ἀναφέρονται ὡς οἱ πρῶτοι μυσταγωγοὶ, οἱ εἰσαγαγόντες τὸν Δάντην, Πετράρχην καὶ Βοκάκιον εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, τελευταῖος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀβρὸς καὶ πολυμαθῆς, διαπεπιστευμένος ὡς Πρεσβευτῆς τοῦ Ἰωάννου Παλασιολόγου παρὰ τῆ Ἑνετίας, ὅπως ἐπικαλεσθῆ τὴν συνδρομὴν τῆς κατὰ τῶν Τούρκων, ἐνέπνευσεν ἔρωτα θερμὸν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Χρυσολωρᾶς, ὅστις βραδύτερον ἐκλήθη παρὰ τῶν Φλωρεντίνων ἵνα διδάξῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ κατόπιν ἐν Μεδιολάνοις καὶ Παύτῃ. Ὁ Ἰωάννης Ἀργυροπούλος, ἐξ ἐπιφανοῦς τοῦ Βυζαντίου οἴκου, ἐγένετο ἐν Παύτῃ διδάσκαλος τοῦ ἰσχυροῦ τῶν Μεδίκων ἀντιπάλου Πάλλα Στρώτση, καὶ ἐδίδασκεν ἐπὶ δεκαετίαν, ἀρχοντας τοῦ Κοσμᾶ Μεδίκου, ἐν Φλωρεντίᾳ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν κατ' Ἀριστοτέλην φιλοσοφίαν. Παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ τούτῳ ἐμαθῆτευσεν ὁ Ἰωάννης Ρεῖχλίνος, ὁ γερμανὸς ἐπίσκοπος, ὅστις πρῶτος εἰσῆγαγε τὰς ἑλληνικὰς σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ.²

Τὸν βαθὺν λόγον τοῦ σοφοῦ Θεοδώρου Γαζῆ ἤκουσεν ἡ Μαντούα, ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Φερράρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἴδρυσε πανεπιστήμιον καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος αὐτοῦ πρύτανης. Ὁ Ἰωάννης Βησσαρίων, ὁ ἀποστατήσας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώ-

σεως, ἐδίδασκε τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ἐν τῷ πεφημισμένῳ Πανεπιστημίῳ τῆς Βονωνίας. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ σοφοῦ τούτου ἱεράρχου συναπετέλεσθη βραδύτερον ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικώτατον κέντρον, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες λόγιοι μετανάσται ἀνέπτυσσον διάφορα φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικὰ ζητήματα, ἀναζωπυροῦντες τὸν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς σπουδὰς ὄργανισμόν. Ἐκεῖ συναντῶμεν, ὡς καθηγητὴν τῆς ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας, τὸν Γεώργιον Τραπεζούντιον, τὸν ὁποῖον ἡ σύγκλητος τῆς Ἑνετίας εἶχεν ἀνακηρύξει ἐκυτῆς πολίτην καὶ ὃν τινα, ἐκτὸς τῆς Ῥώμης, ἤκουσεν ἢ τε Πατρυία καὶ ἡ Βικεντία.

Δ'.

Οὗτοι ἦσαν οἱ πρόδρομοι τῆς μεταγενεστέρως καθολικῆς μεταναστεύσεως. Ἐν Ἰταλίᾳ ἀνεῦρον τὸν μέγαν ἐκεῖνον καὶ ὑπόκωρον ἔτι κοινωνικὸν καὶ πνευματικὸν σάλον, ὅστις εἰργάζετο καὶ προήγγελλε τὴν ἐν ΙΣΤ' αἰῶνι Ἀναγέννησιν. Ἦσαν, χωρὶς κἄν νὰ τὸ γνωρίζωσιν, οἱ δραστηκώτεροι ἐργάται, οἵτινες μετὰ τῶν ἄλλων προδρόμων τῆς ἀναγεννήσεως, τοῦ Ἀββαλάρδου, Δάντου καὶ Σαβοναρόλη ὑπέσκηψαν τὸ σκοτεινὸν καθεστῶς. Ἡ Φερράρα ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Ἑσπης, ἡ Ῥώμη ὑπὸ τοὺς λογίους Πάπας, τὸ Μεδιόλανον ὑπὸ τοὺς Σφόρτζα, ἡ Πατρυία, ἡ Ἑνετία ἦσαν τοσαῦτα κέντρα πνευματικοῦ φωτός. Ἡ Φλωρεντία, ὑπὸ τὸν Ἰωάννην καὶ μάλιστα τὸν Κοσμᾶν τῶν Μεδίκων, ἦτο τὸ κέντρον πάσης ταύτης τῆς ἀναμορφωτικῆς ζωῆς. Ἐν αὐτῇ, παρὰ τὸ κωδωνοστάσιον, δεικνύται τὸ θρονίον, ἐφ' οὗ συνείθιζε ν' ἀναπαύηται ὁ Δάντης· ἀπωτέρω ἡ κατοικία τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου· ἐπιγραφὴ τις σημειοῖ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔζητε καὶ ἀπέθανεν ὁ Μακιαβέλης· ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς ἐκῆς ὁ Σαβοναρόλης· ἐν αὐτῇ ὁ Γαλιλαῖος ἀνεκάλυψε τῆς γῆς τὴν κίνησιν καὶ ὁ Cimabue ἐδίδασκε τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.¹ Ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπολεμήθη δεινῶς ὁ μεσαίων. Ἐν αὐτῇ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου, ἐδίδασκεν ὁ Ἀνδρόνικος Καλλίνικος καὶ ἐμαθῆτευσεν ὁ Ἀγγελοσ Πολιτιανός. Αὐτῇ ἤκουσε τὰ φιλοσοφικὰ δόγματα τοῦ Ἀθηναίου Δημητρίου Χαλκοκονδύλη, πρὶν ἢ μετακλέσθῃ αὐτὸν ὁ εὐμουσος τῶν Μεδιολάνων δούξ Φραγκῆσκος Σφόρτζας. Ἡ Φλωρεντία, κατὰ τοὺς χρόνους μέχρι τῶν ὁποίων ἀνάγομαι, εἶνε αἱ Ἰταλικαὶ Ἀθηναὶ τῶν Μεδίκων, ὡς ἐκεῖνοι τοῦ Περικλέους.

Ἡ ὠραία, ἡ μεγάλη καὶ ἐκπολιτιστικὴ Ἑλλάς ἀνέτελλε πάλιν ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ μεγαλειότητι καὶ τῷ φωτί. Τὰ ἀριστουργήματα τῶν ποιητῶν καὶ λογογράφων τῆς μεταφραζόμενα λατινιστὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου ἀποστολῶν ἐπέχεον πλειότερον ὁσημέραι φῶς, κ' ἐπεσπῶντο τῆς ἠλεκτρισεθείσης Ἰταλίας τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμόν πρὸς παρελθόν, ὅπερ ἐπεζῆτει πάσῃ θυσίᾳ καὶ δυνάμει νὰ ἐπανακαταστήσῃ. Ὁ καρδιανά-

1 Κ. Παπαρηγοπούλου Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τόμος Ε' σ. 486 καὶ ἐξῆς.

2 Παρὰ Παπαρηγ. ἕνθα ἀνωτέρω.

1 Louis et René Ménard. Ἔνθα καὶ ἀνωτέρω. Ecole de Florence.

λιος Μπέμπο ἀπεγοητεύετο ἐκ τῆς ἀναγκώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν του βιβλίων καὶ τὰ ἀπέριπτε, διότι δὲν ἦσαν γεγραμμένα ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ Εὐριπίδου· ἡ κόμησσα Ἰωάννα τῆς Πλακεντίας, ἡγουμένη τῶν Βενεδικτίνων τοῦ ἀγίου Παύλου, προσεκάλει τὸν Corgege, ἵνα τῇ γράψῃ ὡς τοιχογραφίαν τοῦ ἐντευκτηρίου τῆς Μονῆς τῆς τὴν Ἀρτέμιδα ἐν ἄρματι, φερόμενῳ ὑπὸ ἐλάφων. Ὁ Αζυρέντιος τῶν Μεδίκων ἀποστέλλει τὸν Ἰωάννην Λάσκαριν εἰς Ἀνατολὴν ὅπως ἀγοράσῃ χειρόγραφα καὶ μνημεῖα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, τὸν μέγαν ἐκεῖνον Λάσκαριν, τὸν πρεσβευτὴν Λουδοβίκου τοῦ Β' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α' ἐν Ἐνετίᾳ, ὅστις ἐπὶ τοῦ Πάπῃ Λέοντος διηθύθη ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικὴν σχολήν. Ὁ Σφόρτζας τῶν Μεδιολάνων ἐμπιστεύεται τὴν ἑλληνικὴν ἀγωγὴν τῆς ἡγαπημένης του κόρης Ἰπολύτης εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου Κωνσταντῖνον Λάσκαριν, ὅστις χάριν τῆς εὐφροῦς μαθητρίας του γράφει εὐμέθοδον γραμμικτικὴν. Εἰς τὸν Φίλελφον ἀνατίθησιν ὁ Κοσμάς Μέδικος τὴν ἐντολὴν ὅπως φέρῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἑλληνικὰ βιβλία. Εἶνε πυρετώδης ἐποχὴ, κινουμένη ὑπὸ ταχυτέρως τοῦ ἀτμοῦ δυνάμεως, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ Φίλελφος ἐπανέρχεται εὐτυχῆς ἐκ Φλωρεντίας, διότι κομίζει ἑλληνικὰ χειρόγραφα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ τῆς ἐτέρας ὀδηγεῖ ἑλληνίδα σύζυγον, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Χρυσολωρᾶ. Τότε ἀναζητηθεῖσαι ἐπανεῖδον τὸ φῶς, ἵνα ἰσχυρότερον τὸ ἀποδώσωσιν, αἱ ποιήσεις τοῦ Καλλιμάχου καὶ Πινδάρου, τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος, Διοδώρου, Πλάτωνος καὶ Λουκιανοῦ. Ἡ σπουδὴ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀρχόντων εἰσχωρεῖ βαθμηδὸν καὶ ἐν τῷ λαῷ.

Ἀλλὰ τὴν Ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κυρίως ὑπεβοήθησεν ἡ ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας. Τὸ ἐργαστήριον τῶν Ἄλδε ἐν Ἐνετίᾳ ἦτο ἡ εὐεργετικώτερος τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιχείρησις. Τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἅτινα πυρετωδῶς ἐπολλαπλασίαζον οἱ μοναχοὶ, χωρὶς νὰ ἐπαρκεῖ ἡ ἀνθρωπίνη χεὶρ εἰς τὴν ἀκάθεκτον τῆς ἐποχῆς ζῆσιν, τὰ ὅποια ἡ ἡμιμάθεια τῶν πρώτων ἀντιγραφῶν παρέφθειρε καὶ πολλάκις κατέστρεψεν, ἀπεδίδοντο εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων, καὶ, ὑπὸ τὴν ἐνδελεχῆ ἐποπτεῖαν ἑλλήνων σοφῶν, ὅποια συνέγραψαν αὐτὰ οἱ μεγάλοι ἐργάται τῆς διανοίας. Ἰδοὺ μετὰ πόσου ἐνθουσιασμοῦ, μετὰ πόσης φιλελευθέρου καὶ εὐλικρινοῦς ἀγάπης, χαιρετᾷ ὁ Μισελέ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας: «Οὐδεὶς, λέγει, τόπος ἢ κὰδς ἢ σχολεῖον ἢ ἔθνων σύνοδος ἐνέπνευσέ ποτε ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὴν θρησκευτικὴν συγκίνησιν ἢν αἰσθάνομαι εἰσερχόμενος εἰς τυπογραφεῖον. Ὁ ποιητῆς - ἐργάτης τῆς Μαγχεστρίας ἐγνωμά-» τευσε κάλλιστα: ὁ Τύπος εἶνε ἡ ἀγία Κιβωτός! Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Ἑκπαίδων ἐδημιουργήθησαν περὶ τὸν τύπον. Ὁ πατήρ μου, τυπογράφος ἂν τῷ 93, ἔστησε τὸ ἐργαστήριόν του ἐν τῷ μέσῳ Ἐκκλησίας, ἐνθα καὶ ἐγεννήθη. Αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ τῆς κοιτίδος μου ἐπανῆλθόν μοι ζωνηρικῶς τῷ 1843, ὅτε ἐνῶ ἐδιωκόμεν σχεδὸν τῆς ἑδρας μου, μοὶ ἠμφισθη-

ντεῖτο ὑπὸ φανατικῶν ῥαδιούργων καὶ τοῦ λόγου ἢ ἐλευθερίας. Τὸ αὐτὸ ἐσπέρως προσέτρεξα εἰς τὸν τύπον· ἐπνευστία ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἀτμοῦ. Ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ φῶς καὶ πυρίνη δραστηριότης· ἡ θαυμασία μηχανὴ ἀπορροφᾷ τὸν χάρτην καὶ ἀπέδιδε ζώσας τὰς σκέψεις. Ἡσθάνθη τὸν θεόν, κένηγαλλίσθη τὸν βωμὸν ἐκεῖνον. Ἐπὶ ἐπαύριον ἤμην νικητής»¹. Ἀληθῶς ἡ Ἑλλάς, ἡ λησμονηθεῖσα καὶ δούλη Ἑλλάς, περιπτουζαμένη τὸν βωμὸν ἐκεῖνον τὸν ἅγιον τῶν Ἄλδε, ἐνίκησε τὸν ἀμαθῆ καὶ δοῦλον μεσαιῶνα, καὶ περισυναγαγούσα τὰ ῥιγοῦντα καὶ ἀποπλανώμενα ἔθνη ἐθέρμανεν ἐν τῷ στήθει, ἐγαλούχησε διὰ τοῦ γάλακτος τῆς σοφίας τῆς, καὶ ἐνεφύσησεν αὐτοῖς τὸ θεῖον πνεῦμα τοῦ φωτός καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Ε'.

Φυλλομετρῶν τὰ διάφορα βιβλία, ἅτινα με ὀδηγοῦσιν εἰς τοῦ θέματός μου τὴν ἐκτύλιξιν, πολλάκις ἔστην σκεπτόμενος ὅτι εὐεργετικοῦ τινος πεπρωμένου ἢ ἰσχύος ἔφερον εἰς πέρας τοσαῦτα μεγάλα γεγονότα, ἵνα ὦσι τῆς καθολικῆς τῆς ἀνθρωπότητος ἀναμορφώσεως οἱ γιγαντιαῖοι παράγοντες. Ὁ πολιτικὸς βίος τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τὸν τελευταῖον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως αἰῶνα, οὐδὲν στοιχεῖον περιελάμβανε δυνάμενον νὰ ἐγγυηθῇ αὐτῷ βίον μακρὸν καὶ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ μέγα τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος παρελθόν. Τίς οἶδεν ἂν, τὸ ἐφορῶν τὴν ἀνθρωπότητα θεῖον πνεῦμα, ἀναγνωρίζον ἐν τῷ σύμπαντι μίαν μεγάλην ὁμοίαν καὶ ἀδελφῶν πλασματῶν οἰκογένειαν, εἶχεν ἀπορασίσει νὰ ἀποθάνῃ τὸ Βυζάντιον, ἵνα θνήσκοντος αὐτοῦ ἀναγεννηθῇ ἡ Ἑλλάς, μεθ' ὅλου τοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς, ὅπως ἐξῆκολουθήσῃ τὴν εὐγενῆ ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν τῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ ποίησις καὶ ἡ φιλοσοφία ἀπεκάλυψαν τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν φωτεινότεραν καὶ μᾶλλον ἀληθῆ αὐτῆς εἰκόνα. Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ ἀπέριπτος καὶ φυσικὴ, ἀνεβίβασε τὸν νοῦν πρὸς εὐρύτερον δρίζοντα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιπλέει ὁ θεὸς, ὁ θεὸς τοῦ Ὀλύμπου ἢ τοῦ Γολγοθᾶ, ἀλλὰ θεὸς πάντοτε τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης. Ὑπὲρ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα — πιστεύει ὁ Μισελέ² — ἡ τέχνη ἐπέφερε τὸ καριώτερον κατὰ τοῦ ἀρχαίου συστήματος τραῦμα. Οἱ ἀναμορφωταὶ τῆς ἐκκλησίας, οἱ πατέρες τῶν Συνόδων, κηρύσσοντες τὴν πυρὰν κατὰ πάντων, τῶν ὁποίων ἡ πίστις διέφερε τῆς ἑαυτῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ κηρυκτοῦσι τοὺς βαθεῖς καὶ μυστικούς δεσμούς, αἵτινες στενωπῶς συνέχουσι τὰς διαφόρους ἐλευθερίας τάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ὁπόσον ἐπιτυχῶς ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσῃ ἡ τέχνη ἀπελευθερουμένη ἐπὶ τῆς φιλολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀπελευ-

¹ Σελ. 207.

² Σελ. LXXIV.

θερώσεως. Ταχέως κατενόησαν, ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αὐτοῦ αἰῶνος, αἱ ἐλεύθεραι τῆς Ἰταλίας πόλεις τὴν στενὴν ἀδελφότητα τῆς τέχνης μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος, καὶ διετύπων τούς ἀγῶνας αὐτῶν ἐν μαρμαρίνοις ἀναγλύφοις, ἀτινα, καίτοι ἀμορφα καὶ ἀκαλαίσθητα, ἀναπαρίστων οὐχ ἦττον τὰς σκηνὰς τῆς ζωῆς ἐνός λαοῦ. Ἡ Βενετία ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος ἐγένετο τὸ κέντρον τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καλλιτεχνῶν. Δὲν ἦσαν οὗτοι γλύπται ἢ ζωγράφοι ἐπάξιοι τοῦ ὀνόματος τοῦ καλλιτέχνου, ἀλλ' ὅπως δῆποτε ἀρκεῖ ὅτι ἦσαν πολλῶ ὑπέρτεροι τῶν ἐν τῇ Δύσει συναδέλφων αὐτῶν. Οἱ πατέρες τῆς ζωγραφίας ἐν ΙΓ' αἰῶνι, ὧν γνωστότερος ὁ Cimabue, ἐμαθητεύσαν παρ' Ἑλλησι διδασκάλους. Ἑλλην ἀρχιτέκτων — ὁ Βουσχέτος — ἐκοδόμησε τὴν Μητρόπολιν τῆς Πίζης, τῆς ὁποίας ἀνάγλυφον, παριστῶν τὸν Ἰππόλυτον θηρεύοντα, ἐθαύμαζον οἱ μεταγενέστεροι αἰῶνες.

Ἐλευθερία καὶ ἀλήθεια! ἰδοὺ τὸ μαγικὸν ἔσμη διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκθαπτομένη ἐλληνικὴ τέχνη ἐβουκάλησε τὴν Ἰταλίαν. Ἐθαμβώθη πρὸ τοῦ κάλλους καὶ κατενόησε διὰ τῆς μελέτης ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἐλληνικῆς χειρὸς ἐναπέκειτο ἐν τῇ ἀναπαραστάσει τῆς φύσεως, ὁποία ζῶσα καὶ κινουμένη προσπίπτει εἰς τοῦ ποιητοῦ - καλλιτέχνου τούς ὀφθαλμούς. Πρῶτος ὁ Giotto ἐν ΙΔ' αἰῶνι ἀναλαμβάνει ἐνθους τὴν ἀντιγραφὴν τῆς φύσεως, καὶ γράφων τῆς Παναγίας εἰκόνας ἔχει ὡς πρότυπα ζωηρὰς μορφὰς ὠραίων Ἰταλίδων δεσποινῶν. Ἦτο τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς ἐρρωμενεστέρως κατόπιν πάλης κατὰ τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν προλήψεων, πάλης τὴν ὁποίαν βραδύτερον ἔφερον εἰς πέρας ὁ μέγας Βρουνελέσκης διὰ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ *Παναγίας τῶν Ἀνθέων*. Ὁ Βρουνελέσκης εἶχε τὴν ψυχὴν τοῦ Δάντου, τὸ παγκόσμιον ἐκείνου πνεῦμα, ὀδηγούμενον ὑπὸ ἄλλης τινὸς Βεατρίκης, τῆς θείας ἀρμονίας τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ὠραίου. Διάπτωρος ἐρακτῆς τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, τῆς ὁποίας τὰ μυστήρια κατενόησε, διότι εὐγλώττως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀπεκαλύπτοντο. ψυχῇ, ἀνεζήτησε τὴν τελευταίαν ἐμπνευσιν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Ῥώμης. Τὰς πεδιάδας τῆς ἄλλοτε κοσμοκράτορος, ἐφ' ὧν κατῆρχε σκοτεινὴ ἐρημία, διέτρεχον λησταί, οἱ μισθωτοὶ τῶν Κολλῶν καὶ Ὀρσίνη. Ὁ ἄνθρωπος ἔλειπε, βασιλεὺς τῆς ἐρημίας ἐκείνης ἦτο ὁ ἄγριος βουῆς. Ἡ χλόη εἶρπεν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἀτινα περιτειχισθέντα εἶχον μεταβληθῆ εἰς φρούρια. Τὰ ἀγάλματα ἔκαινο ἔτι ὑπὸ τὴν γῆν· λουτρῶνες ἐκτενεῖς, ναοὶ τινες, χάσματα καὶ λάκκοι, ἰδοὺ ἡ εἰκὼν τῆς Ῥώμης, τὴν ὁποίαν εἶδε καὶ ἀνέπλασεν ἡ μεγάλη τοῦ Βρουνελέσκης διάνοια¹. Ἐπανελθὼν οὕτως ἐμπνευσμένος εἰς Φλωρεντίαν, ἀνωκοδόμησε τὴν Μητρόπολιν αὐτῆς, τὸ θαυμάσιον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀριστούργημα, τὸ πρῶτον ἀληθὲς ἔργον τῆς ἀπελευθερωθείσης Τέχνης. Καὶ πόσον εἶχε παλαίσει κατὰ τῶν ἀρχαίων τῆς γοθικῆς

¹ Michelet Renaissance LXXX.

σχολῆς διδασκάλων, πόσα ἐξουδετέρωσε προσκόμματα, ποῖον ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν κατέδρακεν ἵνα φέρῃ εἰς πέρας τὴν εὐγενῆ καὶ ὠραίαν ἐκείνην σύλληψιν. Ἐνα αἰῶνα βραδύτερον ὁ Μιχαὴλ Ἀγγέλος ἠύχετο ἵνα ὅταν ἀποθνήσκῃ ὡς τελευταῖον ἀντικείμενον τῆς ζωῆς ἀποχαριστήσωσιν οἱ σθενύμενοι ὀφθαλμοὶ τοῦ τὸ ἀριστούργημα τοῦ μεγάλου προδρόμου τῆς Ἀναγεννήσεως!

Γ'.

Εἶχεν ἤδη ἐντελῶς ἀφυπνισθῆ ἡ Ἰταλία ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ Ἐφιάλτου, ὅστις τὴν κατεῖχεν, ὅτε ἀνέτελλεν ὁ χρυσοῦς ΙΓ' αἰὼν, ὅστις ὡς ἀληθῆ θρησκείαν καθιέρωσε τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος. Αἱ ἀναμνήσεις τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ῥώμης ἐγένοντο τὸ συμπαθέστερον ὄνειρον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐφέρετο πᾶσα φαντασία, αὐτὸ ἐκίνει τούς μᾶλλον ἐλευθερίους καὶ τρυφεροὺς παλμούς. Ἐν πλείσταις ἰταλικαῖς πόλεσι πολλοὶ νέοι, ἐνθουσιῶδεις καὶ λόγιοι, συναπεφάσισαν τὴν παλιγγενεσίαν τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. Ἐπανάλαβον τὸν ἀπλοῦν καὶ ποδῆρη χιτῶνα, τὰ ἦθη καὶ τὴν ἐθνικὴν λατρείαν, συμπαρασύροντες εἰς τὸ μέγα, ἀλλ' ἀπατηλὸν τοῦτο ὄνειρον, πολλούς. Μετὰ τῶν χριστιανικῶν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἄλλῃ πνευματικῇ ἐργασίᾳ προλήψεων, ἐφοβοῦντο πολλοὶ μὴ συμπαρασυρθῆ καὶ ὁ χριστιανισμός. Ἡ φιλοσοφικὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχον ῥυπάνει οἱ ἀγιογράφοι, ἦς τινος διέλυσαν τὸ γόητρον αἱ Σύνοδοι καὶ ἡ ἀμάθεια τοῦ κλήρου, οὐδὲν εἶχεν ἰσχυρὸν ἔρεισμα. Ἡ αὐλὴ τοῦ Πάπα Λέοντος ἦτο τὸ ἐντευκτῆριον τῶν σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν· ἡ μουσικὴ, τὰ δεῖπνα, ὁ πότης καὶ ἡ κρασιπάλῃ ἦσαν αἱ συμπαθέστεραι μέριμνα τοῦ Ῥωμαίου ποντίφηκος. Τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου ἀναστηλούμενα ἀπεδίωκον τὸν γλυκύτατον θεάνθρωπον, διότι ἡ ζωγραφία τοῦ μεσαιῶνος τὸν ἠθέλησε δυσειδῆ. Ἦτο ὁ αἰὼν, καθ' ὃν ἐκ τῆς σμίλης τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐξήρχετο ὁ Βάκχος καὶ ὁ Ἔρως κοιμώμενος, ὁ δὲ Ῥαφαὴλ ἔγραφε τὴν *Φιλοσοφίαν*, τὰς *Τρεῖς Χάριτας* καὶ τὴν *Σχολὴν τῶν Ἀθηναίων*. Ἀλλ' ἦσαν ἐντελῶς ἀνυπόστατοι οἱ φόβοι τῶν ὑπερμάχων τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι τὴν νέαν θρησκείαν συνεκράτουν ἀόρατοι καὶ μυστικοὶ δεσμοὶ, βαθύτατα συνέχοντες τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ῥαφαὴλ καθιέρου τὸν εὐγενέστατον τύπον τῆς *Παρθένου - Μητρὸς* τοῦ θεοῦ, ὁ Λεονάρδος δὲ Βίντση, ὁ ὠραῖος υἱὸς τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἔρωτος, ἔγραφε τὸν *Μυστικὸν δεῖπνον*. Ὁ θεὸς-ἄνθρωπος διὰ τοῦ χρωστήρος τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν ἀνέλαβε τὸ κάλλος, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ φάτνῃ, τῇ συναγωγῇ καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀπεθαύμασεν ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ μακρὰ αὕτη περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν νέοι ἀρχαὶ ἤρξαντο ἐπικρατοῦσαι, κατ' οὐδὲν παρήλλαξε τὴν πολιτικὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Ῥώμης ἦτο θερμουργὸν ὄνει-

ρον, τὸ ὁποῖον ἐξήψεν ἐπὶ μικρὸν μόνον τῶν ἐνθουσιωδεστέρων τὴν φαντασίαν, ἢ δὲ Ἰταλίαν, κατὰ τὸν 17' αἰῶνα καὶ παρελθόντος αὐτοῦ, κατετέμενετο πάντοτε εἰς ἄπειρα μικρὰ κράτη, μικρορραδιοῦργα καὶ μικροφιλότιμα, ἐπιζητοῦντα τὴν ἐπικράτησιν αὐτῶν διὰ τῆς ἐντελοῦς τοῦ γείτονος ἐξοντώσεως. Ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰσπανία, ἐκκαίμεναι ὑπὸ κατακτητικῶν σχεδίων, ἀκολουθοῦσαι καὶ αὐταὶ τὰς τάσεις τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐπωφθαλμίων τὴν ὠραίαν ταύτην ποιητικὴν χώραν, τῆς ὁποίας οἱ ἐμφύλιοι σπαρχμοὶ ἐξυπηρετοῦν κάλλιστα τὰ ἴδια συμφέροντα καὶ τοὺς σκοπούς. Αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας, οὐδόπως κατανοήσασαι τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος τὸ πνεῦμα, δὲν ἠδύναντο νὰ καταπνίξωσι τὸ αἰσθημα τοῦ τοπικοῦ ἐγωῦστος, καὶ νὰ φαντασθῶσι, νὰ παρασκευάσωσι τὴν ἀπελευθέρωσιν οὐχὶ μιᾶς μόνης πόλεως, ἀλλὰ τῆς πατρίδος ὅλης, μιᾶς Ἰταλίας ἡνωμένης καὶ μεγάλης. Ἀπὸ τῶν μεγάλων καὶ εὐτυχῶν ἀγῶνων τῆς Ἀναγεννήσεως, ἔλειπεν ἐντελῶς ἡ ἐνότης ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. Ἡ καθ' ἕκαστα ἐργασία, ἥτις παρήγαγε τοσούτας προόδους, κυρίως ἐν τῇ τέχνῃ, εἰμυροτοῦ νὰ παραμείνη ἀτελεσφόρητος, καθόσον δὲν ἐρρουθίσθη πρὸς κοινόν τινα καὶ ἐκπολιτιστικώτερον σκοπὸν. Πάντες οἱ βεβιασμένοι οὗτοι ἀγῶνες ἦσαν πολὺ πρόωροι πρὸς ἐπικράτησιν νέων καὶ ἐντελῶς ἀντικειμένων ἀρχῶν. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶχεν ἀποκοιμίσει τὸ σκότος μακρῶν αἰῶνων, ἀφύπνισε δ' ἀμέσως καταπληκτικὴ λάμψις, ἥτις τὸ ἐθάμβωσεν. Ὁ 17' αἰὼν ἔτεινε πάσας τὰς ἐκυτοῦ δυνάμεις βιαίως, καὶ ἦτο ἐπόμενον νὰ ἐπέλθῃ βιαίκα καὶ ἡ ἐξάντλησις. Τοῦτο βεβαιοῦ ὁ ἐπόμενος αἰὼν.

Ἡ ἐλευθερία, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, κατενοήθη ὑπὸ τὴν στενωπότην καὶ ταπεινὴν αὐτῆς ἔννοιαν. Ἐξω τῆς πόλεως, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ αὐτῇ ἔτι, ὑπῆρχεν ὁ ἐχθρὸς. Ὅτε δ' ὁ ἐχθρὸς οὗτος ἐπήρχετο τυφλὸς καὶ κρινώδης, ἀνέφικτος δ' ἀπέδοκινεν ἡ ὑπεράσπισις τῶν δικαίων τῆς πόλεως, ἐπεκαλεῖτο αὕτη τὸν κειροφυλακτοῦντα ξένον. Εἶνε ἀληθές, ὡς θὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τῷ Β' μέρει τῆς πραγματικῆς ταύτης, ὅτι τοιαύτη τις ἦτο ἡ πρώτη αἰτία, ἡ προκαλέσασα τῆς Γαλλίας τὴν ἐμφάνισιν· ἡ δὲ προσέγγισις αὕτη τῶν δύο λαῶν, τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ, ὑπεδοθήθη τὸ ἔργον τῆς Ἀναγεννήσεως, διότι οὕτως μετεβίβασθη ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἄλλ' οὐχ ἦττον τελευτῶντος τοῦ 17' αἰῶνος, ἐκλείπει ἀπὸ τῆς παρακώδους ἀναμορφωτικῆς πάλης ἡ Ἰταλία, ἥτις, συμφῶνως πρὸς τὰς ἀναμνήσεις, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς εὐτυχεῖς περιστάσεις, ἠδύναντο νὰ συνεχίσῃ αὐτὴ τὴν μεγάλην τῆς παρελθούσης Ἑλλάδος ἀποστολήν.

Εὐγ. Γ. Ζαλοκώστας.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ *

Ἐπόμενοι τῷ ἐν τῷ πανελληνίῳ τούτῳ καθιδρύματι καθιερωθέντι ἔθει, καθ' ὃ ὁ νέος πρῦτανος ὀφείλει, κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐγκατάστασιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Πανεπιστημίου νὰ πραγματευθῇ θέμα τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς παρ' αὐτοῦ διδασκομένης ἐπιστήμης, ἐκρίναμεν οὐχὶ ἀνάξιον ὑμῶν τὸ περὶ τῶν ἀρχαίων ἀνωτάτων Συνεδρίων τῆς Γαλλίας (Parlements), τὴν σκιαγραφίαν δηλονότι τῶν κυριωτέρων φάσεων τῆς ἱστορίας αὐτῶν, ἥτις διελευκάνθη οὐκ ὀλίγον ὑπὸ τῆς πρὸ ἐτῶν ἤδη ἀρξαμένης δημοσιεύσεως τῶν μυστικῶν πρακτικῶν αὐτῶν.

Οἱ πρῶτοντες τυφλὴν πίστιν εἰς τὰς ἀξιώσεις, τὰς περιεχομένας ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἐγγράφοις παραινέσεις (remonstrances) τινῶν ἐκ τῶν Συνεδρίων, καὶ ἰδίως τῶν τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, ἀποδίδουσιν αὐτοῖς ἀρχαιοτάτην ὑπαρξίν, ἥς ἡ ἀρχὴ ἀπόλλυται ἐν τῷ βιβλίῳ σκότει τῶν χρόνων. Ἀναμφισβητήτως ὅμως τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων, τὸ πρῶτον ἰδρυθέν καὶ ἐξ οὗ κληρονομήθησαν τὰ τῶν ἐπαρχιῶν, ὑπῆρξε πρὸ τοῦ ἔτους 1302, διότι τότε ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Καλὸς διέταξεν αὐτὸ νὰ συνέρχεται εἰς τὸ ἐξῆς δις τοῦ ἔτους ἐν Παρισίοις καὶ ἄπαξ ἐν Τολώσῃ, ἐνῶ, ὡς φαίνεται, πρότερον περιεφέρετο εἰς διαφόρους πόλεις, ὑποσχεθεὶς εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ ἀμοιβὴν ἐκ πέντε σολιδίων καθ' ἐκάστην, τὸ δὲ ἀρχαιοτάτον βιβλίον τῶν πρακτικῶν αὐτοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1312, καὶ ἡ μονιμότης τῶν συνεδριάσεων ἀπὸ τοῦ 1380.

Οὐ μόνον ἡ ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πρώτου καὶ σπουδαιοτάτου τῶν Συνεδρίων εἶναι ἀβεβαιοσ, ἀλλὰ καὶ ἡ χρονολογία τῆς εἰς τὴν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν προσθήκης πολιτικῶν, διοικητικῶν καὶ νομοθετικῶν καθηκόντων. Ἡ πιθανωτάτη ὅμως πηγὴ τούτων ἔγκειται ἐν τῷ ἀπὸ τῆς 14 ἑκατονταετηρίδος ἀνατεθέντι αὐτοῖς ἔργῳ, τῆς εἰς τὰ βιβλία αὐτῶν καταγραφῆς τῶν βασιλικῶν Διαταγμάτων (enregistrement). Ἡ καταγραφὴ τῶν ὄντι ἐνηργεῖτο δυνάμει ἀποφάσεως· οὐδεμία δὲ ἀπόφασις ἄνευ διασκέψεως, οὐδὲ διάσκεψις ἄνευ ἐξετάσεως, ἄνευ ἐξελέγξεως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὴ Συνέδριον ἠδύναντο ν' ἀνγκασθῶσιν εἰς τὴν καταγραφὴν δι' ἐπιτακτικῶν γραμμάτων τοῦ Βασιλέως, ἀκρωμένου τοῦ μεγάλου συμβουλίου (lettres de jussion), ἢ καὶ δι' ἀποφάσεως ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὀνομαζομένου lit de justice, ἐκ τοῦ θρόνου, ἐξ οὗ προήδρευεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ συγκειμένου οὐ μόνον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν

* Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 10 Ἰανουαρίου 1882 κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1881-82.

ήγεμόνων, τῶν ἀρχιστρατηγῶν καὶ τῶν αὐλικῶν, τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν εὐγενῶν, ἐξ ὧν δηλονότι ξένων τῶ Συνεδρίῳ ἤθελεν ὁ Βασιλεὺς εἶναι δ' ἀληθές προσέτι, ὅτι εἰς τὴν πολιτικὴν, διοικητικὴν καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν τῶν Συνεδρίων οἱ βασιλεῖς μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ ἀπὸ τῆς 16 ἑκατονταετηρίδος εἰσήγαγον διαφόρους περιορισμούς· ἀλλὰ τὰ Συνέδρια, συνεπεία τοῦ δικαίωματος τῆς τῶν βασιλικῶν διαταγμάτων καταγραφῆς, προσεκέκτηντο, εἴτε νομίμως, εἴτε μὴ, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ υποβάλλωσι τῶ βασιλεῖ *παραιτήσεις*, τὰ δὲ ἀναγκαστικῶς καταγραφόμενα διατάγματα δυσκόλως ἐνέπνεον σέβας εἰς τὸν λαὸν καὶ ἔτι δυσχερέστερον ἐξετελοῦντο. Ἡ καταγραφή καὶ αἱ *παραιτήσεις* ὑπῆρξαν λοιπὸν ἡ ἀφετηρία τῆς μεγίστης δυνάμεως, ἣν τὰ ἀνώτατα Συνέδρια ἐκέκτηντο ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εὐρυτάτης ἀναπτύξεως τῆς ἰσχύος ταύτης, πολλαπλᾶ ἦσαν τὰ καθήκοντα τῶν Συνεδρίων, δυνάμενα νὰ διαίρεθῶσι εἰς πέντε τάξεις, ἧτοι:

α) *Καθήκοντα δικαστικά*, δυνάμει τῶν ὁποίων ἐδίκαζον ὡς Ἐφετεῖα καὶ ὡς ἀνώτατα δικαστήρια τὰς τε πολιτικὰς καὶ ποινικὰς ὑποθέσεις, ἐδίκαζον δ' ἐνίοτε καὶ ὡς πρωτοβάθμια, ἕνεκα τῆς ἰδιότητος τῶν δικάζων. Ἡ ἀρχὴ αὕτη οὐ μόνον σέβας, ἀλλὰ καὶ φόβον ἐνέπνεεν, οὐχὶ ἀδικως, διότι ἡ προδικασία ἦτο μυστικὴ, ἀθάλακτος καὶ οὐχὶ πάντοτε ἐλευθερία τῶν βυσσάνων, αἵτινες ἠτίμασαν ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα.

β) *Καθήκοντα νομοθετικά*. Ἐκτὸς τῶν συνήθων ἀποφάσεων, τὰ Συνέδρια ἐξέδιδον καὶ *κανονιστικὰς* ἀποφάσεις (*arrêts de réglemeut*), δι' ὧν ἠρμηνεύετο καὶ συνεπληροῦτο ὁ νόμος.

γ) *Καθήκοντα πολιτικά*, ἐνασκούμενα, ὡς ἐρρήθη, κυρίως διὰ τῆς τῶν διαταγμάτων καταγραφῆς καὶ διὰ τῶν πρὸς τὸν θρόνον παραιτήσεων.

δ) *Καθήκοντα διοικητικά*, ἐνεργούμενα διὰ τῆς ἐπιτηρήσεως, πολλάκις δὲ καὶ διοργανώσεως τοῦ στρατοῦ, τῶν πανεπιστημίων, τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τεχνῶν, τῶν τελωνείων, ἀγορῶν, θεάτρων, τυπογραφείων, διὰ τῆς ψηφίσεως φόρων, διὰ τοῦ κανονισμοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἐδωδίων καὶ αὐτῆς τῆς πολυτελείας, κτλ.

ε) *Καθήκοντα θρησκευτικά*. Τὰ Συνέδρια προσεμάχησαν τῶν Βασιλέων τῆς Β' γενεᾶς κατὰ τῶν Παπῶν, ἐκήρυξαν δι' ἀποφάσεως ὅτι αἱ Σύνοδοι ὑπερέχουσι τοῦ ἀνωτάτου τούτου τῆς δυτικῆς θρησκείας ἀρχόντος, ἀντέστησαν κατὰ τῆς εἰς τὴν Γαλλίαν εἰσαγωγῆς τῆς ἱεραῆς ἀνακρίσεως, ὅπερ ἴσως ἀρκεῖ, ὅπως δοθῆ αὐτοῖς ἀφesis ἀμαρτιῶν, ἐξήλεγεχν τούς κανόνες τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ἀπηγόρευσαν πολλάκις ἱεροκηρύγματα ἐπικίνδυνα, κατὰ τὴν κρίσιν των, πρὸς τὴν κοινωνίαν, καὶ ἐν γένει ἀνεμίχθησαν εἰς τὰ τῆς θρησκείας, ὅτε μὲν ἐπιτυχῶς παλαιόντα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ὅτε δὲ φανατικῶς πολεμοῦντα κατ' αὐτῆς, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ὑπερισχύοντος θρησκευματος.

Τοιαῦται ἀντιφάσεις μεγαλείου καὶ σμικρότητος, ἀρετῶν καὶ κακιῶν, δόξης καὶ καταπτώσεως, ὑπάρχουσι πολλαὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Συνεδρίων τούτων, καὶ ἐξηγουσιν ἴσως τὰς περὶ αὐτῶν ριζικὰς διαφορίας τῶν ἱστοριογράφων καὶ τῶν πολιτειογράφων, ὅτινες σπανίως ἔκριναν αὐτὰ κατὰ τρόπον ὀρθὸν καὶ ἀμερόληπτον.

Ἡ ἱστορία τῶν Συνεδρίων δύναται εὐλόγως νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο μεγάλας περιόδους, ὧν ἡ μὲν πρώτη λήγει κατὰ τὸ ἔτος 1522, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκίσκος ὁ Α', ὅπως πληρώσῃ τὸ ἐκ τῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας πολέμων αὐτοῦ ἐξαντληθὲν ταμεῖόν του, εἰσήγαγε τὸ ὀλέθριον σύστημα τῆς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως πωλήσεως τῶν θέσεων τῶν Συνεδρίων, καὶ ὅτε κατὰ σύμπτωσιν, οὐχὶ τυχαίαν ἴσως, ἤρξατο ἐκλείπουσα ἡ μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τῶν Συνεδρίων ἀρμονία· ἡ δὲ δευτέρα περίοδος λήγει διὰ τοῦ καταργήσαντος ὀριστικῶς αὐτὰ διατάγματος τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1790.

Ἡ πρώτη περίοδος εἶναι ἐποχὴ ἀγνοίας διὰ τὰ Συνέδρια, διότι συνετέλεσαν μετὰ τῶν βασιλέων ἵνα καταβάλλωσι τὸν τιμαριωτισμὸν καὶ ἐδραιώσωσιν ἐν Γαλλίᾳ τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν νόμων καὶ τοῦ δικαίου. Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῶν Συνεδρίων, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καταλαμβάνεται ὑπὸ βαθυτάτου σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἐναρέτους καὶ φιλοπόνους νομικοὺς ἐκείνους, οἵτινες, διὰ τῆς διττῆς καὶ ἀκαταμαχήτου δυνάμεως τοῦ νοῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, ἀπήλλαξαν τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων καταπιέσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἀπὸ τῆς θλιβερᾶς ἀνισότητος τῶν τιμαριωτικῶν νόμων.

Κατ' ἀρχὰς τὰ Συνέδρια συνέκειντο ἐκ τῶν μεγάλων τιμαριούχων, λαϊκῶν τε καὶ κληρικῶν, ἐκ στρατιωτικῶν, οὐχ' ἦττον τῶν πρώτων ἀμαθῶν, καὶ ἐξ ἀνθρώπων τάξεως κατωτέρας μὲν κατὰ τὸ γένος, ἀνωτέρας δὲ κατὰ τὴν προσωπικὴν ἀξίαν. Οἱ πεσπαιδευμένοι καὶ μετρίοφρονες οὗτοι εἰσηγηταὶ τῶν ὑποθέσεων, οὗς οἱ μεγάλοι ἐκείνοι Σύεδροι περιεφρόνουν, οἱ ἀπλοῖ μὲν οὗτοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ἀληθῶς εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ καθήμενοι κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ταπεινῶν καὶ χαμηλῶν ἐδωλίων, καὶ μὴ ἔχοντες δικαίωμα, ψήφου, κατώρθωσαν οὐχὶ διὰ τῆς ῥαδιουργίας, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς ὑπομονῆς τε καὶ ἐπιμονῆς αὐτῶν, καὶ διὰ τῆς βασιλικῆς ὑποστηρίξεως, τὴν βαθμιαίαν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑψηλῶν συναδέλφων αὐτῶν, ἧτις ἐγένετο τελεία καὶ ὀριστικὴ ἐν ἔτει 1467 διὰ διατάγματος τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπαιτήσαντος ἀπὸ παντὸς συνέδρου νὰ ἦναι εἰς τὸ μέλλον εὐπαίδευτος καὶ νὰ ἔχῃ δίπλωμα Πανεπιστημίου (*lettré et gradué*), ἧτοι ὄρους ἀσυμβιάστους πρὸς τὴν *εὐγένειαν* τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ προκηρῦξαντος τὸ ἰσὸδιον τῶν θέσεων, ὅπερ ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν δικαστῶν ἀπὸ τῆς κυβερνητικῆς ἐπηρείας. Ἐκτοτε ἡ

λεγομένη *eugeneia* τοῦ *ξίφους* ὑπεχώρησε, καὶ ἰδρύθη ἡ *eugeneia* τῆς *τηβένου*.

Ἡ μελέτη καὶ ἡ γνώσις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, καίπερ ἀτελής, ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ τῆς μεγάλης ἐκείνης μεταβολῆς. Διὰ τοῦ δικαίου τούτου, καίτοι λειτουργούντος νεοθευμένου ἐν ταῖς μεσημβριναῖς τῆς Γαλλίας χώραις, ἐπικαλουμένου δ' ἐν ταῖς βορείαις ἀπλῶς ὡς γραπτοῦ λόγου, τὰ Συνέδρια κατεπολέμησαν τοὺς τιμαριωτικούς νόμους, τὰ βάρβαρα ἔθιμα τὰς ἀλόγους καὶ ἀδίκους πράξεις· διὰ βραχυταίου δὲ περιορισμοῦ τῆς δικαιοδοσίας τῶν τιμαριωτῶν ἠῤῥησαν τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν δικαιοδοσίαν, καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀναφυομένου δικαίου. Ἰνα λάβῃ τις ἰδέαν περὶ τῆς ἀκαμάτου ἐργασίας τῶν συνεδρῶν καὶ περὶ τῆς ἀπλότητος αὐτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ, ὅτι αἱ συνεδριάσεις ἤρχιζον τὸ μὲν θέρος ἀπὸ τῆς 6 π. μ. ὥρας, τὸν δὲ χειμῶνα πρὸ τῆς 7, ὅτι ἐγίνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διπλαῖ συνεδριάσεις καθ' ἑκάστην, ὅτι οἱ δικασταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ μεταβιβάσωσιν εἰς τὸ δικαστήριον εἰμὴ πεζῆ καὶ ἀπερίττως ἐνδεδυμένοι, δικφυλάττοντες ὅλην τὴν πομπὴν πλουσίων στολῶν διὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῶν, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1561 εἰσέτι ἐλάμβανον ὡς μισθὸν ἀτρίτων κόπων 375 λίτρας κατ' ἔτος! τὰ δὲ μικρὰ δῶρα, ἅτινα ἐδέχοντο τότε πρὸς τῶν διαδίκων, εὐλόγως ὠνομάζοντο *éripes*, συνιστάμενα εἰς γλυκίσματα, κομφέτα καὶ ζάκχαριν.

Ὅτε ὅμως αἱ θέσεις τῶν Συνεδρῶν ἤρξαντο γινόμεναι ἀντικείμενον ἐμπορίας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τῶν κατόχων αὐτῶν, οἵτινες μετεβίβαζον αὐτὰς εἰς ἄλλους ἀντὶ τιμῆματός, ἡ ἀπλή ζάκχαρις ἔπαυσεν οὔσα γλυκεῖα, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐζητήθησαν καὶ ἐδόθησαν γλυκύτερα δῶρα· ἡ δὲ ὑπόληψις, ἧς ἀπέλαυον τὰ Συνέδρια, ἔπαυσεν οὔσα πάντοτε ἀσάλευτος ὡς πρότερον, καὶ ὑπέστη πολλὰς ὑψώσεις καὶ καταπτώσεις, ἀναλόγως τῶν πράξεων αὐτῶν καὶ τοῦ αἵποτε κυμαίνοντος βεῦματος τῆς κοινῆς γνώμης. Τοιοῦτον εἶναι τὸ θέαμα, ὅπερ παρίστησιν ἐν γένει, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτῆς περίοδον, ἡ ἱστορία τῶν Συνεδρῶν.

Καθ' ὅλην τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα ἀδικόποι ὑπῆρξαν αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ ἀντιφάσεις, ἃς ὑπέστησαν αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι καὶ πράξεις αὐτῶν. Οὕτως, ὅτε μὲν ἀπέφευγον νὰ δικάσωσι τὰς ἐπὶ αἰρέσει κατηγορίας, ὅτε δὲ ἤριζον πρὸς τὸν Κλήρον, ὅπως ἀφαιρέσωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐκδικασίαν τοιοῦτων κατηγοριῶν. Ἡ αὐστηρότης, ἡ μᾶλλον ἡ ὠμότης καὶ ἡ ἐπιεικεία ἐπάλαιον καὶ διεδέχοντο ἀλλήλας. Τῆ 22 Δεκεμβρίου 1550, τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων κατεδίκασεν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον τὸν σύνοδρον Anne du Bourg, τὸν τοσοῦτον εὐγλώττως ὑπερασπίσαντα τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει καὶ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Β'. ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1561, τὸ αὐτὸ Συνέδριον ἀπεφάσισεν ἐν ὁλομελείᾳ, ὅτι ἡ βαρυτάτη κατὰ τῆς αἰρέσεως ποινὴ ἤθελεν

εἶσθαι ἡ ἐξορία. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπεποιήθη νὰ καταγράψῃ τὸ διάταγμα τοῦ Ἰανουαρίου 1562, ὅπερ ἐχορήγει εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους τὴν ἐλευθερίαν τῆς λατρείας· ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1585, Ἑρρίκος ὁ Γ', ὅπως κατορθώσῃ τὴν καταγραφὴν τοῦ πρώτου κατὰ τοῦ καλβινισμοῦ διατάγματος αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ καλέσῃ τὸ Συνέδριον ὅπως συνέλθῃ μετὰ τῶν μεγιστάνων ὑπὸ τὴν προεδρείαν του (lit de justice), τὸ δὲ Συνέδριον μόνον μετὰ ζωηρᾶς παραινέσεως πρὸς τὸν βασιλέα κατέγραψε τὸ ζητούμενον διάταγμα.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐκπλήττωσιν ἡμᾶς πολὺ αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ καὶ παλινωδία τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν τῶν Συνεδρῶν, ἀφοῦ ὀλόκληρος ἡ κοινωνία τοῦ ἱε' αἰῶνος ἔπαυχε τὸ αὐτὸ νόσημα, ἡ δὲ διαφωνία, ἡ διαίρεσις καὶ ἡ ἀντίφασξις ἐπεκράτησεν καὶ ἐν τῷ κόλπῳ τῶν οἰκογενειῶν, μὴδὲ τῆς βασιλικῆς ἐξαιρουμένης. Μήπως, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος ὁ Α', διὰ τῶν διαταγῶν του τῶν ἐτῶν 1539 καὶ 1542, συνέστησεν εἰς τὰ Συνέδρια μείζονα αὐστηρότητα κατὰ τὴν τιμωρίαν τῶν αἰρετικῶν, αἱ δὲ κατ' αὐτῶν βάσανοι καὶ αἱ πυρεταὶ ἦσαν ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ αὐτῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ «*φίλου τῶν γραμμάτων*», μήπως, τότε ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, Μαργαρίτα d'Angoulême, σύζυγος τοῦ Ἑρρίκου Ἀλβέρτου, βασιλέως τῆς Ναβάρρας καὶ διοικητοῦ τῆς Γουιέννης (Guyenne), ἡ πρώτη ἐν Γαλλίᾳ γυνή, εἰρήσθη ἐν παρόδῳ, ἧτις μετέβη εἰς Συνέδριον, τὸ τῶν Βορδιγάλλων δηλονότι, καὶ ἔλαβεν αὐτόθι τὸν λόγον, δὲν ἔλαμψεν ὡς παρήγορος ἄγγελος τῶν διαμαρτυρομένων, δώσασα ἄσυλον ἐν ἔτει 1533 καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Καλθίνον; Ἀλλὰ τὸ παρελθὸν τῶν Συνεδρῶν ἐδικαίου τὴν προσδοκίαν μείζονος παρ' αὐτοῖς σταθερότητος ἰδεῶν καὶ χαρακτῆρος.

Κατὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν πορείαν παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ ταραχὴ, ἡ αὐτὴ ἀστασία. Συνεχῶς σφετεριζόμενα ξέναις ἐξουσίαις καὶ θεωροῦντα ἑαυτὰ ὡς ἐπιτρόπους τῶν βασιλέων, ὑποκύπτοντα δὲ εἰς τὴν θέλησιν αὐτῶν, ὅτε ἐξεδηλοῦτο ἰσχυρῶς, ὠφελήθησαν ἀπὸ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πολέμων Φραγκίσκου τοῦ Α', ἵνα περιορίσωσι τὴν ἐξουσίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, δουκίσσης d'Angoulême, ὡς ἀντιβασιλίσσης, ὁ δὲ βασιλεὺς, καίπερ ἐπικαλεσθεὶς τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν πρὸς ἀκύρωσιν τῆς συνθήκης τῆς Μαδρίτης (1526), ὡς μὴ καταγραφείσης παρ' αὐτῶν ἐν τοῖς βιβλίοις των, ἠκύρωσε τοὺς περιορισμοὺς ἐκείνους καὶ ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς εἰς τὸ μέλλον πᾶσαν μεταβολὴν τῶν νόμων, ἐπιτρέψας μόνον νὰ ὑποβάλλωσι παραινέσεις, ὧν ἕκτοτε ἐγένετο τοιαύτη κατάχρησις, ὥστε πολλάκις ἠναγκάσθησαν ν' ἀνακαλέσωσι τὰς πράξεις αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ ἐξωρίσθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπολήψεως. - Κατὰ τὸ ἔτος 1542, τὰ Συνέδρια ἠρνήθησαν τὴν καταγραφὴν τοῦ ἀπὸ 23 Μαρτίου διατάγματος, δι' οὗ ἠξιάνετο ὁ ἐπαχθέστατος τῷ λαῷ φόρος ἐπὶ τοῦ ἄλατος, καὶ μόνον εἰς αὐστηρὰς δικτα-

γάς υπεχώρησαν· αλλά βραδύτερον μετέσχον τῶν ταραχῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν βασιλείαν Ἑρρίκου τοῦ Β' (1547-1559) καὶ κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα Καρόλου τοῦ Θ', ὅστις ἄμα ἀνηλικιωθεὶς τοῖς ἀπηγόρευσε νὰ φέρονται εἰς τὸ ἐξῆς ὡς κατὰ τὴν ἀνηλικιότητά του, διατάξας νὰ περιορίζωνται εἰς τὰ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἑρρίκου τοῦ Γ' (1574-1589) συνώμοσαν μετὰ τῆς οἰκογενείας de Guise κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου de Guise καὶ τοῦ καρδινάλιου ἀδελφοῦ του, προσέβησαν εἰς ἀνακρίσεις κατ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως! Δολοφονηθέντος δὲ τούτου, ἀπεφάνησαν κατὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ', ὃν ὁμως κατόπιν ὑπεστήριξαν.

Κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα, τὰ Συνέδρια ἔλαβον ἐνεργότατον μέρος εἰς τὰ τῆς πολιτικῆς καὶ συμμετέσχον ὅλων τῶν κατὰ τὰς ἀνηλικιότητας Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' καὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ταραχῶν. Κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ πρώτου, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ ἔθνους, λεγομένης τότε États Généraux, ἐκ τοῦ ὅτι περιεῖχεν ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν τάξεων (états), τοῦ κλήρου δηλονότι, τῆς εὐγενείας καὶ τῆς μεσαιᾶς τάξεως, τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων ἐξέδωκε τῇ 28 Μαρτίου 1643 ἀπόφασιν, συγκαλοῦσιν εἰς συνδιάσκεψιν τοὺς πρίγκιπας, τοὺς δούκας, τοὺς ὁμοτίμους καὶ τοὺς ἀξιοματικούς τοῦ Στέμματος· τῆς δὲ ἀντιβασιλείας Μαρίας τῶν Μεδίκων ἀπαγορευσάσης τὴν συνεδρίασιν, τὸ Συνέδριον ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν ζωηρὰς πραινέσεις, ὧν ἡ διαγραφὴ διετάχθη δι' ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου τῆς βασιλείας. Μετ' ὀλίγον τὸ Συνέδριον, ἀρνηθὲν νὰ καταγράψῃ διάταγμα τι κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ὁρλεάνης, ἐκλήθη εἰς τὸ Λουβρον καὶ ἡ ἀπόφασίς του ἐξεσχίσθη, γονυπετούντων τῶν Συνέδρων! Καθ' ὅλην δὲ τὴν ὑπουργίαν τοῦ δουκὸς de Richelieu, τὰ Συνέδρια ὑπέκυψαν εἰς τὴν σιδηρὰν θέλησιν τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' (1643), τὰ Συνέδρια ἐπανεκτήσαντο ὅλην τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ θάρρος αὐτῶν. Τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων ἠκύρωσε τὸ συμβούλιον τῆς ἀντιβασιλείας, ὅπερ εἶχε συστήσει ἡ διαθήκη τοῦ βασιλέως, καὶ ἐν βασιλικῇ συνεδριάσει (lit de justice), προεδρευομένη τῇ 18 Μαΐου ὑπὸ τοῦ τότε πενταετοῦς βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', προσεκήρυξεν ἀντιβασιλείαν τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἄνεν τὴν Αὐστριακὴν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1648, βλέπον ὅτι δὲν εἰσηκούετο ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Μαζαρίνου, οὗτινος ἀπεδοκίμαζε τὰ οἰκονομολογικὰ σχέδια καὶ τὴν ἐν γένει πολιτικὴν, καὶ ἔχον ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην, οὐχὶ ὁμως καὶ τὸ νόμιμον, ὅπερ δὲν συμβαδίζει πάντοτε μετ' αὐτῆς, ἐξέδωκε τὴν λεγομένην ἀπόφασιν τῆς ἐνώσεως (arrêt d'union), δι' ἧς προσεκάλει εἰς συνδιάσκεψιν κατὰ τῆς αὐλῆς τὰ λοιπὰ συμβούλια τοῦ Κράτους, μεταβάλλον οὕτως ἑαυτὸ εἰς σῶμα κυρίως πολιτικόν· διατάξαντος δὲ τοῦ Μαζαρίνου τὴν σύλληψιν δύο Συνέδρων, ἧτοι τοῦ προέδρου Blancménéil καὶ

τοῦ Συνέδρου Broussel, ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἔλαβε τὰ ὄπλα καὶ ἤρξατο ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Σφενδόνη» (Fronde), εἰς ὃν τὰ Συνέδρια ἀνεμίχθησαν τοσοῦτον φανερώς καὶ ἐνεργῶς, ὥστε τὸ ἐν Βορδιγάλλοις κατήρτισεν ἰδίαις δαπάναις ὀλόκληρον σύνταγμα, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Συνέδρου René le Queux, ἐπονομαζομένου Franquart ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ.

Γνωστὸν εἶναι, ὅτι ἡ στάσις αὕτη ἦτο πόλεμος καλάμου, ὅσον καὶ ὄπλων, καὶ ὅτι ζωηρῶς συμμετέσχον αὐτῆς καὶ αἱ γυναῖκες, οἷον ἡ δεσποινὶς de Montpensier, ἀνεψιὰ τοῦ βασιλέως, ἡ δούκισσα de Montbazou, φίλη τοῦ δουκὸς de Beaufort, ἡ δούκισσα de Longueville, ἧτις παρέσυρεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ κόμμα τῶν σφενδονητῶν καὶ αὐτὸν τὸν στρατάρχην Turenne. Διὰ τοῦτο ἴσως ὁ ἐμφύλιος οὗτος πόλεμος ὑπῆρξε τόσο ἐπικίνδυνος διὰ τὴν Γαλίαν· ἀλλὰ καὶ γυνὴ ἔσωσε ταύτην ἐκ τοῦ ὀλέθρου, ἡ βασιλίςσα δηλονότι, ἧς ἡ μεγαλοφυΐα ἐδιπλασιαζέτο ἐκ τῆς τοῦ Μαζαρίνου, καὶ ἧτις, ἐπωφεληθεῖσα ἐκ τῶν διαιρέσεων τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, κατέπαυσεν ὀριστικῶς τὸν πόλεμον κατὰ τὸ ἔτος 1653, ὅτε ἐχορήγησε καὶ εἰς τὰ Συνέδρια γενικὴν ἀμνηστειάν. Ἐὰν δὲ τότε ἀντὶ τοῦ Ἰταλοῦ Μαζαρίνου ἐκυβέρνα ὁ Richelieu, οὗτος ἀντὶ ἀμνηστείας ἤθελε βεβαίως κόψει κεφαλὰς.

Ἀλλ' ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' δὲν ἐλησημόνησεν, ὅτι τὰ Συνέδρια εἶχον δεῖξει ἐχθρικὴν διαγωγὴν κατὰ τῆς Αὐλῆς. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀμνηστειάν, ὅτε τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων ἤθελε νὰ ἐπιθεωρήσῃ νέα τινὰ οἰκονομολογικὰ διατάγματα, οὗτος εἰσηλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ μεγάλου τμήματος αὐτοῦ (Grande chambre) φέρων ἐνδύματα κυνηγοῦ καὶ μάλιστα εἰς τὴν χεῖρα, καὶ ἀπηγόρευσε ἐντόνως τὴν ἐπιθεώρησιν. Δέκα ἔτη βραδύτερον ἀντικατέστησε τὴν ἐπωνυμίαν τῶν Συνεδρίων «κυριαρχικὰ δικαστήρια» (Cours souveraines) διὰ τοῦ ὀνόματος «ἀνώτερα δικαστήρια» (Cours supérieures) καὶ ἐξώρισεν ἕνα ἐκ τῶν προέδρων, διαμαρτυρηθέντα κατὰ τῆς μεταβαλῆς ταύτης· ἐν ἔτει δὲ 1667 ἐξέδωκε διάταγμα, καταγραφέν ἀμέσως ἐν βασιλικῇ συνεδριάσει ὑπὸ τὴν προεδρίαν του (Lit de justice) καὶ ὑποχρεοῦν μὲν τὰ Συνέδρια νὰ καταγράψωσιν ἀνυπερέτως πᾶν διάταγμα προσαγόμενον αὐτοῖς παρ' ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλέως, ἐπιτρέπον δ' αὐτοῖς, ὅσάκις τὰ διατάγματα τοῖς ἐστέλλοντο ἀπλῶς, νὰ ὑποβάλλωσι παρατηρήσεις ἐντὸς ὀκτὼ τῶν πολλῶν ἡμερῶν, καὶ διατάσσον ὅτι, παρερχομένης τῆς προθεσμίας ταύτης, τὸ διάταγμα ἐλογίζετο δημοσιευθὲν καὶ οὐδέποτε αἱ παραινέσεις ἠδύναντο ν' ἀναστείλωσι τὴν ἐκτέλεσιν.

Ἐννοεῖται ὅτι, συμφώνως πρὸς τὴν βασιλικὴν θέλησιν, ἐνηργήθησαν καὶ αἱ θρησκευτικαὶ πράξεις τῶν Συνεδρίων, οἷον ἡ καταγραφὴ τῶν κατὰ τῶν Ἰανουαριστῶν βουλλῶν τοῦ Πάπα (1655), τῶν διατυπώσεων (formulaire) τοῦ γαλλικοῦ κλήρου (1664) τοῦ διατάγματος δι' οὗ ἀνεκλήθη τὸ τῆς

Νάντης (1685) κτλ. Ταῦτα ὅμως δὲν ἐξετελέσθησαν ἄνευ ἀντιρρήσεων τῶν Συνέδρων.

Μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' (1715), τὰ Συνέδρια ἐξεδικήθησαν. Ὁ δούξ τῆς Ὁρλεάνης ἀπέδωκεν αὐτοῖς πλήρες τὸ δικαίωμα τῶν παραινέσεων, τὸ δὲ Συνέδριον τῶν Παρισίων ἠκύρωσε τὴν διαθήκην τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ἐπανελάβε τὴν διοικαστικὴν τοῦ κυριαρχικοῦ δικαστηρίου. Τρία ἔτη κατόπιν, δικίως φοβηθὲν τὰ χαρτονομίσματα τῆς τραπέζης τοῦ Law, ἀπηγόρευσε τὴν παρκαλοθὴν αὐτῶν εἰς πάντας τοὺς εἰσπράκτορας καὶ ἀπηύθυνε παραινέσεις πρὸς τὸν βασιλέα, δι' ὧν ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ὑπεύθυνος πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πρὸς τὸ ἔθνος. Ἀλλ' ὁ ἀντιβασιλεύς, προστατεύων μετὰ τῆς αὐλῆς του τὸν οἰκονομολόγον ἐκεῖνον, ἐπειράθη νὰ καταργήσῃ ἐκ ἑαυτοῦ τὸ δικαίωμα τῶν παραινέσεων καὶ ἐπεμψεν εἰς τὰ Συνέδρια τὸ ὑπὲρ τῆς τραπέζης ἐκείνης διάταγμα δι' εἰδικῶν ἀπεσταλμένων· ἠπατήθη δὲ τοσοῦτον ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ Law, ὥστε ἐπελθούσης τῆς χρεωκοπίας κατὰ τὸ ἔτος 1720, ἐξώρισεν εἰς τὴν πόλιν Ρομποίσε τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων, τὸ διατάξεν τὴν προσωποκράτησιν τοῦ ἀγύρτου!

Βασιλεύοντος Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ', νέα ἀνεφύη διαφωνία μεταξὺ τῆς βασιλείας καὶ τῶν Συνεδρίων, ἕνεκα τῆς αἰρέσεως τῶν Ἰανσενιστῶν, ἧς ἀληθῆς ἰδρυτῆς ὑπῆρξεν ὁ διδάκτωρ τοῦ ἐν Λοβκνίφ (Louvain) πανεπιστημίου Μιχαὴλ Βάιος, ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς χάριτος ἐν ἔτει 1552, εἰ καὶ ἡ αἵρεσις ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ἐκ τοῦ Ἰανσενίου, καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν Λοβκνίφ καὶ ἐπισκόπου ἐν Ὑπροις τῆς Ὀλλανδίας. Ὁ θεολόγος οὗτος ἐπανελάβε καὶ ἀνέπτυξε τὰς ὑπὸ τῶν παπῶν Πίου τοῦ Ε' καὶ Γρηγορίου Ε' καταδικασθείσας τοῦ Βαίου θεωρίας ἐν συγγράμματι, ἐπιγραφομένῳ «*Αὐγουστίνος*», ὅπερ ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ ζῶν, ἰδὼν τὸ φῶς ἐν ἔτει 1640, μετὰ τὸν ἐκ τοῦ λοιμοῦ θάνατον τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ. Ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη φαίνεται ἡμῖν ἡκιστα ἀξία τοῦ θορύβου καὶ τῶν παθῶν, ἅτινα ἐξήγειρε καθόσον οὔτε τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου καθιέρου, οὔτε τὴν παντοδυναμίαν καὶ παναγαθίαν τοῦ Θεοῦ ὁμολογεῖ, ὑποστηρίζουσα ὅτι πρὸ τοῦ ἀμαρτήματος τοῦ Ἀδὰμ ἡ χάρις ὑπετάσσετο εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅτι μετὰ τὸ ἀμάρτημα αὐτοῦ, μεμολυσμένου ὄντος, μόνη ἡ χάρις, ἄρα οὐχὶ καὶ ἡ ἐλευθέρα βούλησις, δύναται νὰ δαμάσῃ τὸ κακόν, καὶ ὅτι ἡ χάρις καταστρέφει τὴν ἐλευθέραν βούλησιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Πάπαι καὶ ἰδίως Οὐρβανὸς ὁ Η' διὰ τῆς βούλλας «*ἐν ἐξόχῳ*» in eminenti (1642) καὶ Κλήμης ὁ ΙΑ' διὰ τῆς βούλλας «*ὁ μονογενὴς*» unigenitus (1743), οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ Ἰησουῖται κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν τῶν Ἰανσενιστῶν, ἐνῶ τότε φιλόσοφοι τινες καὶ πολλοὶ τῶν ἐκ τοῦ κατωτέρου κλήρου τὴν ἠσπάζοντο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἐμφανῶς, τὰ Συνέδρια, καὶ ἰδίᾳ τὸ τῶν

Παρισίων, ζωηρὰς ἔτρεπον πρὸς αὐτὴν συμπαθείας. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἔζη Λουδοβίκος ὁ ΙΑ', τὰ αἰσθητά ταῦτα δὲν ἐξεδηλοῦντο· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ κληρὸς ἤρνετο τὴν μετάληψιν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς αἰρέσεως ἐκείνης, τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων συνελθὼν ὀλομελῶς τῇ 5 Μαΐου 1753 ἐδήλωσεν, ὅτι ἐγκατέλιπε τὰ δικαστικὰ καθήκοντα, ὅπως ἀσχοληθῆ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς δημοσίας ἡσυχίας κατὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κλήρου! Ἡ ἀπάντησις τῆς βασιλείας δὲν ἐβράδυνε· τὸ μέγα τμήμα τοῦ Συνεδρίου ἐστάλη πάλιν εἰς Ρομποίσε, ἔνθα ἔμεινεν ἐν ἐξορίᾳ μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1754, ὅτε ἀνεκλήθη ἕνεκα τῆς δημοτικότητος ἧς ἀπήλαυεν.

Δύο ἔτη βραδύτερον ἤρξατο ὁ ἐπταετής πόλεμος, ἐξ οὗ ἡ Γαλλία ἀπώλεσε τὸν Καναδᾶν, τὴν νέαν Σικωτίαν, καὶ τὰς Ἰνδικὰς κτήσεις αὐτῆς, ἡ δὲ Ἀγγλία ἰδρύσατο τὴν ἐν Ἰνδίας ἐξουσίαν. Εἰς μάτην τὰ Συνέδρια ἐπειράθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν πρὸς τὸν πόλεμον ῥοπήν, ἀρνούμενα τὴν καταγραφὴν τῶν οἰκονομολογικῶν διαταγμάτων, συμμαχοῦντα μάλιστα ἐπὶ τούτῳ πρὸς ἄλληλα διὰ τῶν τότε ἰδουομένων τάξεων (classes), εἰς μάτην δὲ τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου τῶν Παρισίων προέβησαν μέχρι παραιτήσεως ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἡ ῥῆξις μεταξὺ τῆς βασιλείας καὶ τῶν Συνεδρίων ἦτο πλήρης!

Ἡ σπουδαιότερα πράξις αὐτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἡ δήμευσις τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἐν ἔτει 1762. Ἐννέα ἔτη βραδύτερον, ὑπουργοῦντος τοῦ Μωποῦ, ἀφοῦ ἀπέτυχε πᾶν ἄλλο μέσον ἵνα τὰ Συνέδρια παύσωσι τῶν παραινέσεων καὶ τῆς ἀρνήσεως τῆς καταγραφῆς, τὸ Συνέδριον τῶν Παρισίων ἐξωρίσθη πάλιν, τὰ δὲ δικαστικὰ αὐτοῦ καθήκοντα ἀνετέθησαν εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ βασιλέως, ὑπερ τὸ κοινὸν ὠνόμασεν ἐμπικτικῶς Συνέδριον τοῦ Μωποῦ. Τὸ βίσιον τοῦτο μέτρον ἐξήγειρε τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν, οἱ δικηγόροι ἠρνήθησαν νὰ συζητήσωσιν ἐνώπιον τοῦ νέου δικαστηρίου, καὶ βροχὴ λιβέλλων ἔπεσε κατὰ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ ὑπουργοῦ.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἔπαυσε μόνον κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Λουδοβίκου ΙΓ', ἀνακαλέσαντος ἐν ἔτει 1774, τὸ Συνέδριον καὶ ἐξορίσαντος τὸν Μωποῦ, ὅστις ἐξεδικήθη γενναίως ἀφήσας εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῆς διαθήκης του κληροδότημα ἐξ 800,000 φράγκων. Ἀλλ' ἡ πρώτη χρῆσις, ἣν τὸ Συνέδριον ἐποιήσατο τῆς ἐξουσίας του, ἐγένετο διὰ τῆς συμπράξεως μετὰ κλήρου, τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν μεγάλων τραπεζιτῶν, κατὰ τῶν οἰκονομικῶν σχεδίων τοῦ ἀρίστου ὑπουργοῦ Turgot, ὅστις ἀπαυδήσας ἀπεσύρθη τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸ ἔτος 1776. Αἱ σπατάλαι τοῦ ὑπουργοῦ de Calonne εὗρον ἀσπόνδους ἐχθροὺς ἐν τοῖς συνεδρίοις, ἅτινα τότε προὐκήρυξαν τὴν ἀρχὴν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῶσι φόροι ἄνευ τῆς συναίρεσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους. Ὁ λαὸς ὅμως ἐγνώριζεν,

ὅτι τὰ Συνέδρια δὲν προσεκήρυττον τότε τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐκ διαφέροντος πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδίων αὐτῶν προνομίων. Δι' ὃ ὅτε ἐν ἔτει 1789 συνεκλήθη ἡ ἐθνοσυνέλευσις, ἣτις κατόπιν ἐκηρύχθη Συντακτικὴ, ὁ μέγας ῥήτωρ Μιραβὼ ἐπωφελήθη, ἐκ τοῦ ὅτι τὰ Συνέδρια διετέλουν ἐν διχοπαίᾳ, ὅπως ἐκφωνήσῃ τὰς λέξεις ταύτας, αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ καταδική αὐτῶν: « Ἀφοῦ εὐρίσκονται ἐν διχοπαίᾳ, ὡς μένωσιν ἐν αὐταῖς· ὅταν δ' ἔλθῃ ἡ ὥρα, θέλουσι μεταβῆ ἐκ τῆς ἀγωνίας εἰς τὸν θάνατον ». Οὗτο μετὰ τὸ ἀπὸ 2 Νοεμβρίου 1789 διάταγμα, ὅπερ παρέτεινε τὴν ἀγωνίαν ταύτην μέχρις οὗ ἐκδοθῇ ὁ νέος δικαστικὸς ὀργανισμὸς, ἐπῆλθεν ὁ θάνατος διὰ τοῦ ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου 1790 διατάγματος, ὅπερ κατήγγησεν ὀριστικῶς τὰ Συνέδρια, λόγῳ ὅτι τὸ ἔθνος δὲν συμμετέχε τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν· εἰς ἐπίμετρον δέ, τὰ ἐπαναστατικὰ δικαστήρια κατεδικάσαν εἰς τὴν λαίμητόμον 35 μέλα τοῦ Συνεδρίου τῶν Παρισίων, 57 τοῦ ἐν Τολώσῃ, 27 ταῦ ἐν Βορδιγάλλοις καὶ ἄλλα προσέτι.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων Συνεδρίων τῆς Γαλλίας δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν, πολλὰ διδάγματα. Ἄλλὰ τὸ πολυτιμότεον ἴσως, καὶ τὸ μᾶλλον ἀξίον μελέτης καὶ σκέψεως εἶναι τὸ ἐκ τοῦ ὑστάτου μέρους αὐτῆς ἐξαγόμενον. Τὰ Συνέδρια κατεστράφησαν, διότι παρεγνώρισαν ἀνακμφοσβήτητόν νόμον ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς. Διὰ τῆς περισωθείσης αὐτῶν δυνάμεως διὰ τῆς τακτικῆς αὐτῶν λειτουργίας, διὰ συνετῆς καὶ ἀληθῶς φιλοπάτριδος συμπεριφορᾶς, διὰ θαυμαστικῆς καὶ σταθερᾶς πρὸς τὰ πρόσω πορείας, ἠδύνατο κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' νὰ συντελέσωσιν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἰδρυσιν νέας τάξεως πραγμάτων, συμφώνου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἠδύνατο νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος ἐπὶ τῶν κρηπίδων τῆς τάξεως καὶ τοῦ νόμου· ἀλλὰ, περιπεσόντα ἀπερισκέπτως εἰς τὰς βιαίαις ἀντιλογίας, ἀντιστρατευόμενα συστηματικῶς κατὰ παντὸς προτεινομένου μέτρου, εἴτε ὀρθοῦ εἴτε ἐσφαλμένου, εἴτε δικαίου εἴτε ἀδίκου, ἀμελοῦντα δὲ νὰ προτείνωσι τὰ δυνάμενα νὰ σώσωσιν ἑαυτὰ καὶ τὴν Γαλλίαν ἐκ τῆς ἐπικειμένης θουέλλης, θουιάζοντα τὰ πάντα εἰς ἀκαρπὸν δημοκοπία· καὶ καλύπτοντα ὑπὸ τὸ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους διαφέρον τὸν πτόθον τῆς διατηρήσεως καὶ ἀξήσεως τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐξουσιῶν καὶ προνομίων, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξήγειραν τὴν ἀντίδρασιν τῆς βασιλείας καὶ τῆς αὐλῆς, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἠρέθισαν τὸν λαὸν καὶ ὤθησαν αὐτὸν πρὸς τὴν βίαν, ἧς ἐγένοντο θύμα. Σκληρὰ βεβιαίως ἡ ἐσχάτη τιμωρία αὐτῶν, διότι εἶχον παράσχει σπουδαίας ὑπηρεσίας, διότι ἐν αὐτοῖς ἐμορφώθησαν καὶ ἀνεδείχθησαν οἱ Moté, οἱ Lamoignon, οἱ Talon, οἱ d' Aguesseau, οἱ Séguier, οἱ Montesquieu καὶ τόσοι ἄλλοι διαπρέψαντες εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὴν νομικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν, καὶ διότι μεταρρυθμιζόμενα ἠδύνατο νὰ καταστῶσιν ὠφελιμώτατα καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἄλλὰ τὸ παρελθὸν λησμο-

νεῖται, τὸ δὲ μέλλον μᾶς διαφεύγει! Τὰ συνέδρια κατεστράφησαν καὶ οἱ σύνεδροι ἐθανατώθησαν, διότι κατὰ τὸ σοφὸν λόγιον, ὁ σπείρων ἀρέμους θερίζει τρικυμίας!

Ν. Δαμασκηνός.

Η ΤΑΝΑΓΡΑΙΑ ΚΟΡΗ

ΗΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΕΡΩΣ

ΑΙΜΙΑΙΟΣ Τῆ ΡΑΟΥΑ

Ἐν Παρισίοις τῇ 4 Σεπτεμβρίου 187 . .

Ὅταν, φίλε μου, πρὸ δύο ἐτῶν ἤλθες νὰ με ἀποχαιρετήσῃς, ἤμην, ὡς ἐνθυμεῖσαι, συλλογεὺς ἐνθερμος, κατὰ τι μηχανικὸς καὶ μισάνθρωπος, ἀγαπῶν μᾶλλον νὰ ζῶ μετὰ τῶν νεκρῶν ἢ μετὰ τῶν ζώντων καὶ προτιμῶν μικρὸν κυανόχρουν ἐκ πορσελάνης δοχεῖον ὄλων τῶν χροτοφυλακίων ὑπουργῶν ἢ τροπυζιτῶν. Ὁ οὕτως ἀγαπῶν τὴν τέχνην καὶ τὰ βιβλία δὲν ἔχει τι νὰ αἰσχύνηται διὰ τὴν ἀεργὸν ζωὴν του· ἐσυνείθησα εἰς αὐτὴν ἐνωρίς, ὡς ἐκ τῆς πυρετώδους αὐτῆς μακίας μου ἣτις με καθίστα ἀνίκανον διὰ πᾶσαν τακτικὴν ἐργασίαν. Πρὸ εἰκοσι· λοιπὸν μηνῶν ἐπανήρχεσο ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζες τὴν ἀδυναμίαν μου, μοι ἐκόμισες δῶρον ἐν τῶν μικρῶν ἐκείνων πηλίων ἀγαλματιῶν, τὰ ὅποια ἀνευρίσκονται ἐν τοῖς τάφοις τῆς Βοιωτίας παρὰ τὴν Τανάγραν, μίαν τῶν θελκτικῶν ἐκείνων πλαγγόνων, αἵτινες ἀφ' οὗ διήλθον δισχίλια ἔτη ὑπὸ τὴν γῆν, ἐξυπνώσιν αἴφνης, δροσεραὶ καὶ χαρίεσσαι, ὡς αἱ παρθένοι ἐκεῖναι τοῦ μύθου, αἵτινες ἀπεναρκώθησαν εἰς τὸ βάθος σπηλαίου ὑπὸ μάγου. ὦ! πῶς ὄλα τὰ κομφοτεχνήματά μου τῆς Σινικῆς, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῶν Σεβρῶν μοι ἐφάνησαν ὡχρὰ καὶ ἀκομψὰ πλησίον τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ θησαυροῦ! Τὴν ἐθαύμαζον ἐπὶ ὄρας ὀλοκλήρους ἐν ἐκστάσει, οὐδ' οἱ ἐμπαιγμοὶ σου με ἀπέσπων αὐτῆς. Τὴν βλέπω ἀκόμη ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς ἐστίας καὶ οὐδὲ ἡ μικροτέρα πτυχὴ τοῦ χιτῶνός της ἐξηλείφθη τῆς μνήμης μου! Ἦτον ὀρθία, ἀσκεπῆς, λεπτὴ ἐπίχρυσος ταινία ἀνύψου τοὺς μεταξίνους αὐτῆς πλοκάμους, ἐπιχαρίτως δεδεμένους περὶ τὴν κεφαλὴν ὅθεν διεσπείροντο δραπέτατι τινὲς βόστρυχοι. Οἱ κυανοὶ ὀφθαλμοὶ της ὑπὸ τὰς καστανάς βλεφαρίδας καὶ τὰ ἡμιχαίνοντα ῥόδινα χεῖλη ἐξέχεον ἀβέβαιον ἄρωμα εὐγενείας καὶ ἀγαθότητος. Ὅλον τὸ σῶμα καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ βραχίονες περιεκαλύπτοντο ὑπὸ λεπτοῦ χιτῶνος λευκοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διήρχοντο ἀπὸ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ αἱ πτυχαι ῥοδόχρου ἱματίου τόσον λεπτοφυοῦς

ὥστε ἠσθάνετό τις ὑπ' αὐτὸ τὴν σάρκα ζῶσαν καὶ πάλλουςαν, τόσον δὲ σεμνοῦ ὥστε καὶ Ἔστιάς ἠδύνατο νὰ φθονήσῃ τὴν περιβολὴν ταύτην. Ἀλλὰ δὲν ἐτελείωσα, φίλε μου, ἄφες με ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ τῶν ἀναμνήσεων.

Λεπτὴ κυανῇ γραμμῇ διήρχετο κατὰ μῆκος τοῦ χιτῶνος καὶ ἀνεμιγνύετο μὲ τὸ λευκὸν καὶ τὸ ῥοδόχρουν χρώμα, ὡς τὸ λευκὸν τὸ ῥοδόχρουν καὶ τὸ κυανοῦν ἀναμιγνύονται εἰς τὰς συνθέσεις τοῦ Ἐραφάη. Μικρὰ ἐρυθρὰ σανδάλια περιέβηκλον τοὺς ὡς θεᾶς πόδας τῆς, καὶ οἱ περιδένοντες αὐτὰ ἱμάντες ἔφερον τὰ ἔχνη ἐλαφροῦ χρυσώματος τὸ ὁποῖον ὁ χρόνος ἐσεβάσθη. Ἄ! ἀφ' ἧς στιγμῆς τὴν εἶδα, ἡ μικρὰ Ταναγραία μου δὲν ἔπαυσε κατέχουσα τὴν καρδίαν μου! Ἦτο ἡ ἐρωμένη μου, ἡ παρηγορία μου, καὶ ἐνώπιον αὐτῆς διηρχόμην δλοκλήρους ἡμέρας θαυμάζων αὐτὴν σιωπηλῶς. Ἦσθάνομην δι' αὐτὴν ἔρωτα συγχρόνως καὶ θαυμασμόν. Ἦ φυσιογνωμία τῆς ἦτο τόσον σοβαρὰ εἰ καὶ γλυκεῖα, τὸ παράστημά τῆς τόσον εὐγενὲς καὶ σεμνόν, ὥστε θὰ ἠρρυθρίων καὶ νὰ σκεφθῶ καὶ νὰ ὀμιλήσω ἐνώπιόν τῆς ἄλλως ἢ ὅπως ἐνώπιον μητρὸς ἢ ἀδελφῆς. Εἶχον ἐν τῇ αἰθούσῃ μου δύο μικρὰ ἐκ γύψου ἐμαγαγεῖα τῆς Ἀφροδίτης τῶν Μεδίκων καὶ τῆς τοῦ Καπιτωλίου· τὰ ἐξήφάνισα. Ὅταν ἦλθες νὰ μὲ ἀποχαιρετίσης παρετήρησες τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν καὶ μὲ περιεπαίξεις ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν· ἀλλὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ περιπαίξῃ τις τὸν ἐνθουσιασμόν, πρέπει νὰ τὸν συμμερίζηται ἢ νὰ τὸν καταδικάζῃ.

Ἀνεχώρησες διὰ Οὐασιγκτῶνα καὶ μετὰ σοῦ ἀπώλεσα τὸν μόνον φίλον τοῦ ὁποίου ἡ συναναστροφή ἠδύνατο νὰ μὲ ἀπασχολῇ τῆς λατρείας τῆς φιλιτάτης μου. Τότε κατέστη δι' ἐμὲ διττῶς ἀγαπητὴ, ἦτο δι' ἐμὲ ἡ ἀπεικόνισις τῆς γυναικὸς καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀπόντος φίλου. Πῶς νὰ σοὶ περιγράψω τὰς ἡμέρας τὰς ὁποίας διήλθον ἐνώπιον αὐτῆς μὲ ἐσταυρωμέναις τὰς χεῖρας, ὑγροὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνακαλύπτων ἀδικόπως νέα θέληγτρα, εὐλογῶν τὸν τεχνίτην ὅστις ἔπλασε τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ καὶ τὸν φίλον ὅστις μοὶ τὸ ἐδῶρθε! Ἐμειδία πάντοτε, ἐμειδίω δὲ καὶ ἐγὼ θεωρῶν αὐτὴν καὶ ὅταν προσήλουν τὸ μειδίμακά μου εἰς τὸ ἰδικόν τῆς ἐνόμιζον ὅτι τὰ χεῖλη τῆς ἐφρόνουν ὅτι ἤθελε νὰ ὀμιλήσῃ καὶ νὰ μὲ εἴπῃ, ἴσως, σὲ ἀγαπῶ! . . . Κατήντησα νὰ μὴ ἐξέρχωμαι τοῦ οἴκου μου· αἱ ἄλλαι γυναῖκες μοὶ ἐφαίνοντο ἀηδεῖς· ἡ ὑπηρετρία μου μὲ ἐνόμισε παρὰρρονα καὶ διέδιδε μάλιστα τοῦτο. Ἄ! πτωχοὶ τῶ πνεύματι ὅσοι δὲν ἐννοοῦσι τὴν παρὰφορον τοῦ ὠραίου ἀγάπην! Ὁ θαυμασμός μου κατέστη ἔρωτος, ὁ ἔρωτος λατρεία καὶ ἡ λατρεία μανία. Τότε μόνον ἐνόησα τοὺς Ἕλληνας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀπευθύνοντας τὰς προσευχὰς καὶ τὰς θυσίας των, πρὸς μάρμαρον τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Πραξιτέλους! Ποσάκις ἀνεμνήσθην τὴν Γαλάτειαν καὶ τὸ γενόμενον θαῦμα τὸ ὁποῖον νομίζουσι μῦθον. καὶ τὸ ὁποῖον ὁμως ὁ ἔρωτος μου καθ' ἐκάστην ἠύχετο νὰ ἐπαναληφθῇ. Μειδίξαι Ἐραφάη καὶ ἔχεις ἴσως δίκαιον· ἀλλ' ἡ καρδία μου εἶναι οὕτω πεπλάσμενη,

ὥστε θέλει νὰ ζωογονῇ ὅ,τι θαυμάζει καὶ δὲν θαυμάζει χωρὶς ν' ἀγαπᾷ.

Τρεῖς μῆνες παρήλθον οὕτως. Ἐπιμελῶς καλυπτομένη ὑπὸ ὑελίνου κώδωνος, ἡ φιλιτάτη μου ἐφωτίζετο καθ' ἐκάστην πρωτῶν ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ φθινοπωρινοῦ ἡλίου, ὅστις ἀντενακλᾶτο ἐπὶ τῶν βοστρύχων καὶ τοῦ στήθους τῆς. Ἀπὸ καιροῦ ἤδη δὲν ἦτο πλέον δι' ἐμὲ ἡ ἀδελφή, ἐρωμένη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ καρδία μου συνήθροιζε ἐν ὅλῃ τῇ παρὰφορᾷ τὴν ἀγάπην τῆς.

Ὁ χριμῶν ἔφθασεν· ἐφοβήθη δὲ αὐτὴν τὸ σκότος καὶ τὸ ψῦχος καὶ κατεσκεύασα μικρὸν ἀργυροῦν κιβώτιον ἐν ᾧ τὴν ἔκλειον καθ' ἐσπέραν, καὶ τὴν ἔθετον πάλιν ὑπὸ τὸν ὑελίνου κώδωνά τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος. Ἀλλὰ συχνὰ, κατὰ τὴν νύκτα, ἠγειρόμην κρύφα ὡς ἐγκληματίας καὶ ἦνοιγα περίφοβος τὸ κιβώτιον διὰ νὰ βεβαιωθῶ ὅτι ἡ ἐρωμένη μου, ἦτο ἐκεῖ! . . .

Μισανθρωπότερος παρά ποτε ἀπηγόρευσα τὴν εἴσοδον εἰς πάντα καὶ ἔζησα κατὰ μόναν μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀδικόπου λατρείας μου. Ἦμην ζηλοτύπος ὡς μαῦρος· οὐδεὶς ἐκτὸς ἐμοῦ ἔπρεπε νὰ βλέπῃ τὴν ταναγραίαν μου. Ὁ ἐλάχιστος θόρυβος μὲ ἀνησύχει· ἔζων ἐν μεγίστῃ ταρχῇ διακοπτομένη ὑπὸ μακροτάτων ὤρων θαυμασμοῦ, καθ' ἃς ἡ ἀποδικομένη ταρχὴ μὲ κατέτρωγεν. Ἄλλ' ἤμην ἐπὶ τέλους εὐτυχῆς, ἠγάπων, ἐθαύμαζον. Οἴμοι! ἡ εὐτυχία μου δὲν διήρκεσε ἐπὶ πολὺ.

Κατὰ τὸν Νοέμβριον ὁ ἥλιος ἐσπάνιζε καὶ ἤρχισαν βροχαί. Ἦσθάνομην ἐμαυτὸν βαρύνουμον καὶ μελαγχολικόν, καὶ ἡ ταναγραία μου ἐμειδία μελαγχολικώτερον ὑπὸ τὸν ἐπ' αὐτῆς βαρύνοντα ὀμιχλώδη οὐρανόν. Πρωτῶν τινὰ ἐξάγων αὐτὴν τοῦ κιβωτίου ἠσθάνθην αἰφνίδιον τρόμον· ἐνόμισα ὅτι τὰ χεῖλη τῆς εἶχον ὠχραῖσαι, ὅτι ὁ λευκὸς τῆς χιτῶν ἀπέκτησε μελανὰς κηλίδας. Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ κυανῇ γραμμῇ ἐμαύρισε, τὸ ἐπιχρῶσώμα τῆς ταινίας ἀπώλεσε τὴν λάμψιν του καὶ κατέστη ἀμυδρὸν κίτρινον. Ἐκ τοῦτο ἡ ζωὴ μου κατέστη διρκῆς βάσανος. Ἐπεριποιούμην τὴν ταναγραίαν μου ὡς παιδίον ἀσθενές, καὶ τὴν ἠρώτων πολλάκις ἂν πάσχη. Φοβούμενος τὸν ἀέρα καὶ τὴν ὑγρασίαν δὲν ἦνοιγον πλέον τὰ παράθυρά μου καὶ διετήρουν ἐν τῷ δωματίῳ συγκεκρατμένην θερμοκρασίαν. Μάταια προσπάθειαι! ἀνωφελὲς φίλτρον! Τὸ κακὸν προὐχῶρει γιγαντιαίως καὶ ἠσθάνομην πλησιάζουσαν τὴν ὀλεθρίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ φιλιτάτη μου θὰ ἔπιπτεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου κόνις, ἄχρους . . . νεκρά! Σκεπτόμενος τοῦτο, πράγματι ἐνόμισα ὅτι θὰ παρὰφρονήσω· καὶ τόσον κατεβλήθην ὥστε μὲ κατέλαβε πυρετὸς καὶ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας κρύπτων ἀπὸ ὅλους τὸ πάθος μου ἐσκεπτόμην ἂν θὰ ἀποθάνω πρὸ τῆς ταναγραίας μου ἢ ἐκείνη πρὸ ἐμοῦ.

Ὅταν ἰάθην ἀπεφάσισα νὰ θεραπεύσω μὲ πᾶσαν θυσίαν τὸ καταβιβρωσκον τὸν θησαυρόν μου κακόν. — Ἀλλὰ, ἴσως σκέπτεσαι, φίλε Ἐραφάη,

ὅτι ἄνθρωπος εἰδήμων ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τάχιστα ἀφκνίζονται ὑπὸ τὸν ὀμιχλώδη τὸν Παρισίων οὐρανὸν τὰ χρώματα τῶν μικρῶν ταναγραίων κορῶν, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασίν μου.

Τὸ δ.μολογῶ· ἄλλος τις θὰ κατέφραγε πρὸς ἀρχαιολόγον, ἐγὼ συνεβουλεύθην ἰατρῶν.

— Κύριε, τῷ εἶπον, νεαρὰ κόρη τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ, εὐρίσκεται εἰς θέσιν προξενουῶσαν φόβους. Γεννηθεῖσα ὑπὸ οὐρανὸν θερμότερον τοῦ ἰδικοῦ μας, μετηνέχθη αἴφνης εἰς τὴν ὑγρὰν αὐτὴν καὶ παγερὰν παρισιακὴν ἀτμοσφαιράν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπώλεσε τὴν δροσερότητα, τὸ χρῶμα, τὴν λάμψιν τῆς· τὰ χεῖλη τῆς εἶναι ὠχρὰ καὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ἄνευ ζωῆς. Συμβουλευσάτέ με τί πρέπει νὰ κάμω!

— Δὲν δύναμαι νὰ ἴδω τὴν κόρην αὐτὴν, μοι εἶπεν ὁ ἰατρός.

— Ἄδύνατον· δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ καὶ δὲν πρέπει οὐδεὶς νὰ τὴν ἴδῃ. Ἄλλως εἶναι ἀνωφελές.

— Λοιπὸν κύριε, ἂν ἡ κόρη αὕτη ἐγενήθη εἰς μεσημβρινὰ κλίματα ἔκαμαν πολὺ κακὰ νὰ τὴν φέρωσιν εἰς Παρισίους· πρέπει νὰ ἐπαέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα τῆς. Αἱ νεάνιδες, κύριε, ὁμοιάζουσι τὰ ἄνθη· πρέπει νὰ ἀξάνωσιν ὅπου ἐσπάρησαν.

Ἡ ποιητικὴ αὕτη παρατήρησις τοῦ ἰατροῦ μὲ συνεκίνησε.

— Τώρα δέ, ἰατρὲ, καὶ μίαν δι' ἐμὲ συμβουλήν. Πάσχω ἀπὸ πυρετοῦς, εἶμαι ἀσθενὴς καὶ μελαγχολικός, τὸ ψῦχος μὲ βλάπτει . . .

— Ταξειδεύσατε, κύριε, ἀναχωρήσατε διὰ μεσημβρινότερα κλίματα, καὶ ἐπανέλθετε πρὸς ἡμᾶς μετὰ τῶν χελιδόνων.

Ἡ χάριστησα τὸν ἰατρὸν καὶ ἐπανήλθον οἴκοι περίφροντις.

Ἐξήγαγον τὴν μικρὰν μου ἀπὸ τῆς ἀργυρᾶς κλίνης τῆς, καὶ ἐρρέμβασα ἐπὶ μακρὸν θεώμενος αὐτὴν. Ἐπιπτε χιῶν, ὁ οὐρανὸς ἦτο θολὸς καὶ συννεφώδης. Ἐν τῷ βλέμματι τῆς κόρης ὑπῆρχέ τι τὸ μελαγχολικὸν καὶ ἐνεφαίνετο θλιβερὰ ἔκφραξις νοσταλγίας.

— Λοιπὸν ὠρκίσθην νὰ σὲ σώσω δι' οἰαζδήποτε θυσίας! Θὰ ἐπκνίδης, φιλτάτη μου, τὴν Τάναγραν, καὶ θὰ τὴν ἴδω καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ.

Ἄμα ἀπεφάσισα τοῦτο ἡσθάνθη ἐμαυτὸν κατὰ τι ἀνακουφισθέντα. Ἐπετάχυνα τὰς ἐτοιμασίας τῆς ἀναχωρήσεως· ἔθεσα πάλιν τὴν ταναγραίαν μου εἰς τὸ κιβώτιόν τῆς, κατεσκεύασα δερματίνην θήκην διὰ νὰ τὴν φέρω πάντοτε μετ' ἐμοῦ καὶ ἐπεβιδάσθην ἐν Μασσαλίᾳ.

Ἐφθασα εἰς Ἀθήνας φέρων τὸ πολύτιμον κειμήλιόν μου. Νὰ σοὶ εἰπῶ τί ἔκαμα κατὰ τὸν πλοῦν, τί εἶδον εἰς τὴν πόλιν τοῦ Κέρροπος, δὲν δύναμαι τῇ ἀληθείᾳ, διότι ὄλαι αἱ σκέψεις μου ἦσαν ἄλλοῦ προσηλωμέναι. Ἐψαυον κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν μικρὰν θήκην, καὶ ἀφοῦ ἐπειθόμην ὅτι ἦτο ἀκόμη ἐπ' ἐμοῦ ἡσυχάζον ἐπ' ὀλίγον. Νομίζω ὅτι διερχόμενος εἶδον

τὸν Παρθενῶνα· τὸν ἐθαύμασα κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου, ἀλλὰ ἐν τῇ καταστάσει ἐν ἣ εὐρισκόμην τότε οὔτε κἄν τὸν παρετήρησα.

Ἦρχιζεν ἤδη τὸ ἔαρ πρόωρον καὶ εἰς τὰ ὠραῖα ταῦτα μέρη καθαρὰ καὶ χλιαρὰ ἀτμοσφαιρά περιέβαλε τὰ πάντα· ἤμην σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικός· εἶχον τὴν ἐαρινὴν ἐκείνην μελαγχολίαν τῆς ψυχῆς ἣτις αἰσθανομένη ἐκυτὴν γηράσκουσαν βλέπει τὰ πάντα περὶ αὐτὴν ἀναγεννώμενα. Μία καὶ μόνη σκέψις ἐν τούτοις μὲ κατεῖχεν ἡ ἐλπίς νὰ ἴδω ἀναγεννωμένην τὴν φιλτάτην μου, νὰ τὴν ἴδω ζωογονουμένην ἐν ταῖς ἀγκάλαις μου ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τῆς πατρίδος. Εὐρον ἀμαξὴν καὶ ἀνεχώρησα διὰ τὴν Βοιωτίαν. Διέβημεν τὴν Δεκέλειαν, τὸν Πάρνηθα καὶ περὶ τὴν δεκάτην τῆς ἐσπέρας ἔφθασα ἐνώπιον ἐλεεινοῦ χανίου, μίαν μόνην λέξιν ἐνοῶν ἀπὸ ὅσα μοι ἔλεγαν τὴν λέξιν Σχηματάρη. Διότι Σχηματάρη εἶναι τὸ χωρίον τὸ πλησιέστερον κείμενον εἰς τὴν ἀρχαίαν Τάναγραν, τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Ὀμηρὸς καλεῖ Γραίαν, οἱ δὲ νεώτεροι Γρημαδάαν.

Ἡ νύξ ἦτο θερμὴ, αἰθρία, ἀστερόφωτος καὶ προανήγγελλεν ὠραίαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Ἐξῆπλώθη ἐπὶ ἐλεεινῆς κλίνης, σφίγγων ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν μικρὰν θήκην μου.

— Περιμένε ὀλίγας ὥρας, φιλτάτη μου· θὰ ἀναζήσης, θὰ ἀναπνεύσης τὸν ἀέρα τῆς πατρίδος σου κεκορεσμένον ἀπὸ τὸ ἀρώμα τῶν ἀνθῶν τὰ ὁποῖα ἔδρεπον ἄλλοτε αἱ ἀδελφαί σου· τὰ χρώματά σου θὰ ἀναφκνωσι δροσερότερα καὶ ἡ χαρὰ ἣτις θὰ ἀναλάμψῃ ἐπὶ τοῦ μετώπου σου θὰ ἦναι ἡ γλυκυτέρα ἀντιμισθία τῶν κόπων μου.

Δὲν ἔκλεισα βεβκίως τοὺς ὀφθαλμούς κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τῆς νυκτός. Τέσσαρες ἢ πέντε χωρικοὶ μένοντες εἰς τὸ αὐτὸ μὲ ἐμὲ δωμάτιον, ἐκᾶπνιζον καὶ ἡστειεύοντο εἰς διάλεκτον δυσδιάγνωστον. Ἀνεμνήσθην τὰς ἱστορίας τῶν ληστῶν καὶ κρᾶτων ἰσχυρῶς τὸ μικρὸν μου κιβώτιον περιέμενον ἀνυπομόνωσ τὴν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου.

Αἱ πρῶται ἀκτῖνες τῆς αὐγῆς ἐχρῦσιζον μόλις τὸν ὀρίζοντα ὅτε ἐγὼ διηυθυνόμην πρὸς τὰς περιφήμες νεκροπόλεις. Ἡ σπουδὴ τῶν βιβλίων καὶ τῶν χαρτῶν μὲ ἐξοικείωσαν ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς τὴν χώραν, ὥστε εὐρον εὐτυχῶς χωρὶς νὰ ἐρωτήσω τὸν δρόμον. Ὁ ἡλῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνατείλει ὅτε ἔφθασα εἰς μίαν τῶν νεκροπόλεων. Διότι δὲν εἶναι μία μόνον νεκρόπολις ἐν Τάναγρα· ὑπάρχουν πολλαὶ διεσπαρμέναι ἐφ' ὅλης τῆς πεδιάδος τοῦ Λάρι, μεταξὺ τῶν χωρίων Σχηματάρη, Μπράτσι, Λιάτανι καὶ Στανιαάτες τὰ ὁποῖα σχηματίζουν κύκλον περιφερείας ἐξ ἑξακλιόμετρων περὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἰς σὲ ὅστις ἐπεσεφθῆς τὴν Τάναγραν δὲν εἶναι ξένον τὰ ὀνόματα ταῦτα καὶ δύνασαι διὰ τῆς φαντασίας νὰ ἀκολουθήσης τὸ δρομολόγιόν μου. Ἄλλὰ, καθ' ἣν στιγμὴν περιεπλανώμην μέσφ τῶν ἡνεωγμένων ἐκείνων τάφων πᾶσα ἀρχαιολογικὴ σκέψις ἦτο μακρὰν ἐμοῦ. Ἐλεγον μόνον κατ' ἐμαυτὸν: Ἐδῶ ἄρα γε ἡ ἐκεῖ, ἐκοιμήθη ἐπὶ

εἴκοσιν αἰῶνας! Περιέμενον τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ὡς περιμένουσι κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τοῦ νέου ἔτους τὸν κτύπον τοῦ ὥρολογίου τὸν ἀναγγέλλοντα τὸ μεσονύκτιον. Καὶ πράγματι ἦτο νέον ἔτος ἢ μᾶλλον νέα ζωὴ ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσῃ δι' ἐμέ.

Ἐπροχώρησα μέχρι τῆς κορυφῆς μικροῦ γυμνοῦ λόφου ἐφ' οὗ αἱ πρόσφατοι ἀνασκάφαι εἶχον ἀφήσει πολλὰ ἔχνη. Δὲν ἤξεύρω πῶς ἐπέισθην ὅτι ἡ φιλτάτη μου εἶχεν ἐκεῖ ἀναπαυθῆ. Ἀκατανίκητος ἔλξις μὲ ἔσυρε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπομακρυνθῶ. Ἐρριψα εἰς τὸν ἀέρα λίθους, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρνεδέαλα θραῦσμα πλαγγόνος· τὸ θραῦσμα αὐτὸ ἔπεσεν ἐντὸς ἐνὸς τῶν περικυκλούντων με τάφων, ἐγὼ δὲ ἐκάθησα ὄλως τρέμων ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ κενοῦ αὐτοῦ τάφου ἔχων ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ καρδιά μου ἔπαλλε. Ὁ ἦμην πολὺ ὠχρὸς!

Τέλος πρὸς τὸν ὠροπὸν λάμπις ζωηρότερα ἐχρύσωσε τὸ ροδόχρουν τοῦ οὐρανοῦ· ἀκτίνες τινες πρόδρομοι τῆς ἡμέρας διέσχισαν τὸ κενὸν καὶ συγχρόνως τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν ἀντήχησε περὶ ἐμέ. Μετὰ δύο λεπτὰ ὁ ἀκτινωτὸς δίσκος τοῦ ἡλίου ἐνεφανίσθη εἰς τὰ βλέμματά μου καὶ ὁ γλαυκὸς τῆς Ταναγρᾶς οὐρανὸς ἐφωτίσθη ἐν ὅλῃ του τῇ λαμπρότητι.

Νευρικῶς, πρυστωδῶς ἤρπασα τὴν θήκη μου, τὴν ἡνοιξα καὶ ἐξήγαγον τρέμων τὴν λατρευτὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν εἶχον νὰ ἴδω ἀπὸ δέκα ἡμερῶν, αἰῶνα ὀλόκληρον δι' ἐμέ! Τότε ἐπετελέσθη φαινόμενον παράδοξον, ἀληθὲς θαῦμα, φίλε μου, διότι ὑπάρχουσιν ἀκόμη θαύματα διὰ τοὺς πιστεύοντας. Ζωογονηθεῖσα ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου τὸν ὁποῖον δὲν ἤλπιζε πλέον νὰ ἐπανίδῃ ἡ φιλτάτη μου ἐφαιδρύνθη μὲ παλμὸν χαρᾶς. Τὰ πρὸ ὀλίγου ὠχρὰ χρώματά της ἀνέλαμψαν ζωηρότατα. Τὰ χεῖλη της ἐγένοντο ροδινότερα, οἱ ὀφθαλμοὶ της γλαυκότεροι, τὸ μειδιάμα της γλυκύτερον... Ὁ λευκὸς αὐτῆς χιτῶν ἀπέβαλε τὰς μελανὰς κηλίδας τὴν θλιβερὰν περιβολὴν τοῦ πένθους καὶ τῆς ἐξορίας. Τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἐδεικνυον τὴν ζωὴν, τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν χαρὰν, τὴν ἀνακτηθεῖσαν τέλος πατρίδα. Ἐνόμισα ὅτι μετεμορφώθη ἐν τῷ φωτὶ ταναγραίου Θαβῶρ... Μὲ κατέλαθε συγκίνησις τόσο μεγάλη καὶ ἀπρόοπτος ὥστε διὰ πρώτην φοράν, ἃ μὴ φοβῆσαι φίλε μου, ἀφῆκα τὴν ἀγαπητὴν μου νὰ ἐκφύγῃ τῶν χειρῶν μου.

Ἐκ φόβου ἐκάλυφα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐλιποθύμησα. Ὅταν συνῆλθον τὴν ἐζήτησα διὰ τοῦ βλέμματος, παρεμέρισα τὰς ἀκάνθας αἱ τινες ἀνεφύησαν εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀνασκαφέντος τάφου. ὦ! ἔκπληξις! Ἡ μικρά μου, ἐγλύστρησεν ἀπαλὰ ἀπαλὰ χωρὶς νὰ κτυπήσῃ ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ τάφου καὶ ἀνεπαύετο ὑπὸ τὰς ἀκάνθας μειδιῶσα πάντοτε, μειδιῶσα, μειδιάμα πλήρες παρακλήσεως, ὡσὰν ἤθελε νὰ εἴπῃ.

— ὦ! ἄφες με ἐδῶ!

— Λοιπὸν! ναι, ἀγαπητὴ μου, εἶμαι δοῦλός σου, μόνον διὰ σὲ ζῶ, καὶ δὲν θέλω νὰ ἀποθάνῃς ἐξ αἰτίας μου ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοὺς παγετώδεις αὐτῆς ἀνέμους! Θέλεις νὰ μείνῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, εἰς τὴν παλαιὰν κοιτίδα σου... Ὁ μείνῃς! Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἱερόσυλοι, ἀνόσιοι ὅταν ἀποσπῶσι τὰ ἄνθη ἀπὸ τοὺς κλώνους οἵτινες τὰ κρατοῦσιν. Εἶναι δὲ μυριάκις ἀνοσιότεροι ὅταν κομίζωσιν εἰς μακρυνὴν ἐξορίαν, εἰς Λονδῖνον εἰς Βερολίνον, εἰς Παρίσιους τὰ χαρίεντα ἄνθη εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἔδωκε ζωὴν. Ἡμῖν ἀνόσιος καὶ τῶρα θὰ ἐπικνορθώσω τὸ λάθος μου. Ἡ θέλησίς σου εἶναι ἀκράδαντος καὶ βεβαία. Ὁ κοιμηθῆς εὐτυχῆς ἐν αὐτῷ τῷ τάφῳ ἢ μᾶλλον θὰ μειδιᾷς τὸ καθαρὸν τῆς αἰωνιότητος μειδιάμα.

Ἄλλὰ... ἂν ἄλλοι πάλιν ἱερόσυλοι σοὶ ἀφαίρῳσι τὴν ἡσυχίαν τὴν ὁποίαν ἐγὼ σοὶ ἀποδίδω; ὦ, ὄχι! Δὲν εἶναι τοῦτο δυνατὸν. Ὡς ἐγὼ θὰ ἴδωσι τάφον ἀνεφύμενον ἐν ᾧ ἀνεφύησαν ἄκανθαί καὶ δὲν θὰ ἐπιχειρήσωσι σκαφῆν ἐπ' ἐλπίδι παρθένου τάφου. Δέκα θὰ παρέλθωσι μετ' ἐμέ αἰῶνες καὶ ὁμως ἡ νεότης καὶ ὠραιότης σου θὰ ἀνθῶσι ἀκόμη ὑπ' αὐτὰς τὰς ἀκάνθας.

Οὕτω λαλῶν ἔσφιξα τὸ τελευταῖον τὴν ἀγαπητὴν μου εἰς τὰς ἀγάλλας μου, ἐκείνη δὲ μὲ νύχαρίστησε δι' ἀποχαιρετητηρίου μειδιάματος. Παρεμέρισα τὰς ἀκάνθας ἐκ τοῦ βάθους τοῦ τάφου, εὗρον εἰς τὰ περίξ θρύα καὶ θύμον καὶ κατεσκευάσα ἀπαλὴν κλίνην ἐφ' ἧς τὴν ἀπέθεσα, ἀφοῦ τελευταῖον τὴν ἀπεχαίρετσα. Ἐπειτα ἔρριψα ἐπ' αὐτῆς χόρτον διὰ νὰ τὴν ἀποκρύψω ἀφ' ὄλων τὰ βλέμματα, τὴν ἐκάλυφα μὲ τὰς ἀκάνθας ἵνα διαφυλάττηται ἀπὸ τὸν ἀνεμὸν καὶ ἐγονυπέτησα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀφοῦ δ' ἔχυσα θερμὰ δάκρυα ἀπεμακρύνθη βιαίως διὰ πικρὸς ἀπὸ τῶν τῶν ἐκείνων.

Περιεπλανώμην χωρὶς νὰ γνωρίζω ποῦ πηγαίνω ἔχων πλήρη τὴν κεφαλήν ἀπὸ πυρετώδεις ὀπτασίας. Εὐχαρίστησις πικρὰ καὶ ὁμως βλαστὰ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ὁποῖον ἔπραξα ἀναιμιγνύετο ἐν ἐμοὶ μετὰ τῆς ταραχῆς τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀναμνήσεων. Μετὰ μίαν ὥραν, μετὰ πολλὰς ὥρας ἴσως, ἤσθάνθην τὴν γλῶσσάν μου ζωηρὰν, τὸν λάρυγγα καίοντα. Ἐζήτησα πηγὴν τινὰ, δὲν ὑπῆρχε· καὶ ἐβάδιζον πάντοτε. Τέλος διὰ μέσου τῶν θάμνων εἶδον μακρὰν δύο ἀνθρωπίνους μορφὰς καὶ ἔτρεξα πρὸς αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν.

Ἐκ πηγῆς σκιαζομένης ὑπὸ ἰτέας νεαρὰ κόρη καὶ γραῖα γυνὴ ἐπλήρωσαν τὰς ὑδρίας των καὶ διηυθύνοντο βραδεῖ βήματι πρὸς γειτονικὸν χωρίον.

Ὅπτασία παράδοξος μὲ ἐξέπληξεν. Ὀνειρεύομαι; Τὴν ἔθαψα, ἀπεχωρίσθην αὐτῆς διὰ παντὸς καὶ ὁμως ἰδοὺ αὐτὴ ἐνώπιόν μου! Τὴν ἀφῆκα ἀκίνητον καὶ αὐτὴ περιπατεῖ πρὸ ἐμοῦ. Ἠγέρθη τοῦ τάφου καὶ ἐπαρουσιάσθη πάλιν εἰς ἐμέ διότι δὲν ἤθελε νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ. Ἐπλησίασα

τὴν νεάνιδα καὶ τὴν παρετήρησα ἔκπληκτος... Αὐτὴ ἦτον! Κάτωθεν τῶν δύο γλαυκῶν καὶ ὑγρῶν ὀφθαλμῶν της ἐφ' ὧν ἔλαμπεν ἡ ἀγαθότης, ἐξωγραφίζετο ρις εὐθεία καὶ ῥόδινα χεῖλη, τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου ἔσφιγγον ἐπὶ τῶν ἰδικῶν μου. Λεπτὴ ἐπίχρυσος ταινία ἀνύψου τοὺς μεταξίνους αὐτῆς πλοκάμους ἐπιχαρίτως δεδεμένους περὶ τὴν κεφαλὴν ὅθεν δισπαίροντο δραπεταὶ τινὲς βόστρυχοι. Ὅλον τὸ σῶμά της περιεκαλύπτετο ὑπὸ λεπτοῦ χιτῶνος λευκοῦ ὀπότεν ἐξήρχοντο οἱ εὐκαμπτοὶ καὶ ἰσχυροὶ αὐτῆς βραχίονες. Ῥοδόχρουν ἱμάτιον διερχόμενον ἀπὸ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ ἄφινε νὰ μαντεύη τις τὸ θελητικὸν σχῆμα στήθους ζωογονομένου ὑπὸ τοῦ ἔαρος τῆς ζωῆς. Ἦμην ἐν ἐκστάσει ὅτε ἡ νεκρὰ ταναγρακία ἐστράφη πρὸς ἐμέ. Τῆς ἔκκαμα σημεῖον ὅτι ἦθελα νὰ πῶ μοι ἔτινε τὴν ὑδρίαν της καὶ ἐνόμισα ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς Τανάγρας ἦτο νέκταρ. Ἡ συνοδεύουσα αὐτὴν γραῖα μοι εἶπε δύο λέξεις τῶν ὁποίων ἀργότερα ἔμαθα τὴν σημασίαν: *Καλῶς ὠρίσατε* ὡς ἀπάντησιν δ' ἐγὼ προσέκλινα. Ἡ νεανίς μὲ ἐθεώρει προσεκτικὴν, εἶδεν ὅτι εἶμαι κεκμηκὼς καὶ μοι ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὸ χωρίον διὰ νὰ μὲ πείσῃ νὰ τὴν ἀκολουθήσω. Καλῶς εἶχον μαντεύσει ἀπὸ τὸ βλέμμα, ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τοῦ μειδιάματός της ὅτι ἡ φιλότιμη μου ἦτο ἀγαθὴ ὅσον καὶ ὠραία! Τὴν ἠκολούθησα, τοὺς ὀφθαλμούς ἔχων ἐπ' αὐτῆς προσηλωμένους καὶ ὄνειροπολῶν εὐδαίμονιαν ἄγνωστον.

"Α! Ῥαούλ, μειδιᾷς, καὶ μαντεύεις τὰ ἐπίλοιπα. Ἐν τῇ καλύβῃ ὅπου ὠδηγήθην ἐκάθητο γέρον φουστανελλοφόρος ὅστις μὲ ὑπεδέχθη μὲ τὰς αὐτὰς μυστηριώδεις λέξεις: *καλῶς ὠρίσατε, καὶ ἔσφιξε τὴν χεῖρά μου ὡς παλαιὸς φίλος*. Ὅταν συνῆλθον κτὰ τι ἐκ τῆς συγκινήσεώς μου ἐσκέφθην νὰ τῆς ἀποτείνω λέξεις τινὰς ἰταλιστί. Ὑπεδέξαντο τὴν φράσιν μου μετ' ἀναφωνήσεως χαρᾶς. Μὲ ἠννόουν. Ὁ γέρον ἦτο ναύτης, ἔζησε πολλὰ ἔτη εἰς Σμύρνην ὅπου ὀμιλεῖται ἡ ἰταλικὴ ὅσον καὶ ἡ ἑλληνικὴ. Μοι ἀπηύθυνε πληθὺν ἐρωτήσεων εἰς ἅς σχεδὸν δὲν ἀπῆντων, διότι μόνον εἰς τὴν νεκρὰν ταναγρακίαν ἐπρόσεχον. Εἶχεν ἀνάψει κλάδους τινὰς καὶ γονυπετῆς πρὸ τοῦ πυρὸς μᾶς ἠτοίμαζε καφέν' οὐδὲν τῶν κινήματων της μοι ἐξέφυγε, πᾶσα δὲ πτυχὴ τῆς ἐσθῆτός της ἐπεθεοχάριον τὴν ἰδέαν μου ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμε χάριν ἐμοῦ θαῦμα καὶ ὅτι ἡ φιλότιμη μου ἐξῆλθε μεγεθυθεῖσα ἐκ τοῦ τάφου. Ὁ γέρον παρετήρησε τὴν συγκίνησίν μου καὶ μὲ ἠρώτησεν ἂν ἔπασχα. Ἐγὼ δὲ τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἐλυπούμην νὰ ἐγκαταλίπω τὴν Τανάγραν.

— Ἄν εἶναι τοῦτο μόνον, μοι ἀπήντησε, δύνασθε νὰ περάσετε ἡμέρας τινὰς μαζύ μας διὰ νὰ εἰπῆτε εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ φίλους σας ὁποῖα εἶναι ἡ ἑλληνικὴ φιλοξενία.

Ἐδέχθην ἄνευ παρακλήσεων, εὐτυχῆς λογιζόμενος ὅτι δύναμαι νὰ προσβλέπω ἀκόμη τὴν θείαν τῆς ταναγρακίας μου ὠραιότητα. Ἐνῶ ἐπίνομεν τὸν

καφὲν ἐσηρῖζετο ὀρθίκα ἐπὶ τῆς θύρας περιτυλίσσουσα τοὺς ὠραίους βραχίονάς της διὰ τοῦ ῥοδοχρῶου ἱματίου. Ἦτο ἡ φιλότιμη μου εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν τὴν ἐβλεπον καθ' ἑκάστην ἐν ὄλῃ τῇ λάμψει τῆς ζωῆς καλλονῆς της! *αὐτὴ εἶναι!* ἐφώνησα ἀκουσίως... Ἐπλησίασε τὸν πατέρα της, ἔλαβε τὴν χεῖρά του καὶ ἀντήλλαξαν λέξεις τινὰς ἑλληνιστί. Ἐσκέπτοντο ἴσως νὰ μὲ θεραπεύωσι!

Πρὸς τί νὰ σοὶ διηγηθῶ τὰς εὐδαίμονας στιγμὰς ἅς διήλθον μετ' ἐκείνης! Ἡ Ἀθηνα, αὐτὸ ἦτο τὸ ὄνομά της, ἐγνώριζεν ἀρκετὰ τὴν ἰταλικὴν ὥστε νὰ μὲ ἐνοῆ, ἐγὼ δὲ δὲν ἐγνώριζα ἀρκετὰ ὥστε νὰ τῆς ὀμιλῶ πολὺ Συνομιλεγομεθα ἀνταλλάσσοντες μειδιάματα! Αὐτὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ ἔρωτος, ἀληθῆς πηχόσμιος γλῶσσα.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἤμην ἤδη ἀποφασισμένος· ὁ Θεὸς μοι τὴν ἀφήρσεν, ὁ Θεὸς μοι τὴν ἀποδίδει· γεννηθήτω τὸ θέλημά του. Ἐσურα τὸν γέροντα παρὰ τὴν πηγὴν, ἐξεθείασα τὴν καλλονὴν τῆς θυγατρὸς του καὶ τὴν ἐζήτησα εἰς γάμον. Μοι ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἀφήσῃ τὴν θυγατέρα του κυρίαν τῆς θελήσεώς της. Ἀλλὰ, δὲν ἀνέγνωσα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της, δὲν προσησάθη ἀπὸ τὸ σφίξιμον τῆς χειρὸς της, ὅτι τοιαύτη ἦτο καὶ αὐτῆς ἡ θέλησις; Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τὴν ἠσπασθῆναι εἰς τὸ μέτωπον καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἤμεθα μία ψυχὴ εἰς δύο σώματα.

Ἐπρότεινα εἰς τὴν Ἀθηναῖαν νὰ μείνω μετ' αὐτῆς ἐν Τανάγρα. Πᾶσα ὥρα παρερχομένη μοι ἀπεκάλυπτεν ἐν τῇ θείᾳ αὐτῆς φύσει νέους θησαυροὺς καλλονῆς ἀπλότητος καὶ ἀγαθότητος. Χάριν αὐτῆς εὐχαρίστως ἤθελον ἀρνηθῆ καὶ τὴν πατρίδα μου ὡς οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι τοῦ Ὀμήρου οἱ γευθέντες τοῦ λατοῦ. Ἀλλ' ἡ Ἀθηναῖα ἤθελε νὰ ἴδῃ τὴν Γαλλίαν, ὅπου αἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν ἐνδεδυμέναι ὡς αὐτὴ Ἡ ἀνυπομονησίκα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γενέτειραν προήρχετο ἀπὸ ἀγαθὴν καὶ μετριόφροναν σκέψιν· ἀπὸ τὸν φόβον δῆλα δὴ μήπως ἂν καὶ πλησίον της εὐρισκόμενος νοσταλγῆσω. Ὁ γέρον τὴν ἐνεθάρρυνε πάσῃ δυνάμει.

— Πήγαίνε, Ἀθηναῖα μου, ἔλεγε, πήγαίνε νὰ δεῖξῃς εἰς τὰς Γαλλίδας ὁποῖα εἶναι αἱ Ἑλληνίδες κόραι.

Ἐφερα τὴν μεγάλην ταναγρακίαν μου εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τὴν μετεμφιέτω εὐρωπαϊστί. Ἐνεδύθη κομψότατα ἀπλῆν μεταξίνην ἐσθῆτα ἀνοικτοῦ χρώματος. Μοι ἐφάνη ὠραιότερα ἀκόμη ὑπὸ τὰ νέα της ἐνδύματα διότι ἔφερεν αὐτὰ μετ' ἐλευθερίας καὶ χάριτος.

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας τῆς ἐδείκνυον ἐν Παρισίοις τὰς μικρὰς της ἀδελφὰς τὰς φυλακισμένας ἐν ταῖς ἐρμαραῖοις τοῦ Λούβρου. Διετήρησεν ὄλην τὴν γαλήνιον εὐθυμίαν της ἐν μέσῳ τῶν θορύβων τῆς μεγάλης πόλεως. Ἦμεθα εὐτυχεῖς καὶ πλέον ἐρωτευμένοι ἢ τὴν πρώτην ἡμέραν. Ἡ Ἀθηναῖα μανθάνει τὴν γαλλικὴν καὶ μὲ διδάσκει ὀλίγον τὴν ἑλληνικὴν. Ἡ σελήνη τοῦ μέλιτος ἔσται πασιφανὴς πάντοτε δι' ἡμᾶς. Ἄ! φίλε

μου! κρίνε περί τῆς εὐτυχίας μου! ἡ μικρὰ ταναγραΐα μου ζῆ καὶ εἶναι σύζυγός μου! Ἡ ταναγραΐα μου ἦτο ὠχρά· σήμερον εἶναι ῥόδινος ὡς τὰ ῥόδα! Τὸ θέρος τὸ εὐρίσκει ἐπίσης γλυκὺ ἐν Παρισίοις ὡς καὶ ἐν Τανάγρα· τὸν χειμῶνα θὰ τὸν διέλθωμεν ἐν Ἑλλάδι πλησίον τοῦ καλοῦ γέροντος. Καὶ εἰς σέ φίλε μου, ὀφείλω ὄλην τὴν εὐτυχίαν μου! Ζῶσα Ταναγραΐα ἦτις με ἀγαπᾷ καὶ . . . μικροὶ μέλλοντες ταναγραΐοι.

Αἰμίλιος

ΡΑΟΥΑ ΤΩ: ΑΙΜΙΛΙΩ:

Ἐρώμη 3 Σεπτεμβρίου 187. . .

Φίλε μου, ἔχω ἐν τῇ συλλογῇ μου καὶ ἄλλην Ταναγραΐαν. Τρέχω νὰ τὴν θάψω παρὰ τὴν ἰδικὴν σου.

(ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Δ. Π. Α.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΠΟΙΙΑ

Ἡ οὕτω καλουμένη λατινικὴ νομισματικὴ ἔνωσις καθιερώθη διὰ συνθήκης ὑπογραφείσης τὴν 23 Δεκεμβρίου 1865 μεταξὺ Γαλλίας, Βελγίου, Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας καὶ ἦς αἱ ἐπίσημοι ἐπικυρώσεις ἀντηλλάγησαν τὴν 19 Ἰουλίου 1866. Εἰς τὴν συνθήκην ταύτην δι' ἧς ἐκκλονίσθησαν τὰ τοῦ σταθμοῦ, τοῦ τίτλου καὶ τοῦ μεγέθους τῶν νομισμάτων ὡς καὶ τῆς κυκλοφορίας αὐτῶν καὶ καθιερώθη τὸ φράγκον ὡς νομισματικὴ μονάδα, ἡ Ἑλλάς προσήλθε διὰ νόμου ἀπὸ 10 Ἀπριλίου 1867, δημοσιευθέντος τὴν 4 Δεκεμβρίου 1868 καὶ ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἑφημερίδι τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου νόμου ὠρίσθη ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1869 ἐπετρέπη ὅμως ἡ ἐκτύπωσις καὶ πρότερον νέων ἐθνικῶν νομισμάτων. Ἐκτοτε ἡ μὲν ἐφαρμογὴ τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος ἀναβάλλεται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἀλλ' ἐκόπησαν πολλάκις ἑλληνικὰ νομίσματα ἐν τοῖς γαλλικοῖς νομισματοκοπείοις καὶ περὶ τούτου θέλομεν ἐνταῦθα διὰ βραχέων διαλέξει.

Τὴν χάριν τῶν σφραγίδων τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνέθηκε τῷ ἀρχιχαράκτη τοῦ ἐν Παρισίοις νομισματοκοπείου Ἀλβέρτου Βάρρε, ἔδει δὲ ταῦτα νὰ ὄσι συμφώνως τῇ νομισματικῇ συνθήκῃ χρυσᾷ μὲν 1) τῶν 100 δραχμῶν 2) τῶν 50 δραχμῶν 3) τῶν 20 δραχμῶν 4) τῶν 10 δραχμῶν 5) τῶν 5 δραχμῶν ἀργυρᾷ δὲ 1) τῶν 5 δραχμῶν 2) τῶν 2 δραχμῶν 3) τῆς 1 δραχμῆς 4) τῶν 50 λεπτῶν 5) τῶν 20 λεπτῶν καὶ χαλκᾷ 1) τῶν 10 λεπτῶν 2) τῶν 5 λεπτῶν 3) τῶν 2 λεπτῶν 4) τοῦ 1 λεπτοῦ.

Τὰ πρῶτα νέα ἑλληνικὰ νομίσματα ἐκόπησαν κατὰ τὸ 1868· ἰδοὺ δὲ πόσα ἐκ τούτων ἐκόπησαν.

47,419	κομμάτια τῶν 2	δραχμῶν ἀξίας	Δραχ.	94,838
479,682	» τῆς 1	δραχμῆς	»	479,682
60	» τῶν 50	λεπτῶν	»	30

Τὸ ὅλον ἀξίας δρ. 574,550

Πάντα τὰ νομίσματα ταῦτα φέροντα νεκρικὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ βρασιλέως ἐκόπησαν ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῶν Παρισίων καὶ φέρουσι τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ γράμμα (A) καὶ πάρεργα σύμβολα ἀγκυραν καὶ μέλισσαν. Ἐκ τούτων ἡ μὲν ἀγκυρα εἶναι τὸ σύμβολον (différent) τοῦ ἀρχιχαράκτου Ἀλβέρτου Βάρρε, ἡ δὲ μέλιτις τὸ σύμβολον τοῦ ἀρχιεργαστασιάρχου βροῦνου Ρενουάρδου de Bussière.

Τῷ 1869—1870 παρηγγέθησαν εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον τοῦ Στρασβούργου Γαλλικοῦ τότε ὄντος, τὰ χαλκᾷ ἑλληνικὰ νομίσματα, ὧν τὰς σφραγίδας ἐχάραξεν ὁμοίως ὁ Βάρρε. Ἐκ τούτων ἐκόπησαν·

14,994,162	κομμάτια τῶν 10	λεπτῶν ἀξίας	Δρ.	1,499,416,20
23,945,158	» 5	»	»	1,197,257,90
7,481,724	» 2	»	»	149,634,48
14,975,677	» 1	»	»	149,756,77

Τὸ ὅλον τῆς ἀξίας Δρ. 2,996,065,35

Τὰ νομίσματα φέρουσι τὸ σημεῖον τοῦ νομισματοκοπείου τοῦ Στρασβούργου (BB) καὶ πάρεργα σύμβολα ἀγκυραν καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ ἀγίου Μαυρικίου, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀγκυρα εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ χαράκτου Βάρρε, ὁ δὲ σταυρὸς τοῦ ἀγίου Μαυρικίου τὸ σύμβολον τοῦ ἀρχιεργαστασιάρχου τοῦ νομισματοκοπείου Στρασβούργου ἱππότητου Delebecque.

Τῷ 1873 καὶ 1874 ἐκόπησαν ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῶν Παρισίων καὶ τὰ ἐπίλοιπα συμπληρωτικὰ νομίσματα τῶν δύο δραχμῶν, τῆς μιᾶς δραχμῆς, τῶν 50 καὶ τῶν 20 λεπτῶν, ἅτινα ἡ Ἑλλάς ἐδικιοῦτο νὰ κόψῃ δυνάμει τοῦ ἀρθροῦ 9 τῆς νομισματικῆς συμβάσεως, ἥτοι ἐν ἀναλογία 6 δραχμῶν ἐφ' ἐκάστης ψυχῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπικρατείας. Καὶ τῷ μὲν 1873 ἔκοψε·

839,431	κομμάτια τῶν 2	Δραχμῶν ἀξίας	Δρ.	1,678,862
1802,211	» τῆς 1	δραχμῆς	»	1,802,211

Τὸ ὅλον Δρ. 3,481,073

τὸ δὲ 1874

2,249,465	κομμάτια τῆς 1	Δραχμῆς ἀξίας	Δρ.	2,249,465
4,500,573	» τῶν 50	λεπτῶν	»	2,250,286,50
2,223,127	» τῶν 20	»	»	444,625,40

Τὸ ὅλον Δρ. 4,944,376,90

Και τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσι τὰ αὐτὰ καὶ τὰ κατὰ τὸ 1868 κοπέντα πάρεργα σύμβολα καὶ τὸ γράμμα τοῦ νομισματοκοπέου τῶν Παρισίων.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης μέχρι τοῦδε κομμάτια τῶν 5 Δραχμῶν δὲν εἶχον ἐκτυπωθῆ, ταῦτα δὲ παραγγελλθέντα τῷ 1875 ἐξετυπώθησαν ἐν τῷ νομισματοκοπέῳ τῶν Παρισίων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον 1876. ἐτυπώθησαν δὲ

τῷ μὲν 1875 κομμάτια	1,197,799	ἀξίας Δρ.	5,988,995
τῷ δὲ 1876 »	1,894,774	» »	9,473,870
Ἐν συνόλῳ »	3,092,573	» »	15,462,865

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1876 ἐκόπησαν τὸ πρῶτον καὶ χρυσᾶ νομίσματα ἐν τῷ νομισματοκοπέῳ τῶν Παρισίων ἧτοι

76 κομμάτια τῶν 100 Δραχμῶν ἀξίας	Δρ.	7,600
182 » 50 » »	»	9,100
37362 » 20 » »	»	747,240
18959 » 10 » »	»	189,590
9294 » 5 » »	»	46,470
65873 ἐν συνόλῳ »	»	1,000,000

Πάντα ταῦτα φέρουσι τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν ἄλλων πάρεργα σύμβολα καὶ τὸ γράμμα τοῦ νομισματοκοπέου τῶν Παρισίων. Καὶ ὁ μὲν τύπος τῶν χρυσῶν τῶν 20, 10 καὶ 5 Δραχμῶν ἔχει ἀγένειον τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως ὡς ἐν τῷ δοκιμίῳ (essai) τῷ ἐκτυπωθέντι κατὰ τῷ 1869, τὰ δὲ χρυσᾶ τῶν 100 καὶ 50 Δραχμῶν καὶ τὰ ἀργυρᾶ τῶν 5 εἶναι νέας σφραγίδος ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Βάρρε χαρραχθείσης μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως μυστακοφόρου.

Τέλος τῷ 1878 παραγγέθη καὶ δευτέρᾳ ἔκδοσις χαλκίνων νομισμάτων, ἧτις ἀρξάμενη τῷ 1878 ἐν Βορδιγάλιοις ἐπερατώθη τῷ 1879 ἐν Παρισίοις διαλυθέντος τοῦ νομισματοκοπέου τῶν Βορδιγάλων. Ὁ ὅλος δ' ἀριθμὸς τῶν ἐκκοπέντων νομισμάτων ἐν ἀμφοτέροις τοῖς νομισματοκοπέοις ἀνήλθεν εἰς 30,776,000 κομμάτια ἀντιπροσωπεύοντα ἀξίαν 1,500,000 Δραχμῶν.

Ἐκόπησαν δ' ἐν μὲν τῷ νομισματοκοπέῳ Βορδιγάλων τῷ 1878	
7,140,092 κομμάτια τῶν 10 λεπτῶν ἀξίας	Δρ. 714,009.20
11,526,210 » 5 » »	586,310.50
3,750,000 » 2 » »	75,000
7,132,400 » 1 » »	71,324

Τὸ ὅλον Δρ. 1,436,643.70

Ἐν δὲ τῷ νομισματοκοπέῳ Παρισίων τῷ 1879 τὰ ἐξῆς·

357,908 κομμάτια τῶν 10 λεπτῶν ἀξίας	Δρ.	35,790.80
471,790 » 5 » »	»	35,589.50
397,600 » 1 » »	»	3,976

Τὸ ὅλον Δρ. 63,356.30

ἧτι ἐν συνόλῳ κομμάτια

τῶν 10 λεπτῶν	7,498,000
5 »	11,998,000
2 »	3,750,000
1 »	7,530,000

30,776,000

Διὰ τὰ νομίσματα δὲ ταῦτα κατασκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ Βάρρε νέαι σφραγίδες φέρουσαι τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως μυστακοφόρου, καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ νομισματοκοπέῳ Παρισίων ἐκκοπέντα φέρουσι τὰ αὐτὰ πάρεργα σύμβολα, τὰ δ' ἐν τῷ νομισματοκοπέῳ Βορδιγάλων τὸ γράμμα τοῦ νομισματοκοπέου K καὶ πλὴν τῆς ἀγκύρας, τοῦ συμβόλου τοῦ χαρακτοῦ Βάρρε, τὸν σταυρὸν τοῦ ἀγίου Μαυρικίου, τὸ σύμβολον τοῦ ἀρχιεπισκοπάρχου Delebecque, ἧτοι τὸ αὐτὸ οἶον φέρουσι καὶ τὰ ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1869 καὶ 1870 κοπέντα, διότι ἐκεῖθεν ὁ Delebecque μετετέθη εἰς Βορδιγάλλαν.

Ὡστε ἡ ὀλικὴ ἀξία τῶν ἐκκοπέντων ἐλληνικῶν νομισμάτων ἐν συνόλῳ ἔχει ὡς ἐξῆς.

χρυσᾶ νομίσματα	ἀξίας Δρ.	1,000,000
ἀργυρᾶ πεντὸδραχμικα	»	15,462,865
συμπληρωτικὰ ἀργυρᾶ νομίσματα	»	8,999,999.90
χαλκᾶ	»	4,496,065.35

Τὸ ὅλον Δρ. 29,958,949.25

Τὰ δὲ συμπληρωτικὰ νομίσματα ἔχουσιν ὡς ἐξῆς·

τῶν δύο δραχμῶν ἀξίας	Δρ.	1,773,700
τῆς μιᾶς δραχμῆς »	»	4,531,358
τῶν 50 λεπτῶν »	»	2,250,316.50
τῶν 20 » »	»	444,625.40

Τὸ ὅλον Δρ. 8,999,999.90

Μεγάλῃ εἶναι ἡ δυσαναλογία ἐν τῇ ἐλληνικῇ νομισματοποιίᾳ τῶν χρυσῶν πρὸς τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα, δυνάμει δὲ τῆς νομισματικῆς συμβάσεως ἕκαστον κρᾶτος δικαιούται νὰ κόψῃ ἀπεριόριστον ἀριθμὸν χρυσῶν νομισμάτων. Ἄν οἱ παρ' ἡμῶν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐκκοπὴ χρυσῶν νομισμάτων θὰ ἐδείκνυε τὸν πλοῦτον τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ ἐχρησίμευεν ὡς ἡ με-

γαλητέρα κατά την Ανατολήν προπαγάνδα του Ἑλληνισμοῦ δὲν θὰ παρημέλουν τοῦτο καὶ θὰ ἐσπευδον παντὶ τρόπῳ νὰ πληρώσωσι τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀνάγκην. Ἀφοῦ δ' ἡ κυβέρνησις δὲν προβαίνει εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ἀποροῦμεν πῶς δὲν ἀποφασίζει μίαν τῶν παρ' ἡμῶν τραπεζῶν νὰ κόπτη κατ' ἔτος ποσὸν τι χρυσῶν νομισμάτων ἐξ οὗ οὐ μόνον δὲν ἤθελεν αὕτη ζημιωθῆ ἀλλὰ καὶ θὰ ἀπελάμβανε μικρὸν κέρδος.

Ἡ Ἑλλὰς ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ ἄνω πίνακι ἔκοψεν ἀπαξ μέχρι τοῦδε χρυσὰ νομίσματα ἀξίας ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐνῶ τὸ μικροσκοπικὸν δουκάτον τοῦ Μοναχοῦ ἔκοψε κατὰ τὸ 1878 καὶ 1879 χρυσὰ εἰκοσάφραγκα ἀξίας δύο ἑκατομμυρίων φράγκων, καὶ οὕτω συμβαίνει ὥστε ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ μεταξὺ τῶν εἰκοσαφράγκων τῶν μεγάλων κρατῶν νὰ ἀπαντῶνται συχνότερα εἰκοσάφραγκα τοῦ Μοναχοῦ ἢ εἰκοσάδραχμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου, διότι καὶ τὰ ὀλίγα κοπέντα φυλάττονται κεκλεισμένα ἐν τῷ ἀποθεματικῷ τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Τελευταίως ἡ Ἑλλὰς διὰ συμβάσεως ὑπογράφει τὴν 20 Δεκεμβρίου 1881 προσέβη μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις οἴκου Oeschger Mesdack et Cie εἰς συμφωνίαν περὶ ἐκτυπώσεως νέων χαλκῶν νομισμάτων. Τὰ νομίσματα ταῦτα θὰ ἦναι ὁμοίως σφραγίδος τῆς καὶ διὰ τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ ἐκτυπωθέντα πρὸ 1878 καὶ θὰ ἀνέρχωνται εἰς

160,000	κομμάτια τῶν 10 λεπτῶν ἀξίας	Δρ. 1,600,000
144,000	» τῶν 5 » »	» 720,000
τὸ ὅλον 304,000	»	» Δρ. 2,320,000

Ἡ ἐκτύπωσις ἤρξατο ἤδη ἐν τῷ νομισματοκοπιῷ τῶν Παρισίων θὰ διαρκῆσῃ δὲ δώδεκα μῆνας καὶ τὰ νέα νομίσματα θὰ ἀποσταλῶσιν ἐνταῦθα εἰς 23 ἀποστολάς.

Δικαιοῦται ὁμως ἡ Ἑλλὰς νὰ κόψῃ συμπληρωτικὰ ἀργυρὰ νομίσματα ἀξίας δρ. 3, 100,000 εἰς στρογγύλους ἀριθμούς, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς μετὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ 1879 κατὰ 222000, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς προσαρτήσεως τῶν νέων ἐπαρχιῶν ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς τριακοσίας περίπου χιλιάδας. Ἐλπίζομεν δ' ὅτι ἡ ἐκκοπὴ αὕτη ταχέως θὰ διαταχθῇ.

Μ. Π. Λάμπρος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΨΙΤΤΑΚΟΥ

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17 Μαΐου 1771 τριμερὰ καταιγίς ἐκ τῶν συχνωτάτων κατὰ τὰς βορείους θαλάσσας ἔρριψε τὸν Ἀτρόμητον, βρίκιον ἀγγλικὸν δώδεκα πυροβόλων ἐπὶ ἀγνώστου βράχου τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύνατο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀναγνωρίσωσιν ἕνεκα τοῦ σκότους.

Ὁ Ἀτρόμητος ἦτο ἐν τῶν τεσσάρων πλοίων τῶν ἀποσταλέντων πρὸς ἔρευναν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὀκεανὸν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀντιναύαρχου Ἰακώβου Κούκ.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὁ ἐνδοξος θαλασσοπόρος εἶχεν ἤδη ἀνακαλύψει μέρος τῶν Αὐστραλίων νήσων, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας Γεώργιος Δ' ἔχαιρεν ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ ταῖς νέαις γεωγραφικαῖς ἀκτακτήσεις τοῦ νοήμονος καὶ πιστοῦ αὐτοῦ ὑπηκόου.

Ἡ τρικυμία εἶχεν ἀποχωρίσει τὸ πλοῖον τοῦ ὁποῖου ἐπέβαιναν ὁ ἀντιναύαρχος ἀπὸ τῶν ἄλλων πλοίων καὶ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς τοῦ Κούκ κατὰ τὴν ἀνατολήν τῆς ἡμέρας ὅτι εὐρέθη ἀπέναντι μικρᾶς ἀνηθηρᾶς νήσου, ἣτις δὲν ἦτο σημειωμένη ἐν τῷ ναυτικῷ του χάρτη καὶ ἡ ὁποία ἔχουσα περιφέρειαν ἐν ὅλῳ 300 τετραγωνικῶν μέτρων, ἔκειτο δέκα πέντε μίλια βορειοανατολικῶς τῆς Μελβούρν.

Ὅπως δὴποτε ὁ Κούκ ὑπέθεσεν ὅτι ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος νῆσος ἦτο ἀκατοίκητος καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῇ διέταξε τακτικὴν ἔρευναν εἰς τὸ ἀκαλλιέργητον καὶ δασῶδες αὐτῆς ἐσωτερικόν.

Οὐδὲν ἔχνος ἰθαγενῶν ἢ ἀγρίων ζῶων ἀνεῦρον οἱ ναῦται τοῦ Ἀτρομήτου, μόνον σαρκεῖαν πολυχρόμων πτηνῶν ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ψιττακῶν. Οἱ μόνοι οὗτοι νησιῶται οἴτινες ἐσχημάτιζον τὴν ἐν τῇ νήσῳ δημοκρατίαν ἐθιμώθησαν ἐν ποικίλῃ καὶ κκοήχῳ γλώσσῃ διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐπιδρομέων.

Ἄλλὰ μάτην ἐστέναζον· πᾶσα ἀντίστασις ἦτο ἀνωφελὴς καὶ ὑπὸ συνεχῆ πυροβολισμόν οἱ πτερωτοὶ κάτοικοι τοῦ παρθένου αὐτοῦ τόπου μετέβησαν ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Ὁ Κούκ ἀφίκετο καὶ ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν σφαγὴν, ἣτις ὁμως ἦτο ἀναγκαία ὡς ἐκ τῆς ἐλασιότητος εἰς ἣν εὐρίσκετο ἡ προμήθειαι τῶν ζωοτροφῶν των. Ὅλη ἡ ἀποικία ἐμαδρήθη καὶ ἐψήθη καὶ βοηθούσης τῆς φαντασίας οἱ ναῦται μὲς ἐνόμιζον ὅτι ἔτρωγον περιστερὰς ἢ φασιανούς.

Ὁ ἀντιναύαρχος καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν ἀπηξίωσαν νὰ τιμῆτωσι τοὺς ψιττακούς, καὶ πάντες καθήμενοι ἐπὶ τῆς χλόης καὶ ἔχοντες πρὸ αὐτῶν βρέλιον ῥουμίου κτεβρόχθιζον τὰ κρέατα τῶν δυστυχῶν πτηνῶν.

Ἐν τοσοῦτῳ τὸ βρίκιον ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πλοῦν καὶ ὁ καιρὸς ἦτο εὐθὺς. Εὐθὺς δ' ἐδόθη ἡ διαταγὴ τοῦ ἀπόπλου.

Ὅτε ἐγέρθησαν, ὁ Κούκ εὗρεν ὑπὸ τὸν πῖλόν του ὠραϊότατον ψιττακὸν στακτόχρουν καὶ ἐρυθρόν, ὅστις μόνος αὐτὸς διέφυγε τὴν σφαγὴν.

Ὁ ἀντιναύαρχος ἔλαβεν αὐτὸν καὶ παρετήρησεν ὅτι ἦτο νεώτατος· ἐπῆλθε δ' αὐτῷ ἡ ἰδέα νὰ τὸν φέρῃ εἰς Λιβερπούλ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀνακαλύψεως του καὶ νὰ τὸν προσφέρῃ ὡς δῶρον εἰς τὴν Μιλαίδην Σουρσίλλ τὴν σύζυγον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν.

Ἐχαρίσθη λοιπὸν ἡ ζωὴ εἰς τὸν δυστυχῆ αὐτὸν ὄρφανὸν καὶ ὥρας τι-

νάς ἀργότερον εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ Ἀτρομήτου, ἐντὸς τοῦ θαλαμίσκου τοῦ ἀντιναυάρχου, ὅστις ἔγραφεν ἐπὶ τοῦ χάρτου του τὸ ὄνομα ὅπερ ἔδωκεν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον, καλέσας αὐτὴν νῆσον τῶν ψιττακῶν (Parrots island).

Μετὰ πέντε μῆνας ὁ Ἰάκωβος Κοὺκ ἀπεβιβάζετο εἰς Λιβαρπούλ.

Ἡ πόλις εὐρίσκετο ἐν ἑορτῇ καὶ λέμβοι ἤρχοντο πρὸς προϋπάντησιν τοῦ ἐνδόξου ναυτίλου.

Ὁ Κοὺκ ἐπλησίαζεν ἤδη ἐπιβαίνων τιμητικῆς λέμβου τὴν παραλίαν, ὅτε αἶφνης ἠκούσθη ἐκ τῶν κυμάτων φωνὴ κρᾶζουσα

— Βοήθεια! βοήθεια!

Ἐπῆλθε στιγμὴ φόβου καὶ ἐκπλήξεως.

Βεβιαῶς ἀνθρώπος ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν· ἀνθρώπος ἐπνίγετο.

Πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὴν θάλασσαν. . .

Καὶ εἶδον τὸν δυστυχῆ ψιττακὸν κραυγάζοντα πάντοτε ἀλλὰ μὲ ἐξησθημένην πλέον φωνήν.

Βοήθεια! . .

Ὁ Κοὺκ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους του ἐφ' οὗ ὁ ψιττακὸς ἀνερριχθῆ καὶ ἐπκνήθη εἰς τὸν κύριόν του καταβεβρεγμένος καὶ κρουολογημένος.

Ἐνθουσιασμένος ὁ Κοὺκ διὰ τὸ δεῖγμα αὐτὸ τῆς νοημοσύνης τοῦ πτηνοῦ του τὸ ὅποιον ἐνεθυμήθη χωρὶς νὰ διδαχθῆ τὴν λέξιν τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ αὐταὶ εὐρισκόμενοι ἐν κινδύνῳ, τῷ ἐπιδαψίλευσε πολλὰς περιποιήσεις ἵνα μὴ τὸ ἀκούσιον λουτρὸν τῷ ἐπιφέρει κακὰ ἐπακόλουθα.

Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν ὁ ἦρωας μας παρουσιάσθη ἐνώπιον ἐκλεκτῆς ἡμεγεύρας καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου του ἤρθωσεν ἀλλὰ διὰ φωνῆς κατὰ τι ἐρρίνου τὸ ὄνομα τῆς Μιλαιδῆς Σουρσίλλ ἣτις ἐδέχθη αὐτὸν ὡς πολῦτιμον δῶρον καὶ ὑπεσχέθη νὰ τὸν περιποιηθῆ ἐξόχως.

Ἡ Μιλαιδὴ ἐτήρησε τὸν λόγον τῆς καὶ πολὺν ἔτι μετὰ τὸν θάνατόν της χρόνον δὲν ὑπῆρχε καθ' ὅλον τὸ βασιλείον, οὐδ' ἐν τοῖς βρασιλικῶν πτηνοτροφείοις τοῦ Βίνδσορ ψιττακὸς πολυμαθέστερος καὶ ἐξυπνότερος. Πάντες δὲ τὸν ἐθώπευον.

Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος τῷ ἔδιδε γλυκίσματα.

Ἐφώναζε μὲ τόσῃ χάριν, Ζήτη ὁ Βασιλεὺς! Ἡ βασίλισσα Βικτωρία τὸν ἐφόρτωνε διὰ σακχαρωτῶν· οὐδεὶς δὲ ἀπήγγελλε μὲ μεγαλητέρῃ λεπτότητα, Ζήτη ἡ βασίλισσα! Καὶ ὁ λόρδος δῆμαρχος ὅστις ἐγνώριζε πόσον ὠραῖα ἔψαλλε τὸν βρασιλικὸν ὕμνον ὑπεστήριξεν ὅτι ἂν δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν εὐγενῆ γενεάν τῶν ψιττακῶν τὸ πτηνὸν αὐτὸ ἦθελέ τις τὸ ἐκλάβει ὡς τὸν πιστότερον τῶν δημαρχικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ἄστεος.

Παρήλθε πολὺς χρόνος! Καὶ ὁ δυστυχῆς ψιττακὸς μεταλλάξας κυρίως,

κατήνησεν ἀπὸ Ἄγγλου ὑπηκόου Γάλλος καὶ ἀπὸ πολίτου τοῦ Ἄστεος κάτοικος τῶν κλεινῶν Παρισίων.

Ἡ σκηνὴ μεταφέρεται εἰς τὰ περὶ τοὺς Παρισίους ὀχυρώματα ἐν οἰκίᾳ καταληφθεῖσῃ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς Κοινότητος οἵτινες ὑπὸ τὰ ἀνεγερθέντα ὀδοφράγματα προφυλλάττονται κατὰ τῶν ἐκ Βερσαλλιῶν ἐπερχομένων στρατιωτῶν.

Ἡσύχασεν ὀλίγον ὁ πυροβολισμὸς καὶ ἀπαίσιοι οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀῆμου πίνουσιν ἀρροφητὴ τὸν οἶνον τῆς καταληφθείσης οἰκίας.

Τὰ ποτήρια κενοῦνται καὶ πάλιν πληροῦνται. Μετὰ τὸ δευτέρον ἐπέρχεται τρίτον ὅπερ ἀκολουθεῖ τέταρτον καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Ἰθῆρεις δὲ καὶ βλασφημικαὶ σεῖουσι τὴν ὀροφήν.

— Goddem, ἐφώνησε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ ψιττακὸς μας, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὰ ἀγγλικά του.

— Βρὲ τὸ διάβολο, εἶπεν ὁ λοχίας στρεφόμενος καὶ δεικνύων αὐτὸν εἰς τοὺς ἀνδρας τοῦ κύτταξέ τον πῶς θυμόνει. . .

Ἐξεκρέμασε τὸν κλωθὸν καὶ τὸν ἔθηκεν ἐπὶ τῆς τραπέζης· ἔλαβε δίπυρον, τὸ ἐνέβαψεν εἰς τὸν οἶνον καὶ τὸ παρυσίασεν εἰς τὸν ψιττακὸν, ὅστις ἐπειδὴ ἀπὸ εἴκοσι τεσσάρων ὠρῶν δὲν εἶχε φάγει τίποτε προσεπάθησε νὰ τὸ λάβῃ.

— Σιγά, σιγά! εἶπεν ὁ λοχίας ἀποσύρων τὴν χεῖρα, θὰ σοῦ τὸ δώσω, ἀλλὰ ὑπὸ ἓνα ὄρον νὰ φωνάξῃς μαζὺ μας· Ζήτη.

Καὶ οἱ πολιτοφύλακες ἐνεθάρρουν τὸν λοχίαν ὅστις ἐφώνει·

— Φώναξε λοιπὸν, βρωμοπούλι, ἢ σὲ πνίγω.

Μόλις ἐτελείωσε καὶ ἠκούσθη δεινὸς πυροβολισμὸς καὶ τὰ ὀβούζια ἤρχισαν νὰ πίπτωσιν ἐπὶ τῶν πέριξ.

— Διάβολο τί τρέχει. . . ἔφθασαν λοιπὸν οἱ Βερσαλλιανοὶ; Καὶ ἐγερευθεὶς ἔτρεξε νὰ τοποθετήσῃ τοὺς ἀνδρας τοῦ εἰς τὸ ὀδοφράγμα, πέραν τοῦ ὁποίου μεθ' ὅλον τὸν καπνὸν διεκρίνοντο ἤδη οἱ τακτικοὶ στρατιῶται.

Ὁ ψιττακὸς ἔμεινε μόνος ἐν τῷ κλωθῷ του ἐπὶ τραπέζης πλήρους κενῶν φιαλῶν καὶ εἶχεν ἐνώπιόν του τὸ εἰς τὸν οἶνον βεβρεγμένον δίπυρον, τὸ ἀντικείμενον τῶν πόθων του.

Ἡ πείνα εἶχε καταντήσῃ ἀφόρητος. . . Ψιττακὸς τοικύτης ἡλικίας, διότι ἦτο ἡδὴ ὑπερεκατοντούτης, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ τὴν δίκαιαν τοῦ δόκτορος Τάννερ· ὥστε ἀπεφάσισε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰ πάντα χάριν ὀλίγου ἄρτου ἢ ὄρυζιου.

Καὶ ἐσυλλάβιζε τὴν φράσιν τὴν ὁποίαν τῷ ἐπέβαλον νὰ ἐπαναλάβῃ.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν πυκνὸς καπνὸς ἐπλήρωσε τὸ φυλακεῖον· ὁ ψιττακὸς δὲν εἶδεν ἐν τῇ ὀδοῦ τοὺς κοινωνιστὰς προσβληθέντας ὑπὸ τῆς μωδραλιοβόλου καὶ φεύγοντας ἐν ἀταξίᾳ· δὲν εἶδεν ἀξιωματικὸν τοῦ στρατοῦ τῶν Βερσαλλιανῶν ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτῶν πλησιασάντα εἰς τὸ

παράθυρον και υπερπηδήσαντα αὐτό. . . Οὐδὲν τούτων ἐν μόνον ἐνόμισεν, ὅτι ἐπέστρεφον οἱ δῆμοί του και ὅτι θὰ ἔρωγεν ἂν συγκατετίθετο νὰ φωνάξῃ μετ' αὐτῶν.

Και διὰ τῆς ὀξείας φωνῆς του ἀνέκραξε δις, Ζήτω ἡ Κοινότης.

Βροχή σφαιρῶν ἐρίφηθη εἰς τὸ φυλακτεῖον και ὁ δυστυχῆς ὑπερωκεάνειος ψιττακὸς ἔπεσε θύμα τῆς πείνης και τῆς κοινότητος.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

ΑΘΗΝΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Εἰ γάρ κεν και σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν καταθοῖο
και θιμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν και τὸ γένοιτο.
Ἡσιόδωρ Ἔργ. και Ἡμέρ. § 360.

Κατὰ πόσον αἱ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα και διαφόρους ἄλλους τῆς Ἀνατολῆς τύπους εὐρισκόμεναι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ μέχρι πρό τινων δεκαετηρίδων ἦσαν παρημελημέναι, ἀποδεικνύει ἡ σμικρότης τοῦ χώρου, ὃν αὐταὶ κατέχουσιν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Boeckh κατακρτισθείσῃ τῶν χριστιανικῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν συλλογῇ (Corpus Inscriptionum Graecarum 1334 - 1862). Ἐπ' ἐσχάτων ὁμως και αἱ εἰς τὴν χριστιανικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους περίοδον ἀνήκουσαι ἐπιγραφαὶ ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν λογίων και κατέστησαν τὸ ἀντικείμενον ἀξιεπαίνου ἐρεῦνης.

Ἐκ τῶν χριστιανικῶν δὲ τούτων ἑλλην. ἐπιγραφῶν πλείστας ὅσας ἀνεῦρον και ἐδημοσίευσαν διὰ τύπων ὁ τε ἀοίδιμος Κ. Πιττάκης ὁ Ἀθηναῖος και ὁ καθηγητῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου κ. Σ. Κουμανούδης. Οὐκ ὀλίγας δὲ ἔφερον εἰς φῶς και ἄλλοι τινὲς εὐρωπαῖοί τε και ἡμεδαποὶ εἰλικρινεῖς θιασῶται και φίλοι τῶν σεμνῶν τούτων λειψάνων ἀποικομένων χριστιανικῶν γενεῶν.

Φρονοῦμεν, ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ παραδίδῃ τις εἰς λήθην τὸν πᾶν τεράξ αὐτοῦ χάριν τοῦ πάππου. Ἀμφότεροι πρέπει ἐξ ἴσου νὰ τιμῶνται και μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλαθείας νὰ θεραπεύωνται. Και ἡ χριστιανικὴ ἐποχὴ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους δέον νὰ ἐρευνητῆ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας, οἷος και ἡ κλασικὴ τῆς ἑλλαδικῆς χώρας περίοδος. Καθὼς δὲ ἡ ἔρευνα και ἡ διάσωσις τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν κλασικὴν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐποχὴν πολλὰ μέχρι τοῦδε διεφώτισε σκοτεινὰ ἀντικείμενα ἀφροῶντα εἰς τὴν ἱστορίαν και τὸν βίον καθόλου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οὕτω και ἡ ἀναζήτησις και περισυναγωγή τῶν ἐπιγραφῶν τῆς χρι-

στιανικῆς περιόδου πολλὰ ἐπαγγέλλεται νὰ διευκρινήσῃ ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τε τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας και τὸν θρησκευτικὸν βίον τῶν μακαρίων ἡμῶν προγόνων.

Ἐκ τῆς πεποθησῆως δὲ ταύτης και μόνης ὀρμώμενοι δημοσιεύομεν παρὰ πόδας ἐπιγραφὰς τινὰς χριστιανικὰς ἀποκειμένας μέχρι τοῦδε ἐν Ἀκροπόλει ἀνεκδότους, ὡς και τινὰς ἄλλας νεωστὶ ὑφ' ἡμῶν ἀνακαλυφθείσας ἐπὶ διαφόρων ἀρχαίων ἀθηναϊκῶν οἰκοδομημάτων.

1.

IC XC
KY MH

TIPION
ΕΙΩΔΗΝΗ
ΚΑΙ ΜΑΥΡΑΣ +

Κοιμητήριον
Ἰωάννου και Μαύρας

Γέγραπται ἐπὶ πλακῶς Πεντελικῆς μαρμάρου, ὕψους 0,41 μέτρ. γαλλικοῦ και πλάτους 0,14. Εὐρέθη κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1877 ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖο γενομένης ἀρχαιολογικῆς ἀνασκαφῆς και ἀπόκειται ἔτι και νῦν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ.

2.

+ ΟΙΚΗΤΗΡΙΟΝ ΕΛΛΑΔΙΟΥ
ΜΑΓΙΡΟΥ ΔΑΔ ΧΙΟΝΗΣ

Οἰκητήριον Ἑλλαδίου
Μαγείρου ἄμα Χιόνης

Γέγραπται ἐπὶ στήλης τετραγώνου μαρμάρου Πεντελικῆς, ὕψους 1,05 και πλάτους 0,14. Εὐρέθη και αὐτὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οἷον και ἡ ἀνωτέρω ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ, ἔνθα ἀπόκειται μέχρι τὴν σήμερον.

3.

+ ΚΥ[ΡΙΕ ΟΙ ΟΦΘΑΛ]ΜΟΙ
ΠΑΝΤΩ[N] ΕΙΣ ΣΕ ΕΛΠΙΖΟΥ-
CΙΝ Κ[ΑΙ ΟΥ ΔΙΔΩC ΤΗΝ ΤΡΟ-
ΦΗΝ ΔΥΤΩΝ ΕΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ]

Κύ[ριε οἱ ὀφθαλ]μοὶ πάν-
τω[ν] εἰς σὲ ἐλπίζουσι και
σὺ δίδωC τὴν τροφὴν αὐ-
τῶν ἐν εὐκαιρίᾳ].

..... ΤΩΝ [ΔΓΔ]ΠΟΝΤΩΝ ΤΟΝ
ΚΥΡΙΟ[N].....

..... Τῶν [ἀγα]πόντων
τὸν Κύριο[ν].....

Ἀμφότερα αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταὶ φέρονται γεγραμμένα ἐπὶ τῶν τεσσά-
τῶμος ΣΤ' 1.—Ἰανουάριος 1882.

ρων κρασπέδων τετραγώνου πλακῶς ἐκ μαρμάρου Πεντελικοῦ, εὐρεθείσης ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, οἷω καὶ αἱ προηγούμεναι. Ἡ πλάξ δὲ αὕτη, ὡς ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐγκεχαραγμένων γραφικῶν λογίων (ψαλμ. ρμδ' 16, 45' 11) εἰκάζομεν, ὑπῆρχεν ἐντετοιχισμένη ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐστιατορίου κοινοβιακοῦ τινος ιδρύματος, ἢ πτωχοτροφείου, κειμένου κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν τῷ χώρῳ τοῦ Ἀσκληπείου.

4

ΜΝΗΜΑ
ΔΙΔΥΜΟΥ

Μνήμα
Διδύμου

Γέγραπται ἐπὶ πλακῶς μαρμάρου Πεντελικοῦ ὕψους 0,50 καὶ πλάτους 0,18. Εὐρέθη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οἷον καὶ αἱ ἀνωτέρω, ἐν ταῖς τοῦ Ἀσκληπείου ἀρχαιολογικαῖς ἀνασκαφαῖς. Ἀπόκειται δὲ νῦν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς κάτω εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὸ φυλακεῖον τῶν Ἀπομάχων.

5

† ΚΥΜΗΤΗΡΙΟΝ
[ΕΙ]ΡΗΝΕΟΥ

Κοιμητήριον
[Εἰ]ρηναίου.

Γέγραπται ἐπὶ πλακῶς λίθου Πεντελικοῦ ὕψους 0,25 καὶ πλάτους 0,20. Εὐρέθη ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, οἷω καὶ αἱ ἀνωτέρω. Νῦν δὲ ἀπόκειται ἐν τῷ παρὰ τὴν κάτω εἰσόδον τῆς Ἀκροπόλεως προσωρινῷ Μουσείῳ τῶν τοῦ Ἀσκληπείου ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν.

6.

ΚΥΜΗΤΗΡΙΟΝ
[ΙΕΡΩ]ΝΥΜΟΥ
ΕΩΝΙΟΝ

Κοιμητήριον
[Ἱερω]νύμου
αἰώνιον.

Γέγραπται ἐπὶ πλακῶς λίθου Ἡμηττίου ὕψους 0,57 καὶ πλάτους 0,29. Ἀπόκειται νῦν ἐς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ παρὰ τὴν κάτω εἰσόδον τῆς Ἀκροπόλεως κειμένου φυλακεῖου τῶν Ἀπομάχων. Ὁ χρόνος δὲ καθὼς καὶ ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως τῆς ἐπιτυμβίου ταύτης πλακῶς ἀγνοεῖται.

7.

ΟΥΤ[Ο]Σ ΒΑ[Σ]ΙΛΕΥΣ
ΚΑΝΕΙΟΥ | ΟΥΤ[Ο]Σ ΚΩΣΤ[ΑΝΤΙΑ]Σ
Γ[ΥΝΑΙΚΟΣ] Δ[ΥΤΟΥ]

Οὗτ[ο]ς βασιλευσ[εῖος] Οὗτ[ο]ς Κωνστ[αντίας] γ[υναικός] α[ὐτοῦ]

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος πλακῶς λίθου Ἡμηττίου. Ἐκ τοῦ σκαιοῦ δὲ καὶ ἀτέχνου σχήματος τῶν γραμμάτων εἰκάζεται, ὅτι ἡ ἐπιτύμβιος αὕτη ἐπιγραφή ἀνήκει εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τῆς Βυζαντιακῆς ἐποχῆς καὶ ἰδίως τοῦ Ι' ἢ ΙΑ' αἰῶνος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ δις ἀπαντᾷ ἡ λέξις «οὗτος» συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ πλάξ αὕτη ἐκάλυπτε διπλοῦν τάφον συζύγων χωριζόμενον διὰ κτιστοῦ διαφράγματος. Ἐὰν ἐν τῷ β' στίχῳ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς πλακῶς φερόμενα γράμματα Γ καὶ Δ συνεπληρώσαμεν, τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς λέξεως «Γυναικός», τὸ δὲ δεύτερον διὰ τῆς λέξεως «Αὐτοῦ». Ποῦ εὐρέθη ἡ πλάξ αὕτη, καὶ πότε, οὐδεὶς γινώσκει. Ἀπόκειται δὲ νῦν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ φυλακεῖου τῶν Ἀπομάχων, παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ Μουσείου ἐν ᾧ ὑπάρχουσι κατατεθειμένοι αἱ τοῦ Ἀσκληπείου ἀρχαιολογικαὶ συλλογαί.

8.

ΚΟ[ΙΜΗΤΗΡΙΟΝ]
ΓΟΥ[ΡΙΑ] ΚΑΙ
ΝΕΙ[ΛΟΥ]
ΤΩΔΕ

Κοιμητήριον
Γου[ρία] καὶ
Νεἰ[λου]
τόδε

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος πλακῶς λίθου Ἡμηττίου. Ποῦ καὶ πότε εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀγνοεῖται. Ἀπόκειται δὲ νῦν ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς τῇ ἀριστερᾷ τῷ εἰστροχόμενῳ αἰθούσῃ τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.

9

[ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ]
[ΔΙΜΙΛΙΑΝΟΥ]

[Κοιμητήριον]
[Δίμι]λιανοῦ

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος πλακῶς λίθου Πεντελικοῦ. Ἡ ἐν τῷ β' στίχῳ φερομένη λέξις πιθανὸν νὰ ἦνε καὶ τὸ ὄνομα «Στυλιανός». Ἡμεῖς ἐνταῦθα συνεπληρώσαμεν «Αἰμιλιανός» καθ' ὅσον τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔνεκεν τοῦ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν κειμένου ναοῦ τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, φαίνεται νὰ ἦτο κατὰ τὴν βυζαντιακὴν ἐποχὴν ἐν μεγίστῃ παρὰ τῷ λαῷ χρήσι. Ἀπόκειται δὲ ἡ πλάξ ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ εἰρημένου ἀρχαιολογικοῦ μουσείου.

10.

[ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΤΟΥ ΔΟΥ]ΛΟΥ Ξ[ΟΥ] [Μνήσθητι τοῦ δού]λου σ[ου]
ΟΔΕ ΚΥ[ΡΙΕ] ᾧδε Κύ[ριε]
[ΕΝ ΤΗ ΒΑ]ΣΙΛΗΔ ΞΟΥ ἐν τῇ βα[σιλειᾷ] σου

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος λίθου Πεντελικού. Ποῦ καὶ πότε εὑρέθη τυγχάνει ὄλως ἀγνωστον. Ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀρχαιολογικοῦ μουσείου.

11.

ΕΝΕΝΚΕ[ΤΕ]
ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

Ἐνέγκκτε τῷ Κυρίῳ
[δόξαν καὶ τιμὴν]

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος πλακῶς λίθου Πεντελικού. Οὐδεὶς γινώσκει τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς εὑρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης. Καθ' ἃ δὲ ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς πλακῶς ταύτης ἐγκεχαρκαγμένου ῥητοῦ τῆς Ἀγίας Γραφῆς (ψαλμ. κη', 1) εἰκάζομεν, αὕτη ὑπῆρχεν ἐντετοιγισμένη ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐκκλησίας τινὸς κειμένης ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ἡ πλάξ δὲ αὕτη ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ ἀνωθι μνημονευθέντος ἀρχαιολογικοῦ μουσείου.

12.

Ο ΕΥΤΕΛ[Η]C

Ὁ εὐτε[λή]ς

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος πλακῶς λίθου Πεντελικού, καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, οἴῳ καὶ ἡ ἀνωτέρω. Ποῖα δὲ λέξεις ἐλλείπουσιν ἐκ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, καθὼς καὶ ἂν αὕτη ᾖ ἐπιτάφιος ἢ μὴ, δὲν γινώσκουμεν. Καὶ ἡ πλάξ αὕτη ἀπόκειται ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ εἰρημένου μουσείου.

13.

[ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ]
ΔΗΜΗΤΡΙ[ΟΥ]
ΚΑΙ ΚΩ[ΝC ΤΑΝΤΙΝΟΥ]
ΔΟΤ . . .

[Κοιμητήριον]
Δημητρί[ου] καὶ
Κω[νσταντίνου]
Δοτ. . .

Γέγραπται ἐπὶ τμήματος πλακῶς λίθου Ὑμηττίου. Ἀγνοεῖται δὲ ὁ τε χρόνος καὶ ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως αὐτῆς. Νῦν δὲ ἀπόκειται ἐν τῇ β' πρὸς τῇ ἀριστερᾷ τῷ εἰσερχομένῳ αἰθούσῃ τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀρχαιολογικοῦ μουσείου. Πιθανῶς δὲ τὸ ἐν τῷ δ' στίχῳ ΔΟΤ νὰ ᾖ ΤΟΔ[Ε] κατ' ἀναγκασματισμόν.

14

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΜ/ΔΘΗΝΟ[Ν] Γεώργιος Μητροπολίτης Ἀθηνῶ[ν]

Γέγραπται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς παρὰ τὰ προπύλαια κειμένης πινακοθήκης. Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχιερατευσάντων εἰσὶν ἡμῖν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γεώργιος» τέσσαρες Μητροπολίται· α'. ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 914—922 ἐπισκοπήσας. β'. ὁ ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ

Χρυσοβέργη ἀρχιερατεύσας, ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐν Κων]πόλει κατὰ Σωτηρίου τοῦ Παντευγένου γενομένη Συνόδῳ (1145—1160)· γ'. ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1180 ἀκμάσας Γεώργιος ὁ Ξηρὸς, καὶ δ'. ὁ προκάτοχος Μιχαὴλ Ἀκομινάντου τοῦ Χωνιάτου Μητροπολίτης Γεώργιος ὁ Βουρζής, ὅστις ἐτελεύτησε τῷ 1190. Ἐκ τῶν τεσσάρων δὲ τούτων μητροπολιτῶν, πολὺ πιθανὴν νὰ ἀνήκει ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ἐπιγραφή εἰς τὸν πρῶτον, ἢ καὶ εἰς ἄλλον προγενέστερον αὐτοῦ Ἱεράρχην, καθ' ὅσον καὶ ἡ γραφή εἶναι ὄλως ἐξαίρετικὴ καὶ ἀτάσθαλος καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τυγχάνει πῆντη ἀτεχνον. Καθόλου ὁμοῦ παράδοξον ὁ εἰς τὸν ἀνήκει ἡ ἐπιγραφή αὕτη Μητροπολίτης Γεώργιος νὰ εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Ἀθηνῶν Ἀρχιεπίσκοπος ὁ κατωκήσας ἐν τῇ παρὰ τὰ προπύλαια πινακοθήκῃ, ἥτις διετέλεσεν ἐπισκοπικὴ κατοικία μέχρι τῶς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1240).

15

† Εκτίσθη ο [ναος των] ασωματων Πεσκαλίου
ετει ζ'πε εν μηνι δεκεμβριου α'

Γέγραπται ἐπὶ μιᾷς τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀδριανείου γυμνασίου ἰδρυμένων στηλῶν ἔνθα ὑπῆρχεν ὁ πρὸ ἐτῶν καταδαφισθεὶς ναὸς τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶναι σύμμετρον καὶ ὁ τρόπος τῆς τούτων γραφῆς κωνονικός. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δὲ ταύτης γίνεταί ἡμῖν γνωστὸν τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐκτίσθη ὁ ἱερός οὗτος ναὸς, καθὼς καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ. Διὰ τῆς ἐπωνυμίας δὲ «Πεσκαλίου» ἠθέλησε φαίνεται ὁ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐγχαράξας νὰ σημάξη ἢ τὴν ὀνομασίαν τῆς θέσεως ταύτης, ἢ τὸ ἐπώνυμον τοῦ κτήτορος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ναοῦ.

16

† ΚΥ[ΡΙΕ ΒΟ[ΗΘΕ]] ΤΩ C ωΔΟΥΛω Κύ[ριε] βο[ήθει] τῷ σῶ
ΤΑΡΑC Ιω ΗΓΟΥΜΕΝω δούλῳ Ταρασίῳ ἡγουμένῳ
ΚΑΙ ΙΕΡΕωC καὶ ἱερεῖ]

Γέγραπται 0,42 ἀνωθεν τοῦ κυματίου τοῦ στυλοβάτου τοῦ αὐτοῦ κίονος ἐφ' οὗ ἀναγινώσκειται καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή. Ἡ ἐν τῷ γ' στίχῳ τελευταία λέξις ΙΕΡΕωC εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἐφαρμμένη καὶ μόνον τὸ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς C διακρίνεται. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ μνημονευόμενος οὗτος ἡγούμενος Ταρασίος, ὡς καὶ ποῖα εἰσὶν αἱ πρὸς τὸν ναὸν τῶν Ἀσωμάτων σχέσεις τοῦ κληρικοῦ τούτου τυγχάνει ὄλως ἀγνωστον. Πολὺ δὲ πιθανὸν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἡγούμενος νὰ εὐηργέτησε τὸν ἱερόν τοῦτον ναόν, κληροδοτήσας αὐτῷ κτήματα, ἢ συνδραμῶν αὐτῷ δι' ἄλλων ἀφιερωμάτων.

Πανάρετος Κωνσταντινίδης Ἀρχιεπίσκοπος Μεσσηνίας.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Τὴν 17 Ἰανουαρίου ἐγένετο ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἡ ἐτησίᾳ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας. Πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου κ. Ε. Καστόρχης ἐξέθηκε γενικῶς τὰ τῆς ἐταιρείας, ὑπέμνησε τὰς ἀνάγκας αὐτῆς, ἀνήγγειλε τὴν ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐταιρείας, ἀλλ' ὑπέδειξε συγχρόνως διὰ ζωνῶν ἐκφράσεων τὰς ὕβρεις, αἷς ὑφίστανται αἱ ἀπνεκταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότητες. Ὁ κ. Καστόρχης παρετήρησε πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι ἐνῶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς συστάσεως τῆς ἐταιρείας ἐξεδίδετο ὑπ' αὐτῆς ἴδιον περιοδικὸν σύγγραμμα περιέχον πραγματικὰς ἐπὶ διαφόρων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἔπαυσε νὰ ἐκδίδηται. Ἀκολουθῶν ὁ γραμματεὺς τῆς ἐταιρείας κ. Σ. Κουμανούδης ἀνέγνω λεπτομερέστερον καὶ διεξοδικώτερον τὰς πράξεις τοῦ Συμβουλίου, οἷον τὴν κατάταξιν τῆς αἰγυπτιακῆς Συλλογῆς τοῦ φιλογενοῦς Ἰω. Δημητρίου, καὶ τὴν ἐν τῷ Μετσοβείῳ Πολυτεχνείῳ κοσμιωτέραν καὶ ἐπιστημονικωτέραν τοποθέτησιν τῶν ἀπὸ τοῦ Βαρβακείου Μουσείου μετενεχθειῶν ἀρχαιοτήτων, ὡς καὶ ἄλλας τινὰς μικρὰς ἀνασκευὰς καὶ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα. Τέλος ὁ ταμίης τῆς ἐταιρείας κ. Π. Γιαννόπουλος ἐξέθηκε τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐταιρείας καὶ κατέθηκεν ἔντυπον τὸν Ἰσολογισμὸν ἐσόδων καὶ ἐξόδων διὰ τὸ ἔτος 1881. Προσέθηκε δὲ καὶ Πίνακx τῶν ἀπολογισμῶν τῆς ἐταιρείας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1858 μέχρι τοῦ 1881. Κατόπιν ἐξελέχθησαν οἱ κκ. I Ζωγράφος, Σ. Π. Λάμπρος καὶ Α. Ρ. Πραγματικῆς μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐν δευτέρῃ συνεδριάσει γενομένη τὴν 31 Ἰανουαρίου ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελέξεως, αἱ δ' ἐκλογαὶ τοῦ νέου συμβουλίου, αἵτινες προὔκειτο νὰ γίνωσιν, ἀνεβλήθησαν.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρία τῆς 6 Ἰανουαρίου 1882.

Ὁ κ. Καίλλερ περὶ τῆς μνηκῆς αἰγυπτιακῶν σταθμῶν ἐν ἀθηναϊκαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ὁ αὐτὸς περὶ τοῦ ἀργυροῦ ἀθηναϊκοῦ τετραδράχμου ἐφ' οὗ τὸ ὄνομα Κόντος.

Ὁ κ. Ραμοαὶ περὶ τῶν ἐπὶ βράχων μνημείων ἐν Φρυγίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ.

Συνεδρία τῆς 20 Ἰανουαρίου

Ὁ κ. Καίλλερ περὶ τινος ἀντιτύπου τοῦ πλούτου τοῦ Κηφισοδότου.

Ὁ κ. Λάτισερ περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τῶν Παμβοιωτίων.

Ὁ κ. Ραμοαὶ δεικνύει δακτυλιόλιθον ἐξ Ἐρυθρῶν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐντὸς τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου περατοῦται ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ ἡ κατάταξις ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν μέρους τῆς μετενεχθείσης συλλογῆς τῶν ἀρχαίων ἀντικειμένων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἅτινα ὑπῆρχον τῶς ἐν τῷ Βαρβακείῳ. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς εἰς θεῶν τοῦ κοινοῦ ἐκτεθησομένης αἰθούσης ταύτης, θέλει ἀρχίσει ἡ κατάταξις καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων ἅτινα θέλουσι περιληφθῆ ἐν μιᾷ ἄλλῃ αἰθούσῃ.

— Ἐξεδόθη ὡς παρὰρτημα τοῦ ὁδηγοῦ τῶν Ἀθηναϊκῶν Μουσείων τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρθούρου Μιχαήλου γερμανιστῆ, ὁδηγὸς τῶν συλλογῶν τῶν ἐν τῷ Αἰγυπτιακοῦ μουσεῖο τοῦ φιλογενοῦς Ἰωάννου Δημητρίου συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ἀχιλλέως Ποστόλκα.

— Ἐπὶ τῆς ἐνεργουμένης ἰσοπεδώσεως τῆς πρὸς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς καὶ ἀπέναντι τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα ἀγούσης ἐγκαρσίῳ ὁδοῦ, ἀνευρέθη τάφος περιέχον ἀσήμαντὰ τινὰ πῆλινα ἀγγεῖα καὶ πλᾶξ ἐπιτύμβιος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς

Ι . . . Π . . . Ω . . .
ΑΝΘΙΠΠΟΥ
ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ

— Ὁ καθηγητῆς κ. Π. Χιώτης δημοσιεύει ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ζακύνθου Ἐπιθεώρησις τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἐξ Ὀλυμπίας.

Ἡ πόλις Ζακυνθίων
Φιλόξενον Ἀπολλοφάνους
Ζακύνθιον νικήσαντα
Ὀλύμπια παῖδας πάλην
Δι' Ὀλυμπίῳ.

— Εὐρέθη ἐν Συρρέντῳ εἰκὼν ἀρχαία τῆς Κλεοπάτρας. Τὸ ἔργον εἶναι τεχνίτου Ἑλλήνου καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ ἐξοχικοῦ ἀνκλιόρου ὕπερ ὃ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς κατεῖχεν ἐν Τίβουρι. Συζήτησις ἐγερεθεῖσα μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων καθιεροῦ τὴν γνησιότητα τῆς εἰκόνας.

— Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις προτίθεται τὴν ἴδρυσιν ἐν Κωνσταντινουπό-

λει σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν εἰς ἡν πλὴν τῶν διδασκόμενων μαθημάτων θὰ προσαρτηθῆ καὶ μουσεῖον ὠραίων τεχνῶν. Εἰς τὴν αὐτὴν σχολὴν θὰ ἀνατεθῆ καὶ ἡ φροντίς περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἱστορικῶν μνημείων τῶν Τούρκων.

— Ὁ κ. Παῦλος Γιράρντ ἀρχαῖος μαθητῆς τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς ἐδημοσίευσεν θέσιν, ἐπὶ διδακτορικῷ διπλώματι ἀπὸ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπιεῖον. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὁ κ. Γιράρντ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ Ἀσκληπιεῖον ἦν καὶ ἄμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἰατρεῖον ἐν ᾧ θαύματα ἐπετελοῦντο. Ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ τούτῳ ὑπῆρχον θερμὰ πηγαὶ καὶ ἄλλα μυστήρια, χρησιμεύοντα πρὸς ἰατρείαν τῶν πσχόντων δι' ὑπερφυσικῶν τρόπων.

— Ὁ κ. Ἀρθροῦρος Ἐγγελ μαθητῆς τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς ἐτοιμάζει πρὸς δημοσίευσιν πραγματείας περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις νομισματικῶν συλλογῶν.

— Ἐν Παρισίοις ἀπεβίωσεν ὁ Ἀδριανὸς Λογγπεριέ μέλος τῆς Ἀκαδημείας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ γραμμῶν διακεκριμένος καὶ σοφὸς ἀρχαιολόγος ἄμα καὶ νομισματολόγος πολλὰ γράψας. Εἶχε τιμηθῆ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως μὲ τὸ παράσημον τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ τάγματός τοῦ Σωτήρος.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Τὸν λήξαντα μῆνα συνεδρίασεν ἄπαξ κατὰ τὸν κανονισμόν ὁ Σύλλογος ἐγένοντο δὲ καὶ τὰ ἐξῆς δημόσια ἀναγνώσματα.

Ὁ κ. Εὐγένιος Γ. Ζαλοκώστας τακτικὸν ἐνεργὸν μέλος ἀνέγνω διατριβὴν Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν ἀναγέννησιν μέρος Α'.

Ὁ κ. Κ. Βάμβας τακτικὸν ἐνεργὸν μέλος ἀνέγνω διατριβὴν περὶ σχολειῶν ταμειωτηρίων.

Ὁ κ. Γ. Βιζυηνὸς τακτικὸν ἐνεργὸν μέλος ἀνέγνω διαφόρους αὐτοῦ ποιήσεις.

Ὁ κ. Ἰάκ. Χ. Δραγάτης ἀντεπιστέλλον μέλος ἀνέγνω διατριβὴν τὰ θέατρα τοῦ Πειραιῶς καὶ ὁ κωφὸς λιμὴν.

Ἡ ἀμερικανικὴ ἐταιρία τῶν ἐπιστημῶν προσεκάλεσε τὸν σύλλογον ἐπισήμως εἰς τὸ κατὰ τὸν προσεχῆ Ἰούλιον συγκληθησόμενον ὑπ' αὐτῆς ἐν Μονρεάλ τοῦ Καναδᾶ ἐπιστημονικὸν συνέδριον. Ὁ Σύλλογος ἀπεδέξατο εὐμενῶς τὴν πρόσκλησιν ταύτην τῆς ἀμερικανικῆς ἐταιρίας καὶ ἀνέθετο εἰς τὸ ἀντεπιστέλλον αὐτοῦ ἐν Καναδᾶ μέλος κύριον Χουγέ-Λατοῦρ ταγματάρχην τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ τὴν ἀντιπροσωπεῖαν αὐτοῦ.

Ἡ ἐταιρία πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπεστείλε πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ τὰς νέας αὐτῆς δημοσιεύσεις.

Τῇ αἰτήσει τῆς κοσμητικῆς τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν ἐν Σύρῳ ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε τὴν ἐκδοσιν λαχείου ἐκ δρ. νέων 10,000 ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης. Ἀπεφάσισε δὲ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενην ἔγκρισιν.

Ἀπεστάλη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐν Καλάμιας σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν, ἐν ᾗ μαρτυρεῖται ἡ καλὴ κατάστασις τῆς σχολῆς ταύτης καὶ ἡ τάξις τῶν λογαριασμῶν.

Ἀωνόμου καταβαλόντος τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν πρὸς σύστασιν σχολῆς ἀπόρων παιδῶν ἐν Κατζαροῦ τοῦ δήμου Λετρίνων τῆς Ἡλείας ὁ σύλλογος ἐνέκρινε τὴν σύστασιν ταύτην καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα ἀποστείλῃ δωρεὰν τὰ ἀπαιτούμενα βιβλία καὶ τοὺς πίνακας. Ἀνέθηκε δὲ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς σχολῆς ταύτης τῷ ἐν Πύργῳ ἀντεπιστέλλοντι μέλει κ. Ἰω. Κρεστενίτῃ. Οὕτω δὲ ἐν Ἡλείᾳ διατηρεῖ ὁ Σύλλογος τρεῖς σχολὰς τὴν ἐν Νέᾳ Πικέρνῃ τοῦ δήμου Βουπρασίων, τὴν ἐν Τραγανοῦ τοῦ δήμου Μυρτουτιῶν καὶ τὴν ἐν Κατζαροῦ τοῦ δήμου Λετρίνων.

Δοθείσης εὐεργετικῆς παρηστάσεως ἐν τῷ θεάτρῳ Ἑρμουπόλεως ὑπὲρ τῆς αὐτόθι σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν συνήχθη τὸ ποσὸν 1250 δραχ.

Ἰπεβλήθη τῷ Συλλόγῳ πρότασις ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Δημαρᾶ ὅπως κατ' αἴτησιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ τηλεγραφείου Ἀθηνῶν κ. Κ. Μαρουδῆ διαθέσῃ ἡ ἐνταῦθα σχολὴ τῶν ἀπόρων παιδῶν ἀριθμὸν τινα μαθητῶν πρὸς διανομὴν τηλεγραφημάτων διὰ τακτικῆς θητείαις συμφώνως μὲ τὸ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς πρωτευούσαις ἐπικρατοῦν σύστημα. Ὁ Σύλλογος παρεδεχθεὶς κατ' ἀρχὴν τὴν πρότασιν ἀνέθηκε τῷ κ. Δημαρᾶ τὴν μετὰ τῶν ἀρμοδίων περαιτέρω συνεννόησιν καὶ κητόπιν θέλει ἀποφασίσαι τὰς λεπτομερείαις.

Τῇ προτάσει τοῦ κ. Τιμ. Ἡλιοπούλου ἐγένετο δεκτὴ ἡ σύστασις ἐντευκτηρίου τῶν μελῶν ἀνοικοῦ καθ' ἄπασαν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Ἀπεφασίσθη δ' ἡ καταβολὴ ὑπὸ τῶν βουλομένων νὰ μετάρχῃσι τοῦ ἐντευκτηρίου τούτου δέκα νέων δραχμῶν πρὸς διασκευὴν δωματίων. Ἐνενηκόντα ὀκτὼ τῶν ἐν Ἀθήναις μελῶν ἀπεδέξαντο τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν καὶ οὕτω διασκευασθέντων τῶν ὀρισθέντων δωματίων ἐγένοντο τὰ ἐγκαίρια καὶ τὸ ἐντευκτήριον ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν του.

Τοῦ κ. Σπ. Κ. Παπαγεωργίου διορισθέντος καθηγητοῦ ἐν τῷ γυμνασίῳ Κερκύρας ἐξελέχθη ἀντ' αὐτοῦ διευθυντῆς τοῦ ἀναγνωστηρίου ὁ κ. Μ. Κρίσπης. Τοῦ δὲ κ. Ἐμ. Δραγούμη διευθυντοῦ τῆς πρακτικῆς δημοτικῆς σχολῆς τοῦ συλλόγου ἀναχωρήσαντος εἰς Σύρον καὶ παραιτηθέντος τῆς διευθύνσεως τῆς σχολῆς ἐξελέχθη διευθυντῆς ὁ κ. Α. Λιακόπουλος κοσμητῶρ τῆς αὐτῆς σχολῆς, κοσμητῶρ δ' ἀντὶ τοῦ κ. Α. Λιακοπούλου ἐξελέχθη ὁ κ. Ι. Τσέτσης.

Ἐξελέχθησαν τακτικά ἔνεργά μέλη οἱ κκ. Γ. Ζητουριάτης στρατιωτικός ἰατρός, Π. Χρυσανθόπουλος τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικών, Γ. Βιζυηνός διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας, Σπυρίδων Σακελλαρόπουλος καθηγητῆς, Τιμ. Λούης, Δ. Χασιώτης, Α. Δαμβέργης, Β. Πρωτόπουλος ὑφηγηταί, Ἄντ. Ῥοντήρης, Σταμ. Βάλλβης διδάκτορες τοῦ δικαίου. Τακτικὸν πρόεδρον ὁ κ. Α. Πάγκαλος Ἀριστοπαγίτης. Ἀντεπιστέλλοντα οἱ κκ. Ν. Γεωργιάδης ἐν Βώλφ, Ἄλ. Μελετόπουλος ἐν Πειραιεῖ, Βίτος Παλοῦμπος ἐν Νεαπόλει. Ἐπίτιμα ὁ κ. Ἐρ. Ῥίκεμβιχ Βενεδικτῖνος μοναχὸς καθηγητῆς ἐν Μοντεκασσίω, Αὔγουστος Βόλτζ καθηγητῆς ἐν Δαρμστάτη Ἀντώνιος Ρούβιος καθηγητῆς ἐν Βαρκελόνη, Ἰωακείμ Ρούβιος, πρόεδρος τῆς ἀκαδημείας Βαρκελόνης, Ζαχαρίας Λίγκενταλ ἐν Γροσκμέλλεν, Φερδινάνδος Γρηγορόβιος ἐν Μονάχῳ καὶ Φερδινάνδος Χίρς ἐν Βερολίω.

Ἀπεβίωσεν ἐν Νεαπόλει ὁ Ἄλφόνσος Λιγγουῆτης διακεκριμένος ἑλληνιστῆς, ἀντεπιστέλλον τοῦ Συλλόγου μέλος ἀπὸ τοῦ 1879.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Μετεωρολογικὴ ἀποψὶς τοῦ 1881.—Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν εὐμενῶς ἀνακοινωθείσας ἡμῖν εἰδήσεις τὸ μετεωρολογικὸν ἔτος 1881 προυσίασε τὰ ἐξῆς φαινόμενα ἐν Ἀθήναις.

Ἡ μέση βρομετρικὴ θλίψις τοῦ ἔτους ἦν χμ. 752,01 ἡ αὐτὴ περίπου καὶ τῆς τοῦ 1880 ἦτις ἦν 752,96. Καὶ ἐλαχίστη μὲν θλίψις ἦν τὴν 9 Φεβρουαρίου (735,51) μεγίστη δὲ τὴν 2 Νοεμβρίου (766,29). Πᾶσαι δ' αἱ παρατηρήσεις αὗται εἶναι ἀνηγμέναι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς θερμοκρασίαν 0 τοῦ ὑδροργύρου.

Ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ ἔτους ἦτο εἰς βαθμοὺς τῆς ἐκκτονταβάθμου διαιρέσεως (Κελσίου) 18,31 ἦτοι ἀνωτέρω κατὰ τι ἐκείνης τοῦ 1880 ἦτις ἦν 17,70. Καὶ μεγίστη μὲν θερμοκρασία ἦν τὴν 25 Αὐγούστου (39,1) ἐλαχίστη δὲ τὴν 23 Φεβρουαρίου (0,8).

Ἡμέρας καταπτώσεως ὕδατος εἴτε ὡς βροχῆς, εἴτε ὡς δρόσου ἔσχομεν 94 ἐνῶ πέρυσιν εἴχομεν 108. Ἐκ τούτων δὲ 13 μὲν ἦσαν ἡμέραι δρόσου, 81 δὲ βροχῆς. Χιόνος οὐδεμίαν εἴχομεν ἡμέραν τὸ ληξεν ἔτος, ὡς ἐπίσης οὐδεμίαν δμίγλης ἢ πάγου. Καίτοι ὅμως αἱ ἡμέραι καταπτώσεως ὕδατος ἦσαν ὀλιγώτεραι τὸ ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος εἶναι ἀνώτερον τοῦ περυσικοῦ, διότι τῷ μὲν 1880 ἀνήρχετο εἰς 335,49 ἐνῶ τὸ 1881 εἰς 358,42.

Ἡμέρας ἀστραπῶν ἐν συνόλῳ ἔσχομεν 17, βροντῶν δὲ 8.

Ἄνεμοι δ' ἔπνευσαν ἐν συνόλῳ κατὰ 140 ἡμέρας ΒΑ κατὰ 131ΝΑ. 45

Ν 19ΒΑ. 15Δ. 7Β. 3ΝΑ καὶ 3Α. Ὡστε ὡς πάντοτε ἐν Ἀθήναις ἐπεκράτησαν οἱ ΒΑ καὶ ΝΑ ἄνεμοι.

Θερμότεροι μῆνες τοῦ ἔτους ἦσαν ὡς συνήθως ὁ Ἰούλιος καὶ Αὔγουστος μὲ τὴν μέσην θερμοκρασίαν ἐκεῖνος μὲν 27,66 οὗτος δὲ 29,03. Ἡ μεγίστη θερμοκρασία τῆς 25 Αὐγούστου (39,1) ἦν ἐκ τῶν ἀξίων λόγου ἐν Ἀθήναις. Ὁ Ἰανουάριος ὁ συνήθως ψυχρότερος μὴν παρουσίασε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μέσην θερμοκρασίαν 11,71 ἠπιωτάτην ἐν παραβολῇ πρὸς ἄλλα ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ὁ χειμὼν ἐν γένει ἦν ἠπιώτατος παρουσιάσας μέσην θερμοκρασίαν 10,36 ἀπέναντι 5,51 τοῦ 1880.

*
**

Πρόγραμμα διαγωνισμοῦ Ἀθιδογραφίας.—Ὁ Σύλλογος προσκήρυσεν διαγωνισμὸν πρὸς σύνταξιν ἐγχειριδίου Ἀθιδογραφίας κατὰ τὸ πρότυπον τῆς παρὰ Γερμανοῦς κολουμένοις Heimat Kunde. Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο, προωρισμένον διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολῶν τοῦ Συλλόγου, πρέπει νὰ περιέχῃ

1) Περιγραφὴν σαφῆ καὶ εὐληπτον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῶν κυριωτέρων ὁδῶν, πλατειῶν, κήπων, δημοσίων καὶ δημοτικῶν κτιρίων καὶ τινων τῶν ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἢ ἱστορικὴν ἔποψιν ἀξίων λόγου ἰδιωτικῶν οἰκιῶν.

2) Περιγραφὴν βραχυτάτην τῶν πλησιεστάτων περιχώρων καὶ τοῦ Πειραιῶς, Φαλήρου, Κηφισίας, Δαφνίου, Ἐλευσίνος, Σκλαμῖνος καὶ Μαραθῶνος.

3) Τὴν ἐξήγησιν τῶν κυριωτάτων ὄρων τῆς Γεωγραφίας, ἀφορμωμένην κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπὸ τῆς φυσικῆς κατασκευῆς τοῦ Ἀθηναίου πεδίου καὶ γενικώτερον πως τῆς Ἀττικῆς.

4) Τὰς στοιχειώδεις γνώσεις περὶ τῶν κυριωτέρων ἐν Ἀθήναις μνημείων τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς τέχνης.

5) Τὰ στοιχειωδέστατα περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ κυριωτάτων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν καταστημάτων καὶ τραπεζῶν.

6) Τὴν ἐξήγησιν τῶν στοιχείων τοῦ δημοτικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτικοῦ βίου, ἀφορμωμένην ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν δημοτικῶν καὶ δημοσίων καταστημάτων.

7) Τὰς κυριωτάτας γνώσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς.

8) Ὅλιγα περὶ τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐν Ἀθήναις φιλάνθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Τὸ βραβευθησόμενον ἐγχειρίδιον πρέπει νὰ σύγκηται κατὰ μὲν ἐλάχιστον ὄρον ἐκ τεσσάρων, κατὰ δὲ μεγίστον ἐξ ὀκτώ τυπογραφικῶν φύλλων.

Ἡ διάταξις τῆς ὕλης ἀφίσταται εἰς τοὺς διαγωνισθησομένους. Ἀλλ' ἐν

ἔση ἀξιῶ θὰ προτιμηθῆ ἢ συγγραφή ἢ παρέχουσα εὐσυνόπτως καὶ ὀδηγίως περὶ τῆς περαιτέρω μελέτης ἐκάστου θέματος.

Τὰ χειρόγραφα εἶνε δεκτὰ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ συλλόγου μέχρι τῆς 30 Ἰουνίου συμπεριλαμβανομένης, ὃ δὲ ἀγὼν κριθήσεται ὑπὸ ἰδίας ἐπιτροπῆς, ἣτις θ' ἀπαγγείλῃ τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς τὴν 15 Αὐγούστου, ὅτε καὶ ἀπονειμηθήσεται εἰς τὸν νικητὴν τὸ ἐκ 500 δραχμῶν ἄθλον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ συλλόγου.

Τὰ χειρόγραφα δεόν νὰ σταλῶσιν ἀνωνόμως καὶ νὰ φέρωσι λόγιον ἐπιγεγραμμένον καὶ ἐπὶ τοῦ συνοδευόντος αὐτὸ ἐνσφραγίστου φακέλλου τοῦ περιέχοντος τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως.

Ἡ βραβευομένη συγγραφή κηρύσσεται κτῆμα τοῦ συλλόγου, οὗ δαπάναις θέλει ἐκτυπωθῆ, χορηγουμένων εἰς τὸν συγγραφέα δωρεὰν δικασίων ἀντιτύπων.

*
**

Ἡ τέχνη τοῦ ὄνειρεῦσθαι.—Ὁ διδάκτωρ κ. Δελωναι ἀνέπτυξε πρὸ τῆς ἐν Παρισίοις ἐταιρίας τῆς βιολογίας περιέρχον θέμ. Ἰσχυρίζεται ὅτι οὐ μόνον, δύναται νὰ κατορθώσῃ νὰ ὄνειρευθῆ τις κοιμώμενος ἀλλὰ καὶ νὰ ἴδῃ τοὺς ὄνειρους οὓς ἐπιθυμεῖ. Ἡ θεωρία αὕτη ἦτις ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται αὐτοπία, ἔχει λογικὴν βάσιν. Τὰ ὄνειρα ἰσχυρίζεται προέρχονται ἐκ τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐνεργείας κατὰ τὸν ὕπνον, κατορθῶν τις λοιπὸν νὰ ἐνεργήσῃ εἰσροὴν αἵματος εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἔχει ὄνειρους. Πρὸς τοῦτο δ' ἀρκεῖ νὰ κοιμηθῆ τις ἔχων χαμηλὰ τὴν κεφαλὴν καὶ καλύπτων αὐτήν. Ἐκτὸς τούτου τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἐγκεφάλου ἀνταποκρίνονται εἰς διαφόρους ἐνεργείας, τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ἐπὶ παραδείγματι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἐνεργείας τὰς ἀφορώσας τὰ ὑψηλοφρονέστερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας ὥστε δι' ἐπιδέματος ἐκ βάμβακος ἐφηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ μετώπου δύναται τις νὰ κατορθώσῃ νὰ ἴδῃ ὄνειρα τοιοῦτου εἶδους. Ἄν τούναντιον ἐφαρμόσῃ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν παρεγκεφαλίδαν ἣτις προεδρεύει τοῦ ὀργανικοῦ βίου θῆ ἴδῃ τις ὄνειρα ἀναφερόμενα εἰς τὰς διαφόρους αἰσθήσεις. Ἄν κοιμηθῆ τις δεξιὰ θὰ ἔχῃ ἐφιάλτην, ἀριστερὰ θὰ ὀμιλῇ κατὰ τὴν νύκτα. Σχετικῶς πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπεθυμίζομεν ὅτι ὑπάρχουσι φυσιολόγοι πιστεύοντες ὅτι ὄνειρά τινά, καθ' ἃ ὁ ὕπνων εἶδε σειρὰν γεγονότων ἀναπτυσσομένην καὶ φαινομένην μακροχρόνιον, πράγματι διήρκεσαν μόνον μίαν στιγμὴν. Ἰδοὺ παράδειγμα τοῦ τοιοῦτου φαινομένου· ὁ ἀκκαδημαϊκὸς κ. Α. Maury διηγεῖται ὅτι νύκτα τινὰ κοιμώμενος ἐνυπνιάσθη ὅτι ἔζη ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας καὶ εὐρίσκετο ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Ὑφίσταται τὴν ἀνάκρισιν, ὑπερασπίζεται ἑαυτὸν καὶ καταδικάζεται εἰς θάνατον. Ἀγεταὶ εἰς τὸ ἱκρίωμα, ἡ σάνις κλονίζεται, ἡ μάχαιρα ὀλισθαίνει καὶ...

ἐξεγείρεται αἴφνης. Ἀναγνωρίζει· δὲ τότε ὅτι ἡ αἰτία τοῦ ὄνειρου τοῦ ἦτο σίδηρον τι τῆς κλίνης περὶν κατὰ τοῦ τραχήλου του. Ἀνθρωπὸς τις παρὼν βεβαίως αὐτὸν ὅτι τὸ σίδηρον τοῦτο εἶχεν ἀποσπασθῆ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται βεβαίως ὅτι ὁ μακρὸς αὐτὸς ἐφιάλτης μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν περιπετειῶν ἦτο τὸ γέννημα μιᾶς μόνης στιγμῆς. Ἄρα τὸ ὄνειρον εἶχε διαρκέσει μόνον μικρὸν τι μέρος ἐνὸς δευτέρου λεπτοῦ.

*
**

Τὸ ἄσμα τῶν ἰχθύων.—Ἐν τῇ Γερμανικῇ ἐπιθεωρήσει Vom Fels zum Meer ὁ καθηγητῆς Carus Sterne δημοσιεύει ἄρθρον ἐν ᾧ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ παροιμία «ἄφρονος ὡς ἰχθύς» εἶναι ἀνκριβής. Ἐκ τῶν ἰχθύων λέγει πολλοὶ συρίζουσιν, ἄδουσιν ἢ καὶ βοῶσιν. Οἱ ἄλιεῖς γινώσκουσι τὸν ὑπόκωπον σιρυγγῶν ὃν ἐκπέμει εἶδος τι ἐρυθρίνου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα Trigla hirundo, ἢ θαλασσία χελιδὼν. Ἄτερον δ' εἶδος ἐρυθρίνου κοινοῦ ἰδίως εἰς τὰς Σικελικὰς ἀκτὰς ἢ Trigla volitans ψιθυρίζει ἰδιοτρόπως, οἱ δὲ ἀγυιόπαιδες τῆς Μεσσηνίας προσφέρουσι ταύτην ἐν οἴδει κλωθῶ τοῖς ξένοις ἕνεκα τοῦ περιέρχοντος ἀκούσματος. Ἡ Sciaena aquila ἣτις φοιτᾷ τὰς Ἰταλικὰς ἰδιὰς ἀκτὰς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ γόνου αὐτῆς ἄδει, δύναται τις εἰπεῖν, καὶ τοῦτο φαίνεται ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν μῦθον τοῦ ἄσματος τῶν Σειρήνων. Ὁ Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος διηγεῖται ὅτι ἐν τινι τῶν ταξιδιῶν του μετὰ δυσκολίας ἤσυχασε τοὺς ναύτας τοῦ πλοίου του ἐκφοβισθέντας ἐκ τῶν ἄσματων στίφους ἰχθύων ἐκ τῆς οἰκογενείας Sciaena. Ὁ κ. Sterne ἀναφέρει ἐν τέλει πολλὰ παραδείγματα συναυλιῶν ἰχθύων ἐπὶ τῇ βάσει ἀξιόπιστων μαρτυριῶν, συμπεραίνει δ' ὅτι τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εἶναι διὰ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπέρχοντος μουσικῆ συμφωνία.

*
**

Ἡ κοιλὰς τοῦ θανάτου ἐν Ἰάδα.—Πολλάκις ἐγράφη ὅτι ἐν τῇ νήσῳ Ἰάδα ἠφαιστειώδει καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν ὑπάρχει. Ἡ κοιλὰς γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα κοιλὰς τοῦ θανάτου. Τὸ ἐν Καλιφορνίᾳ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν Cronica de los Angeles ἰδοὺ τί γράφει περὶ τῆς κοιλᾶδος ταύτης.

«Προσεγγίζοντες εἰς τὴν κοιλᾶδα ταύτην ἣτις ὀνομάζεται Grevo-Oupas ἠσθάνθημεν ἰσχυροτάτας ἀναθυμιάσεις καὶ εἶδος σκοτοδίνης, συνάμα δὲ καὶ πνιγηρὰν ὄσμην. Ἐνώσω δὲ ἐπλησιάζομεν πρὸς τὰ ὄρια τῆς κοιλᾶδος, τὰ συμπτώματα ταῦτα ἐξηλείφοντο καὶ ἠδυνήθημεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐν ἀνέσει τὸ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐκτυλισσόμενον θέμα. Ἡ κοιλὰς αὕτη ἔχει περιφέρειαν ἐνὸς περίπου μιλλίου· τὸ σχῆμά της εἶναι ὠοειδὲς καὶ τὸ

βάθος αὐτῆς κατωτέρω τῶν περίξ λοφίσκων 30—35 ποδῶν. Ἡ κοιλάς εἶναι κατάξηρος ἀνευ οὐδεμιᾶς φυτείας καὶ πλήρης σκελετῶν ἐσκορπισμένων πανταχοῦ, σκελετῶν ἀνθρώπων, τίγρεων, ἀγριοχοίρων, ἐλάφων, πτηνῶν κτλ. Καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν αὐτῆς δὲν παρατηρεῖται οὔτε ἀτμός, οὔτε ῥωγμὴ ἐν τῷ ἐδάφει, ὅπερ φαίνεται συμπαγές καὶ σκληρὸν ὡς πέτρα. Οἱ περιβάλλοντες τὴν κοιλάδα ταύτην τῆς ἀπελπισίας ἀπότομοι λοφίσκοι εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ δένδρων καὶ θάμνων ἀνηροτάτης βλαστήσεως. Κατέβημεν βοηθούμενοι ὑπὸ ῥάβδων ἐκ βαμβοῦ ἐνα τῶν λοφίσκων τούτων μέχρι 18 ποδῶν βάθους· ἐνταῦθεν δὲ κατεβιβάσαμεν μέχρι κάτω κῦνα. Εἰς διάστημα ἥσσαν τῶν 5 δευτερολέπτων κατέπεσεν ἀκίνητος, ἀνέπνευσεν ὅμως ἔτι ἐπὶ 18 λεπτά. Ἐτερος κύων ὃν καιεβιβάσαμεν ὑπέκλυψεν εἰς τοὺς θανατηφόρους ἀτμούς τῆς κοιλάδος ἐντὸς 10 λεπτῶν. Ὅρνις ἀνθεῖξε μόλις ἐν και ἡμισυ λεπτῶν καὶ μάλιστα κατέπεσε πρὶν φθάσῃ κάτω. Πρὸ ἡμῶν ἔκειτο ἀνθρώπινος σκελετός. Τὰ ὅστ' ἀποκτῶσιν ἐνταῦθα λεπτότητα καὶ τὸ χρῶμα τοῦ μαρμαρίου, τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπωλέσθησαν εἶναι σκελετοὶ κακοποιῶν οἵτινες ἀλλαχόθεν καταδιωκόμενοι κατέφυγον εἰς τὴν κοιλάδα ἀγνοοῦντες τὰ δηλητηριώδη μιάσματα τῆς ἀτμοσφαιρας. Τὰ γειτονικά ὄρη εἶναι ἠφαϊσταιώδη ἀλλ' οὐδεμίαν θειοῦχος ὁσμὴ παρατηρεῖται, οὐδὲ σημεῖόν που ἐκκρήξεως».

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογία.—Τοῦ περιφήμου καὶ ἐν Ἑλλάδι λίαν γνωστοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ (Conversationslexicon) τοῦ γερμανοῦ Meyer ἐκδίδονται νῦν εἰδικὰ λεξικά (Fachlexica), περιέχοντα τὴν ὕλην διαφόρων κλάδων τοῦ ἐπιστητοῦ ἕκαστον καὶ ὑπὸ γνωστῶν ἀνδρῶν συνταχθέντα.

— Ὁ γερμανὸς καθηγητῆς Fauelmann ἤρξατο νεωστὶ ἐκδιδόναι *ιστορίας τῆς τυπογραφίας μετὰ εἰκονογραφιών*. Ἐκ τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἔργου μακθάνομεν σὺν τοῖς ἄλλοις τὸ περίεργον, ὅτι ἐν προγενεστέρα ἐποχῇ οἱ ξυλογράφοι ἐχρῶντο ἐπὶ καὶ τῷ αὐτῷ ξυλογλύφῳ ὅπως παραστήσωσι διαφορὰ πράγματα, λ. χ. ὁ περίφημος Schoeffer ἐτύπωσε βιβλίον, ἐν ᾧ Κάρολος ὁ κληθεὶς μέγας κατὰ πάντα ἐτέρῳ ἀπλῶ ἱππότῃ ὁμοιάζει, δωκαίδεκα διάφοροι ἐπίσκοποι ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ ἡ Ρώμη ὁμοιάζει πληρέστατα τῇ ξυλογραφίᾳ τῆς πόλεως Μαγδεβούργου κτλ. Ὁ γράφων ὅμως τὰ χρονικὰ ταῦτα εἶδ' ἐτι περιεργότερον ἐν τῇ ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας βιβλιοθήκῃ, παλαιὰν ἰσπανικὴν μετάφρασιν τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τοῦ Λιβίου, δῆλα δὲ, μετὰ εἰκόνων, ἐν αἷς οἱ ῥωμαῖοι ἔφερον ἀκριβῶς ἰσπανικὰς μεσαιωνικὰς στολάς.

— Προσεχῶς ἐγερθήσεται τῷ γερμανῷ συγγραφεὶ Zschokke ἀνδριάς

ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει Aarau. Ὁ Zschokke ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1771 καὶ ἀπέθανε τῷ 1843, ἀνήκει τῇ λεγομένῃ ῥωμικτικῇ σχολῇ τῆς νεωτέρης ἐποχῆς, ἔγραψε πλεῖστα διηγήματα καὶ φανταστικά τεμάχια, ἐν ἅκσι ὅμως τοῖς ἔργοις αὐτοῦ διακρίνεται καὶ ἀξιέπικνος καθίσταται διὰ τὸν ἠθικὸν σκοπὸν ὃν πάντοτε ἐπιδιώκει.

*
**

Τέχνη καὶ ἐπιστήμη.—Αἱ ἐργασίαι τῆς ὑποβυθίου ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Μάγλης σήραγγος προχωροῦσιν. Ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἀκτῆς τοῦ Δούβρου ἡ στοὰ ἔχει ἤδη 800 μέτρων μῆκος, ἀπὸ δὲ τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς τοῦ Καλαὶ ὀλιγώτερον. Ἐντὸς πέντε ἢ ἕξ ἐτῶν θὰ συναντηθῶσιν οἱ ἐργάται καὶ ἐντὸς δεκαετίας ἢ σήραγγῃ θὰ παραδοθῇ εἰς κοινὴν χρῆσιν, θὰ ἔχη δὲ μῆκος τριάκοντα δύο χιλιομέτρων. Ἄλλ' ἐνῶ ταῦτα ἐνεργοῦνται ὑποβυθίως, συνῆλθεν ἐπιστημονικὸς καὶ τεχνικὸς ὄμιλος. ἐν Βοκίτον ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμου μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας βλίνοντος ἐπὶ στοῶν ὑπερθαλασσίω

— Ὁ μέγας περιηγητῆς Νορδεενσκιάλδ προτίθεται ὅπως κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος ποιήσῃ νέαν θαλασσοπορίαν εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας.

— Ἐν Βερολίῳ ἰδρυθήσεται μουσεῖον ἐμπορικῆς γεωγραφίας. Εἰς τοὺς κατὰ τόπους προξένους τῆς Γερμανίας ἀνετέθη ἡ φροντίς περὶ συναγωγῆς ἀντικειμένων διὰ τὸ Μουσεῖον τοῦτο.

— Ὁ ἐν τῷ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίῳ καθηγητῆς τῆς ὑγιεινῆς Κάρολος Reclam συνιστᾷ ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ συγγραμματος «Ἡ Ὑγιεία» (Gesundheit) ὡς ἀριστον χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας ἡμῶν τὸ πρὸς τὸ λευκὸν τείνον, ἅτε διατηροῦν τὴν ἐσωτερικὴν θερμότητα κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ὑπερασπίζον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς κατὰ τὸ θέρος, ὡς δυσθερμάγωγον. Τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ τοῦτον, ὅστις ὅμως δὲν εἶναι βεβαίως πάντη νέος, ἐνισχύει ὁ καθηγητῆς διὰ παρατηρήσει ἐπὶ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν πολλῶν ἄλλων ζώων καὶ ἐπὶ τοῦ χρώματος τῆς ἐνδυμασίας πολλῶν βαρβάρων λαῶν, οἵτινες, μὴ εἰδότες βεβαίως τοὺς ἐπιστημονικοὺς λόγους, προτιμῶσι πάντοτε τὸ λευκὸν χρῶμα, ὀδηγούμενοι ὑπὸ μόνῃ τῆς πείρας. Ὁ αὐτὸς διδάκτωρ Reclam ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ γράφει, ὅτι, κατὰ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ καὶ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Friedlaender ἡ πίσσα, ἣν περιέχει ἐτίποτε ὁ ζύθος καὶ ἣν πολυλάκις ἀφρόντιδες πίνομεν, εἶναι θανατηφόρον δηλητήριον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἕκαστος ὀφείλει ἵνα φοβῆται προσέχων ὅταν πίνῃ ζύθον, ὅπως μὴ σὺν αὐτῷ καταπίνῃ καὶ μικρὰ τεμάχια πίσης, ὡς συνήθως συμβαίνει, διότι ἂν τύχῃ ἐφ' ἅπαξ ἵνα διαφύγῃ τὸν θάνατον δὲν θέλει ὅμως διαφύγῃ αὐτὸν καὶ πάντοτε.

— Κάλιστον παράδειγμα μιμήσεως τοῖς ἡμετέροις διδασκάλοις παρέχει ὁ κ. Φουρνιὲ δημοδιδάσκαλος χωρίου τινὸς παρὰ τὴν Νίκαιαν, ὅστις συνέστησε μεταξὺ τῶν μικρῶν μαθητῶν του ἑταιρίαν πρὸς προστασίαν τῶν πτηνῶν καὶ καταστροφὴν συνάμα τῶν ἐπιβλαβῶν τῇ γεωργίᾳ ἐντόμων. Παρέχονται βραβεῖα τοῖς ἐπιμελεστέροις καὶ ἄλλαι ἀμοιβαί. Τὰ ἐκ τούτου προελθόντα καλὰ ἀποτελέσματα κατεφάνησαν ἀμέσως, διότι ἐν διαστήματι πέντε μηνῶν τοῦ θέρους οἱ μικροὶ μαθηταὶ προσφύλαξαν 96 φωλεὰς περιεχούσας 329 πτηνὰ, κατέστρεψαν 4555 φωλεὰς βόμβυκος τοῦ πομπευτοῦ περιεχούσας τούλάχιστον 1363500 σκώληκας, 1585 ἀκρίδας, 58911 κοχλίας, 194328 διαφόρους σκώληκας καὶ 35721 παντοῖα ἕντομα, ἐν συνόλῳ 1665578 καταστρεπτικωτάτους τῇ γεωργίᾳ ἐχθρούς.

— Ὡς γνωστὸν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν Γερμανίᾳ πολλὰ δανείζουσαι βιβλιοθήκαι, αἵτινες ἐπὶ μικρᾷ χρηματικῇ ἀμοιβῇ δανείζουσι τοῖς πολλοῖς βιβλία. Ὁ ἀμερικανὸς ἰατρὸς Haines, σφόδρα συνιστᾷ τὴν ἀπολύμανσιν τῶν βιβλίων τούτων, διότι κατὰ παρατηρήσεις ἑαυτοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων ἰατρῶν, πλεῖσται ἀσθένειαι καὶ πρὸ πασῶν ὁ τύφος καὶ ἡ εὐφλογία διαδίδονται καταπληκτικῶς διὰ τοῦ χάρτου. Ἡ συμβουλὴ τοῦ ἰατροῦ τούτου καίτοι παρ' ἡμῶν δὲν εἶναι διαδεδομένη αἱ βιβλιοθήκαι αὐταὶ εἶναι λίαν ἡμῶν ὠφέλιμος.

— Ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενου περιοδικοῦ Nature ὁ κ. Tedeschi di Ercole ποιεῖται λόγον κατὰ σημειώσεις τοῦ ἐν Κερκύρα προζένου τῆς Γαλλίας κ. Mallet τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ τελευταίου γεωλογικοῦ φαινομένου, περὶ οὗ ἐγένετο μνεῖα καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ Ε'. ἔτους τοῦ Παρνασσῶ. Ὁ κ. Tedeschi ἀποδίδει τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς ἡφαιστειῶν ἐνέργειαν ἣτις ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ἐν Μεθάνοις ἡφαιστειον, τὸ μόνον, μὴ περιλαμβανόμενων τῶν νήσων, ἡφαιστειον τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΣΤΑΛΕΝΤΑ

Σειρὰ πλήρης Γαλλικῆς γραμματικῆς ἐρυνισθεῖσα ἐκ πηγῶν ἀρίστων πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, ὑπὸ Β. Νικολαίδου. Paris. Ernest Leroux editeur. 1882. 8ον ἡ'. 541.

Ἐνδέκατον ἔτος τοῦ ἐν Σέρραϊς Μακεδονικοῦ Φιλεκαπαιδευτικοῦ Συλλόγου, ἐκθεσις ἀναγνώστεισα τῇ 31 Μαρτίου 1881 κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ἑορτῆν, ὑπὸ τοῦ γραμματέως Ἰωάννου Τσινοπούλου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκ τοῦ τυπογραφείου ἡ «Μακεδονία» Ἰβάνου καὶ Βασιλειάδη, εἰς 8ον, σ. 23. 1882.

Ἐπετηρὶς τῶν ταχυδρομείων τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἔτος 1881 πρὸς χρῆσιν τῶν ταχυδρομικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἀνταποκρινομένων, ἐκδοθεῖσα παρὰ τῆς Γενικῆς διευθύνσεως τῶν ταχυδρομείων, Νοέμβριος 1881. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, εἰς 8ον σ. 111.

Ι. Γ. Τσακασιάνου Στιχοῦργήματα. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Κορίνθου, 1881.

Ὁδηγὸς τῶν ἀπλῶν τοπογραφικῶν περιγραφῶν ὑπὸ Ἀντ. Μηλιαράκη. Ἐν Ἀθήναις 1882 ἐκ τῶν καταστημάτων Ἀνδρέου Κορομηλά, εἰς 8ον σ. 46.

Πραγματεῖα ἡ Σταδιοδρομικῆ τῶν λαῶν ὡς πρὸς τὴν ἀνταπόκρισιν καὶ συγκοινωνίαν ὑπὸ Δ. Ι. Παπαγεωργίου ταχυδρομικοῦ ὑπαλλήλου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἑνώσεως, 33 ὁδὸς Σοφοκλέους 1882, σελ. 36.

Τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους ἢ τοῖ ἐθνικῇ φωνῇ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς ἐν Ὀδησσῷ φιλογενεῖς Ἑλληνας ὑπὸ Γεωργίου Φ. Βεγλέρη. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Παρνασσῶ 1881, σ. 24.

Ὁ δῆμος ποίημα κλέπτικον Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἐκδίδεται δαπάνῃ Θ. Π. Πισμίσση. Ἐν Ζακύνθῳ, βιβλιοπωλεῖον «Αἱ Μοῦσαι» Θ. Π. Πισμίσση, 1881 σ. 16.

Ἐπουργεῖον Ἑσωτερικῶν. Στατιστικὴ τῆς Ἑλλάδος. Πληθυσμὸς 1879. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1881 σελ. 143.

Π. Χιώτου Ζακυνθίου, Προσφώνησις κατὰ τὰ Ἀποκαλυπτήρια τοῦ Ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος ἐν Μεσολογίῳ. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Κορίνθου 1881.

Περὶ τοῦ διστίχου τοῦ ἥρωος Ἀθανασίου Διάκου καλολογικὴ διατριβὴ Σταματίου Δ. Βάλβη διδάκτορος τῆς νομικῆς, ἀποσπασθεῖσα ἐκ τοῦ 1' τόμου τοῦ Ἀθηναίου. Ἀθήνησιν, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἑρμοῦ (παρὰ τὴν ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθμὸς 2) 1881 σ. 27.

20
20
35
5
88

Διὰ συνδρομὰς ἀπευθυντέον πρὸς τὸν ἐκδότην κ. Σαράντην Π. Οἰκονόμον (ἐν ὁδῷ Ἀθηνᾶς παρὰ τῷ τελωνεῖῳ). Διὰ πληροφορίας δὲ καὶ καταχωρίσεις πρὸς τὸν κ. Π. Ι. Φέρμπον γραμματέα τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπῆς (ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου ὁδὸς Νομισματοκοπείου ἀριθ. 4),

Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀπευθυντέον διὰ συνδρομὰς καὶ καταχωρίσεις ἐν τοῖς γραφείοις τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσῶν συντηρουμένων σχολῶν τῶν Ἀπόρων Παίδων, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς ἀνταποκριταῖς τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΛΗΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι δραχμαὶ νέαι ἢ τοὶ φράγκα	15
Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ	20

Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν εἰς οὐδένα στέλλεται ὁ Παρνασσὸς ἐὰν μὴ προαποσταλῆ ἡ συνδρομὴ.

Σώματά τινα τοῦ Α' Β' Γ' Δ' καὶ Ε' τόμου τοῦ Παρνασσῶ εὐρίσκονται καὶ πωλοῦνται ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ Παρνασσῶ.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ γραμματεῖα τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἴονικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ γραμματεῖα γαλλικὰ καὶ ἰταλικὰ.